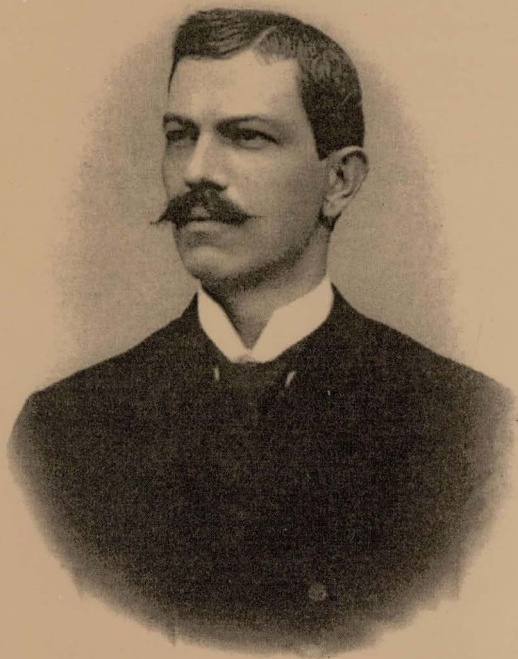

NESTOR SIMON

1915-2005

Corespondență

SUPERGRAPH 2005

Nestor Șimon
•
corespondență

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NESTOR, ȘIMON

Nestor Șimon : corespondență / Nestor Șimon. –
vol. îngrij. de Adrian Onofreiu. – Cluj-Napoca : Supergraph
Tipo, 2005

Bibliogr.

ISBN 973-86212-3-2

I. Onofreiu, Adrian (ed.)

821.135.1-6

NESTOR ȘIMON
Corespondență

Volum îngrijit de:
Adrian Onofreiu

Editura SUPERGRAPH
Cluj Napoca 2005

Tipărit la:

SUPERGRAPH TIPO

Cluj-Napoca

tel. 0788/368882, fax. 0264/545929

NESTOR ȘIMON
1862-1915

ARGUMENT

Teritoriul situat în N-E Transilvaniei, în suprafață de 55,57 mile pătrate austriece¹, delimitat de Munții Rodnei, Bârgăului și Călimani a constituit arealul geografic în care s-a format și a evoluat un mod de organizare social-economic și militar aparte. Aici s-a creat Regimentul II românesc de graniță, grupând 44 de comune din văile Someșului, Ilvei, Șieului și Bârgaielor.

Evoluția acestuia în perioada cât a existat (1762-1851) a indus la formarea unei mentalități și conștiințe aparte, definită ca *mentalitatea grănicerească*, care va marca profund și decisiv viața populației de aici.²

Întrând în contact cu Europa, prin participarea la campaniile militare ale Imperiului habsburgic grănicerii vor transmite experiența acumulată celor de acasă. Faptele de arme creează conștiința unei atitudini aparte și a superiorității atitudinale față de alte zone ale imperiului. Pentru a transmite posterității faptele de vitejie ale înaintașilor și a motiva drepturile dobândite aici s-a dezvoltat de timpuriu interesul pentru scrierea istoriei.

Perioadei contemporane cu evenimentele³ îi urmează

¹ 1 milă pătrată austriacă = 57,5 km²; rezultă că suprafața totală era de 3195,27 km², ceea ce reprezintă 66% din suprafața totală a actualului județ Bistrița-Năsăud, de 5305 km²; (c. Adrian Onofreiu, *Toponimie și relații geografice în Districtul Năsăud*, în „Revista Bistriței”, XVII, 2003, p. 331).

² Ioan Lumperdean, „*La LongueDurée*” în *mentalitatea și limbajul grănicerilor năsăudeni. Repere economico-sociale și politico-naționale*, în „Revista Bistriței”, VIII, 1994, p. 137-147.

³ *Pöemation de secunda legione valachica sub Carolo barone Enzenbergio*, Cibinii Transilvaniae, ed. Samuel Sárdi, annó 1768; reeditată în 1830.

interesul aparte al unor militari⁴ sau al unor personalități de frunte ale mișcării naționale românești din Transilvania.⁵

Deceniile interbelice vor marca instituționalizarea cercetărilor în acest domeniu prin articolele publicate în noua apariție de la Năsăud, Arhiva Someșană.⁶ Prin tot ce au publicat aici, principalii colaboratori Virgil Șotropa, Iuliu Moisil și Iulian Marțian își vor asuma rolul de pionierat în rescrierea istoriei graniței năsăudene. Ei sunt cei care vor crea și induce aceste trăsături și generațiilor viitoare, care se vor raporta permanent la publicația năsăudeană. Ea va deveni referință obligatorie pentru toți cei care vor cerceta istoria zonei.

În același timp apar și alte încercări de abordare și valorificare a materialului documentar, referitor la istoria graniței militare de la Năsăud. Conceptul acesta general va defini și perioada de după desființarea instituției militare, începând cu anul 1851. Extensia temporală asupra altor realități va duce la confundarea unor perioade distincte și a unor fenomene majore din istoria Transilvaniei, în special după încheierea Ausgleich-ului, în anul 1867.⁷

⁴ Gustav Ritter Amon von Treuenfest, *Geschichte des K.K. Infanterie-Regiments Nr. 50, Friederich Wilhelm Ludwig, Grossherzog von Baden 1762 bis 1850 zweites Siebenbürger Romanen-Grenz-Infanterie Regiment Nr. 17*, Wien, 1882.

⁵ George Barițiu, *Istoria regimentului al II-lea Românesc Grănițariu Transilvan*, Brașov, 1874; *Idem, Fragmente din istoria Regimentului al II-lea românesc grănițariu transilvan*, în „Transilvania”, nr. 20-24/1874; nr. 1-4/1875.

⁶ Pentru conținutul articolelor vezi repertoarul acestuia în *Arhiva Someșană (1924-1994)*, Târgu-Mureș, 1994, p. 155-171. Începând cu anul 1931 se pun bazele Muzeului Năsăudean, cu scopul de a aduna și valorifica documentele privind trecutul zonei.

⁷ Amintim câteva din contribuțiile importante: Carol Göllner, *Regimentele grănicerești din Transilvania (1764-1851)*, Ed. Militară, 1973; Valeriu Șotropa, *Districul grăniceresc năsăudean*, Cluj-Napoca, 1975; Ioan Pop, *Istoria regimentului II românesc de graniță de la Năsăud (1762-1851)*, Ed. Ardealul, 1999; Mircea Mureșanu, *Districul grăniceresc năsăudean (1762-1851). Studiu de geografie istorică*, Presa Universitară Clujeană, 2000; Lazăr Ureche, *Fondurile grănicerești năsăudene (1851-1918)*, Presa Universitară Clujeană, 2001.

Cercetări recente au valorificat în special materialul documentar inedit, păstrat în fondurile arhivistice deținute de către Direcția județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale.⁸

Aceste ultime preocupări vor avea ca rezultat conturarea unei certitudini. După îndelungi și laborioase cercetări în fondurile arhivistice de la instituția menționată putem contura dimensiunea de excepție și pionieratul activității unei personalități a graniței năsăudene, Nestor Șimon.

Născut la 6 ianuarie 1862 în Ragla – localitate fostă grănicerească-pe Ulița cea Mare, din părinții George, de 40 de ani și Florica de 31 de ani⁹, Nestor Șimon provine dintr-o familie cu mai mulți copii. După absolvirea cu succes eminent a școlii triviale din Monor în anul 1875 urmează cursurile Gimnaziului Superior din Năsăud, în perioada 1875-1883. Aici participă activ la ședințele societății de lectură a elevilor, Virtus Romana Rediviva.¹⁰

⁸ *Poruncile Primăriei Năsăud 1863-1867*; studiu introductiv, text și note de Adrian Onofreiu și Simion Lupșan, Năsăud, 2000; *Virtus Romana Rediviva. Societatea de lectură a elevilor liceului grăniceresc năsăudean. Contribuții documentare*; argument, note și texte transcrise după original de Adrian Onofreiu și Simion Lupșan, Ed. Fundației „George Coșbuc” Năsăud, 2002; *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare*; autori Adrian Onofreiu și Simion Lupșan, Ed. Fundației „George Coșbuc” Năsăud, 2003; Ioan Bolovan, Adrian Onofreiu, *Revoluția de la 1848-1849 în zona regimentului grăniceresc năsăudean. Contribuții documentare*, Argonaut, 2003.

⁹ *Direcția județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale*, Colecția registrelor parohiale de stare civilă, registru inventar nr. 941, fila. 8 (în continuare A.N.B. fond ...).

¹⁰ Din această perioadă datează și primele încercări de a întocmi studii privind trecutul Transilvaniei, păstrate în manuscris, dintre care amintim : *Starea bisericii românești din Transilvania sub principii calvini și influențele calvinismului*; *Viața și faptele lui Ioan Marian, vicar foraneu episcopesc gr- cat. al Rodnei din Districtul Năsăudului*, în A.N.B. Colecția Virgil Șotropa, d. 353.

În anul 1883 susține examenul de maturitate și continuă studiile de drept, la Universitatea din Cluj între anii 1883-1887. În anul 1897 obține titlul de doctor în drept la aceeași instituție de învățământ superior, fiind declarat *doctor juris universi*.

De la 1 august 1889 ocupă funcția de secretar la Administrația fondurilor grănicerești năsăudene, unde își va desfășura activitatea până în anul 1914 când se pensionează, fiind bolnav. Moare la 19 ianuarie 1915 la Năsăud.¹¹

Încă din perioada studiilor universitare Nestor Șimon va întreprinde călătorii și va începe să adune documente pentru a scrie istoria graniței năsăudene. A fost stimulat de personalități care i-au fost în preajmă: colonelul Störch, fostul secretar gubernial Ladislau Vaida, custodele de la arhiva Muzeului Ardelean, Szabó Kiraly, cât și de activitatea depusă în calitate de secretar al societății studențești Iulia din Cluj.

Potrivit propriilor mărturisiri, perioada clujeană va fi fertilă pentru documentarea despre trecutul Transilvaniei și a zonei graniței năsăudene, prin cercetări întreprinse la Muzeul Ardelean și Biblioteca Universitară din Cluj.

Stabilit la Năsăud va utiliza funcția de secretar al Administrației fondurilor grănicerești năsăudene în vederea colecționării de material arhivistic pentru proiectul său de a scrie istoria zonei. În același timp va depune eforturi susținute pentru ordonarea documentelor din arhiva fondurilor și apărarea intereselor acestora, într-o perioadă când guvernul maghiar, prin reprezentantul său, baronul Dezideriu Banffy va accentua presiunile asupra instituțiilor românești specifice de aici, Fondurile grănicerești și gimnaziul.

¹¹ *Parohia ortodoxă I Năsăud*, matricola morților 1915-1958, poziția 6/1915; la cauza morții, în registrul de stare civilă este notat: *paralizie* .(*Primăria Năsăud*, registrul de stare civilă-morți, 1907-1921, anul /1915).

Două sunt coordonatele principale ale travaliului nășăudean al lui Nestor Șimon.

Prima se referă la colecționarea materialului istoric privind trecutul zonei. În această direcție Nestor Șimon va acționa pe mai multe planuri. În primul rând, va efectua mai multe călătorii în localitățile foste grănicerești pentru a aduna material documentar.

Adevărata măsură a preocupărilor și implicării în salvarea materialului documentar este dată însă de *corespondența* purtată în acest scop. Dovedind o putere de muncă neobișnuită, scriind când și cum putea, în momentele când mintea era prea obosită pentru alte activități, Nestor Șimon a susținut o bogată corespondență. În principal a fost în legătură cu vicarul și preoții satelor - luminătorii acestora - cărora le-a cerut implicarea atât în salvarea documentelor, cât și în recuperarea mărturiilor orale ale participanților la evenimente. Lor le atribuia și rolul de apărare a românilor în fața vicisitudinilor promovate de guvernele de la Budapesta. Alături de aceștia a corespondat cu personalități laice: profesorii de la gimnaziu, foști militari din regiment și dascălii de la școlile din fiecare localitate din zona graniței militare.

Fără a se cantona într-un areal geografic restrâns, Nestor Șimon va corespunda și cu personalități de frunte ale românilor transilvăneni: George Barițiu, Iosif Șterca Șuluțiu, C. Diaconovich și redacțiile presei românești din Transilvania: *Gazeta Transilvaniei*, *Tribuna*, *Telegraful Român*.

• Eforturile privind colecționarea materialului documentar îi vor fi răsplătite din plin. Astfel vor fi salvate manuscrise și documente importante. Amintim câteva dintre acestea, fundamentale pentru reconstituirea trecutului zonei: jurnalul locotenentului Störch de Arben; material referitor la activitatea lui Atanasie Moț Dâmbul în Revoluția de la 1848-1849; memoriile căpitanului Francisc Mihăilaș; raportul medicului

Iancso; raportul generalului Șișkoviți; documente referitoare la personalități militare și ecleziastice¹². Toate aceste materiale vor intra în posesia lui Nestor Șișon, iar după moartea acestuia, vor rămâne-chiar dacă fragmentate- în zonă, servind ca bază pentru viitoarele studii istorice.

A doua coordonată a activității lui Nestor Șișon este dată de realizarea unor studii temeinice și ample despre istoria zonei. Păstrate mare parte în manuscris, ele vor fi utilizate de urmași în elaborarea unor materiale de referință pentru istoria graniței năsăudene.¹³

Trăsăturile esențiale ale manuscriselor redactate de Nestor Șișon cuprind acuratețea redactării, utilizarea unui aparat critic conform cerințelor științifice și complexitatea problemelor abordate. Proiectul său se dorea o panoramă a dezvoltării instituțiilor grănicerești, din cele mai vechi timpuri și până în perioada contemporană acestuia, cu referire la: istoria veche, militarizarea și consecințele acesteia, faptele de arme ale grănicerilor și participarea la campaniile militare din Europa, implicarea zonei în Revoluția de la 1848-1849, desființarea regimentului și consecințele asupra istoriei zonei, dezvoltarea instituțiilor de învățământ, biografii ale personalităților militare, laice și ecleziastice.¹⁴

¹² Pentru preocupările de colecționare de material documentar vezi Adrian Onofreiu, *Nestor Șișon, istoric al graniței năsăudene*, în „Arhiva Someșană”, seria III, I, Năsăud, 2002, p. 383-413; *Idem, Nestor Șișon-un istoric omis al graniței năsăudene*, în „Anuarul Arhivelor Mureșene”, I, Târgu-Mureș, 2002, p. 151-162.

¹³ Vezi Adrian Onofreiu, *Nestor Șișon, istoric...* p. 401-407. Autorul explică și diferența dintre el și alți doi colecționari, Artemie Mureșan și Iulian Marțian, precizând că, în timp ce aceștia posedă documente, dar nu elaborează studii pe baza lor, primul lucrează deja și are gata fragmente dintr-un amplu proiect din istoricul graniței năsăudene.

¹⁴ Pentru aprecierea valorii manuscriselor lui Nestor Șișon, vezi Elena Darabont și Adrian Onofreiu, *Sorgintea fondurilor grănicerești năsăudene. Mărturie*

Din vastitatea studiilor realizate, Nestor Șimon a publicat o parte a lor, atât în presa transilvăneană din epocă¹⁵, cât și într-o lucrare fundamentală despre perioada de după desființarea regimentului.¹⁶

Aceste două coordonate ar fi suficiente pentru a contura personalitatea colecționarului, cercetătorului și istoricului Nestor Șimon. Din păcate moartea prematură, în plină putere de creație i-a curmat preocupările, la o vârstă la care putem numai bănuî ce ar fi putut realiza dacă nu ar fi intervenit destinul și un sfârșit tragic¹⁷.

Considerăm ca o datorie morală și de rigurozitate științifică să publicăm corespondența lui Nestor Șimon. În acest fel oferim judecății nepărtinitoare a posterității ceea ce a realizat această harnică albină în istoria graniței nășăudene și întărim demersul nostru, cuprins în preocupările citate anterior, pentru sublinierea priorității moștenirii acestuia.

Demersul nostru se vrea unul nepartizan; de aceea vom lăsa documentele să vorbească, fiind cel mai bun mod de prezentare a adevărului istoric.

documentare, în „Arhiva Someșană”, seria III, I, p. 225-271; Adrian Onofreiu, *Nestor Șimon-„MUNȚII RODNEI” sau un alt fel de toponimie*, în „Studii și cercetări etnoculturale”, IX, Bistrița, 2004, p. 211-239.

¹⁵ Vezi o trecere în revistă a acestora la Adrian Onofreiu, *Nestor Șimon-Omul și opera*, în „Arhiva Someșană”, seria III, II, Năsăud, 2003, p. 383-409.

¹⁶ Nestor Șimon, *Vasile Nașcu. Viața și faptele lui*, Năsăud, 1911.

¹⁷ Mărturia din anul 1914 adresată apropiatului său Ioan Ciocan arată drama pe care o trăia Nestor Șimon.: „scriu cam greu , căci prin februarie mi-a degerat mâna stângă, apoi am avut și puțină lovitură de gută. De aceasta am scăpat, numi cât mi-e greu a vorbi, mă cam împiedic. Palma și degetele de la mâna stângă mi le-au tăiat în clinica din Cluj în 6 iunie 1914”. Mărturia se păstrează în documentele depuse de Alexandru Husar spre păstrare la A.N.B., alături de alte materiale referitoare la acesta.

Am fi mulțumiți dacă această lucrare se va constitui într-o primă etapă din redescoperirea unor adevăruri prea mult ignorate și Nestor Șimon și-ar dobândi rolul pe care-l merită- prin întreaga sa viață și activitate- în istoria graniței năsăudene.

Și, după cum însuși mărturisea în 1911 despre *monumentele* lăsate posterității de cel a cărei viață și activitate le-a descris ca nimeni altul, Vasile Nașcu- arătând că „atari monumente sunt toți munții Rodnei începând de la Țibleș spre Maramureș până la Ineu și spre Bucovina până în Valea Bârgăului, care au rămas în proprietatea descendenților nerecunoscători ai foștilor grăniceri. Alte monumente sunt fondurile școlastice și de stipendii și gimnaziul superior din Năsăud.

Aceste monumente vor fi cu atât mai durabile, decât cele din vechime, căci deși e tare bronzul și e vârtos metalul, totuși timpul -*edax rerum** – le consumă, iar aceste monumente nu stau nici din bronz, nici din metal, ci din materie cerească nesupusă stricăciunei” - la fel de durabile sunt dovezile scrise care le-a lăsat moștenire și la a căror cunoaștere de către cei interesați ne aducem, prin acest volum, modesta contribuție.

Adrian Onofreiu

* mistuitorul lucrurilor.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Correspondența lui Nestor Șimon pe care o publicăm în continuare conține 170 de piese, la care se adaugă 6 cuprinse în addenda și un fragment din introducerea la studiul său despre istoria graniței năsăudene. Ocupând un spațiu temporar între anii 1885-1923, cuprinde scrisorile trimise sau primite de acesta în perioada 1885-1911 și mărturiile despre colecția sa, din anii 1915-1923, grupate în addenda. Întregul material documentar se află în păstrare la **Direcția județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale**, în următoarele fonduri și colecții: *Administrația fondurilor grănicerești năsăudene; Atremiu P. Alexi; Colecții diferite: George Coșbuc; Anton Coșbuc; Iulian Marțian; Iuliu Moisil; Virgil Șotropa.*

Correspondența a fost ordonată alfabetic, pe destinatari sau expeditori, iar în cadrul fiecăruia, cronologic, pentru a putea urmări cu mai multă ușurință evoluția evenimentelor la care se referă. Nefiind corespondență oficială, scrisorile nu au număr de înregistrare; elementul de identificare este reprezentat de numele celui căruia/sau care se adresează și de data de emitere, ambele putând fi localizate fie la începutul, fie la sfârșitul scrisorilor. La sfârșitul fiecărei scrisori s-a trecut elementul de cotă, pentru identificare, chiar dacă provin din aceeași sursă și diferă doar numărul filelor. Scrisorile au primit un număr de ordine cu cifre arabe, începând cu numărul 1 în continuare. Cele din addenda au fost numerotate separat, începând cu numărul 1 în continuare.

Din punct de vedere al destinatarilor, de la numărul 1 până la 164 sunt adresate/primite diverselor persoane, iar de la numărul 165 la 170 și cele din addenda, sunt adresate/primite din partea unor instituții.

Toate scrisorile sunt redactate în limba română și majoritatea sunt *inedite*; au fost publicate doar *fragmente*, în studiile citate, fără a fi publicate integral nici una dintre ele.

În redactarea lor am respectat principiul general potrivit căruia transcrierea documentelor să fie făcută cât mai fidel, cu respectarea particularităților de limbă și ortografie din epocă; am actualizat însă limbajul, prin eliminarea influențelor curentului latinist-etimologizant și eliminarea literei *u* final.

În transcrierea documentelor am respectat și particularitățile de adresare cu elemente din stilul administrativ-juridic și formule de politețe – specifice formației autorului! – toate creând un limbaj și un mod de redactare aparte, integrat unui cadru de continuitate a perioadei graniței militare.

Nu am întocmit registre deoarece documentele definesc două coordonate principale ale activității lui Nestor Șimon: *colecționarea materialului documentar și etapele principale în realizarea operei*. Am menționat și adnotările ulterioare ale documentelor, pentru a sublinia perseverența și acribia autorului.

Sublinierile din text ne aparțin; acolo unde sunt datorate celor care le-au făcut, am menționat acest fapt. Pentru întregirea informațiilor, am adăugat trimiteri la subsol, pe care le-am identificat separat de ale autorilor.

Unele documente au fost identificate în copie, originalul aflându-se la Biblioteca Academiei Române; s-au menționat atât cotele originalelor, cât și ale copiilor.

Asumându-ne regretul că nu am avut posibilitatea depistării și a altor surse documentare privind tema abordată, ne exprimăm convingerea că volumul de față va servi ca mărturie despre personalitatea lui Nestor Șimon în fața dreptei judecăți a istoriei.

În același timp poate fi și un imbold pentru noi cercetări referitoare la *rescrierea* istoriei graniței nășăudene.

SCRISORI

1.

Alessi, Artemiu P.

Muntele Miraşa, în 8 August 1888.

Iubite Şimon!

Scrisoarea D-Tale am primit-o numai în 6 c. ieri am ierborizat¹⁸ toată ziua, de aceea nu ți-am putut răspunde până astăzi. Am fost plecat la munte de aceea nu ți-am primit scrisoarea.

Mai întâi îți mulțumesc pentru căldura cu care sprijini ideea înființării de societate științifică și mi-ar părea bine dacă din droaia¹⁹ generației tinere s-ar afla barem 10% ca D-Ta., însă durere, că D-Ta. ești până acum unicul cât cunosc eu care au inimă pentru progresul științei la noi.

În privința modului realizării ideii noastre D-Ta. ai altă părere, voiești a o face acesta prin Asociațiunea Transilvană. Regret mult că nu mă aflu în poziția de a aduce toate argumentele mele per longum cu care eu combat cu toată hotărârea această idee a D-Tale. Vezi că îți scriu numai cu creionul și numai pe genunchi în colibă, căci afară e vânt și ploaie, încât azi nici nu am ieșit din colibă, apoi știi D-Ta. cum poți scrie cu ochii numai pe jumătate deschiși din frică de fum.

Mă grăbesc însă a-ți răspunde ca să te rog să abziți de ideea de a cerca realizarea ideii din chestiune prin asociațiune, prin urmare ar fi bine ca în răspunsul D-Tale de care faci mențiune să abandonezi de tot cauza științelor și ar fi bine să te mărginești numai la acordul indicat de mine. Încercarea cu asociațiunea ar fi curată pierdere de vreme, fără nici un rezultat. O zic aceasta ca om care am trecut prin experimentul ce D-Ta.

¹⁸ Pregătit pentru ierbar.

¹⁹ Mulțimea.

îl proiectezi. Din 1877 până în 1883 eu continu am stăruit ca secțiunile să lucre, să progreseze, după ce am văzut că amorfesc, am proiectat comitetului să propună la adunarea generală modificări în regulament, însă nici comitetul, precum nici adunarea generală, nici nu au voit a pertracta²⁰ propunerea mea. Crezi că D-Ta ai să fii mai norocos ? Nu crede aceasta; n-ai nici în comitetul asociațiunii, nici atâția câți eram acum 5 ani, n-ai cu cine vorbi de acestea, apoi, afară de aceia, întreg comitetul este consumat cu școala de fete.

Chiar un an dacă așteptăm după statute, așteptăm mai bine un an decât nici o dată.

Să fim cu puțină indulgență și eu cred că vom ajunge la scop. Să fim deocamdată cu cruțare față de toată lumea. Eu am bune prospecte de reușită și lucru mereu în această direcție, abandonând deocamdată publicitatea, despre ce mai târziu îți voi scrie mai multe.

Deocamdată bine faci că voiești a scrie în această cauză și mai bine vei face să recrutezi oamenii lui Silași, voi scrie eu mai târziu.

Deci, la revedere și la muncă rezolută.

Devotat, al D-Tale Dr. Alessi.

A.N.B., fond Artemiu P. Alexi, d. 6/9, f. 51-52.

2.

Mult Onorate Domnule profesor !

Am primit pachetul. Externul intimat²¹ de o latură 2 sigilii rupte prin cădere probabil. Înăuntru 25 exemplare și un manuscript coartat²² la adresa Dr. Silași. I l-am predat pe drum. Mie nu mi-ai scris nimic despre prețul unu exemplar. Te rog a-mi scrie pe o corespondență cât e prețul. Un exemplar

²⁰ Dezbate.

²¹ Exteriorul amintit.

²² Trimis (cu plic timbrat).

I-am și dat d-lui. Ladislau Vaida, până ce voi ști spune prețul. Exemplarele primite, deși exteriorul a suferit, sunt intacte. D-lui. Vaida fiind lângă mine în cafenea pe când scriu acestea , începe a citi și zice scrie-i d-lui. Alexi că-i gratulez.

Cluj, în 20/IV 1889

Nestor

Ibidem, f. 50

3.

Domnule Șimon !

Am primit scrisoarea d-tale. de la 3 c. pentru care îți mulțumesc. Îți eram dator cu răspunsul la scrisoarea din 25/10 și chiar acum îmi propusesem să-ți răspund atât d-tale, cât și la alții, căci mai înainte m-au fost îmbulzit²³ atâtea ocupațiuni încât am rămas în restanță cu o mulțime de epistole, pentru care mi-am rezervat feriile²⁴ Crăciunului.

Dar să încep. Mai întâi trebuie să te informez cum că Raportul din Familia la care te provoci și din care rezultă că D. Ciocan ar fi susținut că edificiul gimnazial numai prin Banffy s-ar fi ridicat nu este exact, deci în această privință poți fi liniștit.

Cartea d-lui. Dr. Pop „Kaiser Album” a ajuns la locul destinațiunii și se va publica în programa anului viitor.

Privitor la programele gimnaziale am vorbit cu d. Dr. Tanco, mi-a zis să fii cu îngăduință până la permutarea bibliotecii în noul edificiu gimnazial, când are de gând să le ordoneze căci până acum nu sunt ordonate. De cumva nu ai căpătat de pe anul 1887/1888, îți pot trimite eu un exemplar, căci din întâmplare am două.

Dar să vin ca chestiunea noastră. Mai întâi te rog nu te supăra pe d. Pipoș, căci n-ai pe cine, dar nici pe Tribuna, căci se

²³ Aglomerat.

²⁴ Vacanța.

vede că acum e fără cap, de când Slavici nu mai e acolo. Când s-a publicat articolul meu am protestat, căci s-a publicat în Foiță și cu întrerupere, la aceasta mi-a răspuns d. Slavici- păstrez scrisoarea - să fiu iertător, și tot odată îmi promite că singur va recomanda în un articol proiectul meu, însă dl. Slavici era chiar atunci încurcat cu procesele de presă și se vede, n-a apucat, iar pe urmă s-a dus la Vaș. Ceilalți nu au priceperea cerută pentru astfel de lucruri, dar trebuie să-i iertăm. Să așteptăm pe Tribuna până va ieși dl. Slavici, când î-l voi prinde de vorbă și sunt încredințat că dl. Slavici își va ține vorba. Dar și până atunci poți cerca la Gazetă²⁵, însă te rog cât se poate de obiectiv. Eu altcum cu D-l. Dr. A. Mureșanu, deși am fost colțani²⁶ la universitate, am rupt de mult, pentru că l-am aflat parțial, etc.

Eu nu am mai pășit de atunci la publicitate și voiesc încă să mai aștept până mă voi limpezi cu unii oameni de autoritate, așa cu D-l. Barițu, căruia nu peste mult îi voi scrie, și d-lui. Silași, dar până atunci vorbește și D-ta, ori crezi a fi mai bine, așteaptă să-i scriu eu când apoi te voi aviza să vorbești.

Eu unul nu mă mir mult că proiectul nostru nu află aderenți entuziasmați, pentru că oamenii sunt în genere cam superficiali, ca aceia ce nu studiază cu destulă profunditate lucrurile, și mulți sunt care nu au inițiativa, aceștia sunt cei mai mulți. Vreo 20 sunt destui. Printre generațiunea tânără este dureros că puțini sunt cei care să cultive interes și să se anime pentru lucruri mai serioase și folositoare neamului nostru. Se pare că superficialitatea și ușurătatea fraților maghiari au cangrenat și pe ai noștri. Lucru foarte trist.

Eu până acum puțin am lucrat până acum înastă direcțiune, căci am fost peste măsură ocupat cu altele, dar mă voi apuca de lucru.

²⁵ Gazeta Transilvaniei.

²⁶ Colegi.

Întârzierea realizării proiectului nostru nu te moaie de la lucru. Când îți conced²⁷ timpul tot adună material, îi va veni vremea și de publicare.

Pe urmă, îți poftesc an nou fericit,
Al D-Tale, pentru totdeauna stimătoriu,
Dr. Alexi.

Ibidem, f. 37-38.

4.

Mult Stimat D-le. Nestor!

Te vei fi mirat, nu fără cuvânt cum de nu-ți mai scriu nemica, nu-ți răspund la scrisorile D-Tale. De aceea înainte de toate trebuie să te rog de excuză.²⁸ Am fost ocupat mereu cu lucruri ce nu așteptau amânare și care îmi ședeau ca un munte pe umeri. Ce vei zice dacă îți voi împărtași cum că recolta mea frumoasă ce-am făcut astă vară în munții noștri nici acum nu este ordonată, pentru că nu mi-a ajuns timpul fizic. Eu nu mă pot mira destul de aceia care mereu se plâng de vreme lungă, pe când eu nici odată nu ies la cale cu vremea.

Am așteptat să sosească vacanțele Paștilor pentru a mai scăpa de lucruri între care era și răspunsul D-Tale.

Dar să iau lucrul de la început. Interesul ce-l dezvolt pentru istoria acestui ținut este foarte lăudabil și nu pot să-ți doresc decât sănătate și perseverență ca să poți realiza grandiosul plan ce ți-ai propus. Încât pentru sprijinul meu fii sigur dar te rog a recurge la ajutorul băieților. Zici că profesorii ar face bine să adune tot felul de numiri prin școlari. După mine acesta este un lucru nerecomandaver²⁹, o zic aceasta bazat pe

²⁷ Permite.

²⁸ Să mă scuzi.

²⁹ Nerecomandat.

multă experiență. Lucruri de știință nu se pot face prin băieți, pentru că acestea nu pot avea garanția recerută. Dar se va putea face aceasta pe încetul. Iată încă o dovadă ce reclamă întemeierea unei societăți științifice. Tandem obligando³⁰ îți trimit o scrisoare pentru D. Dr. Silași despre care am vorbit de mult. Conținutul îl vei ști, tratează despre proiectul nostru de a întemeia „Societatea științifică”, și cu o copie a articolului meu publicat în Tribuna. Te rog a i-o preda în persoană. Sper că îmi va răspunde.

M-ai fost rugat de mai multe exemplare din Wilhelm Tell.

Atunci nu le aveam. Numai acum le-am primit. Acum însă îți trimit exemplare cu rugarea să cerci³¹ dacă vei putea cheltui³² din ele, iar cele ce nu vei putea, mi le retimite. Costul de ex. 60 cr. cred că nu este prea mare. Am tipărit numai 400 ex. dintre care la 100 am împărțit ca gratificări.³³ D-Ta, binevoiește a-ți reține din costul celor vândute 10% rabat.

Te rog a împărtăși amicului meu Emeric Pop condoleanțele mele la pierderea nerepaveră³⁴ a soției sale.

Pe urmă îți doresc Paști fericite și succes bun la toate.

Al D-Tale. pentru totdeauna stimătoriu,

D. A.P. Alexi,

Năsăud, în Joia Paștilor, (18/4 1889).

Idem, d. 6/10.

³⁰ Fiind obligat, în sfârșit.

³¹ Să încerci.

³² Vinde.

³³ Am oferit cadou.

³⁴ De neînlocuit.

Năsăud, în 14 Iunie 1889

Stimate Domnule Șimon!

Am primit atât banii cât și 2 ex. din Wilhelm Tell, pentru care te rog să primești mulțumirea mea. O bucurie mare mi-a cauzat ex, legat cu frumoasa inscripție³⁵ și cu medalia, respectiv banul helvetian, pe care le voi păstra ca un scump gagi³⁶ al simpatiilor D-Tale față de neînsemnata mea persoană. D-Ta faci o excepție din marele număr al discipolilor mei pentru care te rog să fii încredințat despre stima deosebită ce-ți cultiv și despre simpatiile mele cele mai adevărate cu care vin a-ți revanșa.³⁷

Mi-ai trimis totodată o listă de abonament la opul D-lui. V. Rus. Spune-i te rog că va fi mult mai bine să-mi trimită un număr de exemplare, ori mie de-a dreptul, ori la librăria Concordia, și să anunțe prin foi despre aceasta. Eu voi lucra din toate puterile ca să-i plasez cât se poate de multe exemplare de-a dreptul. Oamenii nu prea ar voi să dea bani numai pe lucruri ce le pot vedea.

Pe sărbătorile Rusaliilor am făcut o excursiune botanică pe câmpia din apropierea Mureș-Ludușului, unde am făcut frumoasă recoltă.

D. Dr. Silași nu-mi mai răspunde nimic, se vede, m-a uitat.

Florenul trimis pentru fratele D-Tale l-am predat și deoarece D-Ta. nu ai venit să iei nici acei 10% rabat de care ești vrednic, am aflat de bine să-i dau fratelui D-Tale.

Al D-Tale. pentru totdeauna stimător,

Dr. A.P. Alexi.

Idem, d. 6/9, f. 39-40.

³⁵ Cu litere frumoase.

³⁶ Asigurare.

³⁷ A-ți mulțumi.

6.

Onoratlui domn Dr. Atremu P. Alexi, profesor în loco.

On, d. Profesor ,

Cu provocare la scrisoarea mea de dtto. 15/12. 1891 și conform înțelegerii avute după aceea aici alăturată, îți trimit un formular de contract în cauza de manipulare a librăriei Concordia. L-am compus pe cât am putut și adus în legătură și cu legea comercială, mai adaugă ce știi și-ți fă observările care am la tot locul gol pe margine³⁸, apoi defige³⁹ o zi pe când să-l luăm din nou la pertractare⁴⁰ ca așa să-l statorim definitiv.

Pe atunci va fi gata și declarația de întăbulare. Satoriți numai suma de execuție. Eu cred că 600 florini va fi de ajuns.

Năsăud, în 24 Decembrie la 1/2 12 ore noaptea 1891 (s.n.).

Stimătoriu,

Nestor Șimon

Ibidem, f. 44.

7.

Alexi Pompei, învățător în Parva.

Amice Pompei!

În joia trecută am cugetat cum că ne vom întâlni în Năsăud după cum am povestit când ne-am întâlnit, dar văzând că nu ne-am întâlnit, iacă mă adresez către tine cu această rugare. Eu am rugat pe domnul preot din Parva, Sângerozan, ca să vinevoiască a scurta⁴¹ arhiva bisericii și să-mi comunice un conspect despre toate scrisorile vechi câte se păstrează acolo până în anul 1850 și 1851, adică până la desființarea graniței militare, căci îmi trebuie tot felul de documente la scrierea istoriei noastre din fostul regiment al II –lea de graniță. Nu știu întrucât mi-ar putea îndeplini rugarea mea părintele, de aceea

³⁸ Loc pentru adnotări.

³⁹ Stabilește.

⁴⁰ Discuție, studiu.

⁴¹ A cerceta.

Te rog ca să faci însuși conscrierea⁴² acelor scrisori. Totodată să-mi comunici cum că ce hârtii mai vechi se află în acea comună și la cine anume, ca cu timpul să-mi pot lua copii.

Primește salutările mele

Năsăud în 10 decembrie 1892

Nestor Șimon

Nota N.S. În 13 aprilie am urgat⁴³ această epistolă, punând termen până la 1 iulie 1893.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 138.

8.

Andreiașu Gabriel, oficiant superior telegrafo-poștal în București.

Mult onorate domnule!

Din epistola D-Tale. de dtto. 18/30 sept. 1892, adresată către domnul Mihăilă Cătiu din Năsăud am aflat cum că D-Ta. ai de cuget⁴⁴ să publici unele episoade și întâmplăminte⁴⁵ din anii 1848 și 1849 referitor la districtul Năsăudului și la regimentul al II – lea român de graniță.

Eu subscrisul, care astăzi mă aflu în calitate de secretar și controlor la fondurile înființate de străbunii noștri grăniceri, care astăzi poartă denumirea de „Fondurile centrale scolastice și de stipendii din Districtul Năsăudului”, zic, eu încă înainte de asta cu vreo 8 ani am început a lucra la compunerea istoriei noastre din timpurile cele mai vechi până astăzi. Foarte m-am bucurat când am aflat cum că mai este unul dintre fiii de grăniceri care cu mare ardoare se interesează de trecutul glorios al părinților noștri.

⁴² Inventarierea.

⁴³ Urgentat.

⁴⁴ Dorești, intenționezi.

⁴⁵ Întâmplări.

Eu am început istoria noastră înainte de anul 1200 și până la înființarea graniței militare (1763) dimpreună cu toate referințele de drept de proprietate, etc... apoi istoria militară a regimentului până după desființare și apoi urmăresc regimentul cam până prin 1868, de când a rămas numai cu numele, iar astăzi nu mai sunt mulți militari de-ai noștri. După desființare urmează luptele pentru dreptul de proprietate, etc... istoria dezvoltării institutelor⁴⁶ de învățământ și a fondurilor, unde chiar servesc. În fine, am o parte intitulată „*Panteonul grăniceresc*”(s.a.), care cuprinde în sine biografiile și dacă se va putea și portretele bărbaților mai distinși grăniceri, fie militari, preoți ori de alte categorii.

Material am mult și câteva sute de documente de toate categoriile. Despre anii 1848-1849 am un convolut⁴⁷ gros scris pe bază de documente scrise și împărțite de la cei ce au luat parte activă. Documente scrise au rămas încă unele, parte pe la privați, parte chiar și în arhiva fondurilor. Câte am numai astăzi dacă le-aș tipări ar da 2 volume groase tipărite, pentru că însăși istoria anilor 1848/1849 numai ce atinge regimentul nostru e foarte multă.

Ca să știi izvoarele după care am scris, iacă ți le spun:

1. Poëmentation de secunda legione valachica sub Carolo barone Enzenbergio;
2. Istoria Regimentului al II – lea de graniță, scrisă de George Barițiu;
3. Altă istorie despre al II –lea regiment de graniță tipărită în limba germană de Amon Ritter von Treuenfest.

Acestea sunt scrierile care tratează despre noi; afară de acestea eu mai am, după cum am amintit, sute de documente care întregesc foarte pe larg evenimentele regimentului nostru.

⁴⁶ Instituțiilor.

⁴⁷ Tom, volum.

Așa, de exemplu posed mai toate scrisorile locotenentului din Zagra Atanasie Moș Dâmbul, din anii 1848-1849, în care descrie toate întreprinderile făcute prin cercul Lăpușului, apoi lupta contra lui Peterffy, care amenința să străbată pe la Romuli în districtul nostru, dar a fost bătut la Săcel. E frumoasă și invazia lui Urban în Borgo-Mureșeni, când a prins pe maiorul Koffler; toate acestea le-am colaționat și rectificat cu bărbați de aceia care au luat chiar parte activă, după cum de exemplu, cât am fost în Cluj cu colonelul pensionat Störch, care a fost tot cu Urban și trăiește și astăzi; la dânsul mergeam în toată ziua și citeam cele scrise de mine și nu mi-a coresp⁴⁸ nimic și, din contră, încă mi-a mai adăugat și mi-a predat însemnările lui. Afară de acestea, am o mulțime de documente din anii 1848-1849 care după cum poți vedea eu m-am ocupat în mod sistematic cu istoria acestui district.

Multe, foarte multe Ți-aș putea scrie în această privință, dar nu încap toate în cadrul unei epistole, de aceea, eu după ce văd din epistola D-Tale. cum că întrebi și ceri să Ți se comunice unele episoade despre cuprinderea Năsăudului, și în special despre cei ce au căzut împușcați după ce maghiarii au cuprins districtul Năsăudului, îȚi comunic cum că acestea toate le-am publicat eu încă în anul trecut în Tribuna ce apare la Sibiu, de la nr. 133 din 1891 în mai mulți numeri următori în foiața Tribunei sub titlul „Valachi civilizați”. În acest articol scrise de mine, subscris⁴⁹ cu Nestor în conta unei broșuri a deputatului Hentaller, am arătat toate atrocitățile comise de rebeli, cu deosebire în districtul nostru, și am arătat cu numele pe cei omorâți.

⁴⁸ Corectat.

⁴⁹ Semnat.

Acești n-rii. D-Ta. îi poți căpăta acolo în vreo bibliotecă ori la vreo redacție, deci nu întrelăsa⁵⁰ de ai citi, căci acolo vei afla mai tot ce întrebi să Ți se comunice. De aceea D-Ta. să nu publici nimic până ce nu vei citi și cele scrise de mine, pe bază de acte autentice, după cum Te vei convinge, ca nu cumva pe bază de spuse și auzite să vii în contradicere.

Dacă tocmai ai început a scrie și despre noi eu foarte aş dori dacă ne-am putea înțelege în această privință, căci a scrie istoria nu e lucru de toate zilele.

De la domnul Mihai Cătiu am căpătat spre citire scrierea D-Tale. „Amintiri din Războiul Austro-German de la 1866”, care foarte mi-a plăcut, fiindcă e scrisă într-un stil frumos popular românesc, de unde am văzut, cum că acolo ai învățat a scrie foarte bine românește, deoarece după cum am văzut într-o scrisoare de prin 1864, scriai foarte frumos caligrafic, ca și acum, dar nu știai ortografia, după cum însuși mărturisești într-o epistolă de dtto. Rovigo în 16 martie 1864 către Vasile Nașcu, în care după subscriere, sub nr. B, ai scris următoarele: „Cu ortografia română stau cam rău, treci cu vederea domnule, greșelile: că, cărți române n-am nu-i modru⁵¹ dar de unde pot câștiga o perfecțiune în limba maternă”. Cred cum că nici nu ai visat cum eu, care pe atunci eram numai de 3 ani, să-Ți comunic acum acelea. Ca multe alte sute de scrisori, așa și aceasta se află în mâinile mele – și o țin ca pe o epistolă foarte interesantă; chiar în acea epistolă rogi pe Nașcu, care atunci se afla la Viena, ca să lucre și dânsul la minister ca să fii transferat la regimentul „Grossherzog Sachsen Weimar Eisenach”, în care apoi ai făcut campania din 1866.

⁵⁰ Nu omite.

⁵¹ Nu-i posibil.

La mine se află toate scrisorile și testimoniile⁵² originale despre faptele lui Grigore Mihăilaș din 1848, precum și acte și scrisori despre alți mulți bărbați vrednici de ai noștri, precum: Ștefan Borgovan, Vasile Nașcu, George Pop din Leșu, Petru Tanco, Moțiu Mathias von Thurnthal din Zagra, etc.

Cu astă ocazie nu-Ți pot comunica din cele cerute nimic, văd că te grăbești foarte, dar nu e bine, pentru că „graba strică treaba”.

Mai întâi, D-Ta. citește toate câte le-am publicat eu în Tribuna, n-rii, amintiți și apoi binevoiește a-Ți da părerea și a-mi scrie mie cum voiești ? Voiești a publica toată istoria regimentului nostru din anii 1848/1849 ori numai episoade , ca și din războiul austro-german din 1866. Eu până acum tocmai această parte o am mai completă, adică istoria regimentului nostru al II –lea în 1848/1849, scrisă pe baza multor documente, care până astăzi încă n-au văzut lumina.

Întrebi d.e.,: „Cine anume a comandat la Strâmba în anul 1848, când ai noștri au prins acolo 2 tunuri și aproape ½ de companie de honvezi”. Acestea le am eu descrise de însuși comandantul Atanasie Moț Dâmbul și de alții care au luat parte.

Am la mână toate consignațiile⁵³ despre cei căzuți fiind omorâți cu ocazia cuprinderii acestui district, din care am publicat o parte însemnată în Tribuna amintită. În cazul dacă D-Ta. Te ocupi așa în special ca mine cu descrierea acestor întâmplăminte, ori dacă chiar de loc nu ai putea veni în pozițiune ca să capeți N-rii. Respectiv, atunci îȚi voi comunica și eu niște copii.

Acum deocamdată îȚi comunic în extras despre cei căzuți în Năsăud, din „*Consignation über durch die Ungare uns*

⁵² Certificatele.

⁵³ Statisticile.

Leben in Romanen Leute”⁵⁴ compusă de Peicsich Oberlt.⁵⁵ Naszod, 9 februar 1850.

Din toate acestea singur D-Ta încă Te poți convinge cum că nu trebuie grăbită publicarea; dacă însă totuși ai de cuget să publici numai unele fragmente, atunci Te rog ca cele ce le vei publica să mi le comunici și mie.

Mie foarte mi-ar plăcea dacă am putea conlucra⁵⁶ laolaltă la scrierea acestei istorii pentru că și D-Ta. vei fi având alte multe pe care eu nu le am și așa, unul fără de altul nu putem face ceva complet.

D-Ta. Te vei cugeta și vei lucra cum vei afla de bine.

Te rog de se poate să-mi trimiți un exemplar din scrierea D-Tale.

În speranța cum că pe viitor vom mai corespunda în această cauză, închei această epistolă cu acea dorință ca Dumnezeu să-Ți dea putere spre a putea lucra multă vreme, arătând trecutul glorios al foștilor grăniceri.

Năsăud, în 26 octombrie st. n. 1892

Al D-Tale. stimătoriu încă necunoscut,
Nestor Șimon.

Ibidem, f. 540-544.

București, 1892, octombrie 19/31.

9.

Iubite Domnule Nestor!

Mă aflu sub impresia a celor citite din mult stimabila D-Voastră scrisoare din 25 a curenteii luni, primită astăzi în forma unui prețios document și de aceea nu amân răspunsul pentru o altă zi, ci vin cu el chiar astăzi.

⁵⁴ Consemnare despre românii căzuți în luptele cu maghiarii.

⁵⁵ Locotenent major.

⁵⁶ Colabora.

Întâi, Vă mulțumesc din adâncul sufletului meu pentru bunăvoința cu care mi-ați răspuns în locul fratelui Mihail la întrebările ce i-am făcut. Numai unul ca D-Ta. după cum văd, putea să-mi răspundă la dorința mea.

Din câte mi-ai scris, ți-am pătruns până în adâncul sufletului și cu D-Ta. astăzi, mă aflu, ca cum aș fi în fața unui vechi și bun cunoscut. Întâi de toate dar, primește din partea mea o frățască strângere de mână și o sărutare colegială .

În cuget, în simțiri ne potrivim admirabil de bine! Același sentiment pentru aceeași cauză. Multora am scris, dar de la puțini am primit răspunsul dorit. Așa dar norocul ne întâlnește, fără veste, la o lucrare comună.

Frate Nestor !

Scrierea mea , de care mă ocup, diferă esențial de alte scrieri. Eu nu mă orientez după unul nici după altul, ci scriu numai aceia ce am văzut eu însumi. Îți dau un mic rezumat din scrierea mea.

Încep de la anul 1847, de la venirea lui Urban la noi. Descriu viața din graniță, starea morală și materială a populației, tratamentul din timpul militarismului. Descriu anul 1848, cum l-am petrecut, de la plecarea primului batalion, sub maiorul Leon Pop în Ungaria, în urmă a restului din regiment sub Urban în campania din 1848. Invazia ungarilor în ziua de 1 ianuarie 1849, purtarea lor în timpul ocupației teritoriului nostru. Încep seria luptelor mai principale începând de la bătălia de la Basano, Arcole în Italia cu Napoleon, după cum mi le-a narat moșul meu Alexandru Andreiași care a luat parte la ele și completate cu cele cuprinse în istoria regimentului de Amon. În general asupra regimentului nostru mă ocup numai cu ce e mai principal. Pentru mine, ca militar, din punctul meu de vedere, mai esențial sunt luptele noastre de la Strâmba în prima linie și în a doua, de la Mocod sub căpitanul Binder în 1848. Cele sub Urban sunt fără nici o valoare pentru mine. Urban în fața mea ,

este un comediant, n-avem de loc cuvânt să-l ridicăm. El nu ne-a făcut nici un bine, rău însă destul. Descriu campania din 1859 în Italia la care am luat parte la batalionul 23 de vânători românesc și în urmă revin asupra scrierii mele din 1866 pe care o amplific. Dau și două planuri: bătălia de la Solferino din 1859 și bătălia de la Königratz din 1866. La urma scrierii trec toate episoadele mai însemnate începând cu cele din 1848, 1859 sfârșind cu cele din 1866. Cam astfel este materia scrierii mele. Tot ce scriu îmi este în cap și împrumut de la alții numai atât cât îmi este indispensabil.

Scrierea mea deja apărută ar fi putu să iasă mai bună, dacă nu m-aș fi pripit și aș fi fost mai atent la corectură. E prima lucrare. A doua, cred că va ieși cu o altă figură. Cum se află, totuși aici a fost bine apreciată de cei mai însemnați bărbați. În curând o să citești o frumoasă recenziune asupra scrierii mele în Gazeta Transilvaniei și peste curând în Universul de aici o altă scriere de poetul Grădina după materialul cuprins în cartea mea.

Acum frate Nestor! Să trecem la un alt șir de idei. După cum m-ai povezut⁵⁷ voi citi mai întâi de toate tot ce ai scris în Tribuna și eu ca contemporan a faptelor petrecute îți voi spune tot ce mi-ar părea, că n-ar fi tocmai așa după cum ai scris și, în același timp, ca să fiu în concordanță cu scrierile noastre, tot ce voi scrie despre regimentul nostru, eu îți voi pune mai întâi în vedere. Nu mă grăbesc. Mai bine aștept ceva până când voi aduna tot materialul.

Fiindcă ai atâtea documente la mână, eu la rândul meu iubite Domnule Nestor te rog să-mi răspunzi la următoarele:

Ai documentele cu care Dâmbul și Mihăilaș au fost însărcinați în 1848 să comande gloatele; a sechestra boii și caii Ungurilor răsculați, pe care i-a adus la Năsăud și i-a vândut cu

⁵⁷ Sfătuit.

toba la sătenii noștri. Este știut că asemenea vite sechestrate s-au adus o mulțime la Năsăud și s-au vândut la sătenii noștri, pe care apoi Ungurii la revenirea lor iar le-a luat de la săteni fără a le restitui prețul plătit.

Ai cunoștință *dacă sătenii după încheierea păcii, au fost despăgubiți* (s N.S.) de stat de pagubele suferite întâi prin vitele ce li s-au vândut și în urmă iar luate de Unguri și de acele suferite în timpul invaziunii prin incendiu și altele.

Cine a fost comandantul ungar în 1849 (s. N.S.), care a comandat trupa ungară din garnizoana Năsăud și împrejur și cum s-a chemat. Cam cât de mare a fost garnizoana ungară din Năsăud, căci eu, după cât îmi aduc aminte, o apreciez la mult 2 companii.

Toate acestea științe dându-mi-le, v-aș rămâne foarte recunoscător.

Pentru astăzi închei scrisoarea de față exprimându-mi bucuria a fi dat peste un stimat patriot , ca D-Ta, care în inima sa să fie condus de același sentiment ca și mine. Îți doresc din suflet putere și curaj, ca lucrarea începută, *să o poți termina și da cât mai curând la lumină* (s.N.S.). Ar fi păcat, ca să rămâie îngropată cu multe alte comori din istoria neamului nostru.

Cu poșta de mâine îți trimit trei exemplare din scrierea mea, din care unul, rog a-l da D-lui. Simeon Catarig de pe Valea Caselor, ca un mic semn de aducere aminte de când am prânzit o dată la D-Sale, iar pe celălalt fratelui Ion Pavel, pe care-l salut cu frățescă dragoste.

Vă salut și rămân al D-Sale cu distinsă stimă,

Gabreil Andreiașu, oficiant superior tel. post.

Era pe aici să uit de o întrebare și pe care ți-o voi aduce acum la cunoștință. Ea privește o episodă⁵⁸ din viața bătrânului sublocotenent Motz Dâmbu din Zagra, răposat de mult. Eu o

⁵⁸ Se referă la un episod.

cunosc chiar de la răposatul încă de pe la anul 1857, când mă aflam în Zagra ca notar. E vorba despre un duel clasic a lui Dâmbu cu un magnat ungar pe care l-a tăiat chiar la moșia sa, între Reghin și Teaca, unde duelul avu loc și la care Dâmbu plecase având coșciugul luat cu el. Când Dâmbu mi-a istorisit acest episod nu mă gândeam, că o dată să vie rândul și să scriu despre el și de aceea nu mi-am notat tot ce e mai principal, referitor la el. De cumva ai ceva acte relative, rog comunică-mi numele magnatului Ungur cu care s-a duelat, numele moșiei unde avu acesta loc și numele secundanților săi, precum și anul în care s-a întâmplat.

Ai vreun act după care s-ar ști pe ce bază anume, *s-au dat în 1848 puștile noastre cu cremene* (s. N.S.) de la regiment Honvezilor sau gărzii naționale din Beclean și din Dej, când ele au fost schimbate cu altele cu zünder ?⁵⁹

Cine a fost comandantul în Năsăud în 1848 până la venirea Ungurilor?(s. N.S.). Mie mi se pare a fi fost Grigorița, sublocotenentul, nu-mi aduc bine aminte. Mult mi-ar trebui de știi. Salutare și frăție.

Andreiașu,

Idem, d. 55/1, f. 16-21.

10.

Andrieșu Gabriel, oficiant superior telegrafo-poștal în București.

Mult onorate domnule Andrieșu!

Prețuita D-Tale. epistolă dtto. București 1892 octombrie 19/31 am primit-o în 3 noiembrie st. n.

La această epistolă cu mare plăcere îȚi comunic următoarele ca răspuns la întrebările puse :

⁵⁹ Focos.

1. Referitor la locotenentul Atanasiu Moț Dâmbul am mai multe scrisori, care au rămas de dânsul, și parte le-a păstrat Basiliu Bașotă fostul jude regesc în Alba-Iulia, astăzi pensionat și avocat în Abrud, parte le-am aflat eu la familia lor în Zagra, aruncate într-o ladă plină de pulvere⁶⁰ și păianjeni, la o căsuță pustie în grădină. Scrisorile originale ce s-au aflat la Basiliu Bașotă mi le-a predat toate mie. *Așa eu posed astăzi aproape 100 de documente ,parte originale, parte în copii, care se referă la viața Dâmbului și la acțiunile belice din anii 1848 și 1849.* (s. N.S.). În acestea se află descrise pe larg toți pașii făcuți atât în urma ordinațiunilor de la comanda regimentului, cât și din propria inițiativă.

Unele mai importante sunt deja publicate. Ansă⁶¹ la publicarea unora a dat-o următoarea provocare, în Beilage⁶² des „Pester Lloyd” zur Nr. 358 Samstag⁶³ 30 December 1882, într-un articol intitulat „Der rumanische Landsturm während der Jahre 1848-1849 in Siebenbürgen”⁶⁴, între alte insulte aruncate asupra întregii națiuni românești (întocmai precum făcuse Hentaller , căruia i-am răspuns eu în Tribuna) a fost atacat și Atanasie Moț Dâmbu în modul următor : „So sonnda. im Monath September Urban aus Nassod den Lieutenant Dâmbu mit 30 Mann des ersten walachischen Grenz regiment durch das Komitat Belsö Szolonk mit der Weisung, alle Walachen aufzunehmen und mit diesen disziplinlosen Horden Srâmbu, Olach Lápos, Kavnik, Felsö und Nagy Bánya zu besetzen, sich allen Eisens , Bleies, Silber und Goldes zu bemächtigen. Als

⁶⁰ Praf.

⁶¹ Îndemn.

⁶² Supliment.

⁶³ Sâmbătă.

⁶⁴ Ridicarea poporului român (războiul civil) în anii 1848-1849 în Transilvania.

Lohe wurde ihnen freie Plunderung und Ha bund Gut der Geplunderen zuschaft".⁶⁵

În apărarea lui Dâmbu a pășit Basiliu Bașotă, care publică o serie de articoli în Observatorul, ziar politic, ce a apărut în Sibiu sub redacția lui George Barițiu, începând din Nr. 35 din anul 1883 până în nr. 38, în care la lumina mai multor documente în limba originală pe baza cărora a fost însărcinat ca să comande gloatele în 1848. În acele documente vei afla multe de care dorești. Acei n-rii. Din Observator de asemenea îi vei putea căpăta acolo în București și necondiționat să-i cauți și citești. Originalele acelor documente dimpreună cu alte multele referitoare la Dâmbul se află în mâna mea, căci după cum am amintit, d-l. Bașotă toate mi le-a predat mie.

Nu pot întrelăsa să nu amintesc aici o faptă neiertată ce a comis-o D-l. Bașotă când a publicat acele documente. Primul document, adică scrisoarea populației din districtul Chioarului de dtto. 4 octombrie 1848 îndreptată către comanda regimentului de la Năsăud unde era comandant vice colonelul Reininger e reproduș fidel din cuvânt în cuvânt, dar printre șiruri a mai vârât și unele, care nu există de loc în original. Celelalte sunt corect publicate după cum m-am convins din originale.

Unui istoric nu-i este iertat a publica fals un document ci din contră, întrucât se poate, ori ce document să se publice chiar și cu ortografia în care e scris.

După ce vei citi acei N-rii. și vei dori să cunoști primul documentele așa cum e scris, Ți le voi comunica și în copie.

⁶⁵ Astfel, în luna septembrie Urban ordonă locotenentului Dâmbu ca împreună cu 30 de oameni din regimentul I valah care se aflau în comitatul Solnocul Interior, să adune toți civilii și cu aceste hoarde nedisciplinate să ocupe Strâmbu, Lăpușul Românesc, Căvnic, partea de sus a Băii Mari, și să pună mâna pe tot ce este fier, plumb, argint și aur; ca și răsplată le-a fost promis libertatea de a jefui averile celor atacați.

Chiar pe îndorsul ⁶⁶ lui e dată concesiune⁶⁷ lui Dâmbu din partea comandantului de district Reininger.

Afară de cele ce le vei afla în Observatorul citat, îȚi mai comunic următoarele. Dâmbu a fost provocat în anul 1850 ca să dea seama despre activitatea lui belică din anul 1848. Atunci a compus el „*Waffenthatgeschichte von der traurigen Revolution Siebenbürgen des Jahres 1848 et 1849*”⁶⁸, pe care a așternut-o către K.K. Militär und Civil Guvernium în Sibiu⁶⁹. Această scriere o am în copie făcută pe când trăia Moț Dâmbul și e revăzută de dânsul. Ea cuprinde în sine toți pașii întreprinși zi de zi precum și ordinațiunile primite de la comandantul regimentului Reininger. Pe lângă copii, am și originalele cea mai mare parte, toate subscrise cu mâna proprie a lui Reininger, afară de acelea, unele testimonii date lui Dâmbu din partea acelor care au luat parte cu dânsul și care enarează⁷⁰ evenimentele aproape cu toate detaliile precum și luptele de la Strâmba (Romuli).

Chiar am înaintea mea un convolut gros, dar nu dau de minuosități de care mă întrebați și anume despre sechestrarea boilor și cailor de la ungurii răsculați, pe care să-i fi adus la Năsăud după cum zici. Poate să stea printre scrisori și despre aceasta, dar acum nu apuc a ceti toate, căci numai a le citi îmi trebuie timp de vreo 4-5 zile și să nu lucru altceva nimic. Cu toate acestea, pe rând voi mai scurta și-Ți voi comunica, dar în fine, chiar dacă nu ar fi amintite nu importă așa mult istoria.

Afară de documentele amintite mai am două jurnale de călătorie foarte pe larg, dar greu de citit, căci sunt scrise de

⁶⁶ Verso.

⁶⁷ Aprobare.

⁶⁸ Tradus în *Periplu istorico-toponimic. Valea Zăgrii*, Supergraph, 2003, p. 9-63. (Volum îngrijit de Mircea Prahase).

⁶⁹ Guvernatorul Civil și Militar al Transilvaniei.

⁷⁰ Relatează, povestesc.

Dâmbu cu mâna proprie. Acelea se continuă până la finea operațiunilor sale.

Referitor la duelul lui Dâmbu nu mi-aduc aminte să fi aflat vreun document de la dânsul. Poate să existe printre multele scrisori, sigur însă nu știu, căci eu m-am ocupat cu deosebire cu faptele mai generale ce privesc și districtul nostru, iar celelalte le-am lăsat deoparte până voi scrie biografia lui.

În această privință am o epistolă de la Basiliu Bașotă de dtto. Iulie 11/XII st.n. 1885, în care îmi scrie următoarele : „În anul 1838 au trebuit să mântuie onoarea regimentului român față de îngâmfarea contelu Lazăr Iános pentru că au fost esmisu⁷¹ ca să se dueleze cu acesta și rezultatul duelului au fost că la al doilea an gard⁷², au tăiat mâna dreaptă a adversarului său de au sărit cu sabia ce o avea cu tot în crucile șurei unde se băteau.”

În istoria pe care am scris-o eu întrucât atinge regimentul nostru eu pe baza documentelor am descris toate faptele lui Dâmbul, precum și luptele de la Romuli așa după cum le descrie pe acelea însuși Dâmbul și cei ce au fost acolo și au luat parte sub comanda lui, care într-un testimoniu⁷³ dat înșiră toate câte a făcut.

2. Grigore Mhăilaș, întocmai ca și Atanasie M. Dâmbu în 1848 a fost însărcinat din partea vice colonelului Reininger ca să comande gloatele contra Ungurilor răsculați. Documentul cu care anume a fost comandat nu – l am, fără aceasta se vede din testimoniile date lui Mihăilaș chiar de către Reininger, care zice „Hat dieser Herr Offizier, welche ich mit einer Diwision bewaffnete Romanen bei Mocod an der ausersten Grenze des Regiments, welche von den Rebellen bedrohet war,

⁷¹ Desemnat, trimis.

⁷² În gardă.

⁷³ Certificat, atestat.

beordnete”⁷⁴, etc. Afară de aceea, atât Mihăilaș cât și Dâmbu când se arăta câte un pericol fără de veste , fără de comandă pășeau⁷⁵ în apărarea acestui teritoriu, care în timp de revoluție, ca și în 1848, de multe ori nu puteau oamenii aștepta ordinațiuni scrise, ci, când se vedeau atacați, se apărau cum puteau și cei mai experți luau comanda pe răspunderea lor.

Tocmai așa a mai făcut și Grigore Mihăilaș ori, după cum zice Reininger, „aus eigenem Antrieba”.⁷⁶

Despre Grigore Mihăilaș și faptele îndeplinite de dânsul în 1848/1849 am vreo 17 documente, între care două date chiar din partea unor maiori, precum de la Kornis, maior pensionat și Kovács Mihály, preot evanghelic reformat în Șintereag. Toate faptele lui sunt descrise pe larg în aceste documente.

3. Mă întrebi: Cine a fost comandantul în Năsăud în 1848 până la venirea Ungurilor ?

Răspuns: Chiar și din cele înșirate până aici poți vedea cum că a fost vice colonelul Reininger, pe care Urban l-a fost pus în locul său când a plecat către Reghinul Săsesc.⁷⁷ Locotenentul Georgița a fost făcut o recunoaștere până la Beclean cu un pluton, dar acolo a căzut în captivitate la inamic.

Precum văd eu D-Ta. nu ai citit încă „Transilvania”, foaia Asociațiunii transilvane pentru literatura română etc, din anul 1875, nr.ii. 9-12, sub titlul „Adușe și rectificări la istoria regimentului al II –lea confiniaru din Transilvania”; unii contemporani au publicat iarăși multe despre regiment din anul 1848. Mi se pare cum că și în anul 1876 s-au publicat unele

⁷⁴ Acest domn ofițer, pe care eu i-am ordonat împreună cu o divizie de români înarmați la Mocod, la granița cea mai din afară a regimentului, care era amenințată de rebeli.

⁷⁵ Acționau.

⁷⁶ Fără a-mi pune întrebări.

⁷⁷ Reghin.

despre regimentul nostru tot în Transilvania. Bine nu-mi aduc aminte, căci nu am foaia la îndemână.⁷⁸

4. Mă întrebi că am vreun act după care s-ar ști pe ce bază anume s-au dat în 1848 puștile noastre cu cremene de la regiment.

Răspuns. Din cele publicate de către contemporani, aflu atât că baronul Iovich fiind un om puțin prevăzător a fost sedus de către orășenii din Dej și așa s-au dat acele puști. De almintrelea și în protocolul adunării regimentul II românesc grăniceriu din 14 septembrie 1848 Nr. 4451, încheiat sub prezidiul maiorului I. Hatfaludi grănicerii noștri de atunci au luat la protocol în această privință numai următoarele: „Cele 1913 puști cu cremene asemenea adunate din regiment spre a se împărți pe la gărzile naționale ungare ori sunt date cu, ori fără știrea M. Sale să se întoarcă aceleași, sau altele atâtea spre a se arma înșii oamenii regimentului”.

Acest protocol se află publicat în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” din 1848 Nr. 37, p. 302-304 și Nr. 38, apoi în „Winterfeldzug des Revolutions Kriegs in Siebenubürgen in den Jahren 1848 und 1849. Von einem Öesterreichisches Veteranen”, Leipzig, 1861, p. 62-65. Date mai apriate⁷⁹ despre aceste puști nu știu.

Eu însă îmi explic lucrul așa, că după ce regimul central din Viena, încă prin luna lui aprilie 1848 a dat în dispozițiunea ministerului unguresc toate regimentele din Ungaria și Transilvania, Puchner din Sibiu a comunicat acelea cu toate regimentele și impunea stricta supunere la ordinațiunile

⁷⁸ Sub titlul *Fragmente din istoria regimentului al II –lea românesc grăniceriu transilvanu*, George Barițiu a publicat în „Transilvania”, nr. 20-24/1874; 1-4/1875, completări la istoria regimentului scrisă de el, în anul 1874. Sub titlul *Adause, adnotațiuni și rectificări la istoria regimentului II românesc*, s-au publicat fragmente și în *Ibidem*, nr. 1-3/1876.

⁷⁹ În detaliu, în amănunt.

ministerului unguresc. Despre asta încă am documente. Așa baronul Iovich la recercarea⁸⁰ dejenilor ușor s-a lăsat sedus. Și cum să nu fie sedus Iovich când tot regimul de la Viena a fost orb până nu a căzut victimă bietul Lambert.

D-Ta. ÎȚi vei fi aducând aminte, eu însă știu din Gazeta Transilvaniei din 1848 nr. 48, p. 199, unde e publicat manifestul împăratului Ferdinand de dtto. Insbruck, 16 iunie 1848, prin care sancționează uniunea și supune granița militară din nou la ministerul Ungariei. Acest manifest e foarte caracteristic.

Eu am și Gazeta din 1848 din care încă se vede cum că în Viena erau total orbi și surzi, căci nu vedeau și nu auzeau țipetele popoarelor subjugate, nici intrigile întreținute, pe care le-au văzut mai bine I nostru batalion.

5. Mă întrebi că cine a fost comandantul ungarilor în 1849, care a comandat trupa ungară din garnizoana Năsăud și împrejurimi și cum s-a chemat .

Înainte de a vorbi despre aceasta vreau să-Ți trag atențiunea la aceea împrejurare cum că lupta de la Mocod, cuprinderea Năsăudului și refugiul grănicerilor către Bucovina s-a întâmplat în 2 Ianuarie după cum văd că amintești în vreo două locuri. Nu am la mână tocmai acum istoria lui Amon Treuenfest, dar după cât știu, nici el nu o pune în 1 ianuarie.

Afară de aceea eu am în această privință mai multe scrisori de la căpitanul auditor Schotll și Domide, care descriu pe larg toată fuga lor și scăparea casei regimentului⁸¹; în toate acestea precum și în alte scrisori se vorbește de 2 Ianuarie, nicăieri nu află 1 Ianuarie.

Eu am fost cetit foarte multe scrieri și nu am putut afla pozitiv cum că cine ar fi fost comandant și așa, pe baza unui document datat din Bistrița 14 ianuarie 1849 am dedus cum că

⁸⁰ Rugămintea.

⁸¹ Fondurilor financiare.

ar fi fost colonelul Ritzkó și așa am scris și în Tribuna, pe care Ți-am recomandat-o ca să o citești; dar, după cum m-am convins ulterior din acte ce le-am aflat numai în anul acesta, în această privință am greșit, căci nu Ritzkó a cuprins Năsăudul, ci baronul Banffy, care era căpitan , apoi încă un alt căpitan, Bauer.

Cel dintâi a dat și ordinațiuni către populația din această vale. Astfel de ordinațiuni am aflat 2 în arhiva bisericii din Ilva Mare, una datată de dtto. Năsăud 14 Ianuarie 1849, adresată „an die 8,7,6, und 5te Comapgnie”⁸² și alta dtto. Năsăud 15 Ianuarie 1849 „an die Ortschaften des aufgelöbten 2 Walachen Grenz Regiment”⁸³ și în fine una de către căpitanul Bauer fără dată, dar comunicată din Rodna în 20 Ianuarie 1849 la stațiunea Ilva Mare. Toate acestea mi le-am luat și eu în copie.

Faptul însă este cum că comandant și peste diviziunea ce a venit la Năsăud a fost colonelul Ritzkó, care a fost la Bistrița.

Cam cât de mare a fost garnizoana ungurească din Năsăud nu scrie nici unul, am aflat numai într-o istorie ungurească, dar nu mi-am însemnat și așa am uitat. Voi cerceta însă și aceea.

6. La întrebarea cum că am cunoștință dacă sătenii după încheierea păcii au fost despăgubiți de stat de pagubele suferite?, eu răspund, cum că posed mai multe conspecte despre daunele arătate de către grăniceri după revoluție în anul 1850 și încă originale, în care sunt arătați cu numele toți cei dăunați și daunele suferite în toate comunele districtului nostru. Se văd sate aproape total devastate și aduse la sapă de lemn; apoi posed toate consignațiunile despre acei grăniceri, care aveau bancnote kossuthiene.⁸⁴

⁸² Către companiile 8,7,6, și 5.

⁸³ Către localitățile din desființatul regiment II de grăniceri valah.

⁸⁴ Bancnote fără acoperire, emise de guvernul revoluționar maghiar.

Desdăunări⁸⁵ din partea statului s-au dat foarte puține, aproape nimic, mai mult au fost ajutați prin colecte private despre care am acte, cum că s-au împărțit printre cei mai sărmani. Îmi aduc aminte din câte acte am citit cum că s-au dat de la stat numai puține împrumuturi. Zic, îmi aduc aminte numai, căci din anul 1850 am două brațe bune de hârtii - vreo câteva sute, pe care încă nu le-am sistematizat și așa, acum nu pot răspunde așa precis, căci mai mult numai le-am frunzărit și nu le-am studiat. Cu descrierea am mers și eu până la finea anului 1849.

Toate acestea le-am lăsat deocamdată în suspans, până mai târziu, și am trecut mai departe de la anul 1851 încoace.

Totuși spre a-Ți ilustra cum s-au desdăunat grănicerii îȚi voi cita un singur caz, care îmi este la îndemână.

Vasile Nașcu care a însoțit casa regimentului până în Bucovina, a suferit daune de 251 fl. 26 cr. m.cv.⁸⁶ din partea rebelilor care au devastat Feldrul și averea lui din Feldru. Dânsul a suplicat⁸⁷ ca să fie desdăunat, dar după cum se vede din rezoluția comandai militare districtuale de dtto. Bistrița, 30 Mai 1853 Nr. 5772, a fost respins, sub pretext de nimic; i se recunoaște dauna, dar dacă nu s-a periclitat și viața lui - nu se cuvine nici o desdăunare, adică dacă a scăpat cu viață de inamic, acum poate pieri de foame. Acea rezoluție o alătur aici în copie.

Prin cele înșirate domnul meu, întru câtva am putut crede cum că am răspuns de ajuns la toate întrebările puse.

Acestea însă sunt niște răspunsuri numai ad rem⁸⁸ foarte scurte, căci mai pe larg nu se poate într-o epistolă, decât dacă

⁸⁵ Despăgubiri.

⁸⁶ Monedă convențională.

⁸⁷ A făcut cerere, a cerut.

⁸⁸ La obiect.

Ți-aș alătura toată istoria regimentului nostru din 1848 și 1849 scrisă de mine și dacă Ți-aș trimite și câteva sute de documente, ceea ce nu o pot face, căci ar trebui să le pachetez în o ladă, care ușor ar putea fi sechestrată, după cum stau astăzi împrejurările, și așa aș îngropa toată istoria noastră, *căci cele mai multe date foarte interesante originale nu se mai află nicăieri decât la mine* (s.n.), fiindcă sunt de atare natură, iar după altele ar trebui să umbli prin Viena, Sibiu, etc.

Afară de acestea, eu am adunat de prin sute de publicațiuni date referitoare la noi, așa încât rar, cred, cum ca să se fi publicat undeva ceva despre noi ca să nu fi aflat eu și să nu am însemnat. (s.n.).

Dintre multe îți voi aminti o notiță interesantă din punct de vedere militar pe care am aflat-o în „Siebenbürgische Quartalschrift” ce a apărut în anii 1799-1801. În războiul contra turcilor din anul 1788 grănicerii noștri de la Năsăud erau sub comanda gen. maior Carol Heidendorf. Acesta se temea cum că cu grănicerii noștri va păți cum pățise comandantul grănicerilor secui. Într-o luptă când văzură grănicerii noștri cum că C. Heidendorf se clatină despre curajul lor⁸⁹ și-i provoacă să-și îndeplinească datoria atunci grănicerii noștri –scrie numita foaie în Tom. VI la p. 352 „in ihrer Sprache antworten, Sorge nicht Herr! Wir werden unsere Schuldigkeit thun, und die keine Schande machen”.⁹⁰

De notat! Acestea le ziceau străbunii noștri atunci când abia apucaseră a mirosi pulverea de pușcă.

Această carte încă poate să se afle în biblioteca Academiei din București.

⁸⁹ Se îndoiește de curajul lor.

⁹⁰ Au răspuns în limba lor : „Fii fără grijă domnule ! Ne vom face datoria și nu te vom face de rușine”.

La ori și ce întrebări a binevoi a-mi pune eu bucuros îți voi răspunde de aici înainte

Din cele comunicate văd cum că Te ocupi și nu scrii toată istoria regimentului nostru din 1848/49, ci descrii anul 1848 cum l-ai petrecut de la plecarea primului batalion, sub maiorul Pop în Ungaria, în urmă, a restului din regiment sub Urban în campania din 1848 și invaziunea Ungurilor în acest district.

Toate acelea pe care le scrii le-am descris deja și eu. Ca îndreptar am luat istoria de Amon Treuenfest, apoi Istoria scurtă scrisă de Barițiu, pe care le-am adaos, cores⁹¹ pe baza mai multor documente din acel timp și mai puțin pe spusele contemporanilor. D-Ta. zici cum că nu Te orientezi nici după unul, nici după altul, ci scrii numai aceea ce ai văzut însuși. Aceasta e foarte frumos, și dacă o făceau aceasta și alți ofițeri de ai noștri, atunci noi astăzi am avea o oglindă mai clară despre trecutul nostru, cel *glorios*. (s. N.S.).

Zic *glorios* și subtrag.⁹² Eu am studiat istoria întregii lumi, istoria veche a grecilor și romanilor, abstrăgând de la miturile perșilor, apoi istoria evului mediu și nou, dar nici un popor nu se poate lăuda cu un trecut mai *glorios* în fapte belice decât micuțul nostru popor grăniceresc. Daună⁹³ cum că până astăzi nu avem scrisă istoria completă și de aceea m-am apucat eu a o scrie în toate amănuntele ei.

Coroană la toate a pus-o I batalion din 1848, pe care eu nu-l pot admira îndeajuns. Medalia cu care s-a decorat steagul, ce e drept, e frumoasă, dar e prea puțin semn de recunoștință.

Zici cum că Urban nu are nici o valoare pentru D-Ta., pentru mine încă nu are valoare, toată valoarea lui i-au făcut-o

⁹¹ Completat și corectat.

⁹² Accentuez, întăresc.

⁹³ Din păcate; pagubă.

grănicerii noștri, fără de care el rămânea fără de valoare. Eu nu știu multe despre dânsul, căci nu am fost pe acele timpuri, dar o deduc numai din anumite cazuri; D-Ta. însă îi vei face mai bine caracteristica⁹⁴ decât mine. Chiar și ordinul Mariei Terezia i l-au câștigat niște opincari grăniceri dimpreună cu Domide etc. pentru invaziunea din Borgo-Mureșeni.

Partea istorică de la 1847 a regimentului nostru e foarte avută de evenimente.

Toate –mi plac cum descrii viața din graniță, starea morală și materială a populațiunei, tratamentul în timpul militarismului. Eu încă m-am ocupat și cu aceste întrebări, dar am simțit multe greutateți, așa încât numai prin deducțiune ajungeam câte la ceva rezultat. În această privință am atins ici, colea, foarte puțin, mi-am pus însă de problemă a descrie toate referințele grănicerilor, atât de drept public și privat, cât și bisericesc, administrativ și familiar. Am început a trata și despre căsătoriile grănicerilor. Am aflat chiar și un riguros (examen) la care erau supuși mirii și miresele, cum îi întreba comandantul de companie despre toate câte trebuie să știre un bărbat econom și o bună econoamă⁹⁵.

După ce vei citi Tribuna, Observatorul și Transilvania, vei vedea cum că și numai la descrierea unui singur eveniment trebuie mult lucru. D-Ta. câte le știi și le-ai văzut cu ochii - respective le-ai esperiat⁹⁶, le descrii cât de pe larg.

Aș dori însă una ca înainte de a se pune sub presă - dacă s-ar putea tot manuscrisul să-l cenzurez eu, și întrucât ar fi unele, care le-ai scris mai mult pe barba altora, nu tocmai corecte și ar sta în contradicție cu datele și documentele ce le am eu, atunci acelea să se coregă⁹⁷, ca nu o dată, provocându-mă

⁹⁴ Caracterizarea.

⁹⁵ Țărani.

⁹⁶ Trăit.

⁹⁷ Corecteze.

eu și la scrierea D-Tale. să fiu silit a intra în o dispută, la care nu ai putea răspunde, fiind astfel de documente, pe care nu le mai poate omul combate, cum de. E. ar fi dacă ai scrie că Dâmbul a pornit cu muniție multă către Lăpuș, când din contră a cerut și Reininger nu i-a dat, căci nu avea de unde - după cum scrie însuși. Țsta e numai un exemplu mic, sunt însă alte chestiuni cu mult mai grave în istoria noastră.

Acum să trec la alt șir de idei. George Coșbuc, un fecior al preotului din Hordou⁹⁸, a trecut în România de vreo câțiva ani. E un poet bun și poate că-l cunoști; de cumva e prin București pune mâna pe dânsul și-i spune ca să nu mă uite. Eu i-aș scrie și nu știu unde. După ce ai pus o dată mâna pe dânsul - nu-l lăsa din mână, ci îi predă câte un episod mai însemnat din istoria noastră ca să-l cânte precum cântau în vechime și chiar și astăzi poezii altor popoare faptele strălucitoare ale străbunilor.

George Coșbuc e un copil foarte modest și de treabă, îl cunosc foarte bine, mai aproape am fost conșcolari⁹⁹ și în Cluj a fost un an la universitate. Poeziile lui i le laudă toți cei competenți în arta poetică.

Sunt multe fapte glorioase ale grănicerilor noștri care ar putea fi eternizate și prin arta poetică. Așa ar fi de ex. la înființarea graniței militare Tănase Todoran, despre care eu am scris cam mult; unele episoade din luptele cu turcii, francezii, etc., apoi soarta batalionului I în Ungaria, etc.¹⁰⁰

Am uitat să-ți spun cum că căpitanul auditor din 1848 Schotll a compus unele poezii în limba germană și despre afacerile grănicerești. E foarte interesantă o poezie lungă satirică despre Urban pe care-l arată tocmai cum zici D-Ta.

⁹⁸ Azi Coșbuc, în județul Bistrița-Năsăud.

⁹⁹ Am fost colegi.

¹⁰⁰ Fragmentul referitor la George Coșbuc publicat și în George Vasile Rațiu, *Însemnări despre scriitori. La masa lui Coșbuc*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2003, p. 150-152.

Aceste poezii firesc până astăzi nu sunt publicate, ci stau numai în pulpițiu¹⁰¹ până când doar eu le voi scoate la lumină. După Schotll încă au rămas multe hârtii de valoare, care încă nu sunt în posesiunea mea, dar mi s-au promis. După moartea locotenentului Petru Tanco încă am căpătat de la erezi¹⁰² un braț bun de scrisori, multe de mare valoare istorică, cu deosebire în cauzele de apărare a proprietății grănicerești.

Astăzi trebuie să-mi fac un casten¹⁰³ anume pentru istoria și pentru păstrarea documentelor, pe care după ce voi fini, am de cuget a le transpune spre păstrare la Academia Română din București. (s.n.).

Pentru ce nu la Năsăud? ÎȚi voi răspunde altă dată. Una numai mă torturează foarte rău, căci nu pot lucra în continuu la completarea acestei istorii atât de ample.

Cauze sunt mai multe și anume, ca secretar și controlor la aceste fonduri am un serviciu foarte greu, căci toată referada¹⁰⁴ și toată manipulațiunea caut să o fac dublu, adică românește și ungurește. Înainte de mine a fost secretar avocatul Ioachim Mureșan cu plata de 800 fl. pe an și controlor a fost căpitanul pensionat Teodor Anton cu plata de 300-400 fl. pe an, ambii lucrau numai românește. Eu lucrez astăzi dublu cât amândoi și secretar și controlor cu salariu de 700 fl. Altceva nimic. Secretarul pensionat are pensie de 800 fl. Mă vei întreba cum se poate aceasta. Eu răspund . „*La Dumnezeu și în Năsăud toate sunt cu putință*”. (s.n.).

Cu toate acestea sunt mulți care ar vrea să mă vadă dus de aici- și cine sunt aceia, toți descendenți de grăniceri.

Altă cauză care mă împiedică acum a lucra e că eu cât am fost în Cluj, mi-am pierdut timp mult cu istoria noastră și

¹⁰¹ Sertar.

¹⁰² Moștenitori.

¹⁰³ Raft.

¹⁰⁴ Conceptele.

așa am rămas înapoi cu ultimul riguros de drepturi. Acum încep a mă prepara și cred că până către Crăciun mă voi putea supune ca să-mi capăt diploma de doctor în drepturi, căci până acum am depus deja 2 riguroase. Precum vezi, eu sunt foarte îngreunat și lucru foarte mult, de multe ori chiar toată ziua încontinuu lucru. La tot mă ajută paciința¹⁰⁵, numai de m-ar ajuta și sănătatea ca până acum.

Afară de cele ce le vei citi în Tribuna amintită, eu am publicat în ziarul literar „Minerva” ce apare la Bistrița o schiță biografică a lui George Pop locotenent din Leșu, ce a căzut la Custozza în 24 iunie 1866, și anume începând de la Nr. 15-19 din 1892 am publicat mai multe date interesante despre dânsul¹⁰⁶.

În curând va apărea tot de mine unele evenimente din timpurile vechi și anume năvălirea mongolilor din 1241 și alte dezastre care au trecut peste acest ținut până pe la anul 1661¹⁰⁷.

Eu fac cât pot, să fiu singur așa face mai mult, dar așa, cu familie, e greu. Am 2 copile și un copil. Sper în Dumnezeu ca dacă ar și rămâne ceva de mine va continua copilul meu Emilian, care acum a trecut de un an și jumătate.

Îmi scrii că, „cu poșta de mâine” adică din 1 noiembrie st. n. îmi trimiți 3 exemplare din scrierea D-Tale, până astăzi însă eu nu am primit nimic.

De astă dată nu apuc a-Ți scrie mai multe, cu altă ocazie, dacă vei avea lipsă de una ori de alta, voi scrie și mai mult și, dacă tocmai ai dori anumite pasaje din istoria scrisă de mine, ori

¹⁰⁵ Priceperea.

¹⁰⁶ Pentru detalii privind publicistica lui Nestor Șimon, vezi Adrian Onofreiu, *Nestor Șimon-Omul și opera*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, seria III, nr. II, 2003, p. 383-409.

¹⁰⁷ Studiu apărut sub titlul *Unele evenimente mai importante din istoria teritoriului ce formează astăzi comitatul Bistrița-Năsăud*, în „Minerva”, Bistrița, anul III, 1893, nr. 5, p. 45; a se vedea și nr. 1, p. 23.

documente, acelea bucuros Ți le voi comunica în copii, numai să-mi scrii apriat¹⁰⁸ că ce-Ți trebuie. Nu uita a citi toate câte Ți le-am recomandat, precum nici de poetul George Coșbuc.

Primește, domnul meu, expresia sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 6 noiembrie 1892, st. n.¹⁰⁹

Nestor Șimon

Ibidem., f. 1-15. ∞

11.

Avram Lazăr, capelan greco-catolic în Maieru.

Amice Lazăre!

Tu foarte de mult mi-ai promis cum că mă vei ajuta la adunarea documentelor și actelor referitoare la istoria noastră grănicerească și după ce până acum nu m-ai îndeplinit promisiunea, îndrăznesc din nou a Te incomoda cu o rugare în aceeași cauză.

Ca ori și care om, așa și tu în decursul unei luni dispui de timp liber pentru a Te ocupa și cu afaceri private, căci oficioase nu poți să ai așa de multe și niciodată cât mine. De aceea Te rog ca Tu cu concesiunea reverendisimului¹¹⁰ domn paroh Vasile Groza, căruia încă i-am scris, să studiezi și scurtezi arhiva bisericii din Maieru și să mă încunoștiințezi cum că ce fel de acte și scrisori mai vechi decât anul 1851 se află și păstrează în dânsa, din care an se poartă matricole și din care protocol de ordinațiuni vicariale¹¹¹. Eu sper cum că Tu ca fiu ieșit din sânul acelei comune vechi, care în anul 1440 încă exista ca comună, Te vei interesa cu tot înadinsul și despre

¹⁰⁸ Exact, concret.

¹⁰⁹ Gabriel Anderiași a publicat *Amintiri din războiul austro-german de la 1866*, Ed. Gutenberg, 1892, VII + 79 p.

¹¹⁰ Formulă de politețe; prea stimatul.

¹¹¹ Circulare adresate de vicar preoților parohi.

trecutul ei, ca așa eu la timpul său să pot completa cât de bine monografia acelei comune.

Comuna Maieru a mai dat din sânul său afară de tine și alți oameni cu carte, așa pe teren militar:

1. Barna Teofil, căpitan în regimentul II de graniță și 62 de linie;

2. Bob Carol, locotenent la regimentul II grăniceresc, fu vulnerat¹¹² la Arcole în lupta contra lui Napoleon Bonaparte;

3. Hangea Sever, căpitan la regimentul II de graniță și 50;

4. Ilieșiu Danielo, locotenent superior la regimentul II de grăniceri;

5. Ilieșiu Ștefan, locotenent pe la anul 1790;

6. Ilieșiu George, căpitan la regimentul II de graniță s-a distins la Schwiegerheim și Freisprach în 1794;

7. Pop Mihăilă, locotenent avansat în 1809.

La familiile din care se trag aceștia trebuie cum că se află și ceva scrisori, căci aceia toți au fost oameni de carte. Fii bun deci Te interesează mai de aproape și-mi comunică tot ce vei afla. Afară de aceea trebuie că din comuna Maieru au ieșit oameni distinși și pe alte terenuri.

Tu ca om cu stare poți să Te interesezi și mai de aproape despre trecutul comunei tale, ba chiar să scrii o monografie, și dacă la acea lucrare nu ai avea paciența, atunci cel puțin nu întrelăsa a comunica datele respective mie, care am paciență destulă.

În speranța cum că tu îmi vei îndeplini rugarea mea, mă recomand,

Năsăud, în 30 noiembrie 1892,

Al tău amic, Nestor Șimon.

Nota N.S. Cu epistola mea dtto. 13 aprilie 1893 am urgat îndeplinirea acestei epistole, punând termen 1 iulie 1893.

Idem, d. 22, f. 100.

¹¹² Rănit.

12.

Amice Lazăre!

Cu epistola mea din 30 noiembrie 1892 Te-am rugat pentru împărtășirea unor date istorice cu privire la comuna ta natală. Tot în aceea cauză Ți-am scris în 13 aprilie 1893 cu rugarea ca până la 1 iulie 1893 să-mi răspunzi. Iacă mai se împlinește anul și tu tot nu dai nici un răspuns. Nu știu ce să fie cauza, ori doar voi vreți să vă îngropați tot trecutul străbunilor voștri? Tu ca om tânăr și în putere, ba încă chiar adevărat descendent de grăniceri ar trebui să Te ocupi cu mai mult zel despre afacerile noastre publice grănicerești. Dacă tu vei zice că nu poți, atunci ce să mai zic despre alții, care stau cu mult mai rău decât tine în toate privințele. Eu pretind de la voi toți alt spirit și altă energie ! Dacă nu mă ascultați, atunci veți face cum veți ști-*numai nu uitați cum că umbrele strămoșilor au să vă pedepsească* (s.n.).

Eu mai aștept până la finea anului curent, adică până în 31 decembrie 1893, ca tu să-mi răspunzi cu acea bunăvoință cu care m-am sacrificat și eu pentru întreg ținutul. Una însă Ți-o spun, cum că dacă și pe viitor vei documenta aceiași neglijență ca și până acum, atunci-Ți dau pentru totdeauna servus și adio.

Năsăud, în 4 octombrie 1893

Al tău amic, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 98-101.

Barițiu George.

13.

Stimate domnule !

Eu mi-am propus a scrie încât îmi va fi posibil „Istoria regimentului al- II – lea de graniță românesc” – tot trecutul și starea de atunci .

Am văzut că Domnia Ta ai scris încă foarte mult din istoria celui regiment, dar numai fragmentar, atât în broșura¹¹³, cât și în foaia asociațiunii „Transilvania”.¹¹⁴

Toate cele scrise de D-Ta le-aș aduna și le-aș sistematiza, întregindu-le și din istorioara germană „Geschichte der K.K. Infanterie – Regiments nr. 50 Friedrich Wilhelm Ludwig Grossherzog von Baden 1762-1850 Zweites Siebenbürger, von Gustaw Ritter Amon von Treuenfest, Wien, 1882”.

Date statistice am aflat și în „Statistische Skizze der Siebenbürgischen Militärgrenze von I.H. Benigni von Mildenburg”, și altele.

Din toate acestea și din alte izvoare, ce poate că le-aș mai afla, cuget că mi-ar succeda¹¹⁵ a forma un op complet și ceva sistematizat – istoria străbunilor mei.

Te rog dar pe D-Ta. ca de cumva, este înviat, să mi se conceadă¹¹⁶ a aduna și cele scrise de D-Ta. atât în broșură, cât și prin Transilvania așa, ca anumite pasaje care vor trebui amplificate să le descriu din cuvânt în cuvânt, după cum le-ai descris.

Ce e drept pentru mine e lucru greu, dar în ajutorul lui Dumnezeu am sperare ca în timpul vacanțelor și când îmi rămâne timp liber, voi putea găta în vreo 2-3 ani.

A-mi scrie tot ce numai iar poate avea referire la trecutul grănicerilor. Oare nu există vre-un document despre munții revendicați, care s-au donat grănicerilor?

¹¹³ *Istoria regimentului al -II- – lea românesc grănițieru transilvanu*, Brașov, 1874, 110 p.

¹¹⁴ *Fragmente din istoria regimentului al -II- lea românesc grăniceresc transilvanu*, în „Transilvania”, nr. 20-24/1874;1-4/1875; *Adause și rectificări la istoria regimentului al - II -lea confiniaru din Transilvania*, în *Ibidem*, nr. 9-12/1875.

¹¹⁵ Aș reuși.

¹¹⁶ Permite.

De cumva D-Ta – mi poți concede, atunci Te rog a-mi mai recomanda ceva izvoare istorice referitoare la cele amintite - dacă mai există ceva și aş putea căpăta.

De unde mi-aş putea procura dicţionarul german-român scris de D-Ta., care eu nu-l aflu în nici un catalog de cărţi ?

Deocamdată până în finea lunii curente mă prepar la depunerea¹¹⁷ examenelor.

Sperând cum că, dacă împrejurările îmi vor concede , îmi veţi răspunde în câteva, vă rămân şi sunt cu tot respectul,

Al Domniei Tale,

Cluj, în 22 mai 1885

Nestor Şimon,
student juridic

A.N.B., fond Anton Coşbuc, d. 49, f. 1-2; cf originalul în *Biblioteca Academiei Române*, manuscrise româneşti, cota. 1011, f. 279-280.

14.

Prea venerabile bătrân!

Întâlnindu-mă cu Domnia Ta în Gherla Ți-am fost promis, că-Ți voi trimite o epistolă a repausatului meu părinte. Amintita epistolă e următoarea.

„Primiți cu libov¹¹⁸ Dumnezeiesc aceste puține cuvinte de la ai dumneavoastră Doriți fii care cu mare dragoste noi cu toții vă înștiințăm despre a noastră bucurie și veste bună și, veți ști cum că în 12 zile februarie am căpătat de la Domnia voastră o carte și noi toți ne-am bucurat că și dumneavoastră vă aflați sănătoși și cu viață, care sănătate și noi din toată inima v-o poftim ca bunul și puternicul Dumnezeu să v-o dăruiască și vă înștiințăm cum că ne-au învrednicit milostivul și puternicul Dumnezeu cu sănătate și cu mângâierea aceasta, care noi tare

¹¹⁷ Mă pregătesc pentru susținerea.

¹¹⁸ Încredințare.

am dorit-o și acum am dobândit-o, în 14 zile februarie și în 20
plecăm către mult dorita țara noastră și în 15 zile Aprilie să ne
așteptați de Paști la Prund¹¹⁹ și așa să știți că noi venim:

Și din Bohnia¹²⁰ am scăpat
Focu de ar fi mâncat-o,
Și de țara polăcească¹²¹
Dumnezeu pe toți ferească.
De cât întrânsa să șezi
Nici cu ochii să n-o vezi
Că-s casele fără hoarne,
Din - lăuntru vite cu coarne
Din-napoia caselor
Lăcașul căsașilor¹²²
Și să fiți cu voie bună
Că ne-om întâlni dimpreună,
Și noi foarte tare dorim
Ca la Ardeal să sosim.
Și cu toți să ne-ntâlnim,
Ca să ne mai veselim,
Cu părinți și cu muieri
Și cu pruncii cei tineri
Și cu celea neamuri toate
Ce-s cu drag spre noi plecate.¹²³

Așa și noi poftim să vă afle pe toți această carte sănătoși
și veseli, pe toți cei ce ați rămas supărați și scârbiți după a
dumnealor voștrii fii, care se află ostași în Galiția, adică:
George Simion, Samoilă Stoica, Toader Adace, Vasile Bota,

¹¹⁹ Prundu - Bârgăului.

¹²⁰ Localitate în Polonia.

¹²¹ Polonia.

¹²² Spațiu de locuit.

¹²³ Ce se gândesc cu drag la noi.

Ion Mihăilașu, Ion Roman, Zaharia Zăvoian, Ștefan Ilie, George Adace, Vasile Mărginean, Grigore Lobonțiu, Vasile Botârlă, Grigore Zăvoian, Roman Mărginean, Toma Adace, aceștia ne aflăm la: 1 batalion, care în 20 februarie plecăm din Bohnia cu batalionul către Țara Ardelenească,

La moșia părințească
Și primiți cu dragoste mare
Puțințica mea scrisoare
Doriți și dragi ai noștri părinți
C-ați plâns cu lacrimi fierbinți
Și după drag fiul vostru
Ce de un an și trei luni dus au fost
Și din zi în zi v-ați rugat
Să-l mai vedeți înturnat¹²⁴
V-ați rugat lui Dumnezeu
Ca să-l ferească de rău,
Să-i trimită sănătate
Zile multe, delungate¹²⁵
Și v-ați rugat cu lacrimi crunte
Ca Dumnezeu să ne ajute
Să mai venim noi acasă
La părinți și la boreasă¹²⁶
Și de ce că v-ați rugat
Dumnezeu v-a ascultat
Și înapoi am înturnat
Să mai venim în al nostru sat
Și așa să știți că noi venim
Tot cântând și veselim [d]
Tot cântând de voie bună

¹²⁴ Revenit.

¹²⁵ Îndelungate.

¹²⁶ Nevastă.

Cu toți frații dimpreună
Și foarte tare dorim
Ca la Ardeal să ne-ntâlnim
Ca să ne mai veselim,
Și noi iar cuvântăm
Ș la părinți ne rugăm
Și la ale noastre soții dragi
Să păcăluim și-n desagi¹²⁷
Multe buclane¹²⁸ cu vin
Sătea să ne-o domolim
Sau fie și cu holivea¹²⁹
Cum de cum mai îndulcea
Cum suferă rânzii¹³⁰ noastre
De când am plecat la oaste.
Pe lângă acestea ce urmează
Vreo doi, trei pușori
Cum, de cum, mai bunișori
Către ai voștri soțiori.
Iar voi frați și cumnați
Așisderea vă gătați¹³¹
Ce-s cu bănat și cu jale
Să vă găsim adunate
La lăcașurile noastre
Când vom sosi de la oaste
Cu foarte buni ceterași
Sau fie și glanetași¹³².

¹²⁷ Să fie pregătite.

¹²⁸ Recipient pentru lichide.

¹²⁹ Băutură alcoolică.

¹³⁰ Stomac.

¹³¹ De asemenea vă pregătiți.

¹³² Oameni care cântă din fluier (clarinet).

Cu aceste puține cuvinte, de la noi de toți poftite¹³³ fiți cu toții iertători, și la jupânul dascăl Ion Moldovan eu îi mulțumesc foarte frumos, că a făcut bine și ne-a scris.

Bohnia, în 19 zile februarie 1850 George Șimon
gefraitier¹³⁴

Această epistolă e scrisă cam în modul următor[...].¹³⁵

Ceva de însemnat de pe aici e atâta, că patriotica junime universitară încă nu s-a adunat toată, dar și câți sunt sau conțeles¹³⁶ ca să facă pași de apărare contra românilor iredentiști, așa prin un afiș alcătuit în cafeneaua lui Orban sau concheimat¹³⁷ cu toții la o adunare ce a avut loc în Löveldó, ce au sfătuit și ce au făcut nu știu, și nici nu m-am interesat, căci ești sătul de ale lor și Dumneata.

Încă în iarna trecută ne întâlnisem cu un om în vârstă de vreo 70 de ani din Feleac și ni se spuse cum dânsul are două scrisori vechi de vreo 400 de ani, scrise, după cum zice, pe piele de câine (pergament). Am mers să le văd și să le decopiez, dar le-a fost dat la un nepot al său preot, care murise în acel an. Voi umbla și voi cerceta, doar le voi putea alfa, să le decopiez. Poate să fie vreo diplomă interesantă, căci zicea bătrânul că cu greu mare a putut să o capete de la Cluj, unde a stat un timp mai mult, spunând bătrânul totdeauna când o cerea, că acelea nu sunt de a se ține și păstra în casă acoperită cu paie.

Exprimându-mi cea mai mare bucurie că am fost norocos de a vedea un bătrân slăbuț - după cum adeseori ai fost zis - doresc și eu să ajung aceiași slăbiciune și bătrânețe și

¹³³ Urate, trimise.

¹³⁴ Caporal. Vezi textul original în *A.N.B.*, Colecția Iuliu Moisl, d. 170.

¹³⁵ Autorul face referire la o altă scrisoare, al cărui conținut îl redă în continuare.

¹³⁶ Au căzut de acord.

¹³⁷ Convocat.

atunci să mă adresez către Domnia Ta: De a-și avea acea debilitate.

Al domniei Tale,
Cluj, în 7 septembrie 1885, stimătoriu,
Nestor Șimon
Jurist.

Idem, d. 40, f. 3-7; cf originalul în *B.A.R.* mss. rom, cota. 1011, f. 232-234.

15.

Barițiu George.
Sibiu, 22/10 august 1888.

Domnul meu!

După două săptămâni de absență din Sibiu și după regularea mai multor afaceri foarte urgente, mai ales de ale Asociațiunii noastre, doresc a răspunde la stimata D-Voastră scrisoare din 2 august, pe lângă care ați binevoit a-mi transmite la Abrud prin reverend. Sa d-l. Podoabă, 20 de documente pentru care Vă mulțumesc frățeste.

În cât, pentru publicarea acestora și a altor documente adunate la mine în număr de 2.000 Vă fac cunoscut că din acele toate câte au valoare istorică, se vor publica mai multe, însă nici de cum în dezordinea de până acum, la care pe noi aici ne silește sărăcia ardeleană, ci ele se vor publica *în ordine cronologică* de către Academia Română, ca continuare la cele opt volume apărute până acum și împărțite la membri. Colecțiunea Academiei este de mai multe mii, afară de cele publicate ca reproducere la locul lor, după numeri și ani și pe cele apărute în foaia noastră Transilvania, începând de la 1868 încoace, încă și pe cele publicate de mine în Foaie pentru minte, inimă și literatură, răspândite ca vai de ele, începând de la 1838 până la 1863, ca să fie toate la un loc în ordine și ușor de căutat.

Ca supliment la istoria anilor 1848 - '50 sau mai exact a anilor 1680 – 1880, voi publica și eu un tomuleț de documente mai importante, pe care le am sub pană, cu condițiunea însă, ca să mai am viață de un an, mult 1½ an. Dacă nu le vor folosi alții.

Așa dar și documentele trimise de D-V. vor apărea nesmintit¹³⁸ la timpul său.

Într-aceea documente din 1848 – 9 și anume relative la poporul român se află foarte multe în biblioteca Muzeului, în colecțiunea rămasă de la baronul Apor. Dacă nu aș fi condamnat a lua prezidiul Asociațiunii, aș fi mers iarăși la Cluj ca să lucru în acel muzeu.

Cu acestea rămân , al D-V, stimătoriu,

G. Barițiu.

A.N.B. , Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 140-141.

16.

Domnului Barițiu G Ieronim, în Sibiu, Mühlgasse, nr. 8
Onorate domnule!

În urma scrisorii D-Tale. din Brașov, 11 mai 1893 publicată în foile noastre vin a-Ți împărtăși următoarele.

Subscrisul pe când eram în Cluj la Universitate ca jurist, cu epistola mea de d-tto. Cluj 2 august 1888 am trimis iubitelui D-Tale părinte și mult regretatului nostru conducător George Barițiu 20 de documente din anii 1848-1849, cea mai mare parte proclamațiuni revoluționare tipărite, apoi câteva litografiate și o poezie scrisă a cărei strofe se finesc cu refrenul „hohérnuk nem Kiralynuk, Isten te légy segitségünk”¹³⁹.

¹³⁸ Neapărat.

¹³⁹ „[Regele] este călăul nostru, nu regele, Doamne, Tu să fii ajutorul nostru”.

Primirea acestora mi-a atesta-o scumpul repausat prin epistola sa dtto. Sibiu 22/10 Aug. 1888, încunoștiințându-mă cum că documentele trimise de mine vor apărea nesmintit la timpul său publicate de către Academia Română.

Mă rog deci ca cu ocaziunea inventarierii bibliotecii rămase să binevoiești a fi cu atenție cum că mai află-se între marea colecțiune de documente și manuscrise rămase D-Tale, ori doar le-a dus la București la Academie și, de cumva nu le-a dus, atunci să binevoiești a mă încunoștiința, cum că ce dispozițiuni a făcut față de toate documentele ?

Tot odată Te rog să-mi trimiți și o copie de pe poezia amintită, căci eu i-am trimis originalul, iar copia luată nu o mai aflu.

Primește domnul meu expresiunea sinceră a deosebitei mele stime și condoleanțe.

Năsăud, în 22 mai 1893,

Nestor Șimon

Secretar și controlor la fondurile centrale școlare

Ibidem, f. 139.

17.

12. Basiliu Bașotă, jude regal în Alba-Iulia.

Mult onorate domnule jude!

A trecut deja un an de când nu am corespondat cu mult stimatul D-Ta. De atunci și până astăzi au trecut multe peste mine, și mai bune și mai rele; dar ori între ce împrejurări am fost, mângâiere mi-am aflat în lucrarea istoriei foștilor grăniceri. Unii, care știu ce lucrez eu de multe ori mă întreabă că, când voi fi gata, alții de abia așteaptă ca să vadă istoria scrisă, ei dar nu am aflat unul care să-mi promită ceva ajutor afară de mult stimatul D-Ta. Am mai făcut o încercare gazetară,

ce a apărut în *Gazeta, Tribuna și Telegraful Român*¹⁴⁰, dar până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, nici chiar de la foștii grăniceri din regimentul I.

În această vară am mers la Năsăud și apoi până la Telciu, pe unde am petrecut o lună de zile adunând documente. Mai mult am aflat de la bătrânul Petru Tanco, locotenent în pensie¹⁴¹. Între altele am aflat și un compus despre speșele făcute cu ocazia înmormântării repausatului c.r. locotenent Atanasie Moț Dâmbul¹⁴². Acest conspect îl am și eu în original și pe care nu-l țin din ceva puncte de vedere însemnate, decât pentru memoria repausatului.

De cumva M.O. D-Ta., ca înrudit cu repausatul ai dori să ai și acest conspect, ce se extinde pe vreo ½ coală, eu bucuros îl voi trimite.

Rezultatul cercetărilor mele de până acum e că, afară de mai multe sute de date interesante am aflat cu siguranță cauza pentru care s-a opus Tănase Todoran contra militarizării. Adică el nu s-a opus militarizării, ci s-a opus încercărilor de a se uni românii cu biserica Romei, deoarece pe atunci curgeau luptele cele mai înverșunate și Curtea din Viena voia ca militarizând totodată să obțină și unirea. Acestea le-am aflat în o istorie bisericească scrisă de Petru Bodi, până astăzi încă netipărită și se află în manuscris la muzeul din Cluj. Acea intenție apare apoi și din alte documente ce eu le-am copiat de prin *Archiv des Vereines für Siebenbürgen Landeskunde*. Pe lângă acestea, poate că a fost și aceea ce susține D-l. Barițiu la p. 66: „De ce ne jură

¹⁴⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 115/1887; „Tribuna”, nr. 119/1887; „Telegraful Român”, nr. 57/1887.

¹⁴¹ Vezi biografia lui în Iuliu Moisil *Figuri grănicerești năsăudene*, vol. I, Năsăud, 1937, p. 130-135.

¹⁴² Despre acesta, vezi *Periplu istorico-toponimic: Valea Zăgrii*, (volum îngrijit de Mircea Prahase), Cluj-Napoca, 2003, p. 9-63; 77-81.

că ne vom bate pe uscat și pe apă ...”. Acesta o deduce precum eu numai din rezistența secuilor.

Despre acestea am povestit cu d-l. Petru Tanco care a zis că eu am drept și sunt drepte ce le-am aflat eu, căci el știe încă din istoria care s-a scris la mandatul colonelului și pe care a decopiat-o¹⁴³ dânsul, dar s-a prăpădit în 1848; el își aduce aminte cum că în acea istorie era scris că Todoran , pe când îl tăiau cu roata striga: „*Nu vă dați unirii*”(s.a.). Așa dar nășăudenii de două ori s-au opus unirii: 1 – unirii religioase cu biserica Romei; 2 – unirii politice în 1848. Mai departe am aflat cum că maiorul Leon Pop a fost tras în cercetare pentru ținuta batalionului și de către ministerul din Viena, despre care am la mână în copie întrebările ce i s-au pus, ce a răspuns la 25 de întrebări, până acum, nu știu¹⁴⁴.

Afară de acestea am mai dat de urma multor documente, unele foarte interesante, unele, din punct de vedere militar, altele, de drept de posesiune și proprietatea pământului împrorocuat pe Valea Rodnei. Scopul meu nu e de a păși repede cu istoria pentru de a astâmpăra curiozitatea unora ori altora, ci, de a desfășura toate pe bază de documente valide, ca așa, generația ce va urma să aibă istoria și nu povești din bătrâni. Tot ce mă necăjește e că până ce voi pune riguroasele¹⁴⁵, nu prea apuc de a scrie mult. Acum mă prepar pentru rigurosul prim. Printre ele, tot mai fac câte ceva.

Alta, ce e și mai mare e, că nu întâmpin ajutor nici din partea acelora, care trăiesc din sudoarea foștilor grăniceri, adică profesorii și inteligența din Năsăud, care în loc să mă

¹⁴³ A copiat-o.

¹⁴⁴ Vezi pe larg Virgil Șotropa , *Soarta maiorului Leon Pop*, în „Arhiva Someșană”, nr. 14/1931, p. 457-486; *Idem*, *Pățaniile Batalionului 1 năsăudean în 1848-1849*, în *Ibidem*, nr. 14/1931, p. 379-416.

¹⁴⁵ Examenenele.

încurajeze-vezi doamne, ca pe un om mai tânăr - din partea unora am întâmpinat disprețul *cel mai mare* (s.a.).

Eu firesc, nu am vorbit cu dânșii și, afară de unul, despre adunarea de documente ce ar fi bine să se întreprindă acolo, formându-se un comitet spre acest scop, dar la o petrecere pe când li s-a suit *spiritul* (s.a.) național la cap, m-au împrășcat trei inși în modul cel mai cocișesc¹⁴⁶ – numai ca din senin , căci eu niciodată nu m-am îndatinat de a mă făli cu aceasta. Pe acolo domnește o lume tare destrăbălată și numai o reformă radicală i-ar putea scăpa de precipișul¹⁴⁷ spre care au pornit.

Când vei merge vreodată prin Năsăud te vei convinge despre cele ce zic. Eu nu dau nimic pe vorbe, ci pe *fapte* (s.a).

Mult Onorate D-le! Acestea toate ți le-am scris numai spre a-ți spune cum că, dacă bunul D-zeu îmi va ține zilele și sănătatea, istoria regimentului o voi scrie și, din când în când, o voi trimite ori duce eu la D-ta. ca să o cenzurezi¹⁴⁸. Eu mi-am propus ca această istorie să se cenzureze în manuscris, de mai mulți bărbați veterani, ca D-ta, d-l. Porcius, Petru Tanco, și alții.

După cum eu văd că stau astăzi lucrurile, dacă eu nu voi putea scrie, nu știu în care generație următoare se va afla cineva care să întreprindă un lucru atât de ostenitor și împreunat cu multe speze¹⁴⁹.

La alte națiuni astfel de întreprinderi le ajută guvernul, ori se îngrijesc societăți formate spre acest scop, formează capitaluri și unde trebuie plătit, drumuri, copieri, dau bani. Eu însă va trebui să pun din punga mea; dar drumurile, timpul (nu pierdut), petrecut, etc...

¹⁴⁶ Nedemn, murdar, birjeresc.

¹⁴⁷ Prăpastia.

¹⁴⁸ Verifici.

¹⁴⁹ Cheltuieți.

Eu am mai făcut o încercare în această privință scriindu-i d-lui. Profesor Dr. C. Moisil și d-lui. Vicar, ca cu ocaziunea adunării comitetului fondurilor, care e tocmai astăzi, să facă propunerea ca să se compună un comitet, să se formeze un fond și să se pună în lucrare pentru a aduna din toate unghiurile documentele și datele istorice de prin comune și aiurea, deoarece sunt, chiar eu am aflat unul foarte interesant în comuna Telciu. Dar pare ca înainte văd, cum că deși se va face această propunere acolo, tocmai atât se va alege ca și de salutara propunere a D-tale. de a se face o fabrică de aprinzătoare (cătrănițe)¹⁵⁰ în Năsăud., după cum am citit în Transilvania și Observatorul, și, pare-mi-se, și prin Gazeta Transilvaniei. Dacă nu se va face, după ce voi depune rigurosul prim, ca recercare voi lua drumul prin fostul ținut grăniceresc, vreo lună de zile și pe rând, voi culege cât voi putea. Dar Sibiul, Pesta, Viena ? Acolo este încă foarte mult de căutat. Ce va fi vom vedea. În epistola de acum anul am fost scris ca D-ta să binevoiești a scrie biografia părintelui D-tale Atanasie Moț Dâmbul.

Eu îmi însemn mai multe întrebări la care să-mi răspunzi D-ta, nu în scris, ci pe când voi veni eu la Alba –Iulia, îmi vei răspunde, până atunci rămân al D-tale,

Patriot adevărat,
Nestor Șimon, jurist absolut.

Cluj, 5 septembrie 1887.

Idem, d. 57, f. 1-3.

¹⁵⁰ Chibrituri.

Prea onoratului Bașotă Basiliu, în Abrud.

Năsăud, în 30 decembrie 1890.

Mult onorate d-le avocat

La prima întâlnire avută cu D-Ta în Năsăud mi-ai fost promis cum că – mi vei trimite mai multe documente referitoare la istoria pe care o scriu.

Fiindcă eu am de cuget a păși cu publicarea materialului adunat la începutul anului 1891, ori cel mult începând din februarie ori martie, am început a-mi pune materialul în rând și așa, aș dori ca să am și documentele pe care le posezi D-Ta.

Te rog deci să binevoiești a mi le trimite toate cât de curând, între care Te-aș ruga a-mi trimite tot deodată și date privitoare la istoria cea mai veche, de cum posezi. Aș dori să am barem în copie lista compusă despre monedele romane aflate la scările de la Anieș, despre care ai scris D-Ta. în Observatorul din Sibiu în 1881, Nr. 68 , p. 272.

Ori ce-mi vei trimite după folosire voi retrimite iarăși. Deocamdată nu-mi concede¹⁵¹ timpul a scrie și despre alte chestiuni, căci această chestiune, precum și oficiul pe care-l port, îmi ocupă foarte mult timp.

Sperând cum că D-Ta. nu-mi vei refuza cererea mea și încă până la timpul său îmi vei comunica și vreo biografie, ori date despre familia Bașotă, mă subscriu cu tot respectul.

Al M.O. D-Tale. stimătoriu, Nestor Șimon

Idem, d. 22 , f. 144.

¹⁵¹ Nu-mi permite.

19.

Abrud, 6 ianuarie 1891.

Mult prețuite patriot!

Sunt bolnav mai de mult timp și nu am nici puterea, nici voia¹⁵² a scormoni prin scrisorile mele, ca să-ți trimit tot ce ți-aș putea trimite, ba nici aceia nu sunt, nici chiar dacă unele și altele ce aș avea de trimis le-aș mai avea, că s-au prăpădit mutându-mă în viață de atâtea ori .

Tot ce am putut aduna 56 documente istorice și 1 manuscris al meu în cauza dreptului binelui românesc, când cu înființarea districtului Năsăud, îȚi trimit ca să le folosești și apoi la timpul său să le dai cu alte documente ale D-Tale unui loc credibil spre păstrare, căci eu până atunci nu voi mai fi.

Salutare frățescă, Basiliu Bașotă.

Ibidem, f. 147.

20.

Prezentat în 9 ianuarie 1891.

Pe corespondență.

Prea onoratului Basiliu Bașotă, în Abrud.

Mult onorate domnule avocat!

Răspund cam târziu. Pachetul dimpreună cu toate documentele l-am primit în 9 ianuarie 1891.

Vă mulțumesc pentru interesul arătat. Rezultatul îl voi comunica cu altă ocazie în vreo epistolă

Năsăud, în 6 februarie 1891.

Al. M.O. D-Tale, mult stimătoriu,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 148/verso.

¹⁵² Voința.

21.

Başotă Teodor, econom în Zagra.

Bade Toadere

În luna lui iulie a anului 1889, când am fost la D-Ta. în Zagra nu am apucat ca să-mi fac o copie despre diploma lui Mathias Moțiu von Thurnthal, care se află la D-Ta. Doresc ca să mi-o decopiezi toată, după cum Ți-am spus și când ai fost în Năsăud și ai binevoit a-mi promite cum că mi-o vei aduce cu vreo ocazie. De aceea Te rog ca să nu mă uiți și când vei veni în Năsăud să-mi aduci diploma amintită și eu cât ce voi decopia-o cu mulțumită Ți-o voi reda la mâinile proprii.

Năsăud, în 28 februarie 1893.

Al D-Tale, stimătoriu, Nestor Șimon.

Nota N.S. Diploma mi-a adus-o și am decopiat-o și i-am redat-o.

Ibidem, f. 150.

22.

Berger Albert, dr. profesor în Bistrița.

Mult onorate domnule profesor!

În programa¹⁵³ gimnaziului superior evanghelic din Bistrița de pe anul scolastic 1892/93 am citi un registru de documente din arhivele vechi ale Bistriței de la anul 1203 până la anul 1490. Fiind mult Onoratul d-Ta. autorul acelei interesante și grele lucrări, îmi iau îndrăzneala a mă adresa către D-Ta. cu următoarea rugare.

Să binevoiești a-mi trimite două exemplare din acea programă și totodată a mă încunoștiința cum că în ce mod și sub ce condițiuni aş putea să-mi iau în copie unele documente care se referă la istoria acestui ținut, care formează astăzi comitatul Bistrița-Năsăud, fiindcă eu deja de mai mulți ani mă ocup cu

¹⁵³ Anuarul.

istoria acestui ținut din Nord-Estul Transilvaniei și în special, și a comunelor noastre.

Presupun cum că atare publicațiuni ori ceva monografii se vor fi publicat și în programele din anii trecuți. De cumva ai cunoștință despre atare lucrări să binevoiești a-mi comunica cum că în care program●s-au publicat ? Mai aflați și de unde le-aș putea căpăta ? Pentru postport¹⁵⁴ alătur aici mărci poștale de 20 creițari.

Sperând cum că M.O. D-Tale. îmi vei satisface rugării mele, rămân,

Năsăud, în 20 iulie 1893,

Cu toată stima, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 259

23.

Beșa Pavel, învățător și catehet în Borgo-Prund.

Onorate domnule învățător.

În 27 Decembrie 1892 cu ocazia adunării grănicerești mi-ai promis cum că-mi vei împărtăși un ziuar¹⁵⁵ din anul 1848.

După cum văd D-Ta. ai uitat despre acel ziuar, deoarece până acum nu am primit nimic. De aceea Te rog ca să binevoiești a mi-l trimite cu vreo ocazie sigură ori pe poștă. Mai bine ar fi ca să-l trimiți prin un preot greco-catolic de pe Bârgău, căci pe luna lui martie toți preoții sunt convocați de vicar ca să se adune în Năsăud, în cauza alegerii de mitropolit. De cumva vei mai fi având și alte date mi le trimite spre a le vedea și a-mi decopia ce voi afla mai de lipsă. Tocmai acum decopiez documentele primite de la domnul Iacob Onea, pe care voiesc a i le reînapoia cu ocazia amintită.

¹⁵⁴ Taxe poștale.

¹⁵⁵ Jurnal de campanie.

Nu întrelas nici cu astă ocazie de a accentua: păstrați toate petecele de hârtie și le adunați și asigurați¹⁵⁶ de unde numai le aflați, căci de multe ori un petic de hârtie cuprinde mai multe decât altele dintr-o arhivă întreagă. (s.n.).

Am mai scris în astă privință și fratelui Dan, dar până acum nu mi-a răspuns nimic, poate dânuul va lăsa cu testament ca să-mi răspundă copii cei cu nume strălucite.

Primește domnul meu expresia sinceră a deosebitei mele stime,

Năsăud, în 28 februarie 1893,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 124.

24.

Mult Onorate Domnule!

Aici în alăturare conform promisiunii mele vin a-Ți trimite un ziuar în origine¹⁵⁷ și altul în copie scrisă de mine încă pe când eram student. Ziuarul nu e subscris de autor, dar precum se vede de pe o mapă din cele două ce sunt alăturate, ce e subscrisă de Tomuța, *autorul lui e Tomuța, fostul doar maior*(s.n). Eu așa cred că acest ziuar îȚi va servi la opul M.O D-Tale. dându-Ți bune informațiuni. Să dea Dumnezeu ca să Te bucuri și D-Ta. și noi cu toți de opul D-Tale. Salutare și închinăciune de la,

Prund, 15/3 93

Al. M.O. D-Tale stimătoriu,

Pavel Beșia.

Ibidem, f. 125.

¹⁵⁶ Protejați.

¹⁵⁷ În original.

25.

Bota Elisea în Cluj, Felsöszentutzca, Nr. 27.

Mult onorată doamnă!

Încă pe când am fost în Cluj am fost scris fiicei D-T ale. Nina măritată după Mănăstirean, ca să binevoiască a-mi trimite o copie de pe diploma bărbatului D-Tale. Grigore cavaler de Botta, precum și de pe alte documente referitoare la viața defunctului.

După cum îmi aduc aminte, Ți-a scris cum că – mi va îndeplini acea rugare a mea. De atunci au trecut 4 ani și până astăzi eu nu am căpătat nimic. Eu i-aș mai scrie încă o dată, dar i-am uitat adresa, de aceea te rog să binevoiești cât mai curând să-mi comunici toată adresa fiicei D-Tale. ca să-i pot scrie eu de aici.

Poftindu-ți tot binele rămân,
Năsăud, în 26 februarie 1893.

Al D-Tale stimătoriu,
Nestor Șimon

Ibidem, f. 278.

26.

Domniei Sale Doamnei Nina Mănăstireanu, născută cavaler de Botta, în Iași, str. Păcurari, casele Goldental.

Mult onorabilă Doamnă

Au trecut deja 5 ani de când prin o scrisoare a mea din Cluj Te-am rugat ca să binevoiești a lăsa ca să mi se decopie diploma de cavaler a fericitului D-Tale. părinte Grigore cavaler de Botta, precum și alte documente referitoare la viața defunctului și să aflu cu mâna d-Tale. și apoi să mi le comunici. După ce de atunci am primit numai promisiunea scrisă într-o epistolă adresată către mama d-tale. iar altceva nimic, cred cum că D-Ta. ai uitat cu totul de acea rugare a mea.

De aceea eu care după cum Ți-am scris am lipsă de a cunoaște în mai detaliu și viața părintelui D-Tale., Te rog din nou ca să nu dai uitării acea epistolă a mea și cetind-o încă o dată, să binevoiești a-mi comunica câte numai poți, ca așa eu să-mi pot completa lanțul bărbaților mai distinși din fostul al II lea regiment român de graniță din Transilvania.

Deși suntem necunoscuți până acum, totuși Te salut ca pe fiul unui brav român grănicer, născut în Ragla unde m-am născut și eu și poftindu-ți tot binele, mă recomand,

Năsăud, în 9 martie 1893,

Al D-Tale, stimătoriu,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 278

27.

Mult onorată doamnă

În urma epistolei D-Tale de dtto. Cluj 1/3 1893, am scris încă în 9 martie a.c. fiicei D-Tale. Nina Mănăstireanu în Iași ca să binevoiască a lăsa să mi se decopie diploma de cavaler a repausatului Grigore cavaler de Botta oarecum și alte documente referitoare la viața defunctului ce se află în mâna ei, dar până astăzi nu am căpătat nici un răspuns. De aceea îmi iau îndrăzneala a Te incomoda din nou cu următoarea rugare. D-Ta. să binevoiești a scrie fiicei D-Tale. în această privință cu vreo ocaziune când îi vei scrie vreo epistolă, căci precum văd cu mine nu vrea să corespundeze, ceea ce e rău, ori poate e morboasă¹⁵⁸ așa îndelungat, ceea ce ar fi și mai rău.

Totdoată să binevoiești a mă încunoștiința cât de curând cum că căpătați această scrisoare a mea și de cumva ai avea de cuget a merge la Iași, când vei merge ca așa în cauza dacă Ți-aș mai scrie ceva, să nu mă adresez în Cluj.

¹⁵⁸ Bolnavă.

Mă recomand al D-Tale, ca întotdeauna Năsăud, în 27 septembrie 1893 Nestor Șimon.

Ibidem, f. 279.

28.

Bungărdean Mihail preot gr- cat. în Bileag .¹⁵⁹

Onorate domnule părinte !

Conform înțelegerii noastre avute în 27 aprilie a.c. adică în Sâmbăta Paștilor în Bistrița și a dorinței și cererii exprimate prin Corenliu Anca, deocamdată vin și vă comunic următoarele.

Nu pot așa în grabă a scruta toate documentele mele pentru că am multe – câteva sute de diverse categorii și printre ele știu cum că se află și care privesc acest ținut.

La aceasta-mi trebuie mult timp, dar pe rând, pe rând, voi scruta toate. Știu însă înainte - după cum Ți-am spus și cu gura, cum că multe nu pot să am ce ar interesa numai comuna Bileag, căci așa în special nu m-am ocupat decât cu comunele grănicerești, iar în cealaltă parte, mai mult în general.

Aici mai în jos îȚi comunic acum cel mai vechi document, care-l am eu despre comuna Bileag și anume un privilegiu al regelui Bela IV dat episcopului din Transilvania anume Gall în anul 1264 așa după cum l-am scris eu după comitele Joesf Kemény, la care se află în App. Dipl. Transilvaniae, Tom. I, în modul următor.[...] ¹⁶⁰.

Din acest privilegiu se cunoaște că pe urma devastării Tătarilor în mai multe comune nu mai rămăsese nici un om, ci toți locuitorii pieriseră omorâți, chiar mâncați ¹⁶¹ sau duși în captivitate. Așa în comitatul Clujului însăși cetatea Cluj cu comunele Herina, Bilac, apoi în comitatul Solnoc orașele Zalău

¹⁵⁹ Domnești, în județul Bistrița-Năsăud.

¹⁶⁰ În continuare este reprodus textul documentului în limba latină.

¹⁶¹ Exagerare a autorului.

și Tășnad au rămas cu totul deșerte de oameni. Venitul din acele locuri îl avea pe atunci episcopul. Regele, ca să îndemne pe oamenii străini a se așeza pe acele locuri, îi scutește atât de jurisdicțiunea voievodului Transilvaniei, cât și de așa numitul comite suprem, supunându-i numai jurisdicțiunii episcopului, de la care apelațiunea se putea lua deadreptul la regele lor. Omul cunoscător de istorie din trecut, precum și de referințele de drept vechi, poate vedea cum că comuna veche Bileag nu numai că a jucat rol separat, dimpreună cu Herina și celelalte amintite, dar a fost liberă și nesupusă iobăgiei, pentru că comunele iobăgești își avea forul lor dominial și nu puteau face apelațiune *deadreptul la rege* (s. N.S.). Pentru comuna Bileag și acest document e foarte important, dar eu acum nu pot să-i fac și alte comentarii și deducțiuni, presupunând cum că D-Voastră îl veți ști face.

Vă comunic însă cu această ocazie ceea ce am uitat să vă spun și anume cum că numitul comite Josef Kemény în toată viața lui n-a făcut altceva decât a adunat documente istorice în special despre fiecare comună din Transilvania. Acelea astăzi se află în biblioteca muzeului din Cluj, unde eu am căpătat concesiune¹⁶² de la custodele muzeului de atunci, Dr. Szabó profesor de universitate, dar numai așa să-mi decopiez acolo – lucru firesc cum că manuscrisele nicăieri în lume nu se dau pe la privați acasă. Așa mergeam mai în toată ziua și-mi scotea manuscrisele lui Kemény făcute în mod cronologic despre fiecare comună. Atunci am scos multe date referitoare la comunele de pe Valea Someșului, Borgoului, apoi despre Ragla, Budac, Nușfalău, Sântioana, Friș, Ardan, Sebeș, etc. iar *peste comuna Bileag și altele am trecut cu vederea fiindcă nu mă interesau mai de aproape. Această colecțiune a lui Kemény poartă numrea de „Transilvania posesionaria”, sub împărțită*

¹⁶² Permisieune.

în sute de volume toate manuscrisele. Comunele noastre se află în volumul intitulat *Terra Saxonum*, în care după alfabet sunt puse toate comunele și la fiecare sunt puse documentele cele mai vechi, culese din toate părțile Transilvaniei și de prin diverse arhive private, care astăzi nu mai există multe (s.n.). De cumva ați avea dorința a căuta în special colecțiunea lui Kemény atunci să cereți mai întâi ca să vi se conceadă aceasta de la direcțiunea Muzeului Transilvaniei și să vă comunice cât ar cere ca să căpătați datele culese de Kemény referitoare la comuna Bileag. Din precauțiune adaug cum că să spuneți motivul cum că pentru a scrie istoria comunei, altceva nimic, căci s-ar putea și denega¹⁶³.

De altă parte dacă ați fi învoiți a mă plenipotența pe mine ca să îndeplinesc toate acestea atunci eu încă o pot face și cum cred cu mult mai ușor, căci în astă primăvară am a mă duce la Cluj pentru depunerea rigurosului al III –lea de drepturi, cu care ocaziune m-aș duce în persoană, precum am mai fost și m-aș ruga ca să-mi dea iarăși în mână manuscrisele cu care am mai umblat odată, de acolo aș decopia tot cât aș putea, iar ce nu aș putea eu învinge aș plăti pe cei ce sunt acolo spre acest scop, ori alți experți în limba latină, căci toate sunt latinești.

De acolo am scos și eu cele mai multe date referitoare la istoria comunei Ragla și a bisericii, dintre care unele, foarte puține, le-am scris și în Cartea de Aur a bisercii gr-cat. din Ragla, și pe care cred cum că o ai, fiindcă am tipărit-o și cu ocazia sfințirii bisericii s-a împărțit mai multor preoți¹⁶⁴. *Toate acestea le-am făcut pe când studiam în Cluj, astăzi însă cu greu le pot face, căci să suport eu speze îmi vine foarte greu. Am cheltuit până acum vreo câteva sute de florini pentru*

¹⁶³ Refuza.

¹⁶⁴ Nestor Șimon, *Cartea de Aur a bisericii romnesci gr. catolice din comuna Ragla, Clusiu și Gherla, 1888*, 11 p.

colecțiunea istorică ce o am, ba, spre acest scop o dată neavând bani am luat împrumut pe care încă până astăzi nu l-am plătit (s.n.).

De aceea eu din partea-mi și în Cluj cât pot, eu să fac, voi face, dar a plăti și pe alții pentru decopieri nu voi putea, deci, dacă cugetați a scoate afară datele ce le mai am eu și acelea adunate de Kemény ar trebui să-mi dați o anticipațiune de 20-30 fl. apoi o plenipotență scrisă în limba ungurească, ca să o priceapă cei din Cluj. E drept că eu nu am avut plenipotența, dar pe mine repausatul Dr. Szabó ca profesor m-a cunoscut, și încă singur îmi arăta și ceea ce eu nu știam și-mi spunea cum să le caut, căci el a fost și va rămâne un mare istoriograf la maghiari, știa toate și așa mi-a dat îndrumări și mie, dacă a văzut cum că mă interesez de aceste lucruri. Astăzi este altul și la acesta trebuie să mă recomand din nou și să-i spun cum că am căutat sub Szabó să-i arăt eu fasciculele, ca să vadă cum că eu am mai umblat cu ele.

Ce voi mai afla la mine eu voi comunica după cum am zis mai sus, în cealaltă privință, D-Voastră veți face cum veți socoti mai bine. Una o mai adaug cum că înainte de toate să nu lăsați colecțiunea lui Kemény necăutată, căci rar cred să se afle acele documente, care nu se află extrase ori per extensionem în colecțiunea sa, care apoi servesc de îndreptar sigur în ori ce privință.

Primește pater¹⁶⁵ expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 26 aprilie 1893,
Ibidem, f. 356-359.

Nestor Șimon.

¹⁶⁵ Tată, părinte.

Buzilă Ștefan, preot greco-catolic în Poiana (Sâniosif).

Amice Ștefane!

Am tot așteptat conform promisiunii Tale, cum că-mi vei împărtăși și de pe văgăunele acelea, ceva date, acte și scrisori vechi ce vor mai fi aruncate prin lăzi și castene pline de pulvere. Cum Ți-am spus și cu gura așa – Ți spun și acum cum că, dacă vei cerceta bine și prin acea comună vei afla scrisori, care pot să servească de documente însemnate pentru cunoașterea unor fapte și evenimente ori chestiuni. Atari scrisori cred cum că se vor fi aflând în arhiva bisericii ori a comunei, ba chiar și pe la familii private, care în timpul graniței au avut bărbați cu carte, încă vei afla ceva, dacă nu altceva, cel puțin epistole private. Cum că ce plătesc și acelea cred cum că nu trebuie să-Ți fac comentariu, de cumva ai citit epistolele lui George Pop din Leșu, pe care le-am publicat în Minerva. Știu cum că Te ocupi mult cu literatura populară și faci foarte bine, de aceea îȚi atrag atențiunea la un nou gen de literatură populară și anume la cea grănicerească. Încă până astăzi se păstrează foarte multe poezii populare eroice curat grănicerești, de prin timpul războaielor cu Turcii, francezii, etc., apoi povești drepte și nedrepte și o mulțime de anecdote frumoase tot numai din timpul cât a sustat¹⁶⁶ granița militară.

Chiar și căsătoriile se întâmplau cu alte ceremonii și formule. Mirii aveau să se supună unui riguros înaintea căpitanului de companie. Eu încă am un astfel de riguros cu o mulțime de întrebări.

Frate Buzilă! La noi în ținutul de graniță avem atâta material de exploatat, încât numai o societate științifică ar fi în stare să exploateze totul și nu un om singuratic, cum sunt și eu.

¹⁶⁶ A existat.

Eu însă fac numai cât pot, ce va mai rămânea vor mai lucra și alții , dacă vor avea gust și plăcere.

În fine, îți mai adaug, cum că noi avem o istorie atât de frumoasă, atât de strălucită și atât de avută de bravuri, încât stau bun¹⁶⁷ cum că nici un popor nu se poate lăuda cu o istorie mai sublimă decât acest district – daună numai că generațiunea de astăzi, neinteresându-se de ea, până astăzi încă nu poate zice că istoria e scrisă complet – ba, se pare cum că ar mai dori că și ce mai este să o nimicească.(s.n.).

Te rog nu uita de ce Te rog și apoi să încunoștiințezi.

Primește amice expresiunea sinceră a deosebitei mele
stime,

Năsăud, în 1 decembrie 1892,

Nestor Șimon.

Nota N.S. Această epistolă am urgat-o cu alta de dtto. 13 aprilie 1893, punând termen pe 1 iulie 1893.

Ibidem, f. 33-34.

30.

Chita Paul, preot greco-catolic în Romuli (Strâmba).

Mult onorate domnule părinte!

Subscrisul având de lipsă a cunoaște toate documentele câte se mai află astăzi pe teritoriul fostului district al Năsăudului, mai înainte a regimentului II de graniță, am început a scruta prin toate comunele ca așa să pot completa cât se poate mai bine istoria acestui district, la care lucru de mai mulți ani. Fiindcă mie îmi este peste putință a căuta în persoană în tot locul, de aceea mă adresez către d.ta. pe această cale cu rugarea ca să binevoiești a-mi comunica cum că din care ani mai vechi se află documente, acte și alte scrisori, atât în arhiva bisericii de acolo, cât și în arhiva comunei și cam de ce cuprins sunt acelea până în anul 1851 ca așa, să pot dispune ca acte și documente

¹⁶⁷ Pot confirma.

de ceva însemnătate să mi le iau în copie. Eu sper cum că după cum se află scrisori și prin alte comune așa se vor fi aflând și acolo păstrate.

Tot odată să binevoiești a-mi comunica cum că din care ani se încep matricolele de acolo precum și protocoalele de ordinațiuni emanate de la vicarii foranei din Valea Rodnei.

Primește părinte expresiunea deosebitei mele stime.

Năsăud, în 13 decembrie 1892, Nestor Șimon.

Nota N.S. I. Cu epistola mea de dtto. 13 aprilie 1893 am urgat îndeplinirea acestei rugări punând termen pe 1 iulie 1893.

II. Urgența de dtto. 28 septembrie 1893 cu termen de răspuns pe 31 decembrie 1893.

Ibidem, f. 229.

31.

Mult onoratului domn Ioan Ciocan, președintele societății de ajutorare „Vasile Nașcu”, în loco.

Mult Onorate domnule președinte,

După cum am înțeles în raportul citit în ședința trecută la societatea Nașcu se află un capital destinat pentru ridicarea unui monument nemuritorului grănicer Vasile Nașcu. Eu încă până a nu ști despre lucrările D-Tale. în această direcțiune, cugetam la formarea unui fond cu aceiași destinație.

După ce acum văd că acela există, nu-mi rămâne alta decât a afla un mijloc ca acela să se mărească.

Am vorbit verbal (sic!) și acum dau și în scris această rugare, ca M.O. D-Ta. în timpul cel mai scurt să faci dispoziții de lipsă spre a-mi face posibilă ținerea unei disertațiuni, venitul rezultat să fie destinat pentru ridicarea unui monument lui Vasile Nașcu.

Obiectul disertațiunii va fi luat din istoria fostului district al Năsăudului. Astfel de disertațiuni eu aş ținea în toată

luna câte una, spre care scop Te-aș ruga a concede¹⁶⁸ aula gimnaziului și a publica prin un anunț adresat inteligenței din loco, adică prin un circulare și tot odată, pe tabla neagră a gimnaziului pentru studenții¹⁶⁹ din clasele superioare. Spre acest scop eu aș lăsa să se și tipărească disertațiunile în broșuri a căror venit l-aș destina tot spre scopul amintit.

În prima disertațiune nu voi putea – sperez însă cum că la a doua, voi putea citi și biografia fericitului Vasile Nașcu – toată scrisă pe bază de documente, parte publicate, parte încă necunoscute.

D-Ta. care ești inițiatorul, cred cum că nu e de lipsă de a-Ți face o propunere cu motivări, de aceia închei și subscriu, Năsăud, în 31 februarie 1891, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 248.

Anexă: Scrisoarea lui Vasile Gr. Borgovan
Rodna Veche, 2 septembrie 1908.

Stimate D-le Șimon!

Petrecând câteva zile aici în Rodna, la ginerele meu Dr. Mălăiu, am citit prin „Revista Bistriței” câteva episoade din viața și faptele regretatului V. Nașcu, fost și învățător prin anul 1860, când tocmai plecase la Viena, ca delegat în chestia fondurilor.

Fiindcă pe mine mă interesează mult trecutul neamului nostru peste tot, iar a ținutului acesta în special, Te rog să mă prenumerezi¹⁷⁰ și pe mine cu 1 exemplar printre abonații D-Tale, la Viața și faptele lui Vasile Nașcu, Adresa mea e București, str. Numa Pompiliu, 19, unde plec duminica viitoare, oprindu-mă în Năsăud 24 ore. Prețul îl achit când și unde vei indica D-Ta.

Cu salutări și urări de bine, prof. V.Gr. Borgovan.

Ibidem, f. 249.

¹⁶⁸ A pune la dispoziție, a destina.

¹⁶⁹ Elevii.

¹⁷⁰ Să mă înscrii pe lista de subscriere.

32.

Mult onoratului domn Grigore Ciunterei, administrator parohial în Feldru.

Onorate Grigore!

Scriu biografia lui Vasile Nașcu din Feldru și-mi lipsesc date și cu deosebire referitoare la nașterea lui. Te-aș ruga să cauți în matricola botezaților din Feldru din anul 1815 și a căuta în care lună și zi s-a născut, când a fost botezat, cum i s-au chemat părinții, preotul botezător, pe scurt toate datele câte se scriu într-o carte de botez, și toate aceste date să binevoiești a mi le comunica cu vreo ocaziune. Ți-aș fi foarte mulțumitor, dacă ai putea să-mi comunici cu vreo ocaziune și alte date referitoare la viața acestui om, precum epistole de ale lui scrise către neamuri, și cu deosebire către soția lui precum și alte scrisori, pe care eu le-aș lua în copie și iarăși le-aș restitui.

Vasile Nașcu a fost un bărbat tare energic, a făcut foarte mult bine nu numai comunei sale natale Feldru, ci întregului district Năsăud.

Sper cum că nu vei întârzia a-mi răspunde cu proxima ocazie.

Primește expresia distinsei mele stime.

Năsăud, în 30 martie 1892,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 354.

33. .

Coșbuc Leon, preot greco-catolic în Leșu.

Onorate domnule părinte!

În anul 1848 în 23/11 iulie a plecat batalionul I din regimentul de graniță de la Năsăud sub conducerea maiorului Leon Pop în Ungaria. Acel batalion pentru statornicia lui a căpătat memorabila medalie de aur.

Din comuna Leșu au luat parte în acest batalion următorii ostași: Leon Gălățianu, vice caporal, Nechita Beșa,

Ion Celea, Onisim Boar, Vasile Gălan, Pavel Zărvoae, Ion Căilean, Sidor Solcan, Pavel Mălaiu, Ioan Deac, Toma Lazăr, Vasile Precup, Tănase Suci, Ioan Precup, Toader Avram, Dănilă Artene, Ioan Bindean, Gerasim Mălaiu, Iacob Dragotă, Tănase Borgovan.

Te rog să binevoiești a-mi comunica care mai trăiește dintre aceștia și, tot odată a scirici¹⁷¹ cum că la respectivele familii nu se află rămase din acel timp epistole scrise de la militarii îndepărtați precum și de la cei ce au luat parte la luptele cu colonelul Urban.

Acestea le doresc să le știu pentru aceea, căci dacă mai trăiesc careva, i-aș ruga ca când ar veni cu vreo ocazie la Năsăud să mă caute spre a-i întreba despre unele întâmplăminte ca așa, istoria celui batalion afară de alte date, să o probez și cu martori care au luat parte.

Tot odată Te rog să binevoiești a scruta arhiva bisericii și afară de protocoalele de ordinațiuni vicariale, să-mi împrumuți spre decopiere ori ce hârtii vechi ce s-ar afla acolo după cum am decopiat și din alte comune, atât generale pentru district, cât și speciale pentru comune ori biserică.

Mai departe să binevoiești a-mi comunica cum că dintre următorii ofițeri născuți în Leșu: Balesan Andrei, Borgovan David, Pop George, Savu Alexandru, Todica Dumitru, care mai trăiesc? și unde se află?, apoi cum că la familiile (părinți, frați, surori, copii) acestor ofițeri nu se află rămase scrisori de categoria celor enumerate.

Toate acestea nu sunt lucruri ușor de împlinit, căci costă osteneală, dar a le lăsa să se îngroape toate încă e păcat românesc grăniceresc.

¹⁷¹ A-mi transmite, a-mi comunica.

Pentru mine greutatea însă e mai mare, căci eu nu pot să mă ocup numai cu o comună, ci cu toate și să scriu numai epistole câteva sute.

Sper cum că D-Ta. întrucât numai se poate îmi vei îndeplini această rugare, pe lângă care mai adaug și următoarea.

În proximele zile voi scrie și părintelui D-Tale. În Hordou dar fiind cam bătrân nu sper cum că tocmai mi-ar îndeplini, de aceea și aceea cade în greutatea D-tale.

În scrierea mea istorică mă ocup și cu cunoașterea tuturor familiilor grănicere, care s-au distins pe un teren sau altul. Știu cum că familia Coșbuc e veche, nu cunosc însă mai de aproape trecutul ei. D-Ta. ca fiu din această familie cu ajutorul bătrânului D-Tale. tată și pe baza de acte și documente vechi ai putea compune monografia acestei familii barem cât de scurt, enumerând pe toți bărbații, care se țin de dânsa și care prin ce s-a distins cu deosebire. Această monografie eu încă mi-aș lua-o în copie și înregistrată la locul său.

Primește onorabile pater expresiunea sinceră a deosebitei stime și considerațiuni ce o păstrez.

Năsăud, în 27 iulie 1892, al D-Tale, Nestor Șimon.
Ibidem, f. 234-235.

34.

Coșbuc Leon, preot gr-cat în Leșu.

Mult onorate domnule părinte!

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 27 iulie 1892 , Te-am rugat ca să binevoiești a-mi comunica care mai trăiesc dintre grănicerii din I batalion din 1848, ce scrisori s-ar putea afla în acea comună precum și în arhiva bisericii și în fine, compunerea monografiei familiei Coșbuc.

După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog ca acea epistolă a mea să nu o dai uitării, ci citind-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întrucât e posibil să-mi îndeplinești

rugarea mea și tot odată a mă încunoștința întâi, că ce ai făcut până acum în acea privință și cu ce rezultat, eventual dacă din vreo cauză nu ai putu până acum, ori nu ai făcut nimic, pe când pot spera un răspuns bun. În tot cazul eu aștept răspuns până în finea anului curent.

Al D-Tale. stimătoriu,

Nestor Șimon.

Năsăud, în 3 noiembrie 1892.

Nota N.S. I. Cu epistola mea de dtto. 13 aprilie 1893 l-am rugat din nou tot în forma acestei epistole, punând termen pe 1 iulie 1893.

II. În urma acesteia am primit în 6 iulie 1893 două scrisori care se alătură aici.

Ibidem, f. 236.

35.

Prea Stimate Domnule Secretar!

Date exacte despre începutul familiei preotești Coșbuc, până la al 8 –lea preot, adică până la strămoșul meu Larion Coșbuc, care a fost născut în anul 1764 nu am putut scoate la iveală, deoarece documentele cele vechi când au intrat Ungurii în anul 1849 în Hordou, le-au devastat toate. Ofițerii unguri au fost toți încartiruiți în casa moșului meu Anton Coșbuc. Moșul meu fiind bătrân și afară de aceia, nu cu prea multă carte după datina preoților de atunci, iar tatăl meu fiind popă tânăr, ne expert, nu și-au adus aminte ca să îndosească¹⁷² biata Arhivă parohială, câtă a fost pe atunci. Ofițerii unguri dând peste arhivă au devastat tot ce au găsit mai vechi întrânsa. Atât numai vă pot descoperi că tatăl meu când a venit de la Blaj ca popă sfințit, a zis strămoșul meu Larion către domnia sa „No dragul moșului tu ești al 10 –lea preot din familia noastră”. Iar un unchi al tatălui meu cu numele Ionică a trăit 103 ani de la 1741-1844 și

¹⁷² Să ascundă.

care, când s-a înființat regimentul nostru de grăniceri a fost între cei dintâi care a luat armele ca soldat grănicer; ca atare a servit 30 de ani și încă în calitate de căprar, a fost în tabăra cea lungă de 9 ani, de la 1793-1801; acolo a fost prins și deținut un an în prinsoare; scăpând din prinsoare a vrut să fugă acasă, dar a fost prins și trimis înapoi la regiment, unde a fost pedepsit în 2 rânduri cu câte 50 de bețe.; mai umblat în lume, i-a spus tatălui meu , care era de numai cam 20-25 de ani pe acele vremuri, cum că familia Coșbuc își are începutul cam de la anul 1703 și că cel dintâi popă din familia Coșbuc a fost popa Atanasie, al II-lea, Ciril, al III –lea, Ion, al IV-lea, Eremia, al V-lea, Cifor, al VI-lea, Nelevaica, al VII-lea, Casian, al VIII-lea, Larion, al IX-lea, Anton, al X-lea, Sebastian, iar al XI-lea, Leon Coșbuc, care e preot în Leșu. E de observat cum că până la anul 1874 în mica parohie Hordou au fost cu totul câte 2 preoți, adică tatăl și fiul. *Afară de aceasta din familia Coșbuc nici un descendent în linie dreaptă nu a îmbrățișat altă carieră, afară de cea preoțească, fără numai George Coșbuc fiul lui Sebastian, care după Judecata literaților Români, se numără astăzi între cei dintâi poeți naționali români, cu domiciliul în București.(s.n.).* Neuitatul Vasile Nașcu a zis către tatăl meu „măi frate Coșbuc, din familia voastră a fost și un protopop, cu numele Ioan.” Nu știu cât e adevăr, și de cumva a fost adevărată aserțiunea D-lui. Nașcu, atunci eu deduc cum că nu Ioan Coșbuc a fost protopop ci Atanasie, deoarece în Actele sinodale de Ioan M. Moldovan, tom. II, pag 86, Acte și fragmente de T. Cipariu, pag. 133, se află între arhidiaconii ce au participat la anul 1739 la sinodul din Blaj un Atanasie, Arhidiaconus Năsăudensis. Mai observ cum că familia Coșbuc, din descălecat până la popa Nelevaica a avut conumele¹⁷³ de Casian, iar de la el, prin adopție, au luat conumele de Coșbuc. Lucrul s-a întâmplat așa, că așezându-se în

¹⁷³ Numele de familie.

parohia Hordou un străin cu muierea sa, probabil rus de origine, cu numele Coșbuc [...] ¹⁷⁴. Om cu carte a fost mai mulți ani primar în Hordou, fiind avut și neavând erezi, a donat întreaga avere a sa popii Nelevaica și cu averea a primit și conumele adoptatorului de Coșbuc.

Leșu, la 25 iunie 1893. Leon Coșbuc, paroh gr- cat.
A.N.B., Colecții diferite. George Coșbuc, d. 26, f. 1-2

36.

Mult stimată domnule!

În urma onoratei scrisori a D-Tale. d.d. 3 noiembrie 1892 am onoarea a Te încunoștința cum că dintre indivizii cei ce au fost în batalionul I din regimentul de graniță din comuna Leșu trăiesc numai Leon Gălățianu, Nechita Bigiu, Ion Căilean, Pavel Mălai, Vasile Precup, Tănase Suciuc și Ioan Bindean, iar dintre ofițeri nu trăiește nici unul.

Am cercat ¹⁷⁵ după epistole la respectivii indivizi ce mai trăiesc, dar nu am găsit nici la unul nimic, *am găsit un vers (poezie) la Leon Gălățianu care cuprinde în sine toate evenimentele, suferințele și necazurile ce le-a îndurat batalionul I sub conducerea maiorului Leon Pop în Ungaria.*(s.n.).

De cumva nu l-ați primit de la cineva și de aveți lipsă de el, pot să vi-l trimit.

Monografia familiei Coșbuc v-o trimit spre plăcută dispunere. (s.n.).

Rămân al D-Tale. stimătoriu,

Leșu, la 30 iunie 1893, Leon Coșbuc, paroh.
A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 237.

¹⁷⁴ În text, este semnul -.

¹⁷⁵ Am cercetat.

Primită în 6 iulie 1893

Expediată în 20 iulie prin Dănilă Mălăiu, teolog.

Mult onorate domnule părinte.

Am primit scrisoarea D-Tale. de dtto. Leșu 25 iunie 1893, care cuprinde în sine monografia familiei Coșbuc. E interesantă și e foarte bine că, deși târziu, totuși ai făcut-o. Eu o voi studia și confrunta cu câte date am eu și apoi o voi înregistra-o între celelalte monografii grănicerești. (s.n.).

Îmi scrii cum că ai aflat la Leon Gălățianu o poezie care cuprinde în sine toate evenimentele și suferințele batalionului I de sub conducerea maiorului Leon Pop în Ungaria. Această poezie doresc să o am cu ori ce preț. (s. N.S.). Așa încât aș fi în stare să vin până acolo pe jos după dânsa. Ca nu cumva acea poezie să se prăpădească cu timpul, fii bun și o cere în original și mi-o trimite cu vreo ocazie prin un om sigur să mi-o decopiez. De cumva autorul nu e subscris întreabă cum că cine e autorul și mi-l comunică. Dacă cumva nu ar fi aplicat a-mi da originalul, atunci lasă să o decopieze învățătorul de acolo, dar așa încât să nu schimbe nici o literă ori coamă¹⁷⁶ ci să facă o adevărată copie, cuvintele greșite să le scrie așa cum sunt în original și pentru mai mare asigurare D-Tale. binevoiește a colaționa copia, care apoi să binevoiești a mi-o trimite dimpreună cu o notă de spese¹⁷⁷ pe care le voi plăti numaidecât la primire. (s.n.).

Te rog pater nu uita !

Năsăud, în 20 iulie 1893, de bine voitor,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 237.

¹⁷⁶ Semne de supra punctuație.

¹⁷⁷ Cheltuieli.

38.

Mult onorate domnule părinte

Cu epistola mea de dtto. Năsăud 20 iulie 1893 am atestat primirea scrisorii D-Tale. de dtto. Leșu 25 iunie 1893 dimpreună cu monografia familiei Coșbuc și tot odată Te-am rugat ca să binevoiești a-mi esopera¹⁷⁸ trimiterea originalului or a copiei de pe poezia aflată la Leon Gălățianu, care cuprinde în sine toate evenimentele și suferințele batalionului I din 1848 sub conducerea maiorului Leon Pop în Ungaria.

Deci de nou¹⁷⁹ Te incomodez cu această scrisoare cu rugarea ca să binevoiești a-mi esopera trimiterea acelei poezii în modul indicat de mine în epistola mea din 20 iulie a.c.

Primește părinte expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 7 octombrie 1893.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 236 .

39.

Coșbuc Sebastian, preot greco-catolic în Horodu.

Prea onorate domnule părinte!

Încă în vara anului 1889 prin luna lui iulie am întreprins o călătorie prin comunele din acele părți cu scopul de a aduna material istoric pentru istoria regimentului al II –lea de graniță. Cu acea ocazie am trecut și prin Hordou și la D-Ta. acasă, căci pe atunci fiul D-Tale. George era acasă. Fiindcă eram și obosit de stratapție¹⁸⁰ cea lungă și neputând nici sta mult în Hordou am însărcinat pe George ca în coânțelegere cu D-Ta. să-mi comunice cum că ce scrisori și acte mai vechi se mai păstrează

¹⁷⁸ Obține.

¹⁷⁹ Din nou.

¹⁸⁰ Călătorie.

în arhiva bisericii de acolo. Dar până în ziua de azi nu am căpătat nici un răspuns, căci el a apucat alte căi.

De aceea Te incomodez pe D-Ta. cu această scrisoare, cu rugarea, ca să binevoiești a-mi scrie pe scurt, cum că se află în acea arhivă scrisori și acte înainte de anul 1851 și din care ani sunt cele mai vechi , apoi de când se poartă matricole și din care timpuri există protocoale de ordinațiuni emenate de la vicarii foranei din Valea Rodnei.

După cum am aflat în Poëmation de secunda legione valachica în Hordou au fost preoți tot din familia Coșbuc, apoi pe la anul 1850 capelan era Anton Coșbuc și parohul încă se chema Coșbuc.

După cum văd eu familia Coșbuc e foarte veche și a dat din sânul său mulți oamnei, care au servit la altarul Domnului; de aceea Te rog pe D-Ta. ca să binevoiești a compune barem ¹⁸¹ și o scurtă schiță istorică a familie Coșbuc; am rugat în privința aceasta și pe fiul D-Tale. Leon Coșbuc, paroh în Leșu, dar eu cred cum că D-Ta ești mai competent în această privință.

Sper cum că M.O. D-Ta. nu-mi vei da uitării această epistolă și-mi vei face după putință destul cereri mele. ¹⁸²

Primește părinte expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 1 decembrie 1892.

Nestor Șimon.

Nota N.S. I. Cu epistola mea de dtto. 13 aprilie 1893 am urgat îndeplinirea rugării din această epistolă punând termen până la 1 iulie 1893

II. Răspuns a sosit de la Leon Coșbuc.

Ibidem, f. 231

¹⁸¹ Măcar.

¹⁸² Îmi vei da satisfacție.

40.

Frate Nistore!

Conform înțelegerii avute nu am putu face nimic, deoarece având multe restanțe afară și temându-mă să nu cadă înainte de timp am întrelăsat publicarea lucrului tău pentru mai târziu, când doar voi putea mai asigurat. De aceea te avizez, ca să stai cu munca locului încă. Nu înțeleg ce-i cu Năsăudenii, căci mulți nu mi-au returnat foaia, dar nici nu zic nimic, ca să le-o mai trimit.

Nu mi-ai putea da unele deslușiri în această privință.

Salutare.

23/X 91

Curteanu.

Ibidem, f. 211.

41.

Cauza tipăririi istoriei grănicerilor.

Onoratului Domn George Curteanu, redactor al foi Minerva¹⁸³ din Bistrița.

Iubite amice George!

După primirea corespondenței tale de dtto. 23/X, noi ne-am mai întâlnit cu ocaziunea când a fost la balul din Năsăud ce s-a ținut în 7 noiembrie 1891, dar și atunci nu am putut să ne înțelegem laolaltă¹⁸⁴, căci voi câți ați venit erați ocupați cu afaceri de bal.

Mie mi-ar plăcea ca foaia ta să fie cât de citită, dar după cum văd eu nici în comitatul nostru nu vei avea atâția prenumerați câți ar trebui să fie.

Pauza Ți-am explicat-o nu numai într-o epistolă ci și cu gura, cum că adică lume tânără, care să citească nuvele și

¹⁸³ A apărut la Bistrița bilunar, între 1891-1894; prima revistă literară românească tipărită în comitatul Bistrița-Năsăud. Apare în 1/13 și 15/27 ale fiecărei luni.

¹⁸⁴ Împreună.

romane la noi e puțină. Oamenii mai bătrâni, ca și eu, nu au paciința de a citi nuvele. Apoi ceva articoli interesați nu prea ai. Cele mai interesante articole sunt cele despre *superstițiile și prejudecățile unui popor* (s. N.S.) care după cum presupun eu e a popii din Sărata a lui Simon.

„Scriitori igienice” etc. sunt articoli foarte buni dar prea de timpuriu pentru „Minerva”. Pe lângă acetsea sub rubrica „Diverse” publici lucruri de atare natură, care d.ex. pentru năsăudeni sunt cu totul superflue, pentru că noi toate acelea le știm mai dinainte din foile din Bistrița, mult mai pe larg.

Acum ești către capătul anului și după cum mi-ai spus acum îți vei face Tu judecata cum că mai continua-vei foaia Minerva ori nu. Din cât conchid¹⁸⁵ eu așa cred cum că nu vei continua mai departe, doarece tu nu ai făcut nici o amintire, cum că vrei a continua și mai departe și încă cu material mai interesant. Din introducerea pe care Ți-am trimis-o eu trebuie să-Ți faci un extras și să atragi atențiunea publicului la noua materie ce are să se publice, căci numai cu așa materie poți să faci interesantă foaia pentru ținutul nostru. Pentru 100 adică una sută abonați noi în atare caz *stau eu bun* (s. N.S.), afară de care-i ai, așa numai câți îmi trec repede prin minte.

Eu am promis la mai mulți, cum că eu Ți-am mai fost scris cum că oamenii noștri așteaptă să se publice ceva din trecutul acestui ținut și pe care pe toți îi vei pierde – îți spun foarte sigur.

Știu eu toate greutățile precum și aceea cum că până acum nu ai fost sigur de numărul abonaților, dar dacă vrei ca să crească atunci trebuie tu să Te îndrepți și după noi oamenii mai bătrâni și nu numai după studenți; trebuia și ai făcut foarte rău, că ai întrelăsat de nu ai anunțat înainte cum că foaia Minerva,

¹⁸⁵ Concluzionez.

conform programei sale, se va ocupa și va publica și lucruri istorice din trecutul acestui ținut, după cum Ți-am mai fost spus.

Singura pagină penultima dacă mi-o lăsați pentru mine aveai mai mult folos și mai mulți prenumerați. Să nu cumva să Te superi pe mine. Eu văd și știu toate greutatea tale prea bine. De aceea Te sfătuiesc cum că dacă nu ai prospect atunci să nu mergi cu foaia și în anul 1892. Eu însă îți voi documenta cum că scrierea mea pe care eu Ți-am donat-o Ție o voi tipări toată în tipografia Orendi fără spesele mele.

Eu am să vin la Bistrița dimpreună cu d-l. președinte Ciocan în mai multe afaceri și atunci voi pertracta¹⁸⁶ cu tipograful Orendi ca scrierea mea să mi-o tipărească în broșuri, săptămânale ori lunare, după cum voi vedea că pot învinge cu materialul, dar înainte îți garantez cum că eu voi avea mai mulți abonați decât ai tu astăzi la Minerva.

Mie numai atât îmi cade în greutate, că trebuie apoi să mă îngrijesc de corectură ce e de făcut înainte de tipărire, pe care cugetam să ți-o las Ție , dimpreună cu folosul material ce s-ar naște din publicarea aceasta.

Pe sâmbăta viitoare în 19 decembrie a.c. am să vin la Bistrița în afaceri oficioase. Te rog până atunci să depui la Tripon¹⁸⁷ introducerea istoriei, ca să mi-o dea și, de cumva ne-am putea întâlni, mi-ar părea bine ca să ne mai putem sfătui. Văd că după cum am proiectat nu vei putea tipări. Cum stai încă, nu știu. Îmi vei spune la întâlnire. Eu voi aduce o biografie frumoasă a lui George Pop din Leșu, locotenent primar care a căzut la Custozza în 24 iunie 1866, și așa voi publica – o în Minerva, în tot numărul câte ceva mai interesant; de aceea, dacă mai continui foaia și pe anul 1892 atunci anunță în foaie mai

¹⁸⁶ Trată o afacere; a discuta.

¹⁸⁷ Gavril Tripon (12 martie 1860, Iclod – 9 mai 1930, Cluj). Avocat, om politic, fruntaș al mișcării naționale din comitatul Bistrița-Năsăud. Primul prefect român aici, între decembrie 1918 – 8 martie 1920.

înainte pe cititori, cum că pe anul viitor vor urma materiale mai interesante, etc.¹⁸⁸ dacă cumva îȚi convine și aceasta, să o faci în proximal număr. Fă dispoziȚiuni așa ca să ne putem întâlni, căci eu nu voi putea umbla mult deoarece voi avea pertractări la comitele suprem și la direcȚiunea silvanală.

În grabă , neavând alt timp de a scrie, am scris această epistolă prin alt ajutor.

Năsăud, în 14 decembrie 1891, al tău sincer,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 199-202.

42.

Iubite amice George.

Aici alăturat îȚi trimit scrisorile referitoare la biografia lui George Pop din Leșu. Afară de introducere, celelalte sunt epistolele lui care-i caracterizează viaȚa lui.

În grabă nu am apucat de a face alte copii, de aceea trimit copiile ce le-am făcut eu pentru mine și anume :

1. De dtto. Capitala Frâului în 9/1 1861.
2. De dtto. 28/3 1861.
3. Ajunul crăciunului nemȚesc 1861.
4. Udine, 11 martie 1862.

Toate le-am paginat ca să nu le încurci. La pag. 7 în locul cuvântului „*maghiari*” ar fi bine să pui numai ..., după cum am adnotat eu; asemenea și în rândul penultim, în loc de *porc* să se scrie p... Pagina 13 după cum am adnotat deasupra pe foaie nu se publică, de asemenea și de la pag. 19-20, partea pusă între paranteze încă poate rămânea afară. Asemenea de la pag. 22-23, partea în paranteze. Eu nu stau contra să le publici per extenso, ceea ce eu la timpul său voi face, Ție îȚi stă însă acum în voie liberă, numai cât îȚi spun cum că să spui lui Matei

¹⁸⁸ Biografia a apărut în „Minerva”, nr. 15-19/1892.

ca de cumva vei lăsa aceste părți afară, atunci în locul lor e a se pune un rând de puncte și dedesupt o notă în care poți zice că sunt chestiuni de natură privată, deși și acelea servesc spre ai caracteriza simțămintele lui.

Restul ce am îndreptat nu e tocmai atâta materie câtă îȚi trimit acum, dar e tragic, și pune cunună la toate cele de până aici. Această materie o poți împărți așa cum că cât îȚi trimit acum să publici numai într-un număr ori două; ceea ce îȚi voi trimite va încăpea într-un număr. (Mai departe pe lângă alte explicări trimit și o coală din legenda Țibleșului).

Năsăud, în 23 decembrie 1891, Nestor Șimon.
Ibidem, f. 202-203.

43.

Iubite amice George.

Prin aducătorul acestei epistole Dionisie Login îȚi trimit continuarea biografiei lui George Pop, laolaltă 4 coli de hârtie ca sperare cum că în numărul proxim al 2-lea vei începe a publica cele trimise cu epistola mea de dtto. 23 decembrie 1891.

Acum lucrez la episodul năvălirii tătarilor în acest ținut precum și alte dezastre care au trecut pe aici, și pe care Ți le voi trimite la timpul său.

Năsăud, în 29 ianuarie 1892. Nestor Șimon.

Nota N.S. Pe corespondență. Frate George!

Cu corespondența mea de dtto. 29 ianuarie 1892 trimisă prin Dionisie Login, Ți-am pus la dispoziție încă 4 coli referitoare la viața lui George Pop. Nu știu ce e cauza de nu ai început în Nr. 2 a Minervei, ori doar nu-Ți convine și nu vei publica deloc. În astfel de cazuri ai să mă încunoștiințezi ca să pregătesc alt material. Sunt mulți care mă întreabă de cauză. De se poate, răspunde-mi cu reîntoarcerea poștei.

Năsăud, în 4 februarie 1892. Nestor Șimon
Ibidem, f. 203.

44.

Frate Șimon!

Vei ierta, că la scrisoarea ta nu Ți-am răspuns până acum. La cele ce mi-ai scris îți răspund, că după ce se va termina articolul prim Olympia, voi începe cu ale tale, căci două articole literare de conținut științific nu pot publica deodată, căci spațiul nu permite.

Salutare,

5/III 92.

Curteanu.

Ibidem, f. 206.

45.

Primit în 6 martie 1892 corespondența de la George Curteanu redactorul Minervei.

Onoratului domn George Curteanu redactor al foii Minerva în Bistrița.

Frate George!

Corespondența ta din 5/III 1892 am primit-o. Capetei iertare pentru că ai răspuns așa târziu. Vei începe dar a publica despre George Pop. Când am compus biografia nu aveam anul și ziua nașterii. Numai acum am căpătat de la preotul din Leșu o notiță în care scrie cum că *George Pop s-a născut la anul 1833 în 16 aprilie*. (s.N.S.), din părinți economi Nicolae și Maria Pop. Fii bun și intercalează și aceste date biografice în biografie-să nu uiți.(s.N.S.).

Înainte de toate însă îți spun cum că să mai citești epistola mea de dtto. 23 decembrie 1891 și să te Ții de instrucțiunea ce Ți-am dat-o în aceea, nu cumva să se publice ceva ce nu convine spiritului de astăzi. Eu nu Ți le pot repeta iarăși, câte ți le-am scris în acea epistolă, cred însă cum că tu păstrezi epistolele mele – de aceea o citește încă o dată. Afară de aceea nu uita nici o dată a răspunde atât mie, cât și ori și cui

cu cine stai în corespondență, cum că ai primit cutare și cutare epistole.

Așa d.e. mie nu-mi faci nici o amintire cum că ai căpătat scrisoarea mea de dtto. 29 ianuarie 1892 trimisă prin Dionisie Login dimpreună cu 4 coli de hârtie scrise ca continuare a biografiei lui George Pop. Dacă vrei să fii exact în toate acestea nu trebuie uitare, căci eu mă țin de scrisoare ca orbul de gard. În acea epistolă tocmai la fine Ți-am scris următoarele: „Acum lucru la episodul năvălirii mongolilor în acest ținut precum și alte dezastre ce au trecut pe aici și pe care Ți le voi trimite la timpul său”.

La aceasta trebuia să-mi răspunzi cum că poți publica și atare lucruri și respective convine-Ți ori ba, luându-Ți în considerare cititorii pe care-i ai. Eu văzând acum cum că totuși vei începe și cu cele ale mele, pregătesc a Ți le putea pune la dispoziție. Nu Te supăra că-Ți mai spun una. Olimpiadele nu au avut loc în foaia ta. Un material sec pentru toți cititorii tăi; și studenții sunt sătui de lucrurile grecilor, încă de când au învățat istoria. Grecii sunt prea departe de noi și din jocurile olimpice noi puțină învățătură putem trage. Noi avem Călușarul, etc. jocuri naționale românești și despre acestea n-am văzut nici citite tratate așa lungi ca a lui Tanco.

Multă critică nu Ți-aș face , căci mi- a căzut autorul la îndemână și-l voi apuca pe dânsul în pălmi. Ție-Ți poftesc tot binele.

Năsăud, în 9 martie 1892, al tău prieten, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 204-205.

Curteanu George, redactor al foii Minerva în Bistrița.

Frate George!

Gura zice, gura minte!

Acest proverb mi-a venit în minte acum când am căutat corespondențele mele și am aflat și o corespondență a ta de dtto. Bistrița 5/III 92 care dimpreună cu adresa sună așa „Spec. D. Nistor, secret. Fondurilor Năsăud. [să se decopieze toată corespondența].

În urma acesteia Ți-am mai scris epistola mea de dtto. 9 martie. Eu nu vreau să-Ți imput pentru că nu ai publicat, fără numai pentru ce nu ții în evidență ceea ce scrii și vorbești.

Tu poate că ai uitat cum că când am fost mai pe urmă în Bistrița¹⁸⁹ la -olaltă tu ai fost zis către mine ca eu să nu uit să-Ți predau materialul. Eu m-am grăbit din toate puterile și Ți-am trimis biografia lui George Pop, ba m-am grăbit și cu epistola mea din 9 martie 1892 Ți-am comunicat și niște adausuri pe care să le intercalezi în biografie și am substras – *să nu uiți!* (s. N.S.).

Dau cu socoteală cum că Te-a îngrămădit materialul și de aceea nu a putut începe. Eu nici nu prea stăruiesc să Te îngrămădesc cu lucruri ce poate nu-Ți convin. Una însă doresc ca mie să-mi spui înainte că cum dorești, ca să nu umblu în ruptul capului și apoi să apară numai la anul. În epistola mea din urmă de dtto. 9 martie Ți-am promis și alte lucruri; la această epistolă încă-mi ești dator cu răspuns, căci nu mi-ai scris nimic.

Acum văd cum stăm. Eu nu-Ți mai dau nici un material până când nu-mi vei scrie tu cum că-Ți trebuie. Nici o dată nu-Ți voi refuza orice material din lucrările mele, pe care o redacție cu stare bună și la un popor avut, nu cum suntem noi, le-ar plăti foarte bine, cum ar fi d.ex. în Germania ori în Franța. Ție Ți le dau numai ca să poată ridica foaia la un nivel cât de înalt.

¹⁸⁹ Ultima dată.

Mi-a părut bine că am scăpat de jocurile olimpice, dar iarăși mi-ai lovit coardele răbdării cu articolul început „Lipsa instrucțiunii femeilor”, un articol despre care s-a scris în sute de foi și o mulțime de cărți – deci nu aduci nimic nou nici cu acesta – decât că umpli spațiul cu o materie repetată. Astfel de lucrări și eu pot să-Ți dau din abundență. Altă critică nu fac, căci nici o citesc. Traducerea „Piratul de pe Marea de Est” e foarte potrivită pentru această foaie și omul o citește cu plăcere și încordare.

Ai început a publica articolul despre descendența românilor de la coloniile romane de anonimul „Cibelșanul”¹⁹⁰. Mulți cred cum că acela e scris de mine adică cum că eu aș fi autorul adevărat. Pe mine încă mă interesează acel tratat, deși e lucrat cam tare superficial, și aș dori să cunosc pe adevăratul autor. Te rog deci și-mi comunică numele, locuința și poșta ultimă, ca să mă pot pune cu dânsul în corespondență.

Primește expresiunea sinceră a deosebitei stime ce o păstrează pentru tine al tău sincer,

Năsăud, 17 iulie, 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 207.

47.

Frate George!

De două ori Ți-am scris (în 9 martie și 17 iulie 1892) *ca să nu uiți* (s. N.S.). a intercala în biografia lui George Pop anul, luna și ziua nașterii, ba, în 28 iulie joi după miez, când ai fost aici Ți-am reamintit și cu gura și tu totuși ai uitat, uitate-ar moartea și holera și să ajungi ca să nu știi numărul abonaților, ci numai contabilul, căci nu mai știu cum să mai zic. Dar acum a trecut și Nr. 15 ex 1892 a zburat în sute de exemplare în toate laturile. Ai mai bună grijă pe viitor.!

¹⁹⁰ Sub titlul *Suntu Români din Dacia Traiană descendenți ai coloniilor romane și ai poporului Daciei, rămași aici după cucerirea romană, ori nu?*, în „Minerva”, anul II, nr. 11-14/1892.

Ca pedeapsă pentru neglijența documentată vei avea de a înmâna epistolele alăturate în persoană și anume: lui Ioan Botta, tutore cercual și domnului învățător Lucrețiu Gal (dacă nu i-am greșit numele). Primește salutările mele.

Năsăud, în 28 august 1892, al tău amic, Nestor Șimon.
Ibidem, f. 209.

48.

Frate Nistore!

Conform făgăduinței tale am tot așteptat manuscrisul de la tine, dar până acum totuși nu am primit nimic. Te rog deci a nu întârzia cu expedierea lui. Manuscrisele de la mine le vei primi cu cea mai de aproape ocazie.

Salutare, 2/XI 92 Curteanu.

Ibidem, f. 208.

49.

Frate George.

Primind astăzi corespondența ta de dtto. 2/XI 92 îți răspund cum că am întârziat din cauză că nu-mi era completă enararea¹⁹¹.

Astăzi m-am întâlnit aici cu George Matei conducătorul tipografei prin care-ți trimit 3 coli despre năvălirea Mongolilor¹⁹², ca să ai material pentru numărul proxim, până când va apărea acesta îți voi mai trimite continuarea; de astfel de schițe, până la anul 1661, care se vor putea publica pe rând în vreo 3 nri. Te salut.

Năsăud, în 3 noiembrie 1892, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 209/verso.

¹⁹¹ Povestea, relatarea.

¹⁹² Publicat sub titlul *Unele evenimente mai importante din istoria teritoriului ce formează astăzi comitatul Bistrița-Năsăud*, în „Minerva”, anul III, 1895, nr.1, p. 23: nr. 5, p. 45.

50.

Aștept continuarea întregă a lucrului după cum mi-ai promis. Anul nou fericit.

10701. 93

Curteanu.

Ibidem, f. 213

51.

Bistrița, 23/I 93

Frate Nestore!

Binevoiește a-mi trimite întreg articolul , ca să mă pot orienta în privința publicării altor materii.

Servus,

Curteanu.

Ibidem, f. 212.

52.

Frate Șimone!

Am înțeles cum că, Belteagu de la fonduri s-ar fi îmbolnăvit, așa că doar ar fi incapabil pentru purtarea serviciului mai departe. Vin deci și te rog a-mi da deslușiri precum și a mă încunoștiința, că pe cine aveți în perspectivă să-l alegeți scriitor la fonduri. Cauza pentru care îi fac această întrebare este, că am un om din viața noastră, cu pricepere, cu scriere ca nimeni între voi, cu familie și om bun pentru afacerile voastre precum și om care știe limbile patriei¹⁹³ tustrele¹⁹⁴.

Totodată te rog a-mi scrie în privința materiei de publicat, ce o ai la mine, că ce e de făcut cu ea ? Mai este ori ba? Câtă mai e ? Cu un cuvânt să mă luminezi, căci almintre acum nu știu ce să fac.

Pe lângă care te salută frățește,

31/5 93

Curteanu.

Aștept răspuns grabnic.

Ibidem, f. 210.

¹⁹³ Română, germană, maghiară.

¹⁹⁴ Toate trei.

53.

Frate Curtene!

La epistola ta din 31/5 893 îȚi răspund numai acum, căci mai înainte nu am putut pentru că am fost vreo 5 zile acasă în Ragla la nunta fratelui meu de unde am venit numai în 1 iunie.

Cancelistul fondurilor George Belteag e incapabil de lucru și în septembrie î-l vom pensiona.

Un om precum mi-l descrii tu ne-ar trebui și mie mi-ar plăcea. Până acum eu nu am în perspectivă pe nimeni. Eu aș dori să știu cine e omul pe care mi-l recomanzi și acela să se pună în conțelegere¹⁹⁵ cu mine ca să-i dau toate instrucțiunile de lipsă pe care într-o epistolă nu le pot înșira toate.

Materialul ce ți-am trimis se poate publica în vreo doi, trei numeri - de cumva îȚi convine cuprinsul. Acela se poate și continua dar poate fi și ca obiect separat, fără de a sta în legătură cu care Ți le voi trimite.

Eu în scurtă vreme îȚi voi trimite și alte materiale.

Te salut, Năsăud, în 3 iunie 1893, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 214.

54.

Năsăud, 14 martie 1910. Scrisoarea lui Nestor Șimon către protopopul Elie Dăianu.

Reverendisime domnule protopop!

Aici trimit cele promise la întâlnirea avută la Cluj și anume:

1. Biografia locotenentului primar George Pop din Leșu care a trăit numai 33 de ani. Născut în 1833 mort în 1866. Dacă luăm viața lui numai de când a devenit locotenent – 12 iulie 1854, mai rămân 12 ani de viață. Citește, reverendisime și vezi ce a făcut acest bărbat tânăr în timpul scurt de 12 ani.

¹⁹⁵ Să ia legătura.

Această biografie e scrisă într-un suflet – așa zicând fără de a mai prelucra, până la testamentul său iar mai departe sunt notițele nearanjate.

Am de cuget ca toată biografia să o prelucuru din nou de aceea Ți-aș fi mulțumitor numai dacă chiar pe margine, ori alt minte ți-ai face observările.

La început nu sunt ordinate¹⁹⁶ încă corespondențele cu Anica.

Acestea poate că le voi pune pe scurt ori doar omite de tot, voi vedea ce părere îȚi vei da încă. Dar ca să –ți poți da o părere fundată trebuie să citești cu atenție întreg operatul¹⁹⁷. Acesta e un adevărat roman – nu născocit, după cum vei vedea, bazat pe documente autentice.

2. Note explicative la „Poëmation de secunda legione valachica” și textul acestei poeme în traducere română.

Acesta îl vei păstra la D-ta. până ce voi veni eu în Cluj ori îl voi cere îndărăpt¹⁹⁸.

Această scriere, respectiv notele explicative încă nu sunt gata. Le trimit însă spre a le vedea și a-ți da părerea că poate s-ar tipări în Răvașul, latinește și românește și apoi să se retipărească.

Un exemplar din Poëmation l-am aflat în biblioteca muzeului din Cluj sub nr. 1708 așa după cum explică titula pe hârtia alăturată.

Când am fost eu în Cluj în 1886, erau două biblioteci deosebite, una a Universității și una a Muzeului Transilvan.

Acum nu știu cum sunt. Fii bun și te informează dacă se mai poate afla acolo Poëmationul și sub care nr. căci pentru completare aș lăsa pe cineva să meargă acolo și să-mi decopieze prefața făcută de Samuil Sardi.

Salutându- te sunt devotat, Dr. Nestor Șimon.
A.N.B., fond Anton Coșbuc, d. 313, f. 1-2.

¹⁹⁶ Ordonate.

¹⁹⁷ Manuscrisul.

¹⁹⁸ Înapoi.

Deac Chirilă, preot greco-catolic în Șieut.

Mult onorate domnule părinte!

La scrierea istoriei regimentului al II-lea de graniță de la Năsăud, la care lucru acum de mult timp, am lipsă încă de multe date istorice. Intențiunea mea e ca să o descriu întrucât numai se poate cu toate amănuntele și să nu rămână nimic lăsat ceea ce ar fi de interes ca să nu se scrie. De aceea mă îndrept către D-Ta. cu această epistolă și reamintindu-Ți cele ce am publicat în Tribuna despre suferințele șieuțienilor în anii 1848-1849, Te rog a căuta nu cumva afară de acelea se mai pot afla în Șieut date și documente despre alte fapte și întâmplăminte. Mai departe să bine voiești a scruta arhiva bisericii din Șieut și apoi să-mi comunici cum că ce fel de scrisori și acte mai vechi până în anul 1851. Spre orientare îȚi comunic cum că eu nu mă ocup numai de graniță, ci și cu a comunelor în special tratând din toate punctele de vedere precum geografic-istoric, referințele de drept și de proprietate, progresele culturale etc., precum și cu jurisdicțiunea bisericească a acestui ținut. Tot odată să-mi comunici de când încep matricolele și din care an se încep ordinațiunile vicarilor foranei din Valea Rodnei și până la care an.

Sperând cum că D-Ta. chiar în interesul istoriei noastre grănicerești și chiar a comunei Șieut îmi vei satisface rugării mele mă recomand.

Năsăud, în 31 decembrie 1892,

Al D-Tale stimător,

Nestor Șimon.

Nota N.S. Am urgat. Răspunsul a sosit de la Ciril Deac dtto. Șieut 17 iulie 1892 și se alătură la convolutul Șieutului.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 352.

Densușianu Nicolae, membru al Academiei Române, în București.

Onorate domnule Densușianu!

Am citit în Gazeta Transilvaniei din Brașov începând de la Nr. 51/1893 Chestionarul despre tradițiile istorice și antichitățile țărilor locuite de români, publicat de D-Ta. și după cum se vede adresat tuturor românilor cărora le zace la inimă luminarea faptelor mari și strălucite ale strămoșilor noștri. Fiindcă în micuț¹⁹⁹ și eu m-am ocupat cu chestiuni de atare natură, mă simt îndatorat a-Ți răspunde și din partea mea unele. Mai înainte de toate fiindcă înaintea D-Tale. sunt necunoscut, vreau pe scurt să-Ți descopăr ale mele împrejurări²⁰⁰.

Eu ca fiu născut în fostul district al Năsăudului în comuna Ragla (pe teritoriul fostului al II-lea regiment român grănicer din Transilvania) după absolvirea gimnaziului am studiat științele juridice în Cluj, unde am conceput ideea de a scrie istoria acestui teritoriu și a regimentului amintit. Pe lângă scrierile apărute deja și pe care le cunoști, am început a scruta și Muzeul din Cluj și Biblioteca Universității și așa din ce în ce am mers cu scrierea îndărăpt²⁰¹ până la timpul romanilor. Mi-am propus adică ca să nu scriu numai perioada militară a acestui ținut ci începând din timpurile cele mai vechi până astăzi să descriu tot ce numai voi afla sigur și bazat²⁰².

După absolvirea studiilor juridice am depus două riguroase pentru doctorat și întraceea²⁰³ am venit aici în Năsăud

¹⁹⁹ Pe plan local.

²⁰⁰ Să mă prezint; să mă recomand.

²⁰¹ În urmă.

²⁰² Documentat; pe baza documentelor.

²⁰³ După aceea.

ca secretar la Fondurile centrale scolastice și de stipendii fundate²⁰⁴ de foștii grănceri.

Aici, întrucât numai mi-au conces împrejurările²⁰⁵ nu am încetat cu scrutările istorice pe întreaga Vale a Rodnei și a Borgoului, care din vechime până în timpurile mai noi au fost locuite numai de români.

De astă dată întrucât pot și știu îȚi comunic următoarele, urmând șirul chestionarului:

1. Ad. 7²⁰⁶. În Rodna Veche unde după cum susțin unii și eu încă o aflu de foarte adevărată, a fost Ruconiu, se află mai multe subterane, prin care eu încă nu am umblat și așa , mai de aproape nu le cunosc, dar aici le amintesc numai pentru că dacă până acum nu ai luat notițe despre ele, atunci să nu le uiți iar descrierea mai îndeaproape ar putea da numai colegul D-Tale. Florian Porcius, care e născut în Rodna și le cunoaște bine, asemenea și despre biserica ruinată prin bătăi în anul 1241, despre care mulți susțin că e clădită din timpul romanilor; o parte din turn stă până astăzi și va mai sta multe sute de ani.

2. Ad. 10. Cum sunt așezate casele oamenilor prin sate ? Eu așa cred cum că punând această întrebare, nu reflectezi la timpul de față, ci la timpurile mai vechi, căci astăzi sunt multe transformări și regulări întâmplare din diverse cauze, de aceea eu la această întrebare voi răspunde numai în genere, deducând după cele mai vechi case cunoscute de mine care s-au clădit înainte de aceasta cu vreo 80 de ani. În acest ținut înainte de înființarea graniței au fost numai case de lemn, clădite de regulă pe vale de ambele părți ale drumului, care în rare comune e drept, ci neregulat în mod șerpuitor ori cotit. Case unele lângă altele nu au putut să fie, căci și astăzi sunt foarte rare atare case

²⁰⁴ Înființate.

²⁰⁵ Cât mi-au permis împrejurările.

²⁰⁶ Referitor la punctul 7 (din chestionar).

care să fie aproape unele de altele și anume numai în atari locuri, unde pe vreo moșie s-au clădit în timpurile mai noi două ori trei case. În general pe fiecare ogradă e numai una casă cu curtea lângă dânsa.

Înmulțindu-se populația comunelor locuitorii, unde sunt dealuri mai mărunte, s-au așezat succesiv case și pe acolo.

Tocmai casa în care m-am născut eu e o casă veche și câte le-am mai apucat eu în comuna mea erau toate clădite în puțină diferență, și anume: chilia, tinda, camera, grajdul, șura și încă un apartament pentru clădirea grâului neâmblătit²⁰⁷ ori fân. Spre est curtea (ocolul) spre vest iarăși puțină grădiniță (de regulă)²⁰⁸, iar spre sud grădina de pomi²⁰⁹.

Asemenea erau casele și vis a vis peste drum. De însemnat că spre drum fiecare avea numai o fereastră, iar spre est, două.

Cum au fost și cum sunt așezate casele oamenilor pe Valea Someșului, deocamdată nu pot răspunde apriat²¹⁰, căci deoparte, cele vechi din apropierea străzii în cele mai multe comune au fost arse în 1849 și așa, în călătoriile mele făcute în acest ținut nu am fost atent la cele rămase din bătrâni, căci nici când nu am cugetat cum că ce sens istoric poate avea modul de situare și nici acum nu-l pot pricepe. Cu toate acestea, în speranța cum că doar voi putea servi cu ceva la ceea ce țintești, iacă comunic și următoarele:

În Valea Rodnei a fost o comună numită Ilva, cu timpul s-a format încă una. Astfel sunt Ilva Mică, cea veche și Ilva Mare. Ilva Mare s-a format mai târziu decât Ilva (cea veche) și fiind mai extinsă decât Ilva (veche) s-a numit *mare* (s.N.S.), iar

²⁰⁷ Netreierat.

²⁰⁸ Grădină de legume.

²⁰⁹ Livada.

²¹⁰ Corect, conform realității.

cea veche a căpătat numele de *mică* (s.N.S.). Despre Ilva Mare eu am aflat două istorii originale scrise de oameni bătrâni, parte pe propria lor cunoștință, parte pe tradiție. Prima scriere e scurtă pe vreo ½ coală de hârtie scrisă de Grigore Gălan, paroh în 21 iulie 1840 și se începe așa: „satul s-au început în anul 1710 și s-au adunat laolaltă la venirea militariei, în anul 1762”

O altă scriere e tot manuscris „Historia Ilvei Mari” scrisă de Paul Gălan în anul 1863.

Autorul în introducere zice: „Historii, date, documente sau alte scripte vechi, care să arate de când e făcută comuna și sfânta biserică nu se află nicăieri, fără numai ce spun bătrânii că au auzit de la părinți și moșii lor. Deci dar ca nu cumva nici de noi să nu rămână ceva scrisoare, am socotit cu ajutorul lui Dumnezeu să-mi dau osteneala și să fac încă până trăiesc puțini bătrâni din bătălia lui Napoleon cel Mare, o scurtă Historia a comunei, care să cuprindă în sine despre sat, hotar și biserică și alte și alte ... ceva științe” Din această istorie în cât socotesc că Ți-ar trebui la unele întrebări puse, extrag următoarele[...] ²¹¹.

Deocamdată cam în sensul unor întrebări din chestionar numai atât citez din această scriere, în care autorul tratează multe de tot din trecutul acelei comune, apoi despre costumul bărbaților și al muierilor, despre mâncăruri, datine ²¹² la nuntă, la înmormântare, etc.

În fine mai notez că am fost uitat a zice la început cum că autorul după ce arată că o scrie la îndemnul preotului Ioan Gălan, adaugă că e numai econom „și de s-ar întâmpla unele greșeli împotriva ortografiei, sau a compunerii vorbirii, ori a cinstei cuiva, mă rog să nu ia lucru de rău, că tot omul e pătimăș, apoi nici o Historie nu-i de ajuns cu compunerea

²¹¹ Deoarece lucrarea a fost publicată, am omis pasaje extrase de autor. Ele se pot consulta în extenso în *Istoria parohiei Ilva-Mare*, Ed. Parohiei, Bistrița. 1906, 46 p.

²¹² Tradiții, obiceiuri.

dintâi, fără mai trebuie a 2-a, uneori a 3-a, dacă n-ai nici o scrisoare cât de rea după care să te întocmești”.

Eu din partea mea observ cum că această scriere am cenzurat-o cu mare atenție și sunt în ea multe scrise pe baza tradiției, dar sunt tare exacte așa încât confruntându-le eu cu date autentice din documentele ce le posed, eu nu am aflat contraziceri. Între cele înșirate se află și răspunsul la întrebarea de sub 12 în chestionar.

Ad. 14. Nu am cunoștință despre vreun munte pe care poporul să-l socotească astăzi de munte sfânt, dar eu cred cum că în timpurile cele vechi a fost Cibleșul²¹³, după zeița Cibelee. Legenda acestui munte cred că o știi, deoarece s-a publicat încă de mult de către Kövari László, după care în anul trecut am publicat-o și eu în Minerva ce apare în Bistrița²¹⁴. De cumva nu o cunoști, Ți-o voi putea-o comunica în copie.

Ad. 21. De la Budacul Românesc departe spre munte, de unde își aduc oamenii lemn de foc lângă drum la Valea Tisei, este o piatră mare și în dânsa e săpată urma unui papuc; oamenii îi zic papucul dracului.

5. Ad. 25. Pe Valea Rodnei până astăzi este obicei că unii tineri umblă cu barba nerasă.

6. Ad. 27. Pe aici nu există obiceiul ca oamenii să-și zugrăvească corpul cu semne sau figuri dar nici nu am auzit cum că s-ar întâmpla așa ceva decât despre tatuarea ce se întâmplă la sălbatici.

7. Ad. 57-66. Întrebări foarte grele, la care eu nu pot răspunde, deși poporul are cunoștință despre originea lui. Cunoștințele lui însă nu se bazează pe tradiții străbune ci pe baza cunoștințelor câștigate în urma contactului cu oameni cunoscători de istorie. Însemenz aceasta numi din motivul ca nu

²¹³ Țibleșul.

²¹⁴ *Cibleșulu*, în „Minerva”, anul II, nr. 1/1892, p. 3-4.

cumva să fii sedus prin unele împărtășiri de la oameni, care nu-ți cunosc intenția. Eu din partea-mi voi face studiile în atare comune care sunt izolate de contactul cu oameni de carte și apoi mai târziu voi împărtăși rezultatul.

62²¹⁵. Prin ținutul acesta nu se vorbește despre unii viteji cu numele de Traian ori Troian, am auzit însă pe oameni necunoscători de carte întrebunțând numirea de „Ștoianu”, care numire o întrebuițează față de niște tineri crescuți dar zburdalnici; e ca un Ștroianu, mă Ștroiene. Cine e numit astfel se supără, căci e nume de batjocură. Poporul numește Calea Laptelui de pe cer „Drumul lui Traian”.

66. Prin gura poporului se aude cuvântul *Râmlean* (s.n) dar eu nu-i pot atribui originea acestei denumiri din Alexandria, adică din istoria lui Alexandru cel Mare, căci poporul nu e în stare a da seama cum vine dânsul la această numire; înțelege însă un fel de români. A pune pond²¹⁶ și însemnătate istorică nu cred că se poate. Eu amintesc ca nu cumva să te seducă alte împărtășiri de această natură, de la oameni care nu sunt experți.

8. Ad. 67. Precum am aflat în Ilva Mare cronica amintită, așa am aflat una și în comuna Zagra, scrisă în anul 1869 de un om inteligent, în care se află răspunsurile la 57-66, dar mai mult pe baza studiului său și puțin pe tradiție. Apoi arată cum că acolo în vechime a fost loc apătos²¹⁷ descoperă câteva inscripții și alte urme romane. Asta o comunic numai pro notitia, căci trebuie să mai revin la dânsa cu altă ocazie²¹⁸.

²¹⁵ Nu se respectă numerotarea autorului din cauză că documentele au fost răvășite ulterior.

²¹⁶ A da crezare.

²¹⁷ Mlăștinis.

²¹⁸ Autorul este Dumitru Chitu; a fost publicată în *Periplu istorico-toponimc. Valea Zăgrii*, p. 99-146. A fost reluată în anul 1904 de învățătorul Macedon Maniu; vezi în *Ibidem*, p. 147-184.

În fine îȚi mai comunic cum că ad. 72 eu încă am un plug de aur, dar nu Ți-l pot arăta deoarece e îngropat în munte și ori cât îl caută oamenii, nu-l pot afla. Chiar eu într-o excursie făcută la munte am văzut locul unde au săpat oamenii după plugul de aur, care e îngropat sub o piatră foarte mare. Informații mai de aproape atunci nu am căutat din simpla cauză că nu reflectam la ceva înțeles istoric, decât la o credință deșartă, care nu e de a se lua în considerare.

83. Sub cuvântul *delniță* (s.N.S.) se înțelege cu deosebire un pământ de cosit (fânaț) îngust și lung, de regulă delnița e născută în urma împărțirii unui loc de cosit în 2 ori mai multe părți, dar totdeauna așa fel, încât să fie oblungă²¹⁹.

Holdă (s.N.S.) e semănătura de grâu. Această numire o poartă de când semănătura de grâu a răsărit și până se seceră. Holda verde, holda e coaptă, holda de grâu de vară, de toamnă, holda de secară, ovăz, orz, numai semănătura de mălai²²⁰ (păpușoi) pe aici nici o dată nu se numește holdă.

Imaș (s.N.S.). Cu această numire ne întâlnim în acest ținut peste tot locul. Poporul numește ~~imaș~~ imăș acea parte de hotar, cu deosebire de arătură, care în un an nu e arat, ci se lasă nearat, parte, din punct de vedere economic, parte, din cauză cum că pe un hotar nu se poate ca în fiecare an toți agrii²²¹ să fie semănați, căci atunci nu ar avea unde să stea vitele la pășune. Atari părți de hotar se îndatinează a le pune pe un anumit timp sub pază ca să nu umble pe acolo vitele la pășune. Aceasta ține vreo lună ori două în care timp crește pășune bună, unde pe timpul plugului se dă concesiune²²² ca să se pășuneze vitele, ori și care plugar. Această parte de hotar se numește imăș, și mai zic și inimaș, iar contrarul acestuia e *țarina* (s.N.S.), fânațele, pământurile cu

²¹⁹ Îngustă și lungă.

²²⁰ Porumb.

²²¹ Toate suprafețele.

²²² Se permite, se dă voie.

semănături și toate celelalte de unde economul așteaptă ca toamna să-și adune ce a semănat și ce a lucrat.

Laz (s.N.S.). Un pământ fie arător ori fânaț, care mai înainte a fost plin de tufisuri de spini și pe care economul l-a curățit de toate acestea, chiar și de pietre, ca să-l poată ara fără piedică. De aici avem și cuvântul a lăzui, adică a curăți de toate cele zise; mai este un instrument ciocanul de laz, anume pentru scoaterea pietrelor din pământ.

Meșdină (s.N.S.) pe la noi mai des întrebuințată e numirea de *meșdie* (s.N.S.) ceea ce atât înseamnă cât mezuină (limes) adică linia de despărțire între două pământuri vecine. Ungurii-i zic *mezsgye* (s.N.S.). Pământ viran? Această numire mie îmi este necunoscută. Eu însă vreau aici numai să amintesc cum că pe hotarul vecinilor sași de la Dumitra Mare se află parte de hotar numită „*Viranu*” (s.N.S.). Ce fel de pământuri se înțeleg sub astă numire nu știu și nu cred că o știu însuși proprietarii.

Obreja (s.N.S.). Cu această numire sunt numite o parte de hotar, dar poporul nu știe sensul acestui cuvânt. Eu încă nu știu.

Ogor (s.N.S.). Un loc arător din imaș, pe care economul îl ară o dată în timpul lunii august. Această arătură se numește ogor; mai târziu, acest ogor îl ară din nou (îl întoarnă) și apoi îl seamănă cu grâu de toamnă și după ce sămânța răsare, devine holdă frumoasă.

Ponor(s.N.S.); locuri surpate și nefructifere²²³.

Rozor (s. N.S.). Pe la noi mai mult e în uz numirea *răzor*, sub care se înțelege cu deosebire pe coastele dealurilor marginile dintre două pământuri cultivate; aceste margini (răzoare) sunt și ceva ridicate.

Atât la aceasta cât și la alte întrebări voi răspunde în o epistolă următoare, căci trebuie să scrutez și să examinez mai de aproape la multe întrebări ca să pot da un răspuns cât de detaliat.

²²³ Neproductive.

Spre acest scop trebuie să am chestionarul tot la mine și cu fiecare ocazie să întreb ce eu nu știu și poate aș căpăta informații de la alții. Chiar ținutul Năsăudului e mai avut și abundent căci până în timpurile mai recente a fost locuit numai de români. Te rog dar binevoiește a-mi trimite vreun exemplar din chestionarul tipărit și totodată binevoiește a-mi comunica că cum ești îndestulit²²⁴ cu răspunsurile de mai sus.

Aici ÎȚi mai comunic cum că la Administrația fondurilor se află două conscripții din anul 1750 în care sunt enumerate locuitorii din toate comunele din Valea Rodnei²²⁵, și e arătat numele și conumele²²⁶ fiecăruia, apoi averea ce-o avea și cât grâu și alte bucate, apoi fân etc. avea pe an, și unde mai aveau posesiuni în afară de comuna proprie.

Aș dori să știu care Ți-ar fi termenul ultim până când să-Ți trimit răspunsurile. Eu din partea-mi îmi voi da toată silința de a Ți le împărtăși cât de multe și comentate. Tocmai și acum aștept răspunsuri din întreg districtul, căci am scris în fiecare comunitate, ca să-mi împărtășească hârtiile și cronicile ce s-ar afla încă.

În fine Te rog ca după ce D-Ta. ai făcut și faci multe cercetări istorice, când vei afla ceva ce ar atinge acest ținut să binevoiești a le nota și cu timpul a mi le împărtăși, fie de orice conținut, căci D-Ta. știi cum că la scrierea chiar și a unei monografii, și cele mai nebăgate în seamă documente, de multe ori au mare valoare.

Am și eu câteva mii de hârtii vechi-dar mi-ar mai trebui încă o dată pe atâtea.

²²⁴ Mulțumit.

²²⁵ Azi pot fi consultate în Colecția Iulian Marțian, d. 222, 223.

²²⁶ Prenumele.

În speranța cum că în scurt timp ne vom revedea tot pe această cale mă recomand.

Năsăud, în 30 martie 1893, st.n.,

Al .On. D-Tale. mult stimătoriu, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 189-196. *Biblioteca Academiei Române*,
manuscrise românești, cota 4554, f.139-151.

57

București, 7 aprilie 1893.

Prea Stimate Domnule,

Am primit frumosul Domniei Voastre Raport asupra unor întrebări din chestionarul istoric. Cu poșta de astăzi vă trimit chestionarul în broșură separată. Aștept cu interes răspunsurile promise și Vă rog a primi mulțumirile mele.

Al D-Voastră, prea devotat,

Nic. Densușianu.

Ibidem, f. 182.

58.

Densușianu Nicolae, membru al Academiei Române în București.

Onorate domnule Densușianu.

Careta poștală de dtto. În 7 aprilie 1893 am primit-o în 22 aprilie 1893, dimpreună cu Chestionarul despre tradițiunile istorice , Partea I, în broșură separată²²⁷.

Aici alăturai îți trimit unele răspunsuri la mai multe puncte din chestionar.

După cum vezi eu nu-Ți comunic numai date din o singură comună, ci cam din întregul District Năsăud.

²²⁷ Nicolae Densușianu, *Chestionar despre tradițiunile istorice și anticități ale Țării Românești*, partea a I-a, până la anul 600 d. Hristos, București, 1893, 54 p.; partea a II-a, epoca după 600 d. Hristos, Iași, 1895, 40 p; vezi și *Biblioteca Academiei Române*, manuscrise românești, cota 4554 , f 3-31; 180-201.

După cum vei vedea, unele numiri sunt foarte caracteristice, cu deosebire nume de familie și apoi nume de hotar și de munți. La unele numiri de munți și de hotar mi-ar fi plăcut să-Ți pot comunica și cauza numirii din gura poporului, dar aceasta pentru mine e foarte greu, căci ar trebui să peregrinez²²⁸ prin comune, ceea ce oficiul nu-mi concede²²⁹, dar fiindcă eu vreau să tratez istoria districtului Năsăud, o voi face pe rând, în vreo câțiva ani și aceasta, chiar în sensul chestionarului compus de D-Ta.

În acest ținut este mult tezaur istoric neexploatat [...] ²³⁰.
Ibidem, f. 187.

59.

București, 26 mai 1895.

Prea stimatul meu domn,

Vă rog foarte mult dacă ați mai cules ceva tradițiuni istorice la care se referă chestionarul, să binevoiți a mi le comunica fiindcă în curând voi începe tipărirea operei.

Mulțumirile mele sincere și complimentele mele de adâncă stimă.

Nic. Densușianu, str. Carol, 38.

Ibidem, f. 180.

60.

București, 17 iunie 1895.

Prea stimatul meu Domn,

Vă mulțumesc din toată inima pentru importantul Domniei Voastre Raport suplimentar la chestionarul istoric.

²²⁸ Călătoresc.

²²⁹ Serviciul nu-mi permite.

²³⁰ În continuare, lipsește textul .

Vă rămân recunoscător și nu Vă voi uita. Pe toamnă voi publica partea a II-a a Chestionarului și Vă rog și cu această ocazie să binevoiți a-mi comunica toate ce credeți că prezintă un interes istoric.

Vă salută cu distinsă stimă Nic. Densușianu.

Ibidem, f. 181.

61.

Domniei Sale Niculae Densușianu, membru al Academiei Române în București.

Prea stimatul meu domn,

Au trecut deja 10 ani de când Ți-am scris mai multe epistole, în care Ți-am comunicat mai multe răspunsuri la întrebările publicate în Chestionarul despre tradițiunile istorice și antichitățile țărilor locuite de români, Partea I-a , București, 1893.

Ultima corespondență de la D-Ta. adresată mie e datată din București, 17 iunie 1895.

În o corespondență din 26 mai 1895 (str. Carol, nr. 38) mi-ai scris că în curând vei începe cu tipărirea operei.

De atunci nu am mai corespondat laolaltă nici eu nu am cunoștință să fi publicat ceva.

Eu după cum Ți-am fost comunicat încă atunci, lucru la istoria acestui ținut, în care a fost regimentul al II-lea de graniță și tocmai acum lucru la partea geografică *pe care o completez cu un dicționar toponomastic. Până acum am adunat câteva mii de numiri de munți, păduri, părți de hotar, râuri, pâraie*, (s.n.) etc., așa încât acum am răspunsurile la mai multe puncte din Chestionarul amintit, de câte am avut atunci [...] ²³¹.

Ibidem, f. 175.

²³¹ În continuare, textul lipsește.

1904, martie –Năsăud.

Mult onoratului domn Dr. C. Diaconovich, prim secretar al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, în Sibiu!

Cu scrisoarea mea anonimă din 19 august anul trecut, adresată onoratului comitet central al „Asociațiuni” am cerut informații asupra modalității redactării unui Dicționar toponomastic a comitatului Bistrița-Năsăud²³², la care ai avut D-ta. Bunăvoința a-mi răspunde cu scrisoarea din 9 septembrie 1903.

Din motivele pe care le voi aminti în jos mie nu mi-a fost peste puțină de a-mi prezenta operatul meu până la termenul pus pe 1 martie 1904. Am cugetat că vor fi și alți concurenți din alte comitate locuite de români și de aceea am urmărit să văd din care părți s-au prezentat operate. În fine din procesul-verbal din 10 martie 1904, publicat în Nr. II din *Transilvania* la punctul 8 văd că nu se face nici o amintire despre vreuna lucrare intrată la concurs și așa în chestiunea dicționarului toponomastic Te însărcinează pe D-ta. a Te pune în această privință în conțelegere cu biroul „Societății Geografice Române” din București, care tocmai intenționează a cuprinde și acest dicționar în cadrul lucrărilor sale ulterioare.

Stând lucrul astfel înainte de toate voiesc să-Ți comunic D-tale cum stau eu cu dicționarul comitatului Bistrița-Năsăud.

Eu la acest material am lucrat deja înainte de publicarea concursului scris pentru acest dicționar toponomastic, nu în forma după cum au indicat ei ca geografia. Eu încă din anul 1885 pe când eram ca ascultător de drepturi în Cluj am început a mă ocupa și cu istoria acestui comitat și cu deosebită privire la

²³² Creat în anul 1876 sub denumirea de *Împreunatul comitat Bistrița-Năsăud*.

ținutul de pe Valea Someșului, unde din anul 1762-1851 a fost regimentul al II-lea de graniță românesc din Ardeal.

Când am citit concursul publicat pentru un dicționar toponomastic a unui comitat locuit de români, să mă angajez și la aceasta și să-l fac ca o parte întregită ca un appendice la descrierea geografică a acestui comitat și aceasta cu atât mai vârtos pentru că aveam mult material adunat în această privință, și cugetam că lucrul va merge foarte ușor. Când însă am intrat în lucrarea dicționarului am făcut experiența ca un lucru bun tocmai aici la noi nu se poate face așa ușor.

Un dicționar toponomastic al comitatului Bistrița Năsăud un om liber de orice ocupație, dacă ar lucra zi și noapte - nu îl poate isprăvii cum se cade într-un an de zile.

Tot ce ar putea face într-un an de zile ca să adune materialul brut - numirile de locuri etc. și să le înscrie în mod alfabetic, apoi să le prezinte unor oameni departe de acest ținut ca să le tipărească și să le publice în lume, apoi că întru cât sunt corecte numerele - cine nu crede să vină și să se convingă.

Eu am studiat cu toată rigoarea această chestiune, mi-am procurat toate zonele mapelor speciale militare, care se refereau la acest ținut , afară de aceea mi-au stat la dispoziție o mulțime de mape speciale a diferitelor părți de munți și apoi a altor localități unele vechi din timpul sistemului de graniță, altele noi cu deosebire planurile de economisare²³³ a pădurilor din fosta graniță militară, descrierea tuturor munților făcută mai pe urmă în anul 1790, care se află în Sibiu în vechea arhivă militară, apoi am luat toate numirile cuprinse în cărțile funduare și am aflat că toate sunt greșite respectiv în cea mai mare parte scrise incorect.

În urma acesteia am fost silit ca să colaționez atât numirile cuprinse în documentele vechi cât și cele cuprinse în

²³³ Exploatare rațională, în regim silvic.

cărțile funduare cu oameni bătrâni născuți în respectivele comune, care cunosc hotarul și munții în toate amănuntele. Am esperiat²³⁴ și aceea că în cărțile funduare nu sunt cuprinse toate numirile de hotar și așa am trebuit să întregesc lucrarea mea cu numirile de locuri, care nu se află în ea, tot cu oameni din respective comune.

În această lucrare a mea am aflat că nomenclatura ce se află pe mapele speciale militare în cea mai mare parte e greșită, numirile sunt scrise respectiv tipărite așa încât nimeni nu știe să-ți dea explicare, în alte locuri numirile sunt puse la alte locuri căci nu poartă numirea ce e tipărită pe mapă, cam așa am aflat apoi chiar și în cărțile funduare”²³⁵.

Idem, d. 10. f. 153-154.

63.

Frate Nestor!

La scrisoarea Ta din 1/XII 1892, voi ați servi cu următoarele date dorite :

1. *Onisim Cărdan*, s-a născut în Rodna Veche. Timpul apriat²³⁶ nu se știe, deoarece matricolă în regulă există numai de la 1808. A murit însă în Rodna în 21/XII 1820, ca supra locotenent pensionat, fără familie fiind necăsătorit, în etate cam de 70-80 de ani, după spusa rudeniilor sale.

2. *David Domide*, s-a născut asemenea în Rodna. Nu se știe apriat când din aceeași cauză. A murit în 1840 în comuna Telciu, ca locotenent în activitate, fără familie, cam de 45 – 50 de ani. El a fost un frate mai bătrân al moșului meu Iacob.

²³⁴ Am constatat.

²³⁵ *Ibidem*, d. 10, f. 152-154.

²³⁶ Aproximativ.

3. *Florian Domide*; s-a născut în Rodna, la 19 august 1837. Din botez se cheamă Samoil. Trăiește și astăzi ca căpitan de cls. I pensionat, cu domiciliul în [...] ²³⁷, unde s-a căsătorit.

4. *Gerasim Domide*; sunt eu, născut în 18/I 1856, locotenent în rezervă din 1/I 1877, apoi capelan militar în rezervă, de la 1882; acum repășit ²³⁸.

5. *Leon Domide*; s-a născut în Rodna la 11/III 1839; e fiul căpitanului pensionat Pantelimon Domide; a murit în Bistrița mi se pare la 1888 ca maior și e înmormântat în Rodna. Fratele Macavei de la Feldru i-a fost descris biografia pe larg în Tribuna de atunci. Brav soldat și zdravăn, la care să-i cauți pereche.

6. *Ioachim Mureșan*; s-a născut în Rodna la 7/IX 1833; a repășit ca locotenent și trăiește și astăzi ca mare proprietar și casar comunal în Ilva Mare, unde s-a căsătorit; are copii la școală în Năsăud.

7. *Iacob Pop*; s-a născut în Rodna la 3/X 1827, a murit tot aici ca căpitan pensionat la 7/III 1882, fără familie, fiind necăsătorit.

Scrisorile căpitanului Pantelimon Domide, mort la 1889 în Rodna, se află în posesiunea domnului Mihăilaș din Năsăud. *El altfel publicase multe și interesante scrisori, cu deosebire din Revoluțiunea anilor 1848/9, în foaia Asociațiunii „Transilvania”, de-mi aduc bine aminte, cam prin anii 1874 până în 1880 (s.n.). Cred că acelea îți vor fi cunoscute.*

Arhiva bisericii noastre am aflat-o în cea mai mare dezordine. Când am luat parohia în seamă am pus-o nițel în rând, dar nu am cercat cu de amănuntul după documente, de care însă cred, că puține se vor afla.

Cu toate acestea cred, că în cauza aceasta voi dispune de atâta vreme, ca să o mai scotocesc o dată cu de amănuntul și

²³⁷ Denumirea localității, indescifrabilă.

²³⁸ Reangajat; reactivat.

atunci cu plăcere îȚi voi servi cu ce voi afla de interes pentru istoria grănicerismului.

Moșul Porcius cred că are multe documente în arhiva sa, deoarece el a fost în condiții favorabile de a aduna documente în laborioasa și lungă sa viață.

Primește salutări cordiale de la sincerul amic

Năsăud, în 15/XI 1893, Domide, preot.

A.N.B., Colecția Virgil Șotropa, d. 230, f. 14-15.

64.

Fetti George, preot gr. cat în Suplai.

Prea onorate domnule părinte!

În anul 1848 în 23/11 iulie a plecat batalionul I din regimentul al II lea de graniță de la Năsăud sub conducerea lui Leon Pop maior, în Ungaria. Acel batalion pentru statornicia neclătită în credința jurată a căpătat pe steagul batalionului memorabila medalie de aur.

După cum am aflat eu din o listă făcută în anul 1848 în acel batalion au luat parte și următorii grăniceri :

1. din comuna Suplai: nr. casei 2 – Gabriel Macra; 13 – Ion Pinți; 14 – Gabriel Fetti; 22 – Andrei Dâmbu; 23 – Grigore Fetti; 29 – Petre Celsie; 20 – Gavril Gavrilaş;

2. din comuna Poieni: nr. casei 19 – Pantelimon Rai; 33 – Emanoil Palage; 39 – Nechita Doroftei; 43 – Iosif Roșca; 50 – Savu Briciu; 29 – Ioan Doroftei Pop; 5 – Flore Precup.

Te rog ca să binevoiești a-mi comunica, cum că care(sic!) mai trăiesc dintre aceștia și totodată a-mi scrici²³⁹ cum că la respectivele familii oare nu se află rămase din acel timp epistole scrise de la militarii îndepărtați, precum și de la cei care au luat parte la lupta cu colonelul Urban, precum și

²³⁹ A-mi scrie; a-mi da de știre.

întru apărarea acestui ținut la Romuli cu Moș Dâmbul, locotenentul Miron, etc.

Acestea le doresc să le știu pentru aceea, căci dacă mai trăiește careva, l-aș ruga ca, când ar veni în Năsăud cu vreo ocazie, să mă caute spre a-l întreba despre unele întâmplări ca așa, istoria acelui batalion, afară de alte date, să o probez și cu martori care au luat parte. Tot aceea aș dovedi și prin epistolele ce s-ar afla.

Totodată Te rog să binevoiești a scruta arhiva bisericească și afară de protocolul de ordinațiuni vicariale, să-mi împrumuți spre decopiere ori ce hârtii vechi, ce s-ar afla acolo, după cum am decopiat și din alte comune, atât generale pentru district, cât și speciale pentru comună și biserică. Spre orientare îți comunic cum că eu descriu nu numai istoria întregului ținut de graniță, ci și a comunelor grănicerești, în special și așa sper cum că D-Ta. cu plăcere vei bine voi a-mi satisface cererii mele.

Primește domnule părinte, expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 26 noiembrie 1892, Nestor Șimon.
A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 348.

65.

Georgița, preot în Ilva - Mică.

Prea onorate domnule părinte,

În anul 1848 în 23 Iulie a fost comandat batalionul I din regimentul II de grăniceri de la Năsăud sub conducerea maiorului Leon Pop ca să meargă în Ungaria contra sârbilor răsculați. Cu această ocazie acel batalion a documentat²⁴⁰ o statornicie atât de exemplară încât Majestatea Sa a decorat steagul batalionului cu memorabila medalie de aur. În acest

²⁴⁰ A arătat, a manifestat.

batalion au luat parte din comuna Ilva-Mică următorii locuitori, sub nr. casei: 38. Larion Moldovan, vice caporal; 27. Ilie Marti; 7. Iacob Faur; 25. Ioan Pop; 72. Gavril Gage; 36. Alexa Morariu; 59. Vasile Bența; 37. Grigore Marcu; 16. Nechita Preutesi; 44. Cifor Prengate; 11. Pavel Mogin; 75. Mihail Martița; 73. Silvestru Gage; 12. Iosif Olariu; 41. Vasile Cârstea.

Te rog să binevoiești a căuta și a te informa cum că care mai trăiesc dintre aceștia și de cumva se mai află careva la viață, să-mi comunici numele și tot odată să-l rogi în numele meu ca cu o ocazie venind la Năsăud să caute să se întâlnească cu mine, ori în cancelarie, ori acasă.

Tot odată Te rog să binevoiești a-mi comunica cum că ce fel de acte mai vechi se află în arhiva bisericii de acolo, din care să se poată cunoaște ceva din trecutul comunei Ilva-Mică, precum și a bisericii de acolo ori doar referitor la evenimente ce ating întregul ținut al fostului al II-lea regiment de graniță.

Sperând cum că D-Ta. îmi vei satisface rugării mele mă subscriu,

Năsăud, în 27 august 1892, al D-Tale stimătoriu,
Nestor Șimon.

Ibidem, f. 360.

66.

Hosu Iosif, director gimnazial în Blaj.

Mult onorate domnule director!

• Îmi vei concede onorate domnule director cum că ca (sic!) necunoscut mă adresez către D-Ta în o cauză – după a mea părere – ponderoasă²⁴¹.

În timpul de 7 ani din septembrie 1883 până în 1889 am petrecut în Cluj unde am studiat drepturile la acea universitate. În acest timp am venit în cunoștință cu mult regretatul Ladislau

²⁴¹ Importantă.

Vaida²⁴², secretar ministerial în pensie și în fine, în cele mai intime legături, așa încât pe mine, după cum zicea dânsul, m-a făcut de secretar al său privat în toate afacerile și corespondența ce o purta, îndeosebi cu Mocsári Lajos²⁴³.

În acel timp eu i-am aranjat toată biblioteca și i-am făcut un catalog despre toate cărțile ce se aflau în 3 castene²⁴⁴ mari.

De vreo câteva ori l-am întrebat cu mare rezervă cum că, după ce nu va trăi cât lumea, cui va testa²⁴⁵ biblioteca cea mare. Mi-a răspuns decum, că va cugeta. O dată mă preumblam cu dânsul pe aleile Clujului și iarăși mă scap a vorbi despre bibliotecă, cu propunerea ca să o lase la Gimnaziul din Năsăud. *Mi-a răspuns cum că mai demult așa i-a fost și lui cugetul, că nu numai biblioteca, ci tot să testeze Gimnaziului din Năsăud, dar acum și-a schimbat părerea, căci în năsăudeni nu mai are încredere – el și-a pus toată speranța în Năsăud – dar a văzut cum că năsăudenii și-au părăsit calea, au dat mâna cu jidovii, etc.* (s.n.) și din aceste vorbe într-atât s-a aprins, încât era să-l lovească guta și a doua zi m-a rugat ca mai mult despre Năsăud să nu-i mai amintesc nimic. – și eu mai mult nu i-am amintit

²⁴² Vajda de Soósmező, Ladislau, filantrop român. Născut în 1829, fiu al unu distins profesor de drept; rămas orfan la 4 ani, a fost crescut de tutorele său, Fr. Rakosy. Român înfocat, a ocupat mai multe funcții administrative; deputat în 1863, secretar ministerial în pensie, moare la 9 ian. 1891 la Cluj. A scris *Observații despre asociațiile culturale maghiare*. (C. Diaconovich, *Enciclopedia Română*, tomul III, Sibiu, 1904, p. 1186).

²⁴³ Om politic maghiar (1826-1916). Unul din conducătorii aripii de stânga a burgheziei maghiare. Membru și președinte al Partidului Independenței, a sprijinit revendicările naționalităților din imperiul dualist austro-ungar, în ideea realizării unei confederații balcanice. Lucrări: *Viața socială maghiară*, 1858; *Câteva cuvinte despre problema națională*, 1886; *Partidul Independenței*, 1890. (Révai Nagy Lexikona, XIII, 1915, p. 816; *Dicționar Enciclopedic Român*, III, 1965, p. 391).

²⁴⁴ Dulapuri.

²⁴⁵ Dona, lăsa prin testament.

alta, decât o dată înainte de a veni la Năsăud, mi-a comunicat cum că și-a făcut testamentul și l-a predat domnului Alexandru Bohățiel și mi-a spus că biblioteca sa a testa-o Blajului. Mi-am luat inima în dinți și am zis că de cumva n-a făcut, să facă și acea dispozițiune, ca acele cărți, câte s-ar afla și în biblioteca Blajului, și prin urmare, ar fi ex. duble, să se dea la Năsăud. Făcut-o ori nu, eu nu știu, dar mi-a promis că va face.

Totodată voiesc a atrage atențiunea la aceea împrejurare că repausatul Vaida a împrumutat foarte multe cărți spre citire. Alte însemnări nu făcea, decât în locul cărții împrumutate scria o țidulă²⁴⁶ mică și o punea în locul cărții, până ce eu i-am făcut o cărticică pe care a și scris o mare mulțumită la adresa mea. În aceea a însemnat apoi ce cărți a mai dat. Acea cărticică trebuie să se afle. Noi o țineam în castenul ce cuprindea în sine cărțile juridice. De cumva nu s-au adunat toate cărțile, pe baza aceleia se pot pretinde.

E interesantă corespondența lui cu deosebire cea secretă – în cauze politice – cu Mocsári, etc., pe care o păstra în un pulpițiu²⁴⁷ a mesei de scris. *Multe din acelea eu le-am mandat și expediat, ba mi-am făcut pe unele și observațiuni proprii ale mele* (s.n.).

Eu așa sper cum că toate acelea se află acum în mână și respectiv sub inspecția D-Tale. Noi cunoaștem o parte mare cine a fost Vaida și ce a făcut dânsul, nu numai pentru Blaj, ci pentru întreg neamul românesc. Un al doilea Vaida nici dincoace, nici dincolo de Carpați, curând nu vom avea. Au să treacă sute de ani până când se va naște un al doilea Vaida. Toată viața lui și-a sacrificat-o pentru români – dar cu un tact așa de fin și cu o prudență atât de rară și cu o cunoștință atât de profundă, încât pune în uimire și pe cei mai înarmați inamici ai noștri.

²⁴⁶ Bilet.

²⁴⁷ Sertar.

Considerând toate acestea, eu sunt de părere cum că repausatul Ladislau Vaida nu trebuie lăsat uitării. Oamenii trec și noi încă ne vom trece și duce, iar cei ce vor urma după noi nu vor avea de unde să cunoască pe acela ce ne-a cunoscut pe toți. Eu de multe ori l-am rugat ca să scrie din viața lui atari evenimente interesante, pe care numai el – ca fost secretar, le putea ști și mi le povestea de multe ori. Făcut-a ori nu, numai din scriptele rămase se poate vedea. De aceea eu aș propune ca după ce toate scrisorile repausatului sunt în mâna D-Voastră. Să reflectați și asupra acesteia și să aflați ceva mod ca să se scrie biografia lui Vaida, în cât se poate cu toate amănuntele și desfășurând toate lucrările și intențiunile lui. Cu această ocazie vă descopăr și aceea cum că mai toate câte a scris și Mocsári în broșuri e purces²⁴⁸ mai mult de la Vaida, ceea ce se poate vedea și din epistolele rămase, scrise unele și cu ceruza²⁴⁹ numai așa în grabă, după cum apucau.

Toate acele epistole sunt de mare interes public, căci în dânsle sunt și lucruri pe care nu le cunosc mulți oameni de ai politiciii noastre de astăzi.(s.n.).

De aceea Te-aș ruga chiar pe D.Ta. ca, cu ajutorul altor bărbați pricepuți de acolo, să începeți biografia repausatului, la care și eu aș putea contribui cu unele date.

Despre hotărârea ce veți lua în această privință, mă rog să fiu încunoștiințat.

Năsăud, în 1 octombrie 1893,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 630-631.

²⁴⁸ Apartine.

²⁴⁹ Creionul.

67.

Amice Logine!

După ce la epistola de dtto. Năsăud în 28 august 1892, trimisă numai în 30 octombrie prin Petru Tofan nu mi-ai răspuns nimic, Te rog ca acea epistolă să nu o dai uitării.

Tot odată mă mai adresez către tine cu următoarea rugare.

Mie mi-a împărtășit d-l. Petru Tofan cum că la repausatul Basiliu Popițan, căpitan pensionat se află mai multe documente și scrisori vechi. Tu știi cum că eu de mult scrutez după tot felul de documente, deci chiar în interesul istoriei noastre, în genere, și în special al comunei tale natale Nepos, să nu întreleși a esopera²⁵⁰ de la familia defunctului ca acele acte să se predea la arhiva acestor fonduri, ca să le pot studia, căci cu dânsle nu au ce face, iar dacă nici de cum nu ar fi aplicată²⁵¹ să le predea la fonduri, atunci să mi le împrumute pe un timp anumit, pentru a le studia și a-mi face copiile de lipsă.

Despre rezultatul pașilor făcuți Te rog să-mi răspunzi până în 31 decembrie 1892.

Năsăud, în 20 noiembrie 1892, al tău amic, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 394.

68.

Frate Nestore!

[...]. Ce se ține de scrisorile de la Popițan rămase, voi merge mâine seară la doamna și o voi ruga a mi le preda și sper, că pe lângă reîntoarcere²⁵², o va face. Dacă le voi primi, ți le voi aduce eu acasă.

Bistrița, în 25 noiembrie 1892, te salut , Login.

Ibidem, f. 398

²⁵⁰ A obține.

²⁵¹ Nu ar consimți.

²⁵² Cu obligația de a le înapoia.

Frate Nistore!

Prețuitei tale scrisori d.d. 16 aprilie a.c. vin a-ți răspunde și te rog să ierți, că așa târziu. Vei înțelege îndată cauza.

Înaintea ochilor îți trece plăsmuitorul de fapte frumoase, a căror date cronologice îți lipsesc și ești mărginit la reflexiuni. Astfel sunt eu. Reflexi²⁵³ să-ți împărtășesc date despre Popițan! Nu am. Am însă cunoștințe, care după cunoștința mea sunt foarte exacte, sincere și se oglindește în ele firea lui Popițan.

O înfățișare marcantă, ce produce aceea impresie amicală și binevoitoare, de manieră fină, doritoare de o cunoaștere exactă și o experiență frumoasă de vaste stări sociale, care toate se reflectă în fața-i, ce dovedește rezoluția temerară și mai presus de toate aceea fermitate de caracter și constanță, care-l împodobesc cu atâta splendoare și fac din el o apartenență neobișnuită în vremea noastră, aceste note caracteristice ce le posedă în abundență, ne produc un adevărat tip clasic roman.

În frageda etate a copilăriei, neastâmpăratul Popițan, mânat de dorul faptei, se aruncă ca ostaș în războiul civil – în acel război, care pentru români în genere, este pagina de aur despre virtuțile străbune, ce le posedă acest popor hulit față de iubita-i patrie în bine și în rău – în acel război, care pentru bravii grăniceri produce acele dovezi nepieritoare de abnegație și împlinirea datorințelor civice, pe care Majestatea Sa în momentul sublim de sinceră apreciere a acelor fapte le eternizează cu „pentru statornicia în credința jurată”.

De un temperament coleric - sangvinic cu porniri vehemente, stăpânit totdeauna de intențiuni nobile și dorințe binevoitoare și binefăcătoare; iacă pe bărbatul nesățios de lucru, producător neobosit de fapte nobile.

²⁵³ Ceri, soliciți.

Fiu al revoluției, iese din ea cu acel suflet înflăcărat de iubirea de patrie, de dragostea neamului românesc, care în toată viața-l povățuiește cu mândrie și care virtuți le cultivă cu perseverență servind în lung și în lat de model strălucitor.

De aici înainte împărtășește soarta regimentului de graniță până când acest regiment, fiul înțelepciunii politico militare, acest regiment, focar de virtute militară, acest regiment, diadema oștirii austriece, este desființat și ofițerii și soldații lui repartizați altor regimente.

Cu floarea și splendoarea regimentului grăniceresc Nr. 2 ajunge și el fala regimentului 50 cu care merge în Italia în '59 și '66.

În lupta de la Custozza, când regimentul pus la grea încercare în momentul critic, când pierdu aproape totalitatea ofițerilor, Popițan ia comanda companiei sale și prin eroismul personal asigură oștirii austriece o pagină de aur în istoria faptelor războinice.

Și în acel moment critic al monarhiei, când toți reclamau meritelor titule și aspirațiilor drepturi, cetățeanul vrednic e temerar în modestie și îndestulit²⁵⁴ cu fărâmbătura, ce se aruncă în partea eroului militar.

Transferat apoi la regimentul 64 este denumit comandant al unei școli de formațiune militară. Cu aceasta pentru oșteanul brav se începe o nouă ramură a activității lui producătoare: formarea și pregătirea de credincioși și destoinici slujbași militari. În această funcție a rămas până când în urma neîntreruptelor oboseli și jertfe și contra unui morb²⁵⁵ reumatic la un picior de natură acută, ce-l făcu neapt pentru serviciu și prin împărțirea recunoștinței și laudei de la cele mai înalte locuri, fu transpus în pensie.

²⁵⁴ Mulțumit.

²⁵⁵ Boală.

Intrat în viața civilă se căsătorește și prin aceea pune fundamentul uneia dintre cele mai stimate și onorifice familii românești, fiind în familie soțul și tatăl iubitor și stimat, iar în societate bărbatul plin de demnitate.

Dorul de muncă adevărată și iubirea față de propășirea neamului îi deschid o carieră vastă de activitate deosebită, unde prin sârguință, dezinteresare de sine prin activitate și muncă neobosită, produce acele roade ce pun în uimire pe întreg ținutul.

Însuflețit de roadele muncii neobosite și înflăcărat de dorul avântului neamului său, cu forță uimitoare își mărește cercul activității, unde peste tot locul este omul de caracter, de inimă și colegul sincer. Rezultatul muncii lui roditoare se simte numai prin neîndurata și veșnica lui lipsire de la predilecta lui ocupație.

Aceasta e mai mult o caracteristică, decât date pentru o biografie. Consultă această caracteristică cu oamenii care l-au cunoscut și-ți vor recunoaște că trăsăturile lui au înviat.

Timp de 4 ani am avut fericirea a fi împărtășit de binevoitorul sfat și ajutor și ceea ce am scris este afluxul experienței proprii.

Scrisoarea ce ai acludat-o²⁵⁶ epistolei mele am împărtășit-o nemîngâiatei sale soții, doamnei Popițan. Dumneaei mi-a împărtășit, că scrisori și documente nu are. Știe însă un șir lung, vast și frumos din lanțul vieții lui, după cum era obișnuit să-i povestească. Dacă vei termina operatul să binevoiești a i-l trimite să-l citească și dacă îi vei permite să coreagă²⁵⁷, ori să facă chiar și întregirile de lipsă.

Primește salutul meu sincer.

Bistrița, în 28 aprilie 1893,

Ibidem, f. 401-404.

Login.

²⁵⁶ Anexat-o.

²⁵⁷ Să corecteze.

Dionisie Login, jurist absolut în Bistrița.

Frate Logine!

Am primit epistola ta de dtto. Bistrița în 28 aprilie 1893 în care-mi faci caracteristica²⁵⁸ fericitului căpitan Vasile Popițan. Aici alăturat îți trimit spre revizuire 3 coli din biografia lui. Aceasta e așa zicând, numai o schiță pe care eu o voi amplifica-o, după cum îmi vor servi datele. Am cerut de la popa din Nepos datele din matricula botezaților, dar până acum nu mi-a sosit. Tu îmi scrii cum că doamna văduvă Ți-a împărtășit că scrisori și documente nu are. E lucru neexplicabil și nu-și poate omul închipui ce să fi făcut decedatul cu toate decretele majestaticе prin care a fost înaintat în toate rangurile până la căpitan, apoi decretul de pensionare, cum se poate ca Popițan, omul cel scrupulos să nu țină atari documente pentru sine și familia sa de mare valoare, în care totdeauna va fi fost exprimată și prea înalta recunoștință pentru serviciile prestate. Afară de aceea o mulțime de scrisori din partea comisiunii fondurilor, etc. Toate acestea pentru mine sunt o enigmă.

Dacă e așa și Popițan a îngrijit mai bine de documentele altora decât de ale sale, atunci nu rămâne alta decât a scrie numai cât noi cunoaștem și posedăm. După ce-mi scrii, cum că doamna știe un șir lung, vast și frumos din lanțul vieții lui, după cum era obișnuit veșnic să-i povestească, atunci fii bun și, împărtășindu-i schița mea să mai adăuști, să coregești și să faciți întregirile de lipsă, iar eu până atunci voi scruta cu de amănuntul altele și, după ce odată voi fi întregit toate, am de cuget să-Ți trimit Ție întreaga biografie ca să Te îngrijești ca să se tipărească în Minerva și dacă se va învoi Curteanu, să o scoată și în câteva exemplare separat, căci fiind o dată culeasă, nu costă mult. Din

²⁵⁸ Caracterizarea .

acele exemplare aş da fiecărui membru al familiei un exemplar şi la cei mai buni amici ai săi.

[...] După studiere, coregere şi întregire să-mi remiţi schiţa aceasta. Te salut ,
Năsăud, în 10 mai 1893, Nestor Şimon.

Nota N.S. Am urgat în 21 iunie 1893 trimiţând prin George Linu. Termenul ultim l-am pus pe 31 iulie 1893.

Ibidem, f. 400.

71.

Frate Nistore!

În alăturare îŢi retrimis schiţa biografică a lui Popiţan. Mai departe îŢi trimit şase documente ale lui, pe care să le păzeşti cu scumpătate şi după ce le vei citi imediat să mi le retrimiţi, pentru că doamna Popiţan voieşte cu ori ce preţ a le păstra pentru familie.

Încredinţată fiind despre iscusinţa ta de a umbla cu documentele şi le pune la dispoziţie.(s.n.)

D-l. căpitan Mărginenan a văzut schiţa. D-lui. e împotriva acestui format succedut²⁵⁹ de tine. Zice ca să te restrângi simplaminte la persoana D-lui. Popiţan, după schiţele trimise Ţie de D-lui. Pentru publicarea biografiei a împărtaşit de a făcut dânsul la foaia corpului. De acolo a primit răspuns, că cu mare bucurie se va publica, numai să nu fie lungă. Părerile D-lui. căpitan le împărtaşeşte şi doamna Popiţan.

²⁵⁹ Conceput.

[...] Primește aceste împărtășiri, ca o cinosură²⁶⁰ pentru prelucrarea și trimiterea lucrării²⁶¹.

Te salut, așteptând documentele de care te fac răspunzător.

Bistrița, 4 iunie 1893, sincer amic, Login.

Ibidem, f. 406.

72.

Luchi iosif, maior.

Mult onorate domnule maior!

După ce mi-ai comunicat cum că numai astăzi mai stai prin Năsăud și apoi pleci la Pojon în stațiune și după cum prevăd cum că chiar să ne mai întâlnim, totuși nu vom putea să vorbim mai mult în chestiunea istoriei părinților noștri în înțelesul convorbirii noastre, vă mai comunic următoarele.

Să binevoiești a esopera prin cunoscuți de a D-Tale. decopierea documentelor referitoare la înființarea regimentului al II-lea român și cu deosebire a acelor acte care se referă la cauza răscoalei lui Tănase Todoran, care a fost tras pe roată în anul 1763. Aceste acte se vor fi aflând după cum încă presupui în arhiva judecătoriei belice²⁶² din Viena.

Mai departe în biblioteca Szecheniană din Budapesta, după cum am aflat în „Catalogus manuscriptorum bibliothecae nationalis Hungariae Szechenyano – Regnicolaris” Sopronis, 1814, aici sunt amintite mai multe documente și anume în vol. I, p. 294-5, sub punct. 1-7 sunt documente referitoare la înființarea graniței militare Transilvane în general, iar sub punctul 8 se află

²⁶⁰ Îndrumări, corectură.

²⁶¹ Vezi o scurtă biografie sub titlul *Vasile Popițan, căpitan ces și reg. pensionat*, în „Tribuna”, nr. 248/1893, p. 990; de asemenea materialul și schița biografică întocmit de Nestor Șimon în *A.N.B.*, fond Vasile Popițan, d.7. Schița biografiei acestuia și în Iuliu Moisil, *Căpitanul Vasile Popițan (1832-1892)*, în „Arhiva Someșană.”, nr. 27/1940, p. 221-225.

²⁶² Tribunalului de război.

„*Planutan erigendae 2-ae Legionis Vallachicae sum punctis obligationum, et emolumentorum*”. Sub p. 9 este „*Instruction für den zur völligen Zustandebringung der Siebenbürgischen Gränzmiliz*,” etc, din anul 1763-4, cu mai multe decrete de curte din acei ani. (s.n.).

M.O. D-Ta., care vei fi având, atât în Viena cât și în Budapesta cunoscuți și amici buni, cred cum că ai putea esopera barem ceva.

Sper și aceea cum că M.O. D-Ta. chiar ca fiu și descendent de grănicer nu vei întrelăsa nici o ocazie, ci venind în atingere cu ofițeri pensionați și în activitate, care au servit în gloriosul nostru regiment atât înainte cât și după desființare, le vei împărtăși ideea mea cu rugarea ca, de cumva posedă ceva documente despre unele evenimente despre trecutul acestui regiment, despre unele evenimente mai de însemnătate din istoria lui, să mi le descrie cât mai pe larg, cum ar fi de ex. și lupta de la Custozza (1866), sărbătoarea de la Cenada, etc.

Rugându-vă încă o dată de cele de mai sus, vă poftesc călătorie fericită cu dorința ca barem în anul venitor, să ne mai întâlnim.

Năsăud, în 18 iulie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 32.

73.

Mult onoratului domn Ioan Macavei, preot român în loco.

Năsăud, în 3 martie 1892.

Amice Ioane!

Tu ai foarte mare drept cum că eu cât timp ai fost în Szeghedin nu Ți-am scris nimic, ba, la anumite ocazii, când alții Ți-au gratulat, eu nu am luat parte la subscrierea telegramelor. E adevărat frate Ioane, și dacă tu nu-mi imputai acestea când am fost la tine, atunci nici o dată nu aș fi avut ocazia de a-Ți scrie această epistolă. E în dreptul tău a mă judeca pe mine cum vrei,

iar eu nici o dată nu voi proba a mă escuza față de imputările ce mi se vor face, din o parte ori din alta – pentru că eu nu mi-am luat de problemă să vă judec pe toți – firește, fără ca acest post de jude să mi se fi dat prin vreo denumire superioară, ci eu singur l-am luat asupra mea, fără de a suferi ingerința cuiva în judecata mea, căci numai eu sunt competent de a-mi putea da verdictul meu în acele lucruri pe care *le știu numai eu* (s.N.S.).

Deci înainte de toate, ca răspuns la imputările ce mi le-ai făcut aici alăturat îți trimit în copie „Apelul” meu de dtto. 24 octombrie 1891, pe care l-am făcut eu la inițiativa mea în coînțelegere cu *cea mai de frunte damă română din Năsăud* (s.N.S.) și cu avocatul Larionesi în acea speranță cum că numai în Năsăud voi putea colecta cel puțin 100 fl. Spre scopul amintit în acest apel.²⁶³ Dama *cea mai de frunte din Năsăud* (s. N.S.) cum o numesc eu, firesc nu e în listă pentru că dânsa nu voia ca în fața contribuitorilor să apară prea cutezătoare și impunătoare, mi-a spus însă cum că ce va face dânsa, nu va face nimeni. După cum vezi din apel, eu ca unul dintre amicii tăi, din anumite puncte de vedere am umblat singur cu această listă, dar afară de doi inși care încă nu-s subscriși – nimeni dintre inteligența din Năsăud nu a fost aplicat²⁶⁴ a contribui, cu toate că în mine puteau să aibă toată încrederea. *Oamenii noștri sunt adică atât de fricoși, încât se tem și de umbră, un păcat care până acum a tot îngropat pe năsăudeni. Îți voi aminti și aceea cum că doi inși când au auzit numai cum că ce proiectez eu, adică apelul, au zis că eu tot prostii fac ca și cu istoria grănicerilor și eu nu mă uit la aceea că, dacă vor auzi ungurii din Năsăud și cu deosebire protopopul ungar Bodo Kálmán atunci cine știe ce poate să pățesc !?!* (s.n.).

²⁶³ Reprodus în continuare, sub nr. 74.

²⁶⁴ Nu au dorit.

Îmi aduc aminte cum că după de judecarea²⁶⁵ ta ne-am întâlnit prin hotelul Rahova din Năsăud și între pahare am auzit cum că unii domni – de-Ți mai aduci aminte – promiteau și ziceau cum că pentru tine își dau totul, eu însă în urma acestui apel m-am convins despre contrar – chiar în persoană – căci eu nu am însărcinat pe nimeni ca să umble cu dânsul și așa mă vei crede cum că ce afirm eu aicea numai bazat pe propria-mi cunoștință o afirm.

Mai târziu vin oamenii noștri din curtoazie ca să-Ți gratuleze, pare-mi-se pe la anul nou și pe la ziua numelui și tocmai am fost încunoștiințat și eu ca să subscriu o gratulare – eu însă am refuzat, fiindcă chiar și acei oameni mi s-au arătat față de tine mai lași – iar eu care nu fac nimic numai din curtoazie și cu oameni lași, nu vreau să fiu nici în rai, am zis cum că nu subscriu. Trimisu-ți-au dâșii ori ba, nu știu, căci eu nu am întrebat. Eu însă nu Ți-am trimis nimic, căci pe lângă toate câte le știai, speram cum că voi putea fi în poziție ca eu cu Dr. Alexa Larionesi să venim în persoană la Szegehedin la tine și să-ți predăm prezentul proiect, căci așa am fost noi înțeleși. Spre orientare îȚi comunic cum că în această privință am făcut mai mulți pași chiar la Bistrița.

Asta e starea lucrului, pe care eu nici o dată nu Ți-aș fi comunicat-o, dacă nu-mi făceai acea grea imputare. Mi-am ținut de datorie a spune unui amic (după cum cred eu) – adevăratul adevăr (sic!). Acum tu îți poți face judecata cum vei voi și respectiv, după cum îȚi ajută mintea dată de la Dumnezeu. Eu însă și de aici înainte voi merge după mintea mea și cât numai voi putea, voi sbiciui mai mult în *români* (s.N.S.) decât în unguri, pentru că, dacă românii – care se numesc și se țin români – ar fi fiecare la locul său – și ar lucra așa după cum demandă²⁶⁶

²⁶⁵ Condamnarea.

²⁶⁶ Poruncește, impune.

legea firii (ori după cum zic juriștii, naturii) și a legilor Dumnezeiești (după cum zic teologii), atunci nimeni nu ar fi mare ca noi. Tu însă poate vei lovi și mai departe în principiile și mașinațiunile cele machiavelice ale inamicilor noștri și în contra uneltirilor îndreptate contra noastră; apoi, în fine, care din noi doi va avea dreptate, va arăta finea – finis coronat opus²⁶⁷.

Eu știu însă atâta din istoria lumii – să nu zic tocmai din istoria grănicerilor – cum că în ori care luptă, atât conducătorii, cât și luptătorii au admirat și chiar lăudat pe inamicul cu care se luptau, dacă acela în luptă s-a arătat brav, și conducătorii au pedepsit pe acei ostași care au fost lași și netrebnici. Dar spune-mi tu cum că ce merită un comandant, care dimpreună cu ceilalți conducători subalterni în cel mai critic stadiu al unei lupte vor șede în vreun hotel ori birt, benchetuind, până când sărmanii ostași sunt surprinși pe câmp de inamic, care știe că le lipsesc comandantii.

Pe scurt vreau să zic, nu ungurii poartă vină că noi suntem apăsai de dâșii, ci românii cei cu multă carte, așa numiții inteligenți. Eu acestea firesc le afirm fără de a Ți le ilustra cu exemple, căci dacă aş face și aceea, ar trebui să-ți scriu sute de coli.

[...] ²⁶⁸ *Pe bază propriilor cunoștințe îȚi aduc următoarea deducțiune. Poporul român va susta²⁶⁹ totdeauna, până când va exista și globul pământesc, poate apăsai, poate liber și dacă se va ridica la anumite trepte mai înalte – la aceea vor contribui mai numai preoții – păstori sufletești – cei buni – căci cealaltă inteligență, cu excepții rare nu e bună și nu va fi bună până nu va trece prin o școală grea. Excepțiile cele rare sunt acei oameni mari români, care luptă și se sacrifică tot*

²⁶⁷ Sfârșitul încoronează opera.

²⁶⁸ Pasaj anulat de autor.

²⁶⁹ Va exista.

timpul, dar fiind în minoritate, puțin pot face efect, și ce fac, strică majoritatea celor lași și netrebnici, pe care eu, dacă aș avea putere pe toți Ți i-aș arăta – puși la umbră (s.n.).

Am trecut cadrul unei epistole. Vreau să finesc, căci și așa nu folosește nimic. Eu însă-mi am ale mele păcate, căci am întrelăsat de a nu-Ți scrie ceva la Szeghedin. Condamnă-mă cum vrei, căci nu-mi fac capital. Deie-mi Dumnezeu mie și la ce am eu mai scump, ca numai așa să fiu privit înaintea lui Dumnezeu, precum Te-o privit pe tine și familia Ta, al tău amic,

Nestor Șimon.

Idem, d. 23/C/II, f. 1-2.

74.

Apel!

E cunoscut deja tuturor românilor, cum că preotul din Năsăud *Ioan Macavei* (s.N.S.) prin sentința judecătoreiei din Cluj, într-un proces de presă a fost condamnat pe 1½ ani la închisoarea de stat din Szeghedin și atât la suportarea ²⁷⁰speselor procesuale, cât și la suportarea ²⁷⁰speselor de susținere în acel arest.

Fiindcă această pedeapsă nu numai că deprimează sufletește pe omul osândit, dar îl și ruinează material, așa unii amici ai lui au aflat cu cale ca să facă o colectă pentru dânsul, apoi din suma colectată să i se pregătească o călimară de argint, iar restul să i se dea pentru a-și micșora enormele speze, ce la are de suportat ca un preot sărac. Cu colectarea banilor e însărcinat subscrisul, care nu numai că va avea să umble cu această listă în persoană, ci să se îngrijească ca sumele colectate să se depună spre păstrare la Aurora²⁷¹ din Năsăud. Cărticica de păstrare se va ține la subscrisul. Sume mai mărișoare se pot plăti și în rate. La

²⁷⁰ Cheltuielilor.

²⁷¹ Prima bancă românească înființată la Năsăud în 1873.

timpul său, onorații contribuabili vor fi încunoștințați spre a hotărî asupra mărimii sumei, care să se spezeze²⁷² pentru prezentul amintit.

La cerere, subscrisul despre fiecare sumă primită va da chitanță.

Lista de subscriere urmează pe fețele următoare, pe care e rugat fiecare contribuitor să o umple²⁷³ cu mâna proprie.

Năsăud, în 24 octombrie 1891,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 3.

75.

Mult onoraților domni,

Dr. Alexiu Larionesi, avocat,

Dr. Ioan Mălai, profesor gimnazial în Loco,

Deoarece nu mi-a succes ca să pot colecta o sumă modestă pentru preotul Macovei, de acea sumă care ați binevoit a o contribui o redau trimițând-o aici alăturat cu rugarea ca să binevoiți a adevăra primirea sumei solvite prin propria subscriere pe această hârtie.

Năsăud, în 23 martie 1892,

Nestor Șimon.

Am primit 1 fl. Năsăud, în 25/3 892, Mălai,

Am primit 5 fl. Năsăud, 2/4 892, Larionesi²⁷⁴.

Ibidem, f. 4.

²⁷² Să se cheltuiască..

²⁷³ Să o subscrie.

²⁷⁴ Pentru detalii privind „cazul” preotului Ioan Macovei din Feldru, vezi „Gazeta Transilvaniei”, nr. 197-206/1890; Iuliu Moisil, *Preotul Ioan Macovei*, în „Arhiva Someșană.”, nr. 22/1937, p. 233-258; Elena Simtion, *Martirul național Ion Macovei*, în *Ibidem*, p. 259. *Correspondența inedită a preotului și soției acestuia*, Paulina din perioada detenției la Szeghedin în *A.N.B., Colecția Iuliu Moisil*, d. 67.

Macavei Ioan, preot în Feldru.

Amice!

La căpătarea memorabilei medalii de aur pe stindardul I batalion român grăniceresc cu inscripțiunea „Für standhaftes Ausharren in der beschworen Treue im Jahre 1848”²⁷⁵ au contribuit cu bravură din comuna Feldru următorii locuitori: nr. casei. 39²⁷⁶: Dumitru Rus, sergent; 21 – Ștefan Neamțu, caporal; 86 – Gabriel Neamțu, caporal; 36 – Costan Pascu, vice caporal; 78 – Joil Pop, tambur; 83 – Macarie Sângerozan, vice caporal; 50 – Cifor Purcel, vice caporal; 30 – Nechita Oniți, vice caporal; 49 – Cifor Covaci; 134 – Sebastian Mihăilă; 95 – Emilian Titieni; 55 – Simion Doce, 51 – Iacob Girigan; 43 – Iacob Galben; 104 – Toader Neamțu; 55 – Larion Doce; 70 – Casian Costinaș; 20 – Pavel Bogolin; 130 – Damian Trișcaș; 32 – Cifor Lazăr; 19 – Petre Dumitru; 17 – Toader Grigore; 25 – Alexa Cionca; 115 – Andrei Nechiti; 100 – Clement Iloae; 91 – Artene Scridon; 68 – Demian Coca; 131 – George Iloae; 38 – Terente Moldovan; 114 – Grigore Runcan; 112 – Maftei Ileni; 58 – Vasile Neamțu; 86 – Clement Neamțu; 62 – Onosim Marti; 129 – Ilie Stiaze; 18 – Silvestru Cojocar; 46 – Pantelimon Timoce; 87 – Iacob Neamțu.

Aceștia au fost împărțiți la compania a 4-a de câmp sub comanda căpitanului Maximilian Kafka.

Te rog să-mi comunici cum că care mai trăiesc dintre cei enumerați și totodată a scirici cum că la respectivele familii nu se află rămase din acest timp epistole scrise de la militarii îndepărtați, precum și de la cei ce au luat parte la lupte cu colonelul Urban.

Acestea le doresc a ști pentru aceea, căci dacă mai trăiesc careva, l-aș ruga ca când ar veni cu vreo ocaziune la Năsăud să

²⁷⁵ Pentru statornicie în jurământul depus în 1848.

²⁷⁶ Nota N.S. Nr. casei sunt cei din 1848, astăzi vor fi diferențe mari.

mă caute, spre a-l întreba despre unele întâmplăminte, ca așa, istoria celui batalion, afară de alte date, să o probez și cu martori, care au luat parte. Tot aceea aş dovedi și prin epistole ce s-ar afla.

Cu tine am vorbit prea mult despre lucrările mele și știi ce caut eu. Așadar, scrutează tot ce numai se poate în Feldru.

Nu uita a-mi comunica datele mai aproape despre originea și nașterea lui Vasile Nașcu, care s-a născut în anul 1815.

Primește salutările mele.

Năsăud, în 27 iulie 1892, al tău amic sincer, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 5-6.

77.

Mult onorate domnule și amice!

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 27 iulie 1892 Te-am rugat ca să binevoiești să-mi comunici cum că care mai trăiesc dintre ostașii cei enumerați cu numele, care au luat parte în batalionul I în Ungaria în anul 1848, sub comanda maiorului Leon Pop. După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog acea epistolă a mea să nu o dai uitării și citind-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întru cât e posibil să-mi îndeplinești rugarea mea și totodată a mă încunoștința că ce ai făcut până acum în acea pricină și ce rezultat, eventual dacă din vreo cauză ori alta până acum nu ai putut ori nu ai făcut încă nimic, pe când pot spera un rezultat bun. În tot cazul eu aștept răspuns până în 31 decembrie 1892. [...]²⁷⁷.

Năsăud, în 21 noiembrie 1892, al tău amic sincer,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 6/verso.

²⁷⁷ Fragmentul ce urmează se referă la probleme strict personale.

78.

Cu data de 23 noiembrie i-am scris din nou, comunicându-i per extenso cele scrise în epistola din 17 noiembrie cu rugarea ca să îndeplinească, căci almintrea pe duminică voi fi silit a merge chiar eu.

Expediată în 23 noiembrie prin niște neamuri a lui Cutean. Nestor Șimon.

Ibidem, f. 7.

79.

Onoratului domn Ioan Mălăiu, profesor gimnazial în loco.

Prea iubite amice!

În această seară în 7 decembrie pe la ora 12 noaptea, pe când decopiam unele scrisori de ale eroului nostru George Pop din Leșu, pe lângă multe altele, m-am convins că acela a fost între bărbații noștri grăniceri, pot zice, unic, în felul lui. Pe lângă multe date – dar totuși puține – ce le am, vreau și m-am apucat acum mai întâi să public biografia acestui *erou și bărbat adevărat român*. (s.N.S.).

O fac aceasta cu deosebire și din acel punct de vedere, fiindcă n-aș putea muri liniștit, când aș ști cum că lumea nu a cunoscut pe George Pop.

Te rog deci pe ce ai mai sfânt să-mi pui la dispoziție toate datele de lipsă câte le posezi Tu și apoi numaidecât să scrii la preotul din Leșu să-ți comunice din matricola botezaților datele de lipsă referitoare la nașterea acestui mare și brav militar și erou român.

Această epistolă Ti-o voi expedia posibil prin servitor, căci eu zic, nu prea am atâta timp cât să pot veni să Te încondeiez acasă; totuși, în zilele cele mai de aproape Te voi vizita, dar pe atunci să-mi poți documenta cum că ai făcut destul rugării mele.

De altmintrea în această cauză încă o dată Ți-am fost scris, apoi am mai și vorbit, deci Te țin de poruncă, ca eu la prima trecută.

Năsăud, în 7 decembrie 1891, al tău amic, Nestor Șimon.
Nota N.S.

Frate Ioane!

Aici îȚi expediez prin copilul tău scrisorile împrumutate ale lui George Pop, în afară de suplica Majestatică în cauza transportării episcopiei, pe care Ți-o voi aduce ori trimite mai târziu. Deci mă șterge din registru cu acestea.

Năsăud, în 16 decembrie 1891. Nestor Șimon.

Idem, d. 22, f. 1.

80.

Mult onoratului domn Mihai Mălaiu, proprietar în Leșu.

Onorate Domnule!

Tocmai astăzi am gătat de copiat unele scrisori de ale fericitului George Pop din Leșu, fost supra locotenent, care a căzut pe câmpul de glorie de la Custozza în Italia, în 24 iunie 1866.

Din aceste scrisori precum și din (vezi și ce scrie sub I)²⁷⁸ am rugat și pe Ioan ca să scrie la părintele paroh din Leșu, ca să-mi scoată din matricola botezaților datele referitoare la nașterea lui George Pop. Te rog pe D-Ta. , după ce nici feciorul D-Tale. Titu, fiind rugat mai de mult, ori verbal – nu mi-a îndeplinit rugarea – să faci bine și să ceri de la d. paroh de acolo datele de lipsă.

Mai departe din specificațiunea de dtto. 4 mai 1868 cu care s-au inventariat obiectele rămase de George Pop, am văzut cum că între alte obiecte, sub poziția 47 s-a aflat: „Între niște pereți cu scrisoarea Stunden und Verpflugtlisten²⁷⁹: Petiția vărărenilor d.d. Viena 10 decembrie 1862 și cea generală a

²⁷⁸ Prima scrisoare din 7 decembrie 1891, adresată lui Ioan Mălaiu.

²⁷⁹ Ceasul și lista soldaților.

grănicerilor din II regiment d.d. 10 decembrie 1860, litografiată și alte scrisori tipărite .

Apoi sub nr. 59: „Un sigiliu mare de aramă cu acvila duplicată și inscripția: K.K. Romanen 17 Grenz – Infanterie Regiment 2 Baons Commando.”

Toate aceste efecte dimpreună cu altele Ți s-au predat D-Tale. și primirea lor ai adevărit-o.

Eu mă rog ca Domnia Ta să binevoiești a aduna toate scrisorile fericitului George Pop, precum epistole de ale lui scrise către D-Ta. și alți cosângeni²⁸⁰, apoi precum cred că se vor fi aflat scrisori de ale altora îndreptate către dânsul, etc. precum și scrisorile amintite mai sus: Petițiunea vărărenilor, etc. și toate acelea să binevoiești a mi le împrumuta pe câțva timp ori trimițându-mi-le mie dea dreptul ori la amicul Dr. Ioan Mălăiu. În tot cazul Te rog a mă încunoștiința cât de în grabă cum că pot spera ceva din câte te-am rugat. Spre acest scop aici alăturat una corespondență poștală²⁸¹.

Scrisorile cerute se pot trimite cu vreo ocazie, joia când vin oamenii la târg, dar numai pe un om sigur. Eu după citire și folosire le voi remite cu mulțumită.

Sperând cum că D-Ta. în scurt timp îmi vei satisface dorinței mele, îmi finesc această epistolă în așteptare.

Nota Coșbuc Leon. George Pop s-a născut la anul 1833, aprilie 16 din părinții economi Nicolae cu Maria Pop. Tatăl său fost de cantor bisericesc în Leșu.

Coșbuc Leon, preot gr-cat.

Năsăud, în 16 decembrie 1891, al D-Tale binevoitor,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 2; 15.

²⁸⁰ Rude de sânge.

²⁸¹ Corespondență timbrată pentru retur.

81.

Mult onoratului domn Mihăilă Mălai, proprietar în Leșu. Năsăud, în 30 martie 1892.

Mult onorate domnule!

Cu retrimiteră epistolei mele din 16 decembrie 1891 ai binevoit a-mi trimite prin Dr. Ioan Mălaiu 2 epistole a fericitului George Pop, și anume:

1. Una scrisă către D-Ta. de dtto. Udine 31/10 1861;
2. Una către fratele său de dtto. Rovigo, 4 aprilie 1866.

Ambele aceste epistole le-am predat iarăși Dr. Ioan Mălaiu în 13 martie a.c., despre ce te încunoștiințez cu acea rugare ca, dacă cumva vei mai afla să binevoiești a mi le împărtăși spre copiere.

Cu deosebire epistola scrisă către D-Ta. e foarte instructivă și-l caracterizează pe George Pop de un om rar în felul lui.

Nu mi-ai scris nimic despre celelalte scrisori despre care am vorbit în epistola mea și anume despre Petițiunea Vărărenilor de dtto. Viena 10 decembrie 1862 și cea generală a grănicerilor dtto. 10 decembrie 1860, și anume, cum că mai stau acestea, ori doar s-au pierdut.

Mulțumindu-Ți pentru osteneală și pentru cele trimise, Te rog, ca de cumva vei mai afla ceva să nu întrelăși a trimite la al D-Tale. stimător,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 16-17

82.

Rodna Veche, la 22 mai 1908.

Spectate Domnule Dr.!

La epistola D-Voastră din 10 mai 1908 adresată adresată domnului Dr. Mălai sunt silit a Vă răspunde eu fiindcă domnul Dr. Mălaiu e plecat la București.

1. Fotografia domnului Dr. I. Mălaiu profesor o trimit aici cu observarea că aceasta este din timpul când era universitar. Fotografia mai nouă se află la familie, însă numai în mare, în ramă.

2. Trimit fotografia lui George Pop (oberleutenant)²⁸² cu observarea că fratele lui, Costan Pop din Leșu e în posesia fotografiilor lui, mai bune.

3. Mai trimit fotografia lui Mihai Mălaiu și a soției sale născută Bogat Antonia.

Scrisori de ale lui George Pop se află la fratele său la Costan Pop în Leșu; o parte a mai rămas însă la părintele Dănilă Mălaiu în Rodna, care la dorință, bucuros le va trimite în copie. Originalele nu voiește a le trimite, căci îi e teamă că nu le va mai căpăta. Chiar doamna Mălaiu, văduva profesorului nu l-ar lăsa să le trimită în original din motivul că v-a dat profesorul Mălaiu epistola lui George Pop scrisă mai din urmă (scrisă cu ceruza pe câmpul de luptă) și D-Voastră nu ați înapoiat-o familiei.

În posesiunea domnului Dr. Mălaiu nu mai sunt alte scripte căci acelea încă în viață domnul profesor Mălaiu vi le-a dat spre copiere și nu le-a mai căpătat; sunt două chiar pierdute.

4.Damian Anca e forestier în Lugoj.

5.Ioan Partene e în Rodna (la Dr. Utalea).

6. Fometescu e medic militar în Oravița.

Alte informațiuni nu Vă pot trimite, cu stimă, Cosma.

Ibidem, f. 4.

83.

Onorate domnule Cosma!

Am primit epistola D-Tale din 22 mai dimpreună cu fotografiile pentru care îți mulțumesc din adâncul inimii.

Fotografiile le trimit spre a se reproduce pentru foaie și apoi le voi retrimite.

²⁸² Locotenent major.

Fii bun și împărtășește onoratei doamne văduve a fericitului profesor și amic al meu Dr. Ioan Mălaiu, cum că toate scrisorile câte mi le-a dat (câteva epistole originale și copia testamentului, dimpreună cu un adaos – codicil – în original) mi le-am decopiat și iar i le-am dat înapoi. Acelea *trebuie să fie acolo* (s.N.S.), ori la Dr. Tit Mălai. După ce va sosi fratele Ioan de la București va dezlega enigma.

Fiindcă eu le am deja în copie nu mai am lipsă de ele, fără după cum mi se pare că am scris, dacă ar vrea ca să se pună originalele la olaltă cu cele mai multe, care au rămas de Ioachim Mureșan, și care se vor lega la olaltă, ca să nu se piardă (s.n.). Dacă mai există om care să se intereseze despre păstrarea acestor scrisori, atunci eu sunt al 2 –lea.

Fii bun pe când va reîntoarce Ioan de la București și-i comunică epistolele mele.

Am trimis o publicație de licitație spre a căuta la cartea funduară. Fii bun și o isprăvește și aceea. Chitanța trimisă o poți subscrie și D-Ta. și să mi le trimiți laolaltă și de aici voi trimite banii.

Aici mai alătur o epistolă pentru Dănilă Mălai și mulțumindu-Vă încă o dată pentru cele comunicate, rămân,
stimător

Dr. Nestor Șimon.

Năsăud, la 25 mai 1908.

Ibidem, f. 5.

84.

Amice Dănilă!

De la domnul Cosma din cancelaria amicului Dr. Ioan Mălaiu am primit încunoștințarea cum că tu ai mai multe epistole de ale lui George Pop , locotenent primar.

Fiindcă eu am prelucrat biografia lui George Pop și deja am și trimis-o spre publicare Te rog să trimiți și acele epistole ca, întrucât ar fi ceva de interes să mi le decopiez și apoi Ți le

retrimit, dacă nu ai adera la proiectul meu va toate scrisorile lui George Pop, dimpreună cu o mulțime de scrisori, ce sunt rămase la Artene Mureșan, să se lege în un fascicul și cu timpul să se depună în Muzeul Național din Sibiu ori la fonduri (s.n.). Acestea trebuie să o știu înainte căci în introducere vreau să amintesc că unde se află originalele, căci numai așa se păstrează autenticitatea celor ce le public.

Fiindcă încă în luna viitoare se va începe publicarea, Te rog ca cât de în grabă să mi le trimiți – recomandat (pentru siguranță) ca să mai completez ce va fi mai interesant, apoi cu atâta va fi cât voi scrie eu. Eu m-am mai spetit scriind biografia aceasta. De cumva ai avea ceva scrupule și nu mi-ai trimite originalele, fii bun și mi le trimite în copie, dar fidel și cât de în grabă.

Năsăud, la 25 mai 1908, al tău amic, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 4-5.

85²⁸³.

Dr, I Mălaiu, avocat, Oradea, la 8 septembrie 1908.

Frate Nestore!

Epistolele lui G. Pop le-am predat lui Dănilă.

Decisul cerut l-ai primit chiar tu în 26 iulie a.c. Ți-am exoperat însă altul alăturat aici.

Te salută cordial al Tău stimător,

Dr. I Mălaiu.

Ibidem, f. 7

86.

Stimate Domnule Șimon!

Relațiunea referitoare la suferințele Batalionului I în anul 1848 am primit-o de vreo câteva zile și o am la mână.

²⁸³ Telegramă.

Citind-o încă o dată cu atenție m-am convins că sunt surprinsă întrânsa lucruri, care cu toate că persoanele ce au luat parte activă la afacerile respective, deși nu mai trăiesc, totuși au succesori, care când ar citi acum întâmplările de pe atunci, desigur că s-ar vedea atinși neplăcut. Mai cu seamă unul din următorii respectivi se află de prezent într-o poziție foarte înaltă și influențatoare.

Numai din cauza aceasta am trăgănat până acum cu expedierea documentului ca să nu pic în cursă fără de veste sau într-o perplexitate neașteptată – deoarece la noi se tratează ori ce fel de abuz de documente rezervate – cu cea mai mare asprime.

Ca însă totuși să fiu în plăcuta poziție a-Ți satisface încâtva dorința, vin a Te întreba că ce scop ai urmări cu documentul amintit? Voiești doar a cunoaște trecutul acestuia numai din curiozitate, sau voiești a Te folosi de dânsul pentru o compunere istorică ?

Moneda, care am achiziționat-o²⁸⁴ în Budac am vândut-o în septembrie a.c. când am fost în Viena cu un preț de 10 fl. Calbanul este o monedă italiană din secolul al 15 – lea acum mai rară, însă bine cunoscută.

Salutându-te amicabil, mă numesc al D-Voastre devotat amic,
Mărginean.

Nota N.S. Căpitanul Mărginean Nestor a repausat în 1892, și încă n-am căpătat nimic.

Nestor.

Ibidem, f. 8

²⁸⁴ Achiziționat-o.

87.

Stimate Domnule!

Cu toate că sunt prea ocupat cu multe afaceri de ale noastre, totuși mă grăbesc a răspunde la prețuita epistolă a D-Tale. din 7/11 a.c. următoarele.

Deoarece treaba cu relațiunea respectivă este așa urgentă, vin a Te ruga a mai aștepta oarece timp, că apoi mai târziu ori că Ți-o aduc eu în persoană la Cluj, ori că Ți-aș trimite-o în copie în mai multe rânduri, în formă de epistolă , ca să nu fie de tot bătători la ochi. Epistolele acelea ai binevoi apoi după întrebuițare a le nimici, dându-le flăcări focului.

În istoria regimentului al II lea românesc scrisă de Barițiu la anul 1874 sunt altcum cuprinse toate suferințele batalionului I de nu și tocmai de tot în detaliu, însă interesant cu înțeles foarte bun. De cumva nu ai la mână istoria aceasta, apoi eu bucuros servesc cu dânsa.

[...] ²⁸⁵ Cu salutare amiabilă mă numesc al D-Tale devotat, Mărginenan, 13/11 1888.

Ibidem, f. 9.

88.

Onoratului domn Carl Miner, notar cercual pensionat în Ilva Mare.

Mult onorate domnule!

Din mai multe convorbiri ce le-am avut aici în Năsăud, cu fratele D-Tale. Rudolf Minier am înțeles cum că D-Ta. ai avea unele scrisori rămase de la bătrânul D-Tale. tată Carol Minier, fost căpitan ces. Reg. în regimentul al II –lea român de graniță de la Năsăud.

Eu care mă ocup cu istoria acestui regiment, doresc ca să cunosc mai de aproape pe acest bărbat mult meritat, ca așa, și

²⁸⁵ Următorul fragment conține probleme personale.

urmașii noștri să vadă și să se fălească cu cei care au suferit și lucrat pentru dânșii.

Repausatul Carol Miner a fost unul dintre acei factori care au luat parte la cele mai grele suferințe și în anii de tristă memorie 1848/49. Te rog deci ca să binevoiești să-mi împărtășești cum că posezi ceva scrisori rămase de prea mult meritatul D-Tale. părinte, și dacă nu, cel puțin să binevoiești a-mi împărtăși unele date mai interesante din viața fericitului D-Tale tată.

Dl. Rudolf Minier, fratele D-Tale afirmă cum că la bürgermeisterul²⁸⁶ din Teaca s-ar afla hârtii de ale repausatului. Nu cumva ai putea exopera ca să le poți câștiga în proprietatea d-tale. ori cel puțin copii de pe acelea.

Cred cum că mă înțelegi și fără multe vorbe, toate cele ce doresc eu; de aceea îmi închei aceste șiruri în speranța cum că M.O. D-Ta. în scurt timp mă vei încunoștința și-mi vei împărtăși tot ce numai poți.

Năsăud, în 11 decembrie 1891, al M.O. D-Tale , Nestor Șimon

Nota N.S. Adresa mea este: Nestor Șimon, secretar la Fondurile școlare grănicerești Năsăud.

Mult onoratului domn Rudolf Minier, magistrul de drum în loco.

Epistola scrisă fratelui D-Tale. Ți-o comunic în copie cu aceea rugare ca întrucât Ți se poate, să-mi comunici încă date referitoare la fericitul D-Tale părinte, după cum am mai vorbit laolaltă.

Sper, cum că D-Ta. asta nu o vei întrelăsa. Totodată Te rog ca încă să-i scrii fratelui D-Tale.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 363.

²⁸⁶ Primar.

Miron Ioan învățător în pensie la școala funcțională elementară în Telciu.

Onorate domnule învățător!

Acum de multă vreme Te-am pus în pensie – cu multe greutateți, dar în fine a succes așa precum numai s-a putut de bine. Încă de multă vreme mi-ai promis cum că D-Ta. vei binevoi a-mi sta în ajutor la adunarea de documente istorice ce s-ar putea afla prin comuna Telciu; dar după ce până astăzi nu am căpătat nimic, vin pe această cale și Te rog ca barem acum când e timpul de iarnă și nu ești ocupat nici cu economia câmpului și trăiești fără griji ca un pensionat, să Te interesezi mai de aproape despre cele ce le-am vorbit.

Afară de aceea să binevoiești a-mi comunica cum că ce știi mai de aproape despre 2 ofițeri născuți din Telciu și anume unul Miron Ioan și Ștefănuțiu George. Despre Miron Ioan știu cum că a luptat și în anul 1848, dar aș vrea să știu lucruri mai în detaliu despre dânsul.

Te rog deci a căuta cum că nu cumva au rămas după dânsul scrisori, epistole și alte acte care ar putea contribui nu numai la cunoașterea vieții aceluia ofițer, ci și la cunoașterea mai bine a unor evenimente istorice din regimentul al II –lea de graniță. *Pe scurt, să se adune ori ce petic de hârtie din trecut, căci de multe ori, după cum am esperiat²⁸⁷ eu, chiar și un petic de hârtie cuprinde în sine mai multe decât alte scrisori scrise pe coli de hârtie. Nimic să nu se lapede²⁸⁸, ci tot să se păstreze* (s.n.). Din cele ce le vei aduna și afla să binevoiești apoi ori a mi le da mie de tot, ori numai spre a-mi le decopia.

²⁸⁷ Experimentat, constatat.

²⁸⁸ Arunce, distrugă.

Afară de aceasta nu ar strica dacă D-Ta. Te-ai interesa și de istoria specială a comunei Telciu, după cum am văzut cum că au scris și alți oameni cu carte de prin comune.

Te rog să binevoiești a-mi răspunde la această epistolă, că întrucât poți să contribui la cele de care Te rog. Sper cum că d-ta. nu vei întrelăsa nici un moment de a scruta toate scrisorile, actele și documentele câte se mai păstrează prin comuna Telciu și despre rezultat mă vei încunoștința.

Poftindu-ți tot binele, rămân, stimătoriu, Nestor Șimon.
Năsăud, în 27 noiembrie 1892.

Nota N.S. Epistola pe care am trimis-o prin feciorul popii din Telciu, dar nu a-i căpătat-o, a sunat în modul următor [se decopiază epistola I din cuvânt în cuvânt]²⁸⁹.

După ce această epistolă nu ai primit-o, Ți-am comunicat-o iarăși cu rugarea ca întrucât poți să-mi satisfaci cererii mele de atunci.

Năsăud, în 1 martie 1893 ,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 384-385.

90.

Prea Stimatului Domn Nestor Șimon secretar al fondurilor școlare centrale în Năsăud.

În urma stimatei dtto. 1/III '893 am onoarea a răspunde cum că m-am năzuit²⁹⁰ de a câștiga în comuna aceasta date istorice de sub regiment sau numai dinainte, nu am putut mai nimic pozitiv afla, deci nici nu vă pot împărtăși multe. Ce se ține de ofițerii Ioan Miron și George Ștefănuțiu, vă pot împărtăși, că aceștia și anume: Ioan Miron nu este de naștere din Telciu, ci din Bichigiu; s-a născut între anii 1790-1800, a fost în convictul²⁹¹

²⁸⁹ Se referă la scrisoarea de mai sus, sub nr. 89.

²⁹⁰ M-am străduit; mi-am dat silința.

²⁹¹ Internat.

militar din Năsăud, în foametea cea mare s-a dus în Moldova; după încetarea foametei s-a reîntors în patrie; a fost înrolat la miliție, a servit 17 ani ca gregar și subofițer, și numai după aceea a înaintat la rangul de sublocotenent, în care calitate a servit până în anul 1847, când a fost pensionat.

Erumpând revoluția în 1848 a trebuit să reintre iar în activitate, astfel a purtat comanda companiei a 10-a, până la ocuparea teritoriului din regiment prin Unguri. Încă înainte de ce s-a întâmplat acestea a primit dânsul ordin de la comanda regimentului din Năsăud să păzească pasul ce trece din Romuli către Marmăția²⁹² ca să împiedice revenirea ungarilor prin acel pas în teritoriul regimentului.

Spre acel scop a lăsat dânsul a se închide drumul din sus de Romuli, unde este locul mai strâmt, făcându-se din copacii tăiați 3 garduri mari în apropiere unul de altul.

Veninid Ungurii pe neașteptate de către Sighet cu un batalion de miliție regulat sub comanda unui maior Peterfy și locotenentul George Deaky, prevăzut cu 2 tunuri și altă muniție în abundență, apoi afară de aceștia au înaintat și cu o mulțime de lănceri cu securi, etc.; s-a întâmplat că aceștia au înaintat foarte repede prin pasul amintit mai sus și au fost tăiat deja 2 garduri și numai la al 3-lea au fost respinși din partea a lor 50-60 de clopari²⁹³ veniți în grabă de către Romuli, însă aceștia fiind împărțiți prin sus numitul pas în două coloane, au început a împușca din câte două părți în grosul armatei inamice și în timp de ½ de ore a nutrit²⁹⁴ un foc așa de vehement, încât a silit pe inamici nu numai să se retragă, ci au fost astrânși²⁹⁵ a lăsa toate pe câmpul de luptă, per: 2 tunuri, bani apoteca²⁹⁶, arme, muniție,

²⁹² Maramureș.

²⁹³ Oaste neregulată, alcătuită din rezerviști.

²⁹⁴ A susținut.

²⁹⁵ Siliți, constrânși.

²⁹⁶ Punctul sanitar.

și mai multe vite adică: boi și cai, afară de acestea inamicul a avut și pierderi însemnate, adică mai mulți morți și răniți.

Toate cele ocupate de la inamic le-au transportat Ioan Miron la Năsăud. Mai târziu fiind ocupat teritoriul de Unguri, a fost sublocotenentul Ioan Miron escortat și închis în Bistrița, unde a fost încarcerat 2 luni de zile, în care timp a fost mai de multe ori amenințat cu moartea, de unde numai ca prin urechile acului a putut scăpa cu viață.

După încheierea revoluției și după desființarea regimentului a purtat dânsul în comuna Telciu ca pensionat, mai multe oficii²⁹⁷ onorifice, precum oficiul de cartare, de inspector școlar, cu toată acuratețea, și peste tot, a condus treburile acestea comune spre îndeostulirea²⁹⁸ tuturor, până la moartea sa întâmplată în anul 1859.

George Ștefănuțiu s-a născut în Telciu la anul 1830; a absolvit școala trivială de aici, apoi cea normală din Năsăud; ajungând etatea normală a fost asetat²⁹⁹ la miliție, unde a înaintat până la rangul de sublocotenent. Cât a servit la miliție. Când a abzis³⁰⁰ eu nu știu. Când l-am cunoscut întâi, l-am văzut în Năsăud pe la anul 1865 ca notar la Sedria Orfanală³⁰¹.

După desființarea Districtului Năsăud a mers la Bistrița unde a și repausat mai târziu (se zice că ar fi fost străpunș de un taur).

Acestea împărtășindu-Vă, am onarea a rămâne al D-Voastră binevoitor,

Telciu, în 1/4 '893.

De binevoitor, Ioan Miron.

A.N.B., Colecția Virgil Șotropa, d. 231, f. 21-22.

²⁹⁷ Funcții.

²⁹⁸ Mulțumirea.

²⁹⁹ Incorporat.

³⁰⁰ Demisionat.

³⁰¹ Instituție de ocrotire a minorilor până la vârsta majoratului.

Domnului profesor gimnazial Dr. Constantin Moisil, în Năsăud.

Mult Onorate Domnule Profesor!

Fiind convins cum că M.O. D-Ta. în continuu ai avut mare interes de afacerile noastre publice, apucați și eu până de astă dată spre a conversa de aici puțin despre culegerea documentelor istorice referitoare la regimentul II de graniță.

Sunt foarte ocupat cu studiul, căci am început a mă prepara pentru riguros, dar când îmi încap timpul, mai meditez și despre căile și modurile, cum s-ar putea efectui³⁰² mai bine și cu succes adunarea documentelor istorice. Mi-ai fost spus cum că încercări s-au făcut, dar fără rezultat. *Eu aș fi de părere ca să se mai facă o încercare și anume în anul acesta va fi adunarea comitetului fondurilor școlare, cu care ocazie M.O. D-Ta, în înțelegere cu alți bărbați fruntași precum reverendisimul³⁰³ domn vicar, domnule profesor Dr. Constantin Moisil, să faceți o propunere, de va fi consult, după adunare, ori în cercuri private cu membrii comitetului fondurilor, ca toți să fie toți atâția agenți și să conlucreze spre a se aduna din toate unghiurile documentele de orice natură. Spre acest scop să se poată forma și un fond pentru suportarea cheltuielilor³⁰⁴, unde ar fi de lipsă. Acest fond s-ar putea începe cu contribuție din partea grănicerilor, căci mulți sunt de aceea, care numai cu ajutorul fondurilor s-au făcut oameni fericiți, și ar putea contribui de la 1-5 fl pe an. Eu, din cât s-ar face începutul unui atare fond, dau cu toată sărăcia mea 5-10 fl. pe an spre acest scop, de nu și mai mult. Mai departe tot spre acest scop s-ar putea destina și fondurile adunate de la balurile academice³⁰⁵, pentru că și așa alt scop cu acela nu se va ajunge, căci după cum sunt eu*

³⁰² Realiza.

³⁰³ Prea onoratul; formulă de politețe.

³⁰⁴ Cheltuielilor.

³⁰⁵ Baluri cu scop caritabil, organizate de liceul din Năsăud.

informat, tinerii noștri mai mult scot decât pun înăuntru, adică-i beau și-i joacă de-a cărțile (s.n.). Până astăzi nu mi-au dat ratiocinul³⁰⁶ de acum un an .

Cum zic în această privință multe s-ar putea face și eu sunt de părere ca întrucât se poate, să nu se amâne, pentru că ni se prăpădesc multe documente. Acestea să se adune de pretutindeni și de prin comune – unde va fi lipsă – nevrând a le da, să i se plătească – ori să se facă o copie și toate apoi să se adune la administrația fondurilor, unde să se dea în seamă la cineva, să le ordoneze, după numere și acelea tocmai așa să fie răspunzător pentru toate documentele , precum e răspunzător perceptorul pentru banii fondurilor școlare. Atunci nu cred că se vor mai prăpădi și de acolo – firește ca în tot anul să se revideze barem³⁰⁷ o dată.

A.N.B.,Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 19-20.

92.

Onorate domnule Moisi!

La corespondența D-Tale din București 11 XI 907 răspund următoarele:

Te-am insinuat³⁰⁸ la librăria din Năsăud cu 2 exemplare din Biografia lui Vasile Nașcu. Această scriere numai la vară va putea fi gata în Revista Bistriței, pentru că materialul e foarte mult, cu deosebire corespondența purtată cu tatăl D-Tale., care, după cum mi-a spus Constantin, fratele D-Tale Ți-a dat-o deja, eu însă o am în copie și afară de aceea multe pe care nu le ai.

Afară de epistolele lui Vasile Nașcu scrise din Viena nu mai ai și alte scrisori rămase de tatăl D-Tale., care ar conține ceva episoade din viața lui Nașcu. Caută și dacă afli mi le

³⁰⁶ Bilanțul contabil.

³⁰⁷ Să se verifice măcar.

³⁰⁸ Te-am notat; te-am anunțat.

decopiază și trimite, spre a întregi pe cele câte le am. Cu atâta va fi cât voi face eu.

Fiindcă despre retipărirea în broșură separată se îngrijește Dr. Victor Onișor, adevăratul redactor al Revistei Bistriței, așa lui i-am comunicat cele cuprinse în corespondență, cum că vei face clișeu cu chipul lui Nașcu, de aceea în această privință să te pui cu dânsul în coînețelgere.

Fotografierea casei la timp potrivit poate o va face fratele meu Teodor, profesorul, el are chiar aparat fotografic și a mai făcut susceperi³⁰⁹ de atare natură.

Noutăți de pe la noi, știu că le citești în Revista Bistriței.

Până acum a apărut numai că luni în 23 decembrie va fi congregația comitatensă³¹⁰. Toți membrii români sunt recvirați³¹¹ să ia parte, căci va fi mare luptă. E vorba că sașii („veșini” ai noștri, cum zicea Nașcu) vreau să schimbe din români și cu deosebire în locul fiscalului comitatens³¹² Dr. George Linu să aleagă un sas. Și de asta să miră Năsăudenii, care nu văd mai departe decât vârful nasului. Doar sașii de astăzi nu vor fi mai buni decât părinții lor, care au alungat pe Rebrișoreni, Vărăreni, Feldrihani și Ilveni cu hotarul până în Someș, despre ce am făcut amintire și în biografia lui Nașcu.

Românii ar trebui să învețe multe de la Nașcu.

Te salut dimpreună cu prea onorata doamnă.

Năsăud, la 21 decembrie 1907,

Dr. Nestor Șimon.

A.N.B., Colecția Iuliu Moisi, d. 188, f. 326-327.

³⁰⁹ Realizări.

³¹⁰ Adunarea generală a comitatului.

³¹¹ Provocați, convocați.

³¹² Procuror al comitatului.

93.

Năsăud, la 1 noiembrie 1910, st.n.

Onorate domnule Iuliu!

Tipografia Matei G. din Bistrița a gătat cu tipărirea biografiei lui Nașcu. Ai fost zis că Te vei îngriji de pregătirea clișeului lui Vasile Nașcu. Dacă e gata î-l trimite editorului Dr. Victor Onișor, avocat în Bistrița. Dacă nu e gata încă î-l avizează în grabă, că pe când vei fi gata ca să se poată orienta cu broșurarea și legarea operatului.³¹³ Nu întârzia.

Dr. Nestor Șimon.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 328.

94.

Mult Onoratului domn Ioachim Mureșan, avocat în loco.

În alăturare îȚi transpun o epistolă adresată către domnul Dr. Aurel Mureșan, redactor și proprietar al Gazetei Transilvaniei, cu acea rugare, ca să binevoiești a o expedia la adresa D-Sale, ca în cauza tipăririi monografiei acestui ținut grăniceresc, dacă cumva se poate să exoperezi ca să-mi primească propunerea mea. Eu cu Dl. Dr. Aurel Mureșan nu sunt mai de aproape cunoscut, de aceea îndrăsnesc a Te ruga pe D-Ta. ca intermediar.

Rugarea mea cea mai mare este ca să o expediezi cât se poate mai în grabă.

Năsăud, în 28 decembrie 1890.

Nestor Șimon.

Mult Onoratului domn Dr. Aurel Mureșan, proprietar și redactor al Gazetei Transilvaniei, în Brașov.

Mult Onorate domnule redactor!

Subscrisul încă de când eram pe băncile universității din Cluj am conceput ideea de a compune o monografie despre fostul regiment al II lea de graniță de la Năsăud. Spre scopul

³¹³ Volum.

acesta acum sunt mai mult de șase ani de când, printre alte ocupații, am tot adunat material și încă în anul 1887 am făcut și un apel pe care ai binevoit a-l publica în Gazeta Transilvaniei, nr. 115/1887.

Cu toate că acel apel a fost reprodus de toate celelalte foi românești nu mi-a sosit din nici o parte ceva sprijin ori ceva material, cu excepția a doi bărbați români. M-am văzut așa zicând lăsat singur și așa mi-am continuat scrutările până astăzi, tot cu spesele mele și cu osteneala mea.

Nu pot să descriu în detaliu cuprinsul acestui operat, decât cum că afară de partea geografică, cuprinde în sine istoria cea mai veche a ținutului acesta nordic al comitatului Bistrița-Năsăud, cu deosebită privire la fostul teritoriu de graniță, începând de pe timpul Daciei Traiane, până la militarizare, cuprinzând în sine și partea istoriei de drept a comnelor foste grănicere. Apoi trec la militarizare și apoi constituția de sub graniță, luptele pe toate câmpurile Europei până la desființarea graniței, luptele pentru dreptul de proprietate după desființare și în special centrul acestor lupte, fondurile grănicerești; toate chestiunile referitoare la acestea până la anul 1890 și poate 1891. Alte instituții grănicerești, școlile și în fine, biografii a bărbaților mai meritați civili, militari, bisericești, din aceste ținut, adică un Panteon Grăniceresc. ♦

Cu acestea m-am ocupat acum de vreo câțiva ani. Ideea mea a fost ca această monografie să o public într-o carte cu mape și ilustrații. După ce însă împrejurările de față pentru mine sunt foarte vitrege, ba, mă văd persecutat chiar de cei care ar trebui să mă protejeze, fiind pârpsit de toți și neajutorat nu pot să-mi continuu mai departe scrutările mele istorice, și așa m-am decis ca tot materialul adunat și sistematizat să-l public dimpreună cu documentele, ca așa nu cumva printr-un caz ori altul, aceea ce am adunat cu mare greutate și cu multe sacrificii să se nimicească.

Mi-am propus deci a publica totul ce am în Gazeta Transilvaniei și anume în numărul de duminică, începând cu anul viitor.

Cred cum că după ce numărul de duminică se redactează și abonează și separat, voi face și un serviciu cauzei grănicerești, așa ca fiecare cititor din fosta graniță militară se va abona la numărul de duminică. Eu mai cred că fiind acest material istoric și instructiv, va avea loc barem în numărul de duminică al gazetei.

Am atât material încât în decurs de doi ani de zile în numărul de duminică să se publice două pagini.

Vă rog deci a-mi comunica condițiile sub care ați putea publica. În tot cazul eu cer spre acest scop, anumite două pagini întregi, pentru că eu îmi voi separa această foaie și cu timpul voi completa scrierea – dacă voi trăi – așa încât să o pot publica într-un volum. Spre acest scop aş cere ca respectivele două pagini să mi se tipărească în vreo 2 exemplare și separat, pe hârtie mai solidă decum a Gazetei, așa cum vor fi tabelele fără de a face schimbări care pot să coste spese.

Mă rog deci ca până în anul nou calendaristic românesc a-mi răspunde ca să mă știu orienta și pregăti cu materia. De alminterea eu și acum am gata pentru vreo câțiva numeri. În caz dacă nu ați afla loc potrivit pentru *Gazetă*, voi recurge la altă foaie. Mă rog deci de răspuns.

Năsăud, în 28 decembrie 1890,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 25; 28-29.

95.

D-lui. Mureșan Ioan, sergent în Telciu.

Mult Onorate Domnule!

Dintr-o epistolă primită de la d-l. supra locotenent pensioant Iacob Rânziș din Borgo Tiha am aflat cum că D-Ta. încă ai luat parte la toate suferințele batalionului I din regimentul

al II –lea român de graniță, care a mers în anul 1848 în Ungaria sub comanda maiorului Leon Pop.

D-Ta. ca om cu carte vei fi notat barem ceva din toate suferințele aceluia batalion, care între împrejurările cele mai grele și-a știut păstra credința și apăra steagul în o așa măsură, încât merită ca toate faptele sale să se lase în scris la posteritate cât de pe larg.

În caz dacă D-Ta. nu ai făcut încă aceasta până acum, Te rog eu ca să binevoiești a apuca și pana și începând înainte de plecarea batalionului, să descrii toate numai despre câte îți aduci aminte, înșirând toate persoanele care au jucat cea mai mare rolă în acel batalion și să descrii cât de pe larg cum s-a întâmplat dezarmarea și prin ce mod a fost scăpat steagul batalionului.

Dintre câți ostași au luat parte în I batalion, astăzi trăiesc numai foarte puțini, căci se duc pe rând unul după altul, fără de a lăsa barem o urmă despre cele ce le-au făcut în viață.

Eu, care de mai mult timp mă ocup cu scrierea istoriei regimentului al II –lea român de graniță, mi-am întors o mare atenție la afacerile batalionului I din 1848 și nu mă pot destul mira de atitudinea cea rezolută și bărbătească, ca care (sic!) nu mai există în toată istoria Ungariei; de aceea mi-am și propus a descrie cât de pe larg toate suferințele aceluia batalion.

De aceea Te rog și pe D-Ta., ca pe un martor ocular ca numai întrucât îți conced³¹⁴ timpul să binevoiești a descrie suferințele aceluia batalion în modul arătat mai sus și apoi a mi le comunica și mie spre a le întrebuița în frumoasa noastră istorie grănicerească. Totodată Te rog ca, pe când vei veni la Năsăud cu ocazia cea mai de aproape, să binevoiești a mă căuta ori în cancelaria fondurilor centrale scolastice și de stipendii (în edificiul nou al gimnaziului) ori la mine acasă, ori să binevoiești a mă încunoștiința că întrucât îmi poți satisface rugării mele și a-mi

³¹⁴ Permite.

comunica cum că cine mi-ar putea comunica date exacte despre cele cerute.

Prinește, domnul meu, expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, la 26 noiembrie 1892.

Nestor Șimon.

Nota N.S. Am urgat cu dtto. 28 septembrie 1893, punând termen pe 31 decembrie 1893.

Ibidem, f. 388-389.

96.

Neamțu Ștefan, adjunct judecător pensionat în Feldru.

Onorate domnule Ștefane.

Dintr-o epistolă primită de la domnul supra locotenent pensionat Iacob Rânziș din Borgo Tiha am aflat, cum că D-Ta încă ai luat parte la toate suferințele batalionului I din regimentul al II lea român de graniță care a mers în anul 1848 în Ungaria sub comanda maiorului Leon Pop.

D-Ta. ca om cu carte vei fi notat barem ceva din toate suferințele aceluia batalion, care între împrejurările cele mai grele și-a știut păstra credința și apăra steagul în o așa măsură, încât merită ca toate faptele sale să se lase în scris la posteritate, cât de pe larg.

În caz dacă d-Ta. nu ai făcut încă aceasta până acum, Te rog eu ca să binevoiești a apuca pana și începând înainte de plecare până după dezarmarea batalionului, să descrii toate numai despre câte îți aduci aminte, înșirând toate persoanele care au jucat cea mai mare rolă în acel batalion, și să descrii cât de pe larg cum s-a întâmplat dezarmarea și în ce mod și prin cine a fost scăpat steagul batalionului.

Dintre câți ostași au luat parte în I batalion, astăzi trăiesc numai foarte puțini, căci se duc pe rând, unul după altul, fără de a lăsa barem o urmă despre cele ce au făcut în viață.

Eu care de mai mult timp mă ocup cu scrierea istoriei regimentului al II lea român de graniță mi-am întors o mare atenție la afacerile batalionului I din 1848 și nu mă pot destul mira de atitudinea cea rezolută și bărbătească, ca care (sic!) nu mai există în toată istoria Ungariei, de aceea mi-am și propus a descrie cât de pe larg toate suferințele aceluia batalion.

De aceea Te rog și pe D-Ta. ca pe un martor ocular ca numai întrucât îți concede timpul, să binevoiești a descrie suferințele aceluia batalion în modul arătat mai sus și apoi a mi le comunica și mie spre a le întrebuința în frumoasa noastră istorie grănicerească. Totodată Te rog ca pe când vei veni la Năsăud cu vreo ocazie, să binevoiești a mă căuta ori în cancelaria fondurilor centrale scolastice și de stipendii (în edificiul nou al gimnaziului) ori la mine acasă, ori să binevoiești a mă încunoștința ca întrucât îmi poți satisface rugării mele și a-mi comunica cum că cine mi-ar putea comunica date exacte despre cele cerute.

Primește d-l. meu expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 16 noiembrie 1892. Nestor Șimon³¹⁵.

Nota N.S. I. Am urgat în 24 mai 1893 punând termen pe 1 septembrie 1893. Expediat prin consăngeanul lui Curtean.

II. Am urgat în 28 septembrie 1893 punând termen pe 31 decembrie 1893.

Ibidem, f. 386-387.

97.

Onișor Mihăilă, preot gr. cat în Găureni.

Mult onorate domnule părinte!

Încă în vara anului 1889 am întreprins o călătorie prin mai multe comune din fostul district al Năsăudului cu scopul de

³¹⁵ Se repetă textul de la nr. 94.

a căuta scrisori și documente vechi rămase din timpul graniței militare. Cu acea ocazie am trecut peste dealurile cele mari de la Poieni până în Găureni și de acolo la Bichigiu. În Găureni am stat vreo două ore la primarul de acolo și auzind cum că nu ești acasă, m-a condus până în vârful dealului, deasupra Bichigiului. După ce atunci nu am putut face nici o ispravă în Găureni, vin acum pe această cale și Te rog ca să binevoiești a-mi comunica cum că ce scrisori și acte mai vechi se află în arhiva bisericii de acolo. Eu așa cred că, fiind comuna Găureni tare izolată chiar și în anul 1848 a fost scutită de vandalismul de care n-au scăpat multe comune și așa, se vor fi păstrând toate ordinațiunile militare, precum și protocoalele de ordinațiuni emandate de la vicarii foranei ai Văii Rodnei înainte de anul 1848, precum și de atunci până la desființarea graniței militare.

Eu care mă ocup cu scrierea istoriei regimentului al II lea de graniță, tare m-aș bucura dacă aș putea afla și acolo atare documente, care să servească nu numai pentru istoria întregului ținut grăniceresc ci și în special a comunei și bisercii din Găureni.

Eu sunt foarte ocupat în oficiul ce-l ocup ca secretar și controlor la fondurile grănicerești aici în Năsăud, așa încât nu-mi încap timpul ca să mai întreprind o călătorie fără speranță până în Găureni. Eu sper cum că D-Ta. care nu poți să ai înaintea ochilor decât interesul grăniceresc în general și în special, al comunei Găureni, vei binevoi a-Ți lua osteneala și a-mi comunica cum că ce acte și scrisori se află acolo din timpurile înainte de anul 1850, ca așa dacă ar fi lipsă să vin eu în persoană până acolo, spre a-mi face notițele de lipsă.

După cum mi se spune M.O. D-Ta. ești om înaintat în vârstă și așa cred eu, cum că D-Ta. încă trecând peste multe, îȚi vei fi notat din ele câte ceva, ori dacă tocmai nu ai notat nimic, atunci le știi. De aceea Te-aș ruga ca să binevoiești și însuși a pune pe hârtie fapte și întâmplări mai memorabile, dacă nu

referitor la istoria întregului regiment, cel puțin referitoare la comuna și biserica din Găureni, precum și la familia D-Tale.

Tot cu această ocazie doresc să-Ți mai comunic cum că în anul 1848 au luat parte în I batalion din regimentul nostru, care a plecat la Ungaria sub comanda maiorului Leon Pop și grăniceri din comuna Găureni. După cum știi, acel batalion atât de distins în credința neclintită și perseverență în jurământul depus pe steagul împărătesc încât Majestatea Sa l-a decorat steagul batalionului cu medalia de aur.

Dintr-o listă compusă în 21 iulie 1848 aflu cum că din acel batalion au luat parte din comuna Găureni următorii grăniceri: nr. casei 16 – Ștefan Bucilea, caporal; 3 – Gabriel Dudău; 38 – Ioan Bojor, fusilir³¹⁶; 6 – Toader Pr. Pop; 6 – Ioan Precup Pop; 10 – Ioan Miron; 19 – Samson Körös; 28 – Petru Finegar.

Te rog să binevoiești a căuta și a-mi comunica care dintre aceștia se mai află la viață căci i-aș ruga ca cu oare ce ocazie când vin la Năsăud să mă caute spre a-i întreba în anumite puncte despre întâmplările și suferințele aceluși batalion.

Nu cumva se vor fi aflând la familiile acestora epistole scrise de când se află batalionul în Ungaria, căci eu am aflat urme de atare epistole.

Fii bun, pater și mă încunoștințează despre toate.

Primește părinte expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 17 noimebrie 1892.

Nestor Șimon.

Nota N.S. Am urgat în 24 mai 1893 punând termen pe 1 septembrie 1893.

În 8 iunie m-am întâlnit în Năsăud și mi-a promis că-mi va scrie.

Ibidem, 89-90.

³¹⁶ Infanterist.

98.

Dr. Victor Onișor, avocat, Bistrița. 1909, aprilie 10.

Frate Nistore!

Din Vasile Nașcu³¹⁷ te rog trimite încă manuscris. Aici nu mai este decât 2 coli. Ar fi bine să gați³¹⁸ tot materialul, ca să mă pot orienta cu cartea.

Borșura a 3-a am dus-o la librărie duminica trecută.

Din venitul broșurilor să acoperim întâi cheltuielile și restul să-l împărțim în două, fie ca cărți, fie ca bani. Dar mai întâi să plătim tiparul.

Din revistă³¹⁹ scrie-mi care număr îți lipsește, ca să ți-l trimit.

Sărbători fericite!

Al tău devotat,

V. Onișor.

Ibidem, f. 31.

99.

Onea Iacob, director al școlii elementare fundaționale populare în Borgo Prund.

Mult onorate domnule!

Pentru a-mi putea completa istoria teritoriului fostului al II lea regiment de graniță și în special, a populației foste grănicere, îmi iau îndrăzneala a mă adresa și către D-Ta. cu următoarea rugare.

D-Ta, care petreci de mai mult timp în Borgo Prund și respectiv în Valea Bârgăului vei fi avu ocazia ca să citești ori să fi văzut documente vechi care se referă, dacă nu la Valea

³¹⁷ Nestor Șimon, *Vasile Nașcu. Viața și faptele lui*, Năsăud, 1911.

³¹⁸ Terminii.

³¹⁹ Revista Bistriței.

Borgoului ori la vreo comună ori alta din acea vale, ori în fine la vreun eveniment important.

Despre Valea Borgoului am scris eu pe bază de documente care merg înapoi până la anul 1311 un tratat care cuprinde în sine starea populației din acel timp și până la militarizare și după militarizare până la anul 1848/49. Acest tratat formează mai multe capitole în legătură cu istoria întregului teritoriu.

Eu așa cred cum că Borgovenii trebuie să mai posede multe documente pe care eu nu le cunosc și nu am putut încă să le văd. Mi-ar plăcea foarte și m-ai îndatora mult dacă D-Ta. mai încunoștința cum că pe unde se pot afla atare documente și sub ce condiții mi le-aș putea lua în copie și întrucât mi-ai putea sta în ajutor în această privință.

D-Ta. poți vedea cum că cât de mare trebuință avem de o istorie în care decendenții noștri să se uite ca într-o oglindă. Iacă începe a crește o generație nouă, care nici idee nu are despre tot trecutul nostru. Ceea ce e și până acum scris e numai fragmentar și unilateral – multe defecte și lacune foarte mari (s.n.).

În istoria pe care am început-o a o scrie tratez tot teritoriul și populația din fosta graniță militară din toate punctele de vedere, din timpurile cele mai vechi până astăzi, atât în general, cât și în special Valea Rodnei, a Borgoului și comunele așa numite târgovene (din fosta companie a Monorului) și în conex³²⁰ cu vecinii noștri sași.

Tot materialul ce-l am până acum îmi promite vreo două tomuri, cu toate acestea și eu am o mulțime de lacune mari pe care aș vrea să le astup barem în parte, și cu deosebire referitor la Valea Borgoului, care în multe privințe a jucat role separate și-și are și istoria separată de a celorlalte văi.

³²⁰ În legătură.

În anii 1848-1849 Valea Borgoului a fost teatrul mai multor lupte și locuitorii au fost supuși mai multor dezastre, apoi e de a se căuta câți și de se poate enumera cu numele toți aceia Borgoveni care au luat parte cu deosebire în batalionul I condus sub Leon Pop și prin statornicia lor neclintită au câștigat medalia de aur pe steagul acelui batalion, așa încât merită ca numele lor să rămână pe paginile istoriei, spre fala și mândria descendenților. Care au fost bărbații cei mai distinși de pe Valea Borgoului care au condus destinele populației din cele mai vechi timpuri până astăzi, care ce a fost și ce a conlucrat etc; iată tot atâtea întrebări, la care eu am scris cât am putut, dar nici pe departe nu mi-i de ajuns și sunt silit să apelez la ajutorul D-Tale și a altora din întreg districtul. În Valea Borgoului am scris până acum numai d-lui. Rânziș Iacob în Borgo Tiha și lui Eliseu Dan.

Eu aș scrie și la alții de pe Valea Borgoului, dar, parte nu-i cunosc, parte nu apuc, pentru că port o corespondență foarte extinsă în această cauză pe la diferiți bărbați, apoi și în străinătate, pe unde se află unii. Așa sunt silit ca să scriu chiar pe la Pesta, Viena, București, etc (s.n.).

Eu cred cum că bărbații noștri grăniceri de pe Valea Borgoului, chiar în interesul lor, a părinților și a fiilor următori³²¹ printre alte ocupații se vor interesa cu tot sufletul despre *magistra vitae*. Dacă ai afla cu cale a trage în acțiune și pe alți inteligenți de pe acolo, eu cred cum că s-ar putea face mult. Așa de ex. d-l. Pavel Beșia, Ilarion Bozga, Dr. Hângănuș Nicolae, consultă și pe d-l. căpitan Hangan.

Eu nu pot să înșir toate câte trebuie de adunat și de notat. D-vs. singuri încă veți putea înțelege din câte le-am zis până aici. Eu pot să zic că am despre Valea Borgoului numai niște liniaminte și dacă s-ar scrie toată istoria Borgoului separat, și s-ar

³²¹ Urmași.

căuta toate datele posibile, numai despre această vale s-ar putea tipări un volum gros.

Eu însă sunt numai un om, care pentru lucruri de acestea mi-am sacrificat vreo câțiva ani, afară de aceea, mai mulți bani și, în fine pot zice, cum că mult din venitoriul³²² meu, întrelăsând multe pentru mine și făcând totul pentru toți (s.n.).

De cumva se va arăta ceva prospect favoritor de a putea câștiga date și documente, parte originale, parte în copie, atunci eu voi întreprinde o călătorie și pe acolo. *Acum e timpul suprem de a aduna tot și a pune pe hârtie până când mai sunt oameni care să le știe aduna și păstra, căci dacă cad în mâinile celor ce nu le știu prețui, le leapădă ca pe niște hârtii nefolositoare, iar altele ce nu sunt scrise se îngroapă cu aceia ce le știu și iarăși rămânem în întuneric.*

Acuși se împlinesc 130 de ani de la înființarea graniței militare și noi nu putem zice că avem scrisă istoria noastră, nici chiar cea militară, căci cea scrisă de George Barițiu e numai un fragment scurt, iar cea germană scrisă de Amon Treuenfest, pe lângă aceea că are o mulțime de lacune – e tare defectuosă în alte privințe.

Dacă ar avea confrății noștri maghiari o istorie atât de sublimă precum o avem noi, dânșii o scriau și ar fi scos-o până acum în mai multe ediții de lux, legate în pereți³²³ auriți (s.n.).

Eu încă o dată Te rog a-mi sta în ajutor încât vei putea și a mă încunoștința despre rezultat.

Primește expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.
Năsăud, în 30 iulie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 367-368.

³²² Viitorul.

³²³ Coperte.

Onea Iacob, director al școlii fundamentale elementare în Borgo Prund.

Mult onorate domnule director!

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 30 iulie 1892 Te-am rugat ca să binevoiești a-mi sta în ajutor pentru adunarea documentelor și datelor istorice referitoare la teritoriul și poporul din fostul al II lea regiment de graniță din Transilvania nr. 17.

După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog ca acea epistolă a mea să nu o dai uitării, ci citind-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întrucât e posibil să-mi îndeplinești rugarea mea și totodată să mă încunoștiințezi că ce ai făcut până acum în acea privință și cu ce rezultat, eventual dacă din vreo cauză până acum nu ai putut ori nu ai făcut încă nimic, pe când pot spera un rezultat bun. În tot cazul eu aștept răspuns până în 31 decembrie 1892.

Primește expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud în 1 noiembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 369.

Mult onorate domnule secretar!

La prețuitele D-Voastră scrisori d.d. 30 iulie a.c., apoi d.d. 1 noimebrie a.c., vin a vă comunica următoarele :

Am cercetat mai întâi de toate după documente care ar conține ceva istorie sau geografie din ținutul Bârgăului. Vă spun însă drept că aici în Bârgău au fost puțini care s-au ocupat cu strângerea de documente. Am cunoscut pe unicul, repausatul Vasile Buzdug din Borgo Rus. Despre acesta s-a vorbit și se vorbește prin Bârgău că, pe când era în viață, nu numai despre Bârgău, dar ori și ce documente de preț, le strângea chiar de le plătea cu bani scumpi. Toate documentele rămase după moartea lui au picat în mâna fratelui său, Iacob Buzdug, astăzi paroh gr.

cat în Borgo Rus. La acesta trebuie să se afle interesante documente, nu numai despre Bârgău, dar și despre alte ținuturi. E greu însă de a intra în arhiva aceluia. Cu ocazia procesului munților grănicerilor, l-a rugat mai toată inteligența din Bârgău, ca să binevoiască a le deschide biblioteca, doar vor da de documente folositoare, însă le-a fost respinsă rugarea. Ba, n-au putut să-l înduplece nici chiar ruda sa apropiată, protopopul Simion Monda. Deci, în zadar ceream și eu, am fost refuzat. Cuget însă ca să probați D-Voastră să vă adresați sau direct, sau prin D-L. avocat Ioachim Mureșan, care mi se pare stă în relațiuni mai bune cu D-l. Iacob Buzdug. Cine mai știe. Multe lacrimi curgătoare, până la cer pătrunzătoare.

Pe ceilalți domni enumerați de D-Voastră i-am întrebat, dar nu posedă documemte. Am fost pe la toți chiar și la D-l. Rânziș. Deci tot ce s-ar mai putea afla despre Bârgău e la Iacob Buzdug.

Cu toate acestea am aflat puține documente rămase de la iertatul meu taică Chirlă Onoae, fost învățător și notar sub absolutism³²⁴.

Documentele aflate sunt:

1. Traducerea în copie a confinielor³²⁵ Borgoului (în limba română și germană, scrisă cu litere chirilice) din timpul înființării graniței, adică de când au luat armele;

2. Un duplicat de suplică³²⁶ la Maiestate de la anul 1817 în cauza de controversă între comuna Borgo Prund și Iad pentru o parte de hotar;

3. Trei rezoluții în original la aceia și suplica; una în limba latină și 2 în limba germană;

³²⁴ 1851-1860.

³²⁵ Hotar.

³²⁶ Petiție, cerere.

4. Copia documentului de mobilizare³²⁷ a granițelor Borgoului făcută la anul 1798. Acest document emanează de la Adunarea Sfintei Fecioare Maria de Kolos - Monostor³²⁸ (în limba română și germană). Acest document își are de bază un alt document, pe care îl am în original numit „Metal Reambulations Instrument”³²⁹ făcut la anul 1798 pe baza unui instrument de reambulațiune de metal de la anul 1579;

5. Un manual de geografie care se propunea în școlile germane de sub graniță, numit „Kurzer Unterrich in der Geographie Siebenbürgischen Militär Gränze”³³⁰ de Josef Benigni 1823. În acesta se află puține date despre districtul Bistriței, de care pe atunci se ținea Năsăudul și Rodna; apoi despre Borgou, care pe atunci aparținea comitatului Dobocei. În special, deși nu pe larg, se află „Das Bezirk des II Walahischen Infanterie Regiments”³³¹.

6. O suplică către Maiestate (tipărită în limba germană) a populației din al II lea regiment român de graniță, înaintată în anul 1865. Cred însă că aceasta o aveți și D-Voastră (e despre regularea proprietăților);

7. Mai sunt apoi niște rezoluții de mai puțină însemnătate la unele acte din 1848, purtate între ștabul³³² din Năsăud și între comanda militară din Borgou. Toate aceste documente vi le pot împrumuta spre trebuință, căci cred că la D-Voastră nu se vor pierde.

³²⁷ Trasare a graniței, prin executarea de movile, în locul bornelor.

³²⁸ Conventul de Cluj-Mănăstur, așa numit *loc de adevărire* pentru documente medievale, unde se certifica autenticitatea lor sau erau autentificate cele elaborate de diferite autorități.

³²⁹ Instrumnet de reambulare a hotarului; reambulare = a parcurge su pasul în teren granița trasată pe hartă.

³³⁰ Scurtă descriere a graniței militare transilvănene.

³³¹ Teritoriul regimentului II valah de infanterie.

³³² Statul major.

Trec acum la altele; D-Voastră ziceți: Valea Borgorului a fost în 1848/49 teatrul mai multor lupte. Despre acele lupte avem și astăzi urme concrete. Așa în Borgo Prund sânt și astăzi niște șanțuri afunde numite pătării (poate de la Baterie) făcute de Unguri spre apărare contra armatei rusești, venită în ajutorul armatei imperiale. Se află astăzi încă mulți bătrâni care ne pot enera³³³ despre bătăliile întâmplare în acele șanțuri. Se mai află apoi și monumente de piatră, așa la podul cel mare din Borgo Prund, precum și în ținirul³³⁴ din Borgo Rus, unde au căzut în război comandanți ruși. Sunt cu inscripții slavice și nu le-am putut traduce. Abia se poate citi numele defunctului.

Dacă veți dori, vă trimit; ca, încât timpul îmi va concede voi umbla pe la bătrâni, care au luptat și îi voi ruga să-mi enareze depre bătăile întâmplare peste tot în Valea Borgoului. Voi culege și numele celor ce au purtat rolele și s-au distins. La aceasta îmi trebuie însă timp, pentru că trebuie să merg din comuă în comună. Și fiind ocupat și cu școala, numai în sărbători pot să mai dispun de ceva timp. Ba nu totdeauna găsești oamenii pe acasă. Astfel eu cred că de la bătrânii în viață aș putea culege multe date. Apropo la Bârgău, binevoiește a întreba și pe d-l. Nicolae Rusu, prefectul fondurilor centrale din Năsăud. D-sa. poate că să fi auzit multe de la fie iertatul taica lui, Simion Rusu, fost învățător în Borgo Prund prin 1848/9.

În fine pardona-ți-mă³³⁵ căci împrejurările nu mi-au conces a vă satisface mai de timpuriu.

Borgo Prund, la 7 decembrie 1892.

M.On. D-voastre stimătoriu, Iacob Onea.

Ibidem, f. 374-375.

³³³ Povesti, relata.

³³⁴ Cimitirul.

³³⁵ Scuza-ți-mă.

Mult onorate domnule director!

Prețuita D-Tale. scrisoare de dto. Borgo Prund în 7 decembrie 1892, ca răspuns la scrisorile mele din 30 iulie și 1 noiembrie 1892 am primit-o în 9 decembrie 1892. M-am bucurat foarte cum că am mai putut da de niște documente pe care eu nu le posed și după cum văd din descrierea ce mi-o faci, acelea sunt de mare valoare. După ce D-Ta. ești aplicat a mi le împrumuta spre întrebuințare, Te rog să binevoiești a mi le trimite toate cele înșirate, afară de Geografia lui Benigni și de suplica majestatică (Majestäts Gesuch) din 1865, căci acelea le cunosc. Trimite-mi și rezoluțiunile din 1848 dintre ștabul din Năsăud și comanda militară din Borgo Prund. Totodată Te rog să binevoiești a-mi comunica, cum că dorești a păstra pentru familie acele documente ori a le da la vreo arhivă, căci eu trebuie să mă provoc în scrierea mea la locul unde se păstrează respectivele documente, ca în caz dacă cineva s-ar apuca de critică, să pot a-l lovi cu documentul în cap. Ce atinge documentele vii, adică descrierea evenimentelor și altor întâmplăminte pe baza mărturisirii martorilor (sic!) oculari, pe cât e de interesantă, pe atât e și de grea. Spre a putea omul culege atare date, trebuie mai înainte de toate să cunoască barem în liniamente principale tot decursul evenimentelor. Acestea se pot cunoaște din cele 2 istorii scrise până acum și anume de George Barițiu și una nemțească, de Amon Ritter von Treuenfest. Dacă vei putea culege ceva de pe la bătrâni ar fi foarte bine. ÎȚi trag însă atențiunea cu deosebire la acea împrejurare cum că la familiile acelea din care au ieșit oameni cu carte în timpul graniței se pot afla păstrate și epistole scrise, care de multe ori servesc ca adevărate documente interesante, după cum Te-ai putut convinge din epistolele lui George Pop din Leșu, care a căzut în bătlia de la Custozza, despre care am publicat eu în foaia din Bistrița, Minerva.

[...] ³³⁶ Trimiterea documentelor după cum cred eu nu se va putea efeptui ³³⁷ decât ca pachet cu declarațiune de mesagerie, căci documentele toate vor fi mai grele decât 250 grame. Pasportul ³³⁸ nu e lipsă ca să le plătești D-Ta acolo, și de aceea trimite nefrancat, căci voi plăti eu pașportul aici. [...] ³³⁹

Primește sincera mea mulțumire.

Năsăud, în 17 decembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 370-371.

103.

Mult onorate domnule secretar Șimon!

Am primit și epistola D-Voastră d.d. 17 decembrie a.c. Amăsurat ³⁴⁰ dorinței D-Voastră prin domnul Pavel Beșa, vă trimit documentele promise sub 7 numeri și anume:

1. Protocolul metalic de reambulare ex. 1789 de sub Iosif II, bazat pe adunarea Sf. Maria 1579, în original, cu o rugare la Unterbezirkamt ³⁴¹ d.d. 1852;

2. Adunarea Sf. Fecioare Maria în 2 exemplare, german și altul român, traducere din 1842 de caporalul din Leșu, Vasile Moțu;

3. Granițele Borgoului la militarizare 1783, paralelă, românește și nemțește;

4. O rugare la Maiestate, 1891, germană. Tradusă din limba latină;

5. O rugare a tuturor comunităților din Borgou în cauza separării pădurilor, decopiată de Cirilă Onea la anul 1853. În

³³⁶ Fragmentul conține referiri la alte probleme.

³³⁷ Face, realiza.

³³⁸ Taxă achitată la primirea coletului.

³³⁹ *Idem*, supra, nota 336.

³⁴⁰ Potrivit, în conformitate cu.

³⁴¹ Sub oficiul cercual.

aceasta sunt cuprinse drepturile grănicerilor prin patenta împărătesei Maria Terezia d.d. 12 noiembrie 1766;

6. Patru fruste³⁴² de rezoluții și adică nr. 2356, d.d. 23 decembrie 1823; nr. 2083; ex. 313 1817; și iarăși 2083, latinește;

7. Iarăși trei fruste de rezoluții: nr. 1081 d.d. 18 mai 1824, în original; nr. 2231 d.d. 30 septembrie 1826 și una veche, fără număr adresată la Organisations Comision.³⁴³

Documentele deocamdată le voi păstra pentru mine. Înainte de moartea mea însă le voi dona la vreo arhivă. Se poate însă să mă decid și mai curând, despre ce vă voi încunoștința. Vă mulțumesc pentru deslușirile date mie la mai multe lucruri. De știam mai înainte, făceam astfel.

Cred că nu vă veți simți ofensat că-mi veți subscrie o adeverință ce v-o alătur (omul e muritor) pe care vă rog a o da domnului Beșa.

Borgo Prund, 25 decembrie 1892.

M. O. D-vastre, stimătoriu, Iacob Onea.

Ibidem, f. 371.

104.

Mult onorate domnule secretar!

Între actele mele se mai află un contract din anul 1836 încheiat între comuna Borgo Rus și între candidatul de învățător N.N., ca grănicer. Esența contractului e: ca învățătorul N.N. să instrueze³⁴⁴ elevii cu salariu anual de 14 fl. mondeă convențională; apoi să fie eliberat de toate serviciile comunale erariale. Salariul de 14 fl. are să-l ridice numai după cum va afla comuna de lipsă. Mai departe ca învățătorul N.N. să fie obligat a instrui dintre elevii săi un copil în ale pedagogiei și didacticii

³⁴² Concepte.

³⁴³ Comisia Organizatorică.

³⁴⁴ Instruiască.

astfel ca același să-l poată suplini pe învățător în caz de morb. Contractul e scris de membrii reprezentanței comunale, ca grăniceri., între care se află unul Gefreiter (Corporal) și un Jubilirter Führer și de căpitanul companiei din Borgo Joseni: Pop. Apoi acest contract e prevăzut cu clauza de întărire de la comanda regimentului din Năsăud d.d. 13 septembrie 1836 și subscrisă de Oberstul³⁴⁵ Stoiacovits. Sau ... (căci nu-l pot descifra bine).

Bagatelul³⁴⁶ salariului de 14 fl. de pe acel timp nu cumva ar fi consultat să se introducă – pentru cunoștința generațiilor următoare – între datele istoriei la care lucrezi? Cât³⁴⁷ fără de aceea că e încheiat pur între grăniceri și comanda militară de la compania din Borgo Joseni. Știu că astfel de contracte se vor afla destule la foștii învățători de pe timpul acela. Eu posed și testimoniul³⁴⁸ de absolvire al respectivului învățător de la cursul de 6 luni (căci așa era atunci) de sub fericitul Ioan Marian, subscris asemenea și de oberstul Stoiacovits. De cugetați că vă veți folosi de aceste date vă voi trimite originalul contractului respectiv, ba de veți pofti, și a testimoniului. Binevoiți numai a-mi comunica.

Nu vă pot fi îndestulat mulțumitor pentru ușurința ce mi-ați făcut-o prin comunicatele anterioare referitoare la compunerea rațiunilor.³⁴⁹

Primiți complimentele mele și stima ce v-o păstrez.
Borgo Prund la 17 noimebrie 1893.

M.O. D-Voastre, stimătoriu, Iacob Onea, director.
Ibidem, f. 376.

³⁴⁵ Prescurtare pentru colonel.

³⁴⁶ Valoarea.

³⁴⁷ Și numai deoarece.

³⁴⁸ Certificatul.

³⁴⁹ Acte contabile.

105.

Onorate domnule director ,

La scrisoarea de dtd. 17 noiembrie 1893 îȚi răspund cum că atare contracte au mare însemnătate pentru a putea cunoaște dezvoltarea tuturor lucrurilor. Te rog trimite atât contractul învățătoresc cât și testimoniul scolastic.

Salutându-Te dimpreună cu pe toată familia, mă recomand,

Năsăud, în 30 decembrie 1893,

Nestor Șimon

Ibidem, f. 377.

106.

Mult Onorate D-le secretar Șimon!

Am primit scrisoarea D-Voastră d.d. 30 decembrie 1893. Conform dorinței D-voastre vă trimit :

1. Contractul respectiv d.d. „Borgo Schoseni” 9 iunie 1836. Vă comunic că Ausschusmännen³⁵⁰ subscriși sunt din comuna Borgo Rus. Că contractul s-a datat din Borgo Joseni, căci s-a încheiat la compania a 4 –a cu sediul în Borgo Joseni. Mai departe subscrisul Iacob Dania, caporal, trăiește încă și astăzi. Se află în Borgo Mijloceni, ca cancelar pensionat de sub absolutism.

2. Testimoniul scolastic nr 5, d.d. 27 arpilie 1837. De însemnat în acest tesimoniu este că cursul pedagogic de atunci era numai de 6 luni; că în loc de terminologia „romänische Schrift” este „valahische Schrift”³⁵¹; pe atunci se propunea la pedagogie și stupăritul.

3. Testimoniul e subscris și de renumitul vicar fost în districtul Rodnei, Ioan Marian, ca directorul cursului preparandial de 6 luni.

³⁵⁰ Membrii comitetului comunal.

³⁵¹ „Învățător român” este „învățător valah”.

Deci pe lângă celelalte 2 acte ce mai am la D-voastră, binevoiți a Vă folosi și de acestea și a mi le păstra.
Borgo Prund la 3 fauv³⁵² 1894.

M.On. D-Voastre stimătoriu, Iacob Onea,
învățător diriginte suspendat.

Ibidem, f. 378.

107.

Cluj, în 7 noiembrie 1892.

Stimate Domnule!

Nu în cauză privată, ci de interes comun, îmi iau libertatea a-Ți scrie următoarele șiruri.

Noi, care suntem acum la universitatea din Cluj, știm în general că ne e interzis dreptul de a ne constitui în o societate literară, dar că, cum s-a întâmplat desființarea societății noastre Iulia și cum s-au făcut încercările pentru reînființarea acesteia sub numele „Minerva” – aceea o știm numai pe calea tradițională; unul în o formă, altul, în alta. Nu de mult, d-l. avocat de aici Dr. A. Isac ținându-ne noi”tare de cunoștință”³⁵³ mi-a dat sfatul să mai reîncercăm o dată restituirea societății noastre – și aceasta cât de în grabă, pentru că mai sunt îndărăpt încă doi ani și apoi banii din fondul societății (2329 fl.) conform unui paragraf al statutelor ei, vor trece în favoarea despărțământului clujean al Asociațiunii Transilvane. În adevăr situația prezentă nu ne cam nutrește nici speranța că ne-ar reuși încercarea pentru restabilirea societății. Dar zic unii că, când e apa tulbure, mai bine poți pescui. Ne-am hotărât așadar să mai încercăm o dată, apoi ce a da D-zeu.

Voim însă a nu cădea în greșeala acelora, care în mare parte au zădărnicit poate reînființarea „Minervei”. Și aceasta încă

³⁵² Februarie.

³⁵³ Prieten apropiat.

este un motiv, pentru care eu, însărcinat fiind, îȚi scriu acestea cerându-Ți sfatul cu privire la procedura noastră –știind că D-Ta ai fost în fruntea încercării din urmă pentru reînființarea Minervei.

Motivul principal însă care ne face a ne îndrepta către D-Ta. este că după cum mi-a scris D.l. Iuliu Carșai, care de prezent e profesor în Blaj – la D-ta. ar fi o parte din documentele pentru reînființarea „Minervei”, iar o altă parte la Aurel Oltean, jurist absolut în Bistrița. Dacă spusa D-lui. Cașai e adevărată, eu, în numele comitetului exmis³⁵⁴ pentru a întreprinde pașii de lipsă de a se face începutul la această nouă încercare – vin a Te ruga pe această cale, să aibi bunătatea, a ne trimite acele acte, împreună cu îndrumările ce D-ta. ne-ai putea da pe baza experienței din trecut.

În speranța că rugămintea noastră o vei lua în considerare în scurt timp, rămân al D—tale, stimătoriu consătean,

Ioan Pecuariu.

Ibidem, f. 63-65.

108.

Pecuariu Ioan, ascultător de filozofie în Cluj.

Frățioare Ioane!

La epistola ta de dtto. Cluj în 7 noimebrie 1892 în cauza înființării societății Minerva vin cu plăcere a—Ți răspunde următoarele.

Nu-Ți pot descrie tot istoricul societății Iulia și a pașilor făcuți pentru reînființarea altei societăți, căci nu-mi încape timpul și nu am la mână toate documentele, totuși spre orientare îȚi voi da și în această privință deslușiri, ca să vă știți acomoda.

După desființarea societății Iulia tinerii noștri de atunci un an de zile nu se mai cugetară a mai face alți pași pentru

³⁵⁴ Numit.

înființarea altei societăți, din simpla cauză cum că ei cea mai mare parte cât a sustat societatea Iulia, încât am văzut eu încă nu se interesau, de multe ori la ședințe eu îi scoteam de prin cafeneaua lui Orban, etc. Eu în coînțelegere cu câțiva inși m-am pus în fruntea lor și am esoperat de la rectorul universității concesiune de a ține o ședință, în care am pășit eu cu un proiect de statute făcut de mine. În acea ședință s-a primit proiectul și l-am tradus și apoi l-am înaintat spre o reașternere la minister, spre aprobare. Senatul universitar mi l-a predat spre a face unele îndreptări. Noi le-am făcut și acelea și din nou s-au așternut la minister spre aprobare, dar de acolo s-a respins, din motivul, cum că noi nu avem lipsă³⁵⁵ de societate , deoarece în Cluj sunt destule societăți.

Toate actele referitoare la această cauză, dimpreună cu statutele au fost la mine până în anul 1889 când la recercarea lui Alexandru Haliță, ascultător de filozofie, prin epistola lui de 29/X 1889, toate acelea le-am predat aici în Năsăud în mâna lui George Popescu, astăzi Dr. în drept, cu acea observare, ca să le predea spre păstrare domnului avocat Dr. Aurel Isac. Ce a făcut mai departe eu nu știu, nici nu știu cum că unde se află astăzi, astă vară, era în Cluj.

Întrebați la d-l. avocat Dr. Isac ori la clarissimul domn Dr. Silași și căutați și după d-l. Dr. George Popescu.

Sfatul care vi l-a dat Dr. Isac vi-l dau și eu, cu acea deosebire cum că eu, care am umblat foarte mult în această cauză, mai adaug încă următoarele. Studenții universitari din Cluj nu pot ca toți deodată să se prezinte înaintea rectorului universității, de aceea ei trebuie să esmită din sânul lor o deputațiune cel puțin de trei inși, care în numele tuturor, să ceară concesiune pentru ținerea unei ședințe, ori să cereți cu toții în

³⁵⁵ Nevoie.

scris, ceea ce o aflu mai consult³⁵⁶; în tot cazul însă suplica să o subscrie toți, ca nu cumva să se presupună cum că numai câțiva umblă cu reînființarea societății, precum au presupus despre mine, cum că umblu numai singur, căci alții nu voiau să se prezinte la rector – numai o dată am putut apuca pe vreo doi de guler și i-am dus ca cu puterea la rector și i-am cerut concesiune.

Mai departe vă consultez, ca să nu faceți alte statute, ci să le căutați acelea ce le-am făcut eu – pro forma - și apoi fără nici o schimbare, să le înaintați prin senat spre aprobare; să luați însă seama să nu vă provocați în scrisorile voastre despre pașii ce i-am făcut noi, ci să purcedeți așa ca cum singuri sunteți începătorii. Lucrul principal e ca în toate să pășiți *cu toții*(s.N.S.) la ședințe să se susceapă numele tuturor celor prezenți și să se subscrie de președinte și notar.

De cumva în semestrul acesta nu a-ți apuca a face nici un pas, atunci la începutul semestrului al II lea, necondiționat. În tot cazul însă pe feriile³⁵⁷ de Crăciun vei avea de a te prezenta și la mine în Năsăud, dimpreună cu toate actele din timpul meu, și, eventual și cu actele ce le-ați mai face până atunci, ca să-ți pot da toate instrucțiunile de lipsă cu gura și explica modul de purcedere ca așa, cel mult în timp de o lună să fie și predate spre a se înainta la minister. Eu cunosc toate cârligele de când am umblat eu în această cauză, iar de atunci înapoi iarăși am învățat foarte multe, pe care omul nu le poate înșira toate într-o epistolă.

Până atunci să mă încunoștițezi din timp în timp despre toți pașii ce-i veți face precum și despre rezultat, ca nu cumva să vă poticniți.

Te salut și vă doresc succes mai bun de cum am avut noi.

Năsăud, în 13 decembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 66-67.

³⁵⁶ Potrivit.

³⁵⁷ Vacanță.

Frate Ioane!

În aceste zile critice – pe lângă că am multe greutăți – înțelegând de la tine că ai dori să se expună originea fondului de stipendii³⁵⁸ – aceasta mi-am pus-o la suflet și iacă, o și încep.

Înainte de a zice tu mi-am făcut eu planul ca odată totuși să pășesc cu o deslușire fundamentală; au trecut luni și ani și acum am ajuns la cuțit.

Eu, dacă îmi veți concede – căci până acum secretarului i-a fost pus botniță pe gură – vreau în timpul suprem să vă lămuresc pe scurt în nucleu barem, toată situațiunea.

Moralmente – și poate și materialmente – cu timpul voi trage la răspundere pe toți aceia care mi-au stat în cale de a putea apăra interesele fondurilor *așa după cum trebuie să se apere*(s.N.S.).

Eu pășesc în comitet – dar cu revolver în buzunar - ; în modul după cum am început aici alăturat computa³⁵⁹ în fugă, pe baza studiilor mele de până acum. Aceasta o citește. E primul act de recunoaștere a dreptului privat la fondul de stipendii, chiar și din partea erariului. Cu toate documentele și le pot servi și ți le pot arăta.

Voi toți puteți ceda, eu însă nu cedez nimic mai mult. Eu am venit fanatic în aceste cauze din Cluj și fanatic sunt și astăzi. Voi mi-ați făcut zile amare (începând de la Ioan Ciocan, Dr, Ioan Pop, Ioachim Mureșan, apoi voi toți membrii de comisiune din toate ciclurile). Acum ca broasca cea călcată, voi da și eu glas. Atâta dorință am, ca barem să fiu ascultat o dată în viața mea. Dacă tu te vei abate numai cu o iotă³⁶⁰ de la cele ce ți le-am comunicat, nu numai ca cel mai răspunzător organ al fondurilor,

³⁵⁸ Burse,

³⁵⁹ Compune, realiza.

³⁶⁰ Picătură.

ci și ca consătean, atunci tu înaintea mea îți pierzi tot nimbul – la care eu mult am ținut (s.n.).

Când nu mă pricepi – mă întreabă, dacă eu nu te voi pricepe, te voi întreba – ori îți voi cere deslușiri. Acum, frate Ioane, tu nu-ți bate capul cu nimic, decât până mâine după amiază studiază această parte ce am compus-o în astă seară și apoi vei veni în cancelarie ca să ne înțelegem.

Lucrând una și scriind asta, vremea a trecut și pe când finesc aceste șire, orologiul a bătut 2 ore după miezul nopții. Tu acum dormi. Dimineată, asta se trimite la tine.

Năsăud, în 28 iulie 1905,

Dr. Nestor Șimon.

Ibidem, f.36³⁶¹

110.

Petri Vasile, profesor preparandial pensionat în Năsăud.

Mult onorate domnule Petri!

Cu conspectul alăturat aici sub., am onoare a retrimite 11 concepte de scrisori din anul 1861 pe care mi le-ai predat în anul trecut. Mulțumindu-ți pentru dânsule nu întrelas a adăuga, cum că după ce din aceste scrisori nici una nu-și are număr, și nici nu se vede cum că acelea s-ar fi expediat, nu le pot lua în considerare.

După ce m-ai provocat să Ți le trimit eu aici le și trimit, cu rugarea ca să binevoiești a adevăra primirea lor chiar pe această scrisoare și a mi-o returna.

După ce nu știu când ne vom întâlni ca să vorbim verbal (sic!) nu întrelas nici cu această ocazie a-Ți trage atențiunea,

³⁶¹ Autorul a publicat câteva documente referitoare la istoricul fondului de stipendii sub titlul *Memoriu despre dreptul la stipendie și ajutoare din fondul de stipendie de la Năsăud*, XXVII +65 p, anexe, întocmit în martie 1905. Istoricul realizat de Nestor Șimon a fost publicat de Elena Darabont, Adrian Onofreiu, *Sorgintea fondurilor grănicerești năsăudene. Mărturii documentare*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, seria III, I, 2002, p. 225-271.

după cum ocaziolminte am zis verbal mai de multe ori, cum că dacă D-Ta. vrei să faci opoziție față de d-l. președinte Ioan Ciocan și, respective față de comisiunea administratoare și prin aceasta, indirect față de mine, atunci și aceea să o faci cu multă judecată și cu prudență, căci la din contra, numai periclitezi fondurile. Ce vrei să surupi³⁶² nu se poate, dar cum văd că ai pornit, vei surupa fondurile, și aceea un om cu minte nu trebuie să o facă, căci părinții noștri au asudat mult pentru dânsule. Ți-o spun aceasta în scris, căci de mult timp, nici a vorbi cu mine omenește n-ai aflat cu cale.

Le-am zis acestea în interesul nostru grăniceresc, dacă voiești să mă înțelegi bine, dacă nu – nu.

Eu încontinuu sunt atacat cum că eu Ți-aș da informații – adică mă svârliți³⁶³ unul de la altul – adică toți vă sfiți de mine. D-Ta. și partida D-Tale. (de cumva este) mă băgați în cealaltă partidă, aceasta însă mă alungă în „partida D-lui. Petri”. Pentru mine vă dați barem în cap – eu mă mângâi cu aceea că am să vă dau testimoniu la toți(s.n.).

Unu vă rog – faceți ce-ți face, numai să nu periclitați existența fondurilor, căci atunci eu pe toți vă alung din Năsăud (s.N.S.).

Năsăud, în 30 octombrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 71.

111.

Am primit azi de la d-l. Șimon Nistor 11 concepte împrumutate în 23 ianuarie 1890 privitoare la cauzele noastre grănicerești.

Năsăud, 1/11. '892.

V. Petri.

Ibidem, f. 72.

³⁶² Distrugi.

³⁶³ Aruncați.

Reverendisimului domn Ioan Popescu, profesor la Seminarul Andreian în Sibiu.

Năsăud, în 23 februarie 1891.

Reverendisime!

Ca necunoscut în persoană cu Reverendisim D-Ta. ar trebui să mă recomand, de aceea nu vreau să greșesc în contra etichetei de astăzi, conta căreia greșesc pe fiecare zi. Deci spre cunoștință, primește Reverendisime următoarea recomandare.

Subscrisul de prezent servesc în calitate de secretar și controlor la fondurile centrale scolastice și de stipendii din Districtul Năsăud. Încă pe când studiam cursul anului al II lea în Cluj, începusem a studia istoria ținutului fostului al II lea regiment de graniță și aceasta am tot studiat-o până astăzi și o studiez și acum. *Această istorie nu e numai de interes particular ci chiar și de interes general pentru istoria Românilor* (s.n.). Am scrutat toate izvoarele câte mi-au fost posibile și am adunat și o colecție frumoasă de documente.

Istoria aceasta o tratez din timpurile cele mai vechi până la militarizare în 1763, apoi de la militarizare până astăzi (la data acestei scrisori) și poate și de aici înainte.

Dacă aş publica numai materialul cât îl am astăzi, ar face mai mult decât un volum din istoria d-lui. Barițiu. În anumite capitole însă mai am multe lacune de umplut și așa sunt silit a mai amâna vre un an, doi, cu publicarea, cu atât mai vârtos că nici împrejurările nu-mi conced a sta în continuu de studiul acestei lucrări, deoarece îmi mai stă la spate depunerea rigurosului al III lea de drepturi.

Aș vrea să public anumite părți în foaia asociațiunii „Transilvania”, pe care o redactezi. De curând făcusem o călătorie la Rodna Veche spre a face scrutări și acolo și d-l. învățător Ion P. Reteganul mi-a spus ca să mă adresez către

Reverendisim D-Ta.. M-am fost adresat mai înainte și către d-l. redactor al Gazetei Transilvaniei, Dr. A. Mureșan, dar am esperiat³⁶⁴ și înțeles cum că D-Sa ar fi prea comod decât să se ocupe cu atare chestiuni.

De cumva spațiul foii Transilvania ar concede și ai avea lipsă de material, mă rog a mă aviza și a-mi spune că cam câte pagini ai putea tipări din tratatele mele și sub ce condițiuni și atunci eu vă pun la dispoziție material suficient pentru cel dintâi nr. și dacă îl vei afla corespunzător, îl vei publica , dacă nu, mi-l vei expedia iarăși.

Am auzit pe mulți redactori plângându-se de lipsa de colaborare; de cumva Te plângi și Rev. D-Ta. atunci eu stau la dispoziție cu diverse părți din istoria teritoriului fostului al II lea *regiment de graniță din Transilvania*.

În fine mai adaug fără alt comentariu: până când naținea română nu-și va cunoaște trecutul său istoric, până atunci și ziua va orbecăi în întuneric și toată cealaltă literatură nu ajunge nimic (s.n.).

Primește salutările cele mai sincere de la

Al Rev. D –Tale stimătoriu, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 411;413

113.

Popițan Anastasia, născută Man, văduva căpitanului Vasile Popițan, în Bistrița.

Expediată în 16 aprilie 1893, aclus³⁶⁵ la epistola lui Dionisie Login.

Prea onorată doamnă!

Domnul căpitan Ioan Mărginean din Ragla cu scrisoarea sa din 11 aprilie a.c. îmi trimite mie o schiță biografică a fericitului D-Tale soț Vasile Popițan, pe care a compus-o la

³⁶⁴ Experimentat.

³⁶⁵ Anexă.

cerera mai multor cunoscuți și amici, pe baza datelor scoase din cartea fundamentală a regimentului, apoi pe baza cunoștințelor sale, și mă roagă ca să o întregesc și să o public.

Ca să pot întregi, ba chiar și corege³⁶⁶ biografia repausatului domn căpitan, pe lângă puținele date ce le posed și eu, aș mai dori ca să am și alte date și scrisori referitor la viața sa și la legăturile ce le-a avut cu deosebiți cunoscuți și amici. Eu cred cum că D-Ta. vei fi posedând scrisori și cu deosebire de când fusese și în lupta de la Custozza în 1866.

De aceea Te rog ca, întrucât nu ai putea servi cu orginale, să binevoiești a lăsa să mi se decopieze prin amicul Dionisie Login, pe care prin altă epistolă cu data de astăzi l-am rugat separat spre acest scop.

Primește onorată doamnă expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 16 aprilie 1893.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 69.

114.

Reverendisime domnule vicar!

Conform promisiunii, trimit aici câteva convolute din manuscrisele mele și anume convolutele intitulate:

1. Vicariatul Rodnei.
2. Introducerea. Literatura și izvoarele istorice.
3. Istoria cea mai veche.
4. Valea Rodnei până la militarizare și Valea Borgoului.
5. Înființarea graniței militare, și în fine,

6. Schematismus V. Cleri graeci ritus catholicorum dioeceseos Fogarasiensis in Transilvaniae³⁶⁷ pro a. 1835, tipărit, la pag. 183 se începe Decanatus vicarialis Rodnensis.

³⁶⁶ Corecta.

³⁶⁷ Echivalentul unui *anuar* cu date despre biserica gr- cat. din Transilvania.

Alte convolute din istoria acestui ținut, de cumva vei avea plăcere, le voi trimite mai târziu și vă pot servi și cu documentele pe a căror bază am scris.

Năsăud, în 22 aprilie 1892,

Primește Reverendisime expresiunea sinceră a deosebitei mele stime, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 83.

115.

Clarissime domnule Dr.!

În legătură cu epistola mea de dtto. 22 l.c. mă grăbesc a-ți mai scrie următoarele .

Din vorbele D-Tale. am înțeles cum că ai de cuget a impune tuturor preoților scrierea monografiei fiecărei comune bisericești.

Înainte de a face aceasta mi-ar face plăcere când ai avea timp liber, să discutăm această chestiune, pentru că eu care m-am ocupat și cu adunarea de documente și date istorice pentru fiecare comună, nu numai am întreprins câteva călătorii în unele comune, ci și alți pași în scopul acesta, în urma cărora mi-am câștigat și multă experiență și m-am convins cum că e un lucru foarte greu a scrie și monografia unei parohii, dacă omul care vrea să înceapă nu știe de unde va începe.

În tot cazul trebuie date unele directive, după cum a dat Porcius, ca vice căpitan al districtului, în urma căreia s-au scris bine, rău, și unele monografii prin comune³⁶⁸.

³⁶⁸ Adresa din 1870 prin care Porcius ordona întocmirea monografiilor localităților din Districtul Năsăud, însoțit de o schemă orientativă, în *A.N.B.*, Colecția Iulian Marțian, d. 50/4. Chestionarul istoricului maghiar Pesti Frigyes din 7 mai 1864, însoțit de răspunsul comnelor foste grănicerești, în Simion Retegan, *Satele năsăudene la mijlocul secolului XIX*, Accent, 2002, p. 8-9; 52-179. Un chestionar din 21 februarie 1875 al lui Porcius, însoțit de răspunsul unor comune, la Adrian Onofreiu, *Toponimie și relații geografice în Districtul Năsăud*, în „Revista Bistriței”, XVII, 2003, p. 331-355.

E de notat și aceea cum că în multe comune nu se află datele necesare, iar unde se află, aolo sunt și prin podurile bisericilor, după cum m-am convins eu însumi, mai sunt multe pe la preoți, care neștiind limba germană, ori necunoscând scrierea veche, le aruncă la o parte, ca pe unele fără preț. Eu am aflat și de acelea și mi-am decopiat.

Dacă tocmai ai voi a întreprinde ceva cu succes la început, modesta mea părere ar fi să se introducă în fiecare comună un așa numit pomelnic, după cum l-am introdus eu în comuna Ragla sub numirea *Cartea de Aur a bisercii românești gr-cat. din comuna Ragla* (s.N.S.), după cum e alăturat aici sub. un exemplar. Un atare exemplar s-a legat frumos în pereți auriți cu mai multe coli de hârtie și se păstrează în biserica din Ragla și în tot anul se induce³⁶⁹ ce intră de la contribuitori.

Aș scrie mai multe, dar în scris nu le pot expune toate câte aș voi ca cu gura, de aceea, dacă vei avea voie oricând voi veni spre a discuta, căci lucruri de atare natură pe mine tare mă interesează.

Primește Clarissime expresiunea sinceră a deosebitei stime ce o păstrez.

Năsăud, în 24 aprilie 1892, seara.

Un sincer fiu grănicer, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 87.

116.

Reverendissime domnule vicar!

Sunt sătul de scrisoare și totuși, sunt silit chiar și aici în loco a vorbi mai mult în scris. Duminică am fost și Te-am căutat dar nu ai fost în Năsăud. Așa nefiind sigur că când (sic!) ești acasă și neputând întrelăsa unele împrejurări, vin iarăși pe această cale a Te ruga de următoarele.

³⁶⁹ Se consemnează.

Eu acum până la toamnă nu pot să mă ocup cu continuarea scrierii istoriei noastre, căci după cum am fost zis, trebuie să stau exclusiv la studiu ca să pot depune rigurosul final. În acest timp însă am pus toate în mișcare pentru adunarea materialului și datelor istorice, câte s-ar mai putea afla. Am scris în toate părțile, pe la cunoscuți și necunoscuți, de unde numai pot spera ceva. Tocmai acum am scris pentru de a putea esopera scoaterea actelor referitoare la cauza și revolta lui Tănase Tudoran, care a fost tras pe roată. În această privință m-am pus în coânțelegere cu domnul maior Luchi Iosif și totodată voi scrie și eu la Viena la un bătrân grănicer, căpitanul Voith Simion la ministerul belic³⁷⁰ din Viena. Am de cuget să fac pași și la biblioteca lui Szecheny din Budapesta, unde încă se află documente interesante pentru noi. Încep a scrie și prin district – pe scurt, tot ce pot numai face. Am înțeles cum că ai întreprins a face vizitațiuni canonice; de aceea îmi au îndrăzneala ca în aceste călătorii să binevoiești a avea deosebită atenție și la acestea, căci în unele comune sunt multe scrisori și acte chiar și la privați – după cum am scris și în epistola mea din 24 aprilie a.c.

Cum că ce-mi trebuie mie poți ușor vedea din scrisorile mele ce le-am trimis în 22 aprilie. Nu vreau să Te molestez și incomodez – fără eu Te-aș ruga cum că dacă în unele vizitațiuni canonice – nu Ți-ar fi spre greutate, atunci să mă duci și pe mine, când eu aș căuta după atare scrisori, până când Ți-ai isprăvi afacerile; de cumva însă nu se poate, atunci fii bun și nu uita nici de acestea, căci mie singur mi-e foarte greu – și mă doare când știu cum că multe se prăpădesc.

Ar trebui mulți să știe de acestea cu tot sufletul – dar eu parcă văd că generațiunea de astăzi ar îngropa tot trecutul glorios al

³⁷⁰ Ministerul de război.

părinților noștri – și ar trăi mai bucuroși din fructele sudorilor de sânge a bravilor noștri părinți (s.n.).

Năsăud, în 19 iulie 1892. mult stimătoriu, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 87.

117.

Pop Ioan, dr., vicar în Năsăud.

Reverendissime!

Dintre manuscrisele mele istorice pe care le-am trimis cu scrisoarea mea de dtdo. 22 aprilie 1892, am reprimis convolutul de sub punctul 5 „Înființarea graniței militare”.

Acum am lipsă de convolutul amintit în acea epistolă sub punctul 3 intitulat „Istoria cea mai veche”. Te rog să binevoiești a mi le trimite prin servitorul fondurilor Ion Nistor, aducătorul acestei epistole.

Năsăud, în 8 octombrie 1892.

al D-Tale stimătoriu, Nestor Șimon.

Nota N.S. Toate scrisorile date mi le-a trimis. I-am dat Istoria de Amon von Treuenfest.

Ibidem, f. 76.

118.

Nota N.S. Nu s-a expedit, căci a doua zi deja a fost convocată adunarea pe 27 decembrie 1892.

Reverendissime!

Dacă cumva pe duminică în 11 decembrie a.c. nu vei fi dus din Năsăud, atunci vom mai ține o conferință în cauza apărării confesiunii școlilor grănicerești. Această cauză pe mine mă preocupă de mult. În cazul când nu ai fi în Năsăud, atunci în zilele următoare. La această conferință eu doresc să fie de față și fratele D-Tale. și prietenul meu Iacob Pop, și aceasta numai din acel motiv, că el ca om tânăr, să învețe de la noi barem situația, iar de altă parte, pot să fie anumite puncte, în care el ne poate da

încă deslușiri pe care noi poate să nu le vedem. De almintrelea, el e singur în Năsăud omul meu de încredere până acum și de el nu sunt cu nici o rezervă. Îmi concede, reverendissime ca, cu această ocazie eu, care mai că am început a încărungi în Năsăud să Te învăț *patru care sunt de lipsă* (s.N.S.)³⁷¹, nu după cum le învățasem eu în școală, ca copil(sic!), ci după cum le-am învățat de când sunt în Năsăud.

1. *Abnegațiunea mântuitorului nostru Isus Christos* (s.N.S.), *pentru că nu pot duce mulți, căci în Năsăud toți* (s.N.S.) *nu văd nimic altceva mai sfânt decât buzunarul lor propriu. De la alfa până la omega – așadar fără excepțiune – un egoism spurcat.*

2. *Credința oarbă în ceea ce vezi cu ochii proprii.*

3. *Necredința absolută în acea privință cum că astăzi se mai află în Năsăud barem un om, care lucră pentru restabilirea echilibrului grăniceresc.*

Dorințe și planuri, ba chiar critica înfocată de la cei mai lași, se pot asculta în toată ziua în crâșmă. Este liber, dar eu nu recomand.

Ce atinge necredința, eu am învățat de la președintele meu. El nu crede în nimeni, apoi eu am început a zice cum că eu nu numai că nu cred în nimeni, ci nici lui; și așa, cu necredința trăim în pace – mai sunt și excepții.

4. *Speranța cum că dreptatea învinge. Acestea sunt patru care sunt de lipsă în era nouă a grănicerilor de astăzi, căci în timpul cât a sustat granița militară, era altfel* (s.n.)

Eu am scris în câteva rânduri în cauze istorice și locotenentului primar pensionat Iacob Rânziș din Borgo Tiha, unul dintre eroii batalionului I din 1848, care a ieșit la Ungaria și, pentru statornicia neclintită a căpătat medalia cu inscripțiunea „Für stand haftes Ausharren in der beschworen Treue im Jahre

³⁷¹ Strict necesare.

1848”.³⁷² Acest erou mie mi-a comunicat foarte multe evenimente importante. În fine l-am rugat să-mi comunice și anecdote și lucruri adevărate dar comice din timpul graniței militare, căci auzisem că știe multe. În urma acestei rugări îmi comunică și patru care sunt de lipsă grănicerești în modul următor. „Căsătoriile sub sistemul grăniceresc se slobozeau³⁷³ numai de la companie. Mirii trebuiau să știe rugăciunile, almintrea nu căpătau slobozenie. Odată iată că vine o pereche din Borgo Bistrița și căpitanul întreabă mireasa, că știe care-s patru de lipsă; răspunsul a fost că știe, atunci căpitanul zice, spune; era un căpitan stupid; muiera începe a zice 1. să ai un car de mălai; 2. o vacă cu lapte; 3. o bute de curechiu; 4. un porc gras. Căpitanul către un adjutant al său, român: „kann recht gut, wachen Sie die Bewiligung”.³⁷⁴

Mirele nu știa nimic, dar era un comediant de ordonanță, l-au pus (zice tot Rânziș) în locul mirelui și a început a spune o poveste, că au fost o dată ca altă dată – mai pe scurt, minciuni – pe aceea căpitanul zice „Er kann prächtig herunter erzitiren – daher Bewiligung”.³⁷⁵

Ibidem, f. 76; 88.

119.

Domnului Ioan Pöp, preot gr- cat. în Șerling .

Frate Ionae!

În zilele trecute a fost mama la mine și mi-a spus cum că fratele meu Mihăilă Șimon din Ragla ca lucrător de lemn³⁷⁶ a lucrat în Șiriling și anume la un Toma Roșca, a cărei casă a descoperit-o. Cu această ocazie a aflat în acoperișul casei o *carte* (s.N.S.) pe care

³⁷² Pentru statornicie în jurământul depus în 1848.

³⁷³ Se încuviințau.

³⁷⁴ Sunt mulțumit (este bine) poate primi încuviințarea.

³⁷⁵ El nu este pregătit; mai întâi să exerseze, apoi va primi încuviințarea.

³⁷⁶ Tâmplar.

nimeni nu a putut-o citi. Acea carte după cum mi-a spus ar fi luat-o învățătorul de acolo și acum se află la dânsul. Eu tare aş dori să văd cartea aceea și după cum presupun eu, acea carte va fi o carte bisericească scrisă în limba slavonă. Cu toate acestea eu Te rog ca pe un prieten, ca să cauți după acea carte și să-mi spui că ce fel de carte e, tipărită ? scrisă? Și în timpul cel mai scurt posibil să-mi raportezi.

Afară de aceea Te-aș sfătui ca orice vechituri de această natură să le aduni și să le păstrezi în arhiva bisericii.

Scrive-mi apoi ce scrisori mai vechi se află în arhiva acelei biserici, de când există acolo matricole, ce date istorice se află acolo despre trecutul și istoria acelei comune. Vine iarna și vei avea vreme și de a scrie. Întreabă pe bătrânul tău tată, nu cumva are ceva date istorice despre comuna ta, Nușfalău; eu am puține și încă mi-ar trebui foarte multe.

Nu uita a-mi îndeplini rugarea, căci, din contră, voi fi silit a Te mai urga, și aceea nu mi-ar plăcea, deoarece eu pretind ca toți fiii de români să se îngrijească despre trecutul părinților lor.

Așteptând răspuns, rămân, al tău amic, Nestor Șimon.
Năsăud, în 6 decembrie 1891.

Ibidem, f. 414.

120.

Frate Ioane!

Încă în 6 decembrie 1891 Ți-am scris o epistolă ca să cauți după cartea ce s-a aflat la Toma Roșca de acolo, precum și după alte scrisori și date vechi. În fine expres am zis. După ce de atâta timp încă nu am căpătat nici un răspuns, sunt silit a Te incomoda cu această scrisoare și a Te ruga ca să nu lași nerezolvată scrisoarea mea.

Poftindu-ți sărbători fericite, sunt al tău amic,
Nestor Șimon.

Năsăud, în 1 ianuarie 1892.

121.

Nuşfalău, 12/I '892.

Frate Nistore!

Epistola Ta am primit-o, dar chiar în timpul acela am fost morbos³⁷⁷ şi nu am putut ca să-Ţi rezultez³⁷⁸ nimic la ea.

Acum am întrebat la Toma Roşca după cartea aceea şi am aflat că e o carte franceză, pe care carte se poate ca moşul lui Toma ar fi luat-o de la groful din Bileag, de când cu revoluţia şi dacă poţeşti Ţi-o pot şi cere de la el să Ţi-o trimită.

După care salutându-Te sunt al tău amic , Ioan Pop.
Ibidem, f. 415.

122.

Frate Ioane!

Am primit corespondenţa ta de dtto. 12/I 1892 prin care-mi răspunzi la partea primă a epistolei mele din 6 decembrie 1891. Mai restează³⁷⁹ încă partea a doua a aceleiaşi epistole.

Începând de la cuvântul „afară de aceea” până la „nu uita”, adică referitor la datele istorice ce s-ar afla pe acolo. Pentru aceea Te rog şi până la Paşti să-mi mai scrii.

Al tău amic, Nestor Şimon.

Năsăud, în 4 februarie 1892.

Ibidem, f. 421.

³⁷⁷ Bolnav.

³⁷⁸ Să-ţi comunic.

³⁷⁹ Mai rămâne; aştept răspuns.

123.

Frate Ioane!

Prin corespondența mea de dtto. Năsăud 4 februarie în o anumită chestiune Ți-am pus termen ca până în Paști să-mi scrii. Au trecut și Paștile de mult și trece și vara și tu tot taci, taci ca peștele. Poate că ai gânduri de a Te face protopop. Prin acea corespondență eu Ți-am reamintit ca să nu uiți a îndeplini partea a II-a din epistola mea de dtto. 6 decembrie 1891.

Poate că tu nici nu mai ții acea epistolă, de aceea Ți-o mai repet și aici, și anume iată ce Ți-am scris atunci. (să se scrie epistola din 6 decembrie 1891 – n.N.S.).

Cum că Tu ești cam lăsător, o știu eu bine, de aceea am tot așteptat peste termenul pus. Ai grijă căci ai să fii răspunzător și la întâlnire, nu Te voi lăuda. ÎȚi mai prelungesc termenul până la Paștile viitoare în anul 1893, apoi dacă nici până atunci nu capăt barem răspuns, să Te ferești de mine. Te salut poftindu-Ți tot binele, atât ție, cât și întregii familii.

Năsăud, în 24 august 1892, al tău amic, Nestor Șimon.
Nota N.S. Ioan Pop a luat parte la adunarea grănicerească din 27 decembrie 1892, când mi-a promis cum că îmi va îndeplini rugarea până la Paști.

Ibidem, f. 421.

124.

Rodna Veche, 9/V 887.

Onorabile domn,

La prețuita ta epistolă cu care m-ai onorat, îmi permit a răspunde precum urmează:

1. Ce fac – fac din datorință, și dacă mă supără ceva e, că nu pot face cât ar trebui, iar dacă totuși am și vreo mângâiere, aceea constă în aceea că mulțimea de tineri bravi, ca și d-ta, aprobă năzuințele mele. Mă tem însă că voi fi nevoit-a înceta cu multe lucruri bune, ce mi le croisem, și vor rămâne numai în memorie, iar de ralitate vor fi departe, ca eu de d-ta. Cauza

cauzelor va fi, lucru firesc, numai paralele, de dorul cărora mai fiecare cive³⁸⁰ al acestui fericit stat, stă să facă cobe³⁸¹, ca găinile de sete. Din astă cauză am fost silit să sistez edarea³⁸² Cărților Săteanului român îndată cu finea anului expirat. Din astă cauză poate că voi și arunca până cât acolo plata vecie. A fi redactor, la noi, atâta însemnează, cât a munci gratuit, plus a mai pune și din pungă; apoi punga dăscălească n-ai lipsă de a ți-o descrie. De prezent mă ocup nu numai cu școala, și cu literatura populară.³⁸³ Chiar lucrez tom. II a poeziilor populare: Trandafiri și viorele. Material am și mai incurge³⁸⁴ de la cei ce mă cunosc și-mi știu intențiunile. Nu dubitez, nici nu mint că d-ta. vei fi bun și-mi vei trimite manuscrise de literatură populară, ce vei fi având: poezii, povești, anecdote, bancuri, etc., dar cu deosebire mitologia, d. ex. pentru ce zic în satul X la dealul cutare „Dealul Dracului” ori la valea cutare „Valea Zânelor”. Cred că-ți sunt cunoscute opurile lui Kövari Lázló. Cel dintâi îl am eu, după cel de al doilea scriseși la Cluj acum cam patru zile. Cu materii analoage acelora o să împestrițez tomul II al Trandafirilor, firește cu pilde aduse din graiul poporului nostru, mai mult decât cu cele scoase din autori străini, ori chiar și români. La George Sion în București am trimis un tom de povești ardelenesti, acum mai de o lună, și cred că-mi va căpăta acolo un editor. Scurt: deocamdată mă ocup numai cu literatura populară și primesc cu mulțumită manuscrisuri ori de care. Descrierea comunei Ragla n-ar strica să mi-o comunică, ce știi?, poate că ți-aș ști spune ce să faci cu ea și cu alte lucrări asemănătoare.

³⁸⁰ Cetățean.

³⁸¹ Suferă de lipsa lor.

³⁸² Editarea, publicarea.

³⁸³ Populară.

³⁸⁴ Primesc.

2. De Gr. Sima a lui Ionel (dracului) nu știu chiar nimic. I-am fost prim - colaborator foișoarei; aceea a încetat, iar el tace, ca un popă neunit.

3. *De planul D-Tale. cu Istoria proiectată nu știu ce să zic; oare nu-ți bagi securea în lemn prea gros* (s.n.). Ești student, acolo ai să studiezi și încă mult, mai ai lipsă și de pauză, ca unul tânăr, trebuie să se dezvolte simetric, atât spiritual, cât și corporalmente. Apoi, obosind ambele părți peste măsură, lesne te poți periclita. Nu voi însă să zic că să abzici de planul început; prea numai bucura se poate ori care român când vede tineri silitori, că doamne mulți mai avem de cei se ruinează pe sine și moralicește, ruinându-și tot odată părinții materialicește, iar după ce bat halaripul³⁸⁵ câte 2-4 ani prin capitală, se întorc numai schelete, neavând duh și figură, bescari capete seci de creieri, ori cu ei turburi. Drept aceea, când ne iasă în cale câte unul în adevăr bun și silitor, atunci numai a ne bucura putem.

Pentru scopul ce-l năzuiești, îmi pare rău că nu-ți pot da alt ajutor deocamdată, decât trimițându-ți regulat materiile ce ar încurge la mine, după ce d-ta. vei face apeluri în Gazetă, Tribuna, și Telegraful Român. Zi deci expres „Cine voiește a mă ajutama la compunerea istoriei ... fie bun a se adresa la I.P. Reteganul, în Alt Rodna³⁸⁶ (Transilvania), care mi le va împărtăși”.

Atâta deocmadată. Cunoști opurile mele: Inimioara, Trandafiri și Vioarele, Țiganii?

Adunarea generală a ASTREI nu se susține în Bistrița, ci în Sibiu, deci nu știu unde vom conveni³⁸⁷. E tot în Cluj d-l. Eugen Bran ori a mers la Budapesta? Te rog a-i spune salutările mele cele mai călduroase.

³⁸⁵ Joc țigănesc, zbânguială.

³⁸⁶ Rodna Veche, azi Rodna, jud. Bistrița Năsăud.

³⁸⁷ Ne vom întâlni.

Relativ la ortografie, nu pot zice decât că aceasta e afacerea filologilor de la Academia bucureșteană, noi să scriem cum putem, numai să scriem, dar mai mult încă, să citim (s.n.).

Cu altă ocazie mai mult. Salutare! I. Pop Reteganul.

A.N.B, Colecția Virgil Șotopa, d. 230, f. 27-28.

125

Eruarea³⁸⁸ documentelor istorice care afirmative³⁸⁹ s-ar afla la Nicolae Beșan în Monor.

Onoratului Domn Ioan Pop Reteganul, învățător în Rodna Veche.

Iubite amice!

De câte ori m-am întâlnit cu tine nici o dată nu am putut să vorbesc toate câte eu aveam de vorbit pentru că tu totdeauna când veneai la Năsăud erai prea ocupat. Am auzit mai de multe ori și de la mulți oamnei, cum că domnul Nicolae Beșan, socrul tău ar poseda mai multe *documente istorice* (s.N.S.). Tu știi cum că eu mă ocup foarte pe larg cu istoria acestui ținut și tare m-aș bucura dacă întradevăr s-ar afla încă și alte documente. De aceea Te rog a mă încunoștiința despre aceasta, și adică ai tu ceva cunoștință despre acele documente, ce fel și cam de pe ce timpuri se datează, originale sunt sau copii și sub ce condițiuni aș putea veni în posesiunea acelor. De cumva sunt niște documente de valoare atunci eu aș plăti pentru ca să mi se ia niște copii ori aș esopera de la fonduri ca acelea să se cumpere pentru arhiva fondurilor.

Deci Te rog amice fii bun și Te interesează mai de aproape despre această întrebare pentru ca documentele istorice dacă mucezesc în pulpițiu³⁹⁰ cuiva nefolosite nu ajung nimic, ba încă pot fi expuse și pieririi și afară de aceea, singuratice nici

³⁸⁸ Identificarea.

³⁸⁹ În mod cert, sigur.

³⁹⁰ Sertar.

nu pot fi folosite la vreo scriere , decât numai aduse în legătură cu altele (s.n.).

Te rog spune magnificului domn Florian cavaler de Porcius salutările mele și-i comunică cum că eu în iarna aceasta iarăși voi veni până la Rodna spre a vedea documentele și scrierile ce le posedă; spre acest scop îi scriu și o epistolă separată, pe care o alătur aici, cu rugarea ca să i-o înmânezi, și apoi, din când în când mergând acolo să-i aduci aminte ca toate scrisorile istorice să le caute și țină într-un convolut separat, ca așa să nu șed mult pe acolo, deoarece nici timp nu voi avea de a șede.

Pe atunci ÎȚi voi aduce și manuscrisul tău, ce mi l-ai fost dat. Pentru răspuns alătur totodată un timbru poștal de 5. creițari.

Te salut dimpreună cu pe doamna și poftindu-vă tot binele, rămân.

Năsăud, în 10 decembrie 1891, al tău amic, Nestor Șimon.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 93.

126.

Onoratlui domn Ioan Pop Reteganul, învățător gr-cat. în Rodna Veche.

Iubite amice!

În urma epistolei Tale de dtto. Rodna 15/12 1891, am scris domnului Nicolae Beșan din Monor așa după cum ai zis tu, în sensul după cum Ți-am scris Ție și adică ori să-mi împrumute documentele pe speșele mele, ori să mi le vândă mie ori administrației fondurilor. Pentru acest scop, am însărcinat pe directorul Isidor Titieni, ca dacă se va învoi, atunci să-i ajute a conșcrie documentele și să plătească postportul și pe scurt să pertracteze³⁹¹ cu dânsul în numele meu.

³⁹¹ Să trateze.

Necăpătând într-o lună nici un răspuns, am urgat pe directorul Titieni încă în 1 ianuarie a.c. în urma căreia în 31 ianuarie am căpătat de la dânsul următoarea epistolă³⁹².

Așa dar de aici mi-am pierdut speranța deși tu mi-ai scris că „prea cred că va face”. Tu ai fi mare maestru când ai putea esopera dar eu prea cred că nu vei putea. *Când ai putea, ai căpăta bun bacșiș* (s.N.S.). Mult mă mir de astfel de oameni.

În epistola mea de dtto. 10 decembrie 1891 Ți-am scris cum că în iarna aceasta voi veni până acolo, dar nu am putut, căci m-au împiedecat mult de toate, și mai vârtos frigul, temându-mă ca nu, umblând după documente istorice să-mi contrag și ceva morb³⁹³. De acum și temperatura scade de aceea Te rog a-mi îndeplini acea rugare de a merge la domnul Porcius și când vor fi toate actele puse laolaltă și-Ți va zice cum că pot veni atunci să mă încunoștiințezi.

Sper cum că tu vei fi mai binevoitor decât socru tău, de aceea mă las cu toată încrederea în tine.

Năsăud, în 4 februarie 1892, al tău amic,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 96.

127.

Monor, 28/I '892.

Frate Nistore!

Nu mi-ar fi fost greu a răspunde la epistola din 17 decembrie, dar nu voiam a-mi plăti îndată urechea cu un „nu voiește”.

Am încercat la vreo câteva ocazii ca să-l înduplec – în zadar. Mi-a răspuns în urmă că niciodată. L-am rugat să-ți scrie el, mi-a promis-o. Dar sunt ca sigur că răspunsul acela nu Te vei întâlni, și așa de la d-l. Nicolae Beșan nu cred să capeți documente.

³⁹² Vezi mai jos, sub nr. 127.

³⁹³ Să mă îmbolnăvesc.

Dar mai că nici răspuns. El poartă și acum politica statelor europene, e răpit de acele idei și nu vede în jurul său.

[...] ³⁹⁴ Salutări cordiale amicale!

Isidor Titieni.

Ibidem, f. 95.

128.

Rodna, 8/2 '892.

Frate Nestor!

Regret mult că de la socrul meu te-ai ales cu nimic întreagă. O să văd eu, dacă voi fi mai norocos decât fratele Isidor. La moșul Porcius am fost aseară, îndată după primirea epistolei tale. El îți stă la dispoziție, dar numai după Paști, după ce adică vine de la Academie. Acum e ocupat cu lucrări de ale Academiei, că peste vreo 4 săptămâni pleacă, de va căpăta pas ³⁹⁵ și de va fi sănătos. Servus !

I-Pop Reteganul.

Ibidem, f. 94

129.

Pop Ioan Reteganul, învățător în Rodna Veche.

Mult onorate domnule și prietene

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 4 februarie 1892 Te-am rugat ca să binevoiești a esopera de la socrul Tău Nicolae Beșan niște documente, pe care ai zis că le are și mi-ai promis în corespondența din 8/2 '892 că o să vezi dacă vei fi mai norocos decât Titieni Isidor, care a umblat în această cauză fără succes.

După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog, ca acea epistolă a mea să nu o dai uitării, ci citind-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întrucât e posibil să-mi îndeplinești lucrarea mea și totodată a mă încunoștiința, că ce ai făcut până

³⁹⁴ Pasajele se referă la probleme personale.

³⁹⁵ Pașaport. Locuind în Transilvania, pentru a călători în România avea nevoie de pașaport.

acum în acea privință și cu ce rezultat, eventual, dacă din vreo cauză ori alta, până acum nu ai putut ori nu ai făcut nimic, pe când pot spera un rezultat bun. În tot cazul eu aștept răspuns până în 31 decembrie 1892.

Primește salutările mele.

Năsăud în 7 noiembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 92.

130.

Rodna Veche, 17/2 '89

Stimate Domnule!

La prețuita D-Tale epistolă din 10 a l. cr. îmi iau libertatea a răspunde că, date de interes istoric referitoare la singuraticile comune din fostul District al Năsăudului, prin urmare și cu referință la comuna Ragla nu posed; regret dar că în privința aceasta nu pot satisface dorinței D-Tale.

Datele ce le am adunate, se referă numai în genere la istoricul trecutului fostului al II lea regiment de graniță român, însă și relativ la acesta, mai mult despre Valea Rodnei.

Încât am cunoștință, cele mai multe date despre comunele din fostul cerc al Monorului le are D. Nicolae Beșan din Bistrița.

Al D-Tale. stimător,

Fl. Porcius.

Ibidem, f. 84-85.

131.

Magnifice domnule!

Dorind ca să pot completa scrierea mea istorică referitoare la teritoriul fostului al II lea regiment de graniță, m-am decis ca cu vreo ocazie să vin până la D-Ta. după cum am vorbit și în anul trecut, când am fost acolo. De aceea Te rog să binevoiești a aduna toate documentele și scrierile referitoare la aceasta, pe câte le posezi într-un convolut separat, ca așa pe când voi veni, să mă pot informa despre cele ce-mi lipsesc mie.

După cum am vorbit eu mă ocup cu descrierea acestui teritoriu din toate punctele de vedere afară de științele naturale și geologice, și întrucât pot și cu istoria comunelor în special.

D-Ta. vei fi având și unele date mai recente din timpul mai nou despre anumite întâmplăminte³⁹⁶ referitoare la noi, precum epistole de ale fericitului Vasile Nașcu, după cum am aflat eu din unele epistole ale acestuia, și care revarsă o lumină despre multele lupte ce le-a purtat dânsul în Viena cu toți până la Maiestate, despre ce în alte acte nu este urmă.

În speranța cum că M.O. D-Ta. mă vei sprijini în această lucrare grea, mă subscriu,

Năsăud în 10 decembrie 1892 al M.O. D-Tale. stimător,
Nestor Șimon.

Magnificului domn Florian cav. De Porcius, membru al Academiei Române, etc. în Rodna Veche.

Ibidem, f. 91; *Idem*, Colecția Virgil Șotropa, d. 163/10, f. 68.

132.

Radu Sebastian, dr. profesor în Blaj.

Onorabile domnule profesor!

Voiam să vin la Blaj cu ocazia adunării generale a Asociațiunii Transilvănene; după ce aceea, din cauza morții mult regretatului nostru mitorpolit și-a schimbat planul, așa am rămas și eu și prin urmare ai scăpat de sfada³⁹⁷ ce eram pregătit să Ți-o dau. După ce s-a hotărât ca adunarea generală a asociațiunii să se țină pe anul venitoriu³⁹⁸ în Năsăud, așa dar Te aștept aici, unde Te voi putea sfădi³⁹⁹ mai bine. Știi pentru ce ?

În vara anului 1888 pe când ai fost în Cluj și Te pregăteai pentru tema de doctorat, ne-am întâlnit mai adeseori și cu

³⁹⁶ Întâmplări.

³⁹⁷ Cearta.

³⁹⁸ Viitor.

³⁹⁹ Certa.

deosebire la regretatul Ladislau Vaida, cu care ocazie fiindcă Ți-am dat și eu mână de ajutor, mi-ai promis cum că îmi vei da și mie un exemplar din tema tipărită, și până când în ziua de astăzi nu ai împlinit promisiunea. Aceasta e cauza!

Eu așa cred cum că biblioteca mult meritatului nostru român L Vaida e transpusă deja la Blaj în sensul dispozițiilor testamentare. Blajul a câștigat foarte mult prin câștigarea acelei biblioteci, pe care eu, care am aranjat-o și am compus și un catalog mare, o cunosc foarte bine.

Sunt mulți care cunosc foarte bine cum a fost și ce fel de om a fost Lad. Vaida; sunt însă iarăși mulți care nu au avut ocazia să-l cunoască după cum l-am cunoscut noi, care am trăit cu dânsul. Oamenii însă trec și noi încă ne vom trece și duce, iar cei ce vor urma după noi nu vor avea de unde să cunoască pe acela ce ne-a cunoscut pe toți, dacă nu se va apuca cineva ca să-i scrie biografia lui așa după cum merită să fie scrisă(s.n.).

Eu astă greutate aş pune-o pe Blaj, căci dânsii sunt în posesia tuturor scrisorilor rămase de la fericitul L. Vaida. De aceea Te-aş ruga să-mi comunici cum că într-a cui păstrare se află toate câte le-a testat Vaida pentru Blaj, ca să mă pot adresa către acela în această privință.

Nu cumva ai fi aplicat a lua însu-Ți acea sarcină, la care eu încă Ți-aş putea ajuta, căci eu i-am fost „secretarul”, după cum însuși mă numea. Lucrul nu e ușor, căci trebuie să mergi cu dânsul prin multe lupte din trecut, pe la guvern, etc. și trebuie adunate date de la toți contemporanii săi, care încă mai trăiesc astăzi.

Primește domnul meu expresia sinceră a deosebitei mele stime și deși ca necunoscut, totuși nu pot întrelăsa de a gratula stimabilei doamne soții, la succesul strălucit ce l-a avut cu

depunerea examenului de calificare în toate ramurile de instrucție.⁴⁰⁰

Năsăud la 9 octombrie 1892, stimător, Nestor Șimon.

Nota N.S. Am urgat în 30 iulie punând termen pe 30 august 1893.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 533; 537

133.

Stimate Domnule!

Am onoarea a te încunoștiința că ultima D-Tale. epistolă am primit-o și că în privința biografiei decedatului și regretatului Vaida ar fi cu scop să te adresezi la directorul gimnaziului din Blaj, Iosif Hosu, cu atât mai vârtos că întreagă biblioteca lui Vaida este testată gimnaziului, și prin urmare directorul ar avea un fel de obligământ moral pentru a întreprinde pașii de lipsă pentru compunerea respectivei biografii, La tot cazul însă D-T.a ești foarte competent în cauză și cred că deja dispui de datele de lipsă.

Blaj, în 30 august 1893, salutări cordiale, Dr. Sebastian Radu.
Nota N.S. Mai departe am scris directorului gimnazial Hosu Iosif în Blaj, vezi sub acest nume⁴⁰¹.

Ibidem, f. 534.

134.

Rânziș Iacob, oberlieutenant⁴⁰² pensionat în Borgo Tiha.

Mult onorate domnule supralocotenete!

Sunt acum trecuți 7 ani de când m-am apucat cu adunarea de documente istorice referitoare la istoria regimentului al II lea românesc grănicer transilvan de la Năsăud și mi-a succes a aduna un material frumos. *În acest timp m-am adresat către mai mulți*

⁴⁰⁰ Examen de definitivat.

⁴⁰¹ Vezi mai sus, documentul nr. 66.

⁴⁰² Locotenet major.

domni și cu deosebire către aceia , care au luat și parte activă , parte în timp de pace, parte, în bătălii, ca soldați. Unii, între care și domnul colonel pensionat Störch mi-au dat, parte cu gura, parte în scris multe date care până acum nu sunt cunoscute, căci istoria ce a apărut tipărită, în multe privințe e plină de lacune (s.n.). Eu am dorit de mult să vin până la M.O. D-Ta., dar împrejurările mi-au fost de atare natură, încât nu am putut; deci mă văd necesitat pe această cale a mă adresa către M.O. D-Ta., care încă ai fost unul dintre acei luptători care ați îndurat cu batalionul I sub conducerea maiorului Pop Leo în Ungaria în 1848, cele mai grele lupte și cu gloria eternă ați decorat steagul aceluiași batalion.

Istoria și suferințele acestui batalion sunt scrise atât în Istoria tipărită de George Barițiu, cât și în Regiments geschichte de Amon Ritter von Treuenfest. Eu însă cred, cum că toate acele date sunt numai ca o umbră a suferințelor batalionului grăniceresc, căci sunt multe, care nici nu-s amintite, iar altele sunt numai puțin descrise. Eu presupun și cred să D-Ta. îți vei fi notat mai multe din suferințele avute și din toate peripețiile batalionului, afară de aceea vei mai fi păstrând din acel timp, dacă nu cumva scrisori și ordinațiuni oficiale, cel puțin epistole private, din care s-ar putea barem ceva mai adăuga la multele evenimente a regimentului nostru din timpul anului 1848 și 1849, ori doar și din anii de mai-nainte.

De aceea Te rog ca să binevoiești a-mi comunica cum că întrucât posezi scrisori de atare natură și întrucât mi-ai putea ajuta la completarea istoriei glorioșilor grăniceri și, în special a batalionului I în care ai luat parte activă.

D-Ta. poți foarte mult contribui la completarea acestei istorii și sper cum că întrucât îți conced puterile îmi vei comunica, ori cel puțin mă vei încunoștiința, ca dacă ar fi de lipsă să vin chiar eu până acolo.

În dulce speranță, cum că M.O. D-Ta. nu vei întrelăsa ca faptele glorioșilor grăniceri să se îngroape cu trecerea timpului, mă subscriu al M.O. D-Tale., stimător , Nestor Șimon.
Năsăud în 18 iulie 1892.

Idem, d. 23, f. 71.

135.

Borgo Tiha în 22/7 1892.

Domnule Șimon!

Simțămintele dumneavoastră bună oară, ca și ale mele, dovedesc inimă de grănicer și naționalist adevărat, mă bucur de aceea foarte mult, și eu încă după recercarea, am făcut câte am putut, toate întradevăr, și se poate da tipăritului? pagubă că toți camarazii cu care am fost în Batalion, pe rând, ne-au lăsat și s-au dus de la noi.

D-le Șimon, de socotești că mi s-ar cuveni și mie, a gusta ceva din fondurile alcătuite de noi, la care am contribuit și noi, să binevoiești ați aduce aminte și de mine, sau de fiul meu Peter, care are învățătură de ajuns, și ar corespunde la ori și care afacere.

Cu toată stima al D-Voastră de bine voitor, Iacob Rânziș.

N.B. Aș dori să capăt un răspuns. Căpătați⁴⁰³ informația mea și nu uitați de D-L. Neamțu ca unul vrednic și le știe toate.

Ibidem, f. 74.

136.

Mult onorate domnule supralocotenente!

Prețuita D-Tale. epistolă de dtto. B. Tiha 22/7 1892, *dimpreună cu notițele din anii 1848-1849* (s.n.) le-am primit în 25 iulie a.c. și le-am alăturat la actele istorice a batalionului I.

⁴⁰³ Primiți.

Asemenea am primit în 1 august și testimoniul dat în Năsăud la 1 ianuarie 1891 de Ștefan Neamțu și Ioan Andreica, pe care asemenea îl voi folosi la scrierea mea.

Înainte de toate vreau să-Ți clarific D-Tale. cum că eu încă nu stau cu istoria gata să o dau acum la tipar, căci mai am sperare să mai capăt multe documente spre a o putea întregi cât de bine de aceea am și început a scormoni pe la toți, la care am numai sperare de a afla ceva.

O rugare mai am către D-Ta.

În istoria noastră eu am un capitol separat numit Panteonul grăniceresc, care are să curpindă pe toți bărbații mai distinși grăniceri, dimpreună cu biografiile acestora și întrucât va fi cu puțință și portretele lor. Bine înțeles! nu numai bărbații militari ci și civili grăniceri, care s-au distins pe un teren ori altul.

Astfel aș dori să am și biografia D-Tale. Asta sigur D-Ta. ai putea-o face, scriind singur o autobiografie a D.-Tale., căci precum văd ai mare capacitate de a scrie – ceea ce eu nici nu am sperat, căci cugetam cum că bătrânețele Te vor fi slăbit tare – din care cauză am lăsat ca epistola mea primă din 18 iulie să o scrie scriitorul meu cu litere cât se poate de mari și groase, să o păuteți citi. Acum văd cum că ești încă tânăr în puteri și tare de spirit.

Biografia D-Tale. în tot cazul trebuie să ocupe locul prim în istoria grănicerilor, fiindcă ai conlucrat nu numai la salvarea onoarei regimentului al II lea român, ci și a renumelui românesc a națiunii române.

Nu e un lucru neândătinat ca înșiși bărbații de caractere să-și descrie toată viața dimpreună cu toate episoadele mai însemnate. Chiar și însuși clasicul istoriei romane Tacitus, în scrierea sa *De vita et morbus Iulii Agricola*, cap. 1 scrie: „E datină veche a preda la urmași faptele și moravurile bărbaților celor mari. Și în zilele noastre, deși e un timp nepăsător către contemporani, se face aceasta, de câte ori o virtute mare și nobilă

a învins și s-a înălțat peste neștiință și pizmă, aceste păcate comune staturilor mici și mari.

La strămoși însă, precum plecarea la fapte demne de tinere aminte era mai mare și câmpul de facere mai deschis, așa zelul oricărui geniu mare a înălța meritului un monument, iar mai ardente și aceasta nu din părtinire sau egoism, ci pentru mulțumirea bunei conștiințe. Ba unii și descriseră viața mai mult prin aceea încredere în sine ce o insuflă curățenia de moravuri, decât prin sumeție. Nici Rutilie, nici Saur nu pierdură pentru aceasta din credința, au ⁴⁰⁴ din faima bună”.

Pe când vei fi gata cu autobiografia D-Tale să binevoiești a-mi trimite și un portret a dumitale din acel timp, de cumva posezi vreo două exemplare, iar dacă ai numai un exemplar, atunci să-l lași să se copieze unul prin fotograf, asemenea un portret din timpul de acum.

Totodată să binevoiești a-mi comunica cum că ai portrete de la colegi de ai D-Tale, precum și de la alți ofițeri grăniceri și anume a cui portrete, ca așa pe acelea pe care eu nu le am, să le decopiez prin vre un fotograf.

Istoria grăncerilor la care lucru are să fie ca o oglindă vie pentru descendenții noștri, de aceea eu nu întrelas nimic de a o adăuga cât se poate de mult și să nu rămână nimic neamintit, ceea ce e demn să se păstreze pentru viitorime.

Ca să ai o idee barem despre scrierea de care m-am apucat, iată îȚi comunic pe scurt cuprinsul .

I. Geografia istorică a comitatului Bistrița-Năsăud. Marginile, apele, munții, drumurile de comunicație, începând din timpul romanilor.

II. Istoria cea mai veche a locuitorilor români din acest ținut, din timpurile cele mai vechi până la militarizare. Apoi în special istoricul Văii Bârgăului, Rodnei și a comunelor de După

⁴⁰⁴ Sau.

Târg, tratând în special și fiecare comună separat, apoi referințele de drept istoric în general și în special cu vecinii noștri sași, de la descendența lor în acest ținut.

III. Istoricul militarizării Văii Rodnei. Revolta lui Todoran și a consorțiilor, militarizarea Văii Bârgăului și a celorlate comune. Organizarea militară, drepturile și referințele grănicerilor, precum și obligamintele lor, în timp de pace. Căsătoriile la grăniceri. Toate luptele și bravurile până în anul 1866.

IV. Istoricul fondurilor din timpul graniței și până astăzi, precum și a școlilor din întreg districtul. Istoria districtului nostru până astăzi, dimpreună cu toate fazele prin care a trecut.

V. Panteonul grăniceresc; biografiile dimpreună cu portretele tuturor bărbaților distinși ai grănicerilor.

Toate acestea 5 capitole se subîmpart în sute de alte capitole, pe care eu nu Ți le pot enumera pe toate. Chiar și numai din acestea D-Ta îȚi poți face o idee barem despre marea greutate, ce am luat asupra-mi și care trebuie să o suport numai singur, adunând documente relative la istoria noastră, de care generațiile din această epocă a noastră le pasă foarte puțin, încât uneori stăm să alunecăm a crede, cum se zice pe la noi, tabula rasa, cu tot trecutul nostru.

Eu adun date și documente în toate direcțiile arătate.

Documentele care mi le-ai trimis îmi prind bine, numai cât Te duci prea iute cu batalionul. Sunt unele momente care merită și trebuie descrise cât de larg.

Din câte mi-ai scris văd cum că ai putea să-mi descrii pe larg unele momente și anume.

Cuprinderea batalionului maiorului Kofler în Borgo Mureșeni, dimpreună cu toate episoadele mai însemnate și stratagemele, începând înainte de plecarea din Bucovina și până ce au fost transportați cei prinși iarăși în Bucovina.

Eu am descris această expediție a lui Urban după istoria tipărită de Amon Treuenfest, dar aici nu sunt puse toate

persoanele care au jucat rolă la acea expediție, atât de îndrăzneță.

Deocamdată mă mărginesc numai la atâtea până ce voi putea îndeplini barem acestea și întrucât e posibil cât de corect, căci lipsă urgentă nu este, ca așa să compunem pentru viitorime o oglindă cât se poate de clară și un monument pe care să nu-l poată nimeni răsturna din lipsă de dovezi.

Primește prea onorate domnule expresiunea sinceră a deosebitei mele stime ce Ți-o păstrez ca cel mai devotat fiu descendent de grănicer.

Năsăud în 6 august 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 75.

137.

Mult onorate domnule supralocotenente!

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 6 august 1892 Te-am rugat ca să binevoiești a compune autobiografia D-Tale. să-mi comunici portretul D-Tale. și cum că ai portrete ale altor ofițeri distinși și în fine să descrii invazia lui Urban în Borgo Mureșeni când a prins pe maiorul Kofler.

După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog ca acea epistolă a mea să nu o dai uitării, ci citind-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întrucât e posibil să-mi îndeplinești rugarea mea și totodată a mă încunoștiința că ce ai făcut până acum în acea privință și cu ce rezultat, eventual dacă din vreo cauză ori alta până acum nu ai putut ori nu ai făcut încă nimic, pe când pot spera un rezultat bun. În tot cazul eu aștept până la 31 decembrie 1892.

După trimiterea epistolei amintite am mai primit în 4 septembrie o scrisoare a D-Tale fără dată, cu care-mi comunici unele date mai însemnate din istoria regimentului al II lea român. Îmi scrii cum că ai mai aflat și acestea și mi le trimiți. După cum văd eu aceste document e numai copiat de D-Ta., dar nu-mi spui

cum că unde se află originalul și cine l-a compus și în ce timp. A le ști acestea e lucru foarte principal, nu numai pentru mine, ci chiar pentru corectitatea istoriei, căci eu întotdeauna mă provoc⁴⁰⁵ la adevăratul izvor.

Cu plăcere îȚi mai comunic cum că în scrierea unei părți a istoriei noastre mi-am aflat un coleg și anume pe Gabriel Andreiași, fost sublocotenent care a trecut în România unde la București astăzi funcționează ca oficiant superior telegrafo-poștal de gradul al II lea. Chiar în anul acesta a pus sub tipar o broșură intitulată *Amintiri din războiul austro-german de la 1866 (Românii din oștirea austriacă)*, de Gabriel Andreiași, fost sublocotenent, București, Ed. Tipografică Gutenberg, Joseph Göbl, 1892, tipărită în 8° pe 78 pagini. Această broșură am căpătat-o spre citire de la un neam de al lui, Mihăilă Cătiul din Năsăud. Eu i-am scris mai multe de toate și mi-a cerut apoi mai multe date, căci după cum îmi comunicase acum de curând într-o epistolă de dtto. București octombrie 19/31 1892, dânsul a început a scrie din istoria regimentului nostru al II lea de graniță începând de la anul 1847, de la venirea lui Urban, descrie viața din graniță, starea morală și materială a populației, tratamentul în timpul militarismului⁴⁰⁶, mai departe descrie anul 1848 cum l-a petrecut, de la plecarea primului batalion sub maiorul Pop în Ungaria, etc. Eu acum în 13 noimebrie i-am expediat o epistolă în care i-am tras atențiunea la multe de toate, căci am observat cum că în unele privințe nu are cunoștințe de ajuns. Cu proxima ocazie când îi voi scrie îi voi spune și despre D-Ta. și-l voi ruga ca să-Ți trimită un exemplar din scrierea sa despre care am amintit. Are stil bun și descrie multe simplu și frumos.

Acum d-l. meu să trecem la alt șir de idei. Domnul Rusu Nicolae și Ioan Pavel de multe ori mi-au povestit multe anecdote

⁴⁰⁵ Mă raportează.

⁴⁰⁶ Militarizării; perioada de existență a regimentului de graniță.

precum și fapte humoristice dar și adevărate din viața grănicerilor, și după cum mi-au spus dânșii, cele mai multe le-au învățat de la D-Ta. Eu avusem de cuget a face o colecție și de atari povești, parte anecdote, parte și adevărate. Săracii bătrânii noștri grăniceri au petrecut multe, și bune și rele. Nu ar strica dacă afară din cadrul istoriei, am lăsa la copii noștri și astfel de legende, povești și anecdote din viața grănicerilor. Fiindcă am auzit cum că la Domnia Ta se află mai tot magazinul de atari lucruri, eu Te-aș ruga ca să binevoiești a apuca pana și a le scrie toate numai câte le știi: minciuni și fapte, cu nume și fără nume și acelea să mi le comunici, ca eu la timpul său să le pot aminti și pe acelea, căci ori și cum le va judeca omul, totuși își au și ele explicația lor și contribuie la cunoașterea spiritului timpului din graniță (s.n.).

Am uitat să-Ți scriu cum că până acum am publicat în foaia „Minerva” din Bistrița unele date despre supralocotenentul Gerge Pop din Leșu, care a căzut în lupta de la Custozza în 24 iunie 1866. Acum de curând am trimis spre publicare o parte din istoria cea mai veche a acestui ținut și anume despre năvălirea tătarilor pe la anul 1241.

[...] ⁴⁰⁷ Pe când îmi vei răspunde de la cele cerute în această epistolă, totodată să binevoiești a-mi comunica, cum că unde se află copilul D-Tale. și cu ce se ocupă ?

Primește, prea onorate domnule supralocotenent expresiunea sinceră a deosebitei mele stime ce Ți-o păstrez ca cel mai devotat descendent de grănicer.

Năsăud, în 16 noimebrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 76-80.

⁴⁰⁷ Pasajul conține chestiuni personale.

Borgo Tiha în 20 noiembrie 1892.

Mult onoratului Domn Nestor Șimon!

Epistola Domniei Tale d.d. 16 a l.c. am primit-o în 19, din care am văzut că relațiunea mea trimisă despre captivitatea lui Kofler în Borgo Mureșeni, scrisă pe adevăr, nu ai căpătat-o. Nu-i avea crezare, cum m-a surprins aceasta, cât numai pot mai departe exprima, trimițând acea epistolă pe poștă și, așa compusă întru adevăr, pe cum au fost și s-au întâmplat; acum ce pot face, dacă am întrelăsat a o preda cu recipisă, în a cărei urmă aş putea reclama, de unde s-ar' vedea că unde s-a împiedicat, respectiv pierdut acel pachet, dar lipsind aceasta, nu pot face alta nimic, decât să apuc iar pana și să lucru a doua oară; în ce mână a picat s-a fi bucurat, ca să se poată fâli cu un lucru isprăvit de altul? Acum ce am a face decât să prind a povesti întâmplarea din nou, și așa pe lângă toate, că treaba e cam ciudată și cu osteneală totuși trebuie să fac și, oi și începe⁴⁰⁸ pe cum urmează: În luna lui decembrie 1848 eram detașat la Vorpostul⁴⁰⁹ cel mai aproape de Ilva Mare, care încă era ocupată de insurgenți⁴¹⁰, cu o parte de trupă ce-mi era spre dispoziție în satul Coșna, de unde făcând o patrulă și neavând nici cea mai mică întâmpinare⁴¹¹ din partea inamicului, m-am apropiat de Ilva; am intrat în sat, unde întâlnind doi oameni de acolo și, după întrebarea, că unde stau ungurii adevărat în timp de noapte, ne-au descoperit⁴¹² că tocmai acum se află la fogădău⁴¹³, unde petrec cu băutură și joacă și se

⁴⁰⁸ Am să și încep.

⁴⁰⁹ Post, pichet de pază la frontieră.

⁴¹⁰ Maghiari. Din punct de vedere al monarhiei, aceștia erau considerați insurgenți, începând cu toamna anului 1848.

⁴¹¹ Rezistență.

⁴¹² Ne-au spus.

⁴¹³ Crâșmă, bufet.

veselesc, au și muzicanți cu ei. Spusa acestora a fost adevărată, m-am apropiat foarte aproape (sic!) și am văzut că-i drept ce ne-au spus; stam pe gânduri, să-i înconjur și să-i prind, dar și aceasta fără de știrea colonelului Urban, nu am îndrăznit a o face, reținându-mi de datorie a raporta mai întâi și, după aceea, să o duc la îndeplinire. Fiind schimbat cu alt ofițer, de la postul din Coșna, numai ce întâlnesc pe Urban călărind cu suita lui; intră acolo, i-am făcut raport despre toate acelea și mi-a răspuns că are de gând, dacă ar fi cu puțință, să putem prinde întregul batalion, care se află în Borgo Mureșeni, cu maiorul Kofler și se va ține sfat de război (kriegs rath), cum și în ce formă s-ar putea face aceasta; cu aceste vorbe ne-am despărțit, eu am venit la postul meu, pe Pârâu la Poști așa numit, adică în pădure sub umbra molizilor și în omăt până la brâu, în care stare se afla toată trupa. După întoarcerea lui Urban, am fost chemați toți ofițerii la atare Kriegs rath, dar a fost întrebare, că cine s-ar afla, care cunoaște muntele Miroslava, Oala și tot cuprinsul hotarului, ca să-i putem înconjura, pe care m-am aflat, fiind și născut în Borgo Tiha, în vecinătate cu Borgo Mureșeni, necesar a răspunde, că eu sunt acela și cunosc, nu numai munții, ba toate plaiurile, potecile și alte cărări, încă din copilărie; asemenea și Pantelimon Domide, acum mort, dar numai cu mare neceaz și greutate se poate duce la îndeplinire, de care, ce-i spre scopul înconjurării, trebuie vreo câteva zile, pentru a putea străbate, prin omătul cel mare și prin pădure, unde, în timp de iarnă, nu umblă, afară de fiare sălbatice, nimeni.

Sfatul s-a primit și, s-au și hotărât ca așa să fie și să rămâie. Spre acel scop, s-au denumit una companie de cordoniști⁴¹⁴ din Bucovina apoi 3 companii grănicerești; s-au

⁴¹⁴ Serviciul de cordon se efectua în situația declanșării unor epidemii, pentru a evita extinderea acestora și în teritoriul regimentului de graniță de la Năsăud.

făcut pregătiri de rândul nutrimântului⁴¹⁵, dar în zadar, că acesta era foarte slab și după aceea am pornit cu Urban cu tot, până la muntele Merezuri, Ciosa, Dealul Sinenilor, peste apa Iliuța și vârful Prislopului; de acolo, începând pe Coasta Rea, tot prin pădure, în omăt până în brâu, flămânzi ca vai de noi, ostașii grăniceri îmbrăcați slab, mulți au rămas și desculți și după ce au fost făcut planul, am ajuns, în una din acele zile, pe miezul nopții, în capul Borgo Mureșenilor din jos. Locuitorii din Borgo Mureșeni era despre această afacere, prin un spion, cu numele Gavril Pop, sergent din Feldru înștiințați; ostașii grăniceri care cunoșteau pe toți locuitorii din comună, au căpătat ordin, ca să înceapă din capul satului, a intra în fiecare casă, luând și câte un cordonist cu ei, dar numai în cea mai mare tăcere și fără zăbavă, să apuce pe fiecare din unguri, cum l-a afla în culcuș și hopa, să-l scoată în drum, să-i culeagă armele și să nu-i dea răgazul a se îmbrăca până în mijlocul drumului, pe când locuitorii sta gata, prindeau boii la jug, aruncau armele pe sănii, iar Urban, spuindu-i-se că Kofler, cu toți ceilalți ofițeri, care toți erau quartiruiți în quartir ofițeresc în Moroșeni, tocmai în noaptea aceea, au avut o petrecere cu muzicanți, prin jocuri și băuturi, și se află toți amețiți și, că-i lesne⁴¹⁶ a-i prinde, precum s-a și întâmplat; că ajungând Urban acolo, pune la toate ferestrele asistența de cordoniști, aflându-se îmbrăcat cu haine de a cordoniștilor, au străbătut la dânsi, dar numai cu greu, spunând că aduce o depeșă de la generalul Bem. Auzind aceasta au deschis și a intrat în casă. Cea dintâi întrebare a lui Urban către Kofler a fost: tatăl tău, general împărătesc și tu ai îndrăznit a-l rușina și a trece la revoltați, i-a tras două palme peste obraz și nu a voit a le da răgaz de a se îmbrăca, până la mijlocul drumului, în omăt. Cei dinapoi veneau cu cei prinși, și locuitorii cu armele încărcate pe sănii,

⁴¹⁵ Hrană.

⁴¹⁶ Ușor.

tunurile, și toți călăreții Schwoliger încă sosiră aduși prin unter ofiziri⁴¹⁷ (Dumitru Moldovan, Pantelimon Orban și Ion Ilieșiu) ducând caii de frâu și așa nu a rămas nici barem unul din întreg batalionul, care să fi rămas, nepus mâna pe el- unde-i unu, nu-i putere, la necaz și la durere; unde-s doi - Lăsând după aceea o companie la ariergardă în capul Moroșenilor din jos, s-au pornit către Tihuța și mergând, s-au ridicat frumușel și vorposturile lor așezate către Tihuța și anume, una de coacezi și alta de călăreți; la Fântâna Iancului, aceștia din urmă încalecă pe cai și socoteau, cu săbiile trase, a se pune împotriva, dar văzând coloana prinsă și pe marș către Tihuța, descălecară și sta fiecare, ținând calul său, cu armele la picior, așteptând și ei a călători cu camarazii lor către Tihuța și, mai încolo, către Bucovina.

În Tihuța după ce am ajuns, am aflat pe generalul Malkovski, care ne aștepta acolo cu o țără⁴¹⁸ de băutură și puțin profund⁴¹⁹, care le aduse din Bucovina. Ne-au prins foarte bine, dar nu era din ce să bei, nu mult, dar puținelul profundului era înghețat, cât sărea sabia din el când îl despicam cu săbiile. Cine au dobândit pentru această viteză, respectiv expediție, nimeni altul decât D-l. Urban, care s-a decorat cu ordinul Maria Tereza, împreună cu titlul de baronat, pe care s-ar fi convenit și la alții, care au suferit frig, degerături, foamete, câte și mai câte - așa merge în lumea de acum - capra face ce face și păcurarul într-una rabdă și tace. Altă dată mai multe.

D-L. Ștefan Neamțu și Vasile Vârtic încă știu multe și ar putea povesti și ei, mai ales cel dintâi, că multe i s-au dat de cap și lui.

Spre mai departe încredere și convingere nu întrelas a alătura un document referitor la persoana mea; în care formă l-am

⁴¹⁷ Subofițeri.

⁴¹⁸ Puțină.

⁴¹⁹ Slănină.

căpătat, voi povesti altă dată, și nu de alta, fără ca să vă puteți ceva închipui despre mine. Eu posed mai multe documente care le pot arăta ori și unde - asemenea și copilul meu Petre are documente foarte frumoase .

Cu mare părere de rău și cu mare greu am apucat pana, a vă comunica încă o dată, ce au fost trecut peste mine tocmai acum la bătrânețe mele, dar nu-mi pasă, slavă celui de sus, mă aflu la putere și sănătos, pot mânca și bea, numai de am ce, măcar cum nu sufăr lipsă de nimic.

D-le. Șimon, câte se ostenește atâta pentru iubita noastră națiune neconținut! Săracii grăniceri, să-l cunoască, că mult i-ar mulțumi, precum doresc și eu a-l cunoaște, nu numai din condei, ci și în persoană. Ție-te Dumnezeu D-le. Șimon, cu sănătate și ani îndelungați, care-ți pofteste al Domniilor Voastre, cel mai plecat și umilit serv,

Iacob Rânziș,
c.r. supralocotenent în pensiune.

Anecdote.

Căsătoriile sub sistemul grăniceresc se slobozea numai de la companie. Mirii trebuiau să știe rugăciunile, almintrea nu căpătau slobozenie. Iată că vine o păreche din Borgo Bistrița și căpitanul întreabă mireasa, că știe cele patru de lipsă; răspunsul a fost că știe; atunci căpitanul zice, spune; era un căpitan stupid – mireasa începe a zice: 1. să ai un car de mălai; 2. o vacă cu lapte; 3. o bute⁴²⁰ de curechi; 4. un porc gras. Căpitanul zice: răspuns bun, poate primi încuviințarea. Mirele nu știa nimic, dar era un comedieș de ordonanță, l-au pus în locul mirelui și au început a spune o poveste, că au fost odată ca altă dată. mai pe scurt. Minciuni. Pe acela căpitanul l-a trimis la învățat, apoi să primească încuviințarea.

Ibidem, f. 97-98.

⁴²⁰ Butoi.

Mult onorate domnule supralocotenenete!

Prețuita D-Tale epistolă de dtto. Borgo Tiha în 20 noiembrie 1892, trimisă recomandat în 5 decembrie prin poșta din Borgo Prund sub nr. 778 am primit-o în 7 decembrie 1892. Toată descrierea invaziei lui Urban în Borgo Mureșeni și prinderea maiorului Kofler le voi înregistra cu plăcere în istoria scrisă deja de mine. Pentru cele comunicate îȚi mulțumesc din toată inima, daună⁴²¹ că nu au făcut alții ca d-ta, căci atunci astăzi am avea o istorie foarte frumoasă. Eu când voi veni la Borgo Tiha voi aduce cu mine toată istoria din anul 1848/49 ca să o vezi.

După ce D-Ta. îmi promiți cum că-mi vei mai descrie unele și altele, eu foarte mă bucur căci de la D-Ta. capăt un adevărat tezaur istoric. Nu uita nici de anecdote, dar cu deosebire de scrierea autobiografiei D-Tale, după cum Te-am rugat în epistola mea de dtto. 6 august 1892, apoi de portretul D-Tale.

În fine mă recomand.

Nășăud, în 17 decembrie 1892. Al M.O. D-Tale. stimătoriu,
Nestor Șimon.

Ibidem, f. 80.

Borgo Tiha în 9 februarie 1893.

Mult stimatului domn Nestor Șimon!

Am cunoscut și cunosc neconținut, după cum m-am convins din mai multe scrisori, primite din partea D-Voastră, de care m-am bucurat, și totdeauna mă bucur. În pachetul care-l trimit, vei afla multe, care din ele, s-ar putea, și în privința Istoriei regimentului nostru. Aș fi făcut aceasta și până acum, dar dându-mi-se atâtea de cap de la începutul anului 1892

⁴²¹ Păcat.

încoace, tot lovituri peste lovituri, și întratât de grele, de mai nici nu le pot înșira aici, ba încă ce-i mai mult, nu am fost în stare a trimite la Aurora camăta⁴²² pe anul trecut, dar mi-am propus că voi începe a mă ușura cât de curând, plătind în toată luna din pensie câte 10 fl. și de a dura cât de mult, până voi fi de tot plătit, numai mă rog a vorbi despre aceasta cu domnul Larionesi, a mijloci, ca nu cumva să se abzică capitalul. Aveți dară bunătate a isprăvi aceasta și a-mi face cunoscut încât să trag nădejde, pentru care facere de bine, totdeauna mă voi arăta mulțumitor.

Greutățile

1. În 30 ianuarie 1892 a murit muierea fiului Petre; ne-a cauzat multe cheltuieli, aducând cele de lipsă de la oraș:

2. după aceea, în luna octombrie, cu logodirea în Șintereag, iar speze;

3. Cununia în luna aceea cu spese enorme, după aceea cu doctor;

4. apoi, în 26 noiembrie, cu înmormântarea aceluia fiu, aducând iarăși cele de lipsă, pe cont, de la oraș, din toate acestea vei putea crede, cum mă aflu eu acum.

Mă rog, să nu iei în nume de rău, exprimările celui mai sincer și al D-Voastre de bine voitor,

Iacob Rânziș.

Ibidem, f. 81.

141.

Mult onorate Domnule Secretar a fondurilor din Năsăud,

Nestor Șimon, în Năsăud

Deoarece domnul meu Oberleutenant⁴²³ au repausat în 10 decembrie și domnul meu au fost trimis toate scrisorile la mult onoratul Domn și documentele toate le cer la domnul Corps

⁴²² Dobânda.

⁴²³ Locotenent major.

Comando⁴²⁴ în Bistrița, și noi suntem de părere ca toată datoria să o solvim în fonduri cu toată siguranța, fiindcă mi-au fost făgăduit că pentru un loc care stă în vîndere pentru toată datoria la Aurora, în preț de 500 fl. și mă rog aveți bunătatea ca un tată părintesc, să ne trimiteți toate documentele Domnului Rânziș, a soțului meu, că fără de acelea, n-am nici un succes la cererea mea, ca o văduvă. Fără de aceea caută Domnii documentele domnului Oberleutenant Rânziș, aveți bunătate cât în scurt să le dobîndim, fiindcă la din contră, eu ca văduvă sărmană sunt pentru documente tare scurtată.

Mă rog din nou să aveți bunătatea, ca să-mi trimiteți documentele și îȚi sărut mîna respectate domnule ,

Borgo Tiha în 31/XII 1894, Maria Iacob Rânziș.

Ibidem, f. 101.

142.

Rebra Mare, în 21/2 1885.

Frate Nistore!

Correspondența D-Tale. din 17 /2 a.c. am primit-o. În aceeași corespondență Te îndrepti către mine spre a-ți împărtăși unele date despre comuna Ragla. Deci la dorința D-Tale. îȚi împărtășesc datele cerute și anume: Eu am mers în Ragla ca preot la anul 1875 în 28 octombrie st.n. apoi am pășit din Ragla ca preot în Rebra Mare la anul 1877 în 5 aprilie, st.n. Apoi parohia Ragla după protocolul dat de reprezentanța comunală din anul 1875 a dat la protocol că: pentru preot adică „portio canonica” pămînturile care are să le folosească preotul ca beneficiu parohial sunt 17 jugăre 485 orgi⁴²⁵ pămînt arătură. Iar 12 jugăre 1089 orgi este fînaț. Acest pămînt de arătură și fînaț a fost pus a se folosi de preot, însă au rămas 2 pămînturi și anume

⁴²⁴ Garnizoană.

⁴²⁵ Unitate de măsură pentru suprafață, egală cu 1,92 m².

pământul din porția canonică, care comuna le-a rupt și a voit să fie pentru cantor și anume pământul numit: „Fânați Strâmba” în mărime de 1347 orgi între vecinii Roman Grigore și Iuga Toader, apoi: „Arătura pe Vale”, în mărime de 862 orgi, între Rusu Ioaniția și Adace Rafila. Deci aceste două pământuri încă se țin de preot; și eu cât am fost în Ragla, le-am lăsat a se folosi de către cantori pentru bună înțelegere; însă, de când a intrat d. Posmușan, mi se pare că nu le-a folosit cantorul, ceea ce mai bine vei fi știind. Iar în cât se ține de nr. sufletelor, acel nr. Ți-l împărtășesc asemenea după cum arată Schematismul diecezan tipărit în anul 1882 și anume:

Religia	Gr. cat.	Gr. ort.	Luterani	Ung	Iudei	Suma
Ragla	457	-	-	1	4	462
Dumitrița	73	-	808	-	14	895
Pietriș	96	-	1072	-	12	1180
Satu Nou	86	-	809	-	7	902
Orheiul Bistriței	21	19	623	-	42	705
Suma	733	13	3312	1	79	4114

Așadar aici alăturat după Schematism se poate vedea că atât în Ragla, cât și în filialele sale câte suflete sunt ca locuitori de fiecare confesiune. Cu toate că în Ragla separat sunt separat gr. cat. 457. În cât se ține de alte date după Schematismus, biserica parohială cea veche s-a edificat în anul 1753.

În matricule are scrise de la anul 1808, adică din acest an se află matricole în parohie.

Alte date nu Ți se pot împărtăși, căci nu vin în atingere cu alte. Din partea-mi primește salutări; asemenea împărtășește salutările mele și consătenilor mei, Paul Svințiu și Leon Scridon.

Al D-Tale. de binevoitor, Onisim Rotaru,
preot în Rebra Mare.

Idem, d. 22, f. 160-161.

Rotaru Onisim, preot gr-cat. în Rebra Mare.

Onorate domnule părinte!

Subscrisul având lipsă a cunoaște toate documentele câte se mai află astăzi pe teritoriul fostului district al Năsăudului, mai înainte a regimentului al II lea de graniță, am început a scruta prin toate comunele ca așa, să pot completa cât se poate mai bine istoria acestui district, la care lucru de mai mulți ani. Fiindcă mie îmi este peste puțină a căuta în persoană în tot locul, de aceea mă adresez către D-Ta. pe această cale cu rugarea ca să binevoiești a-mi comunica cum că din care an mai vechi se află documente, acte și alte scrisori, atât în arhiva bisericii de acolo, cât și în arhiva comunei, de ce cuprins sunt acelea până în anul 1851, ca așa să pot dispune ca acte și documente de ceva însemnătate să mi le iau în copie. Eu sper cum că după cum se află scrisori și prin alte comune, așa se vor fi aflând păstrate și acolo.

Tot odată să binevoiești a-mi comunica cum că din care an se încep matricolele de acolo, precum și protocoalele de acolo, precum și protocoalele de ordinațiuni emenate de la vicarii foranei din Valea Rodnei.

Primește salutările mele.

Năsăud, în 4 decembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 159.

Rotaru Onisim

Mult onorate domnule,

La scrisoarea D-Tale. din 4/12 a.c. vin spre ați împărtăși despre cele poftite și anume: spre a Vă împărtăși că ce fel de scrisori s-ar afla în arhiva comunei și în cea bisericească a comune Rebra, care ar putea fi de ceva însemnătate spre a Vă putea înlesni scopul intenționat. Deci Vi se împărtășește cum că

în arhiva comunei Rebra nu se află ceva scrisori și documente de ceva însemnătate, decât numai „urbariul”, adică scrisorile în care sunt însemnate posesiunile locuitorilor, așa după cum se află și prin alte comune, iar altceva nu se află.

Apoi în arhiva bisericii încă nu se află alte scrisori și documente decât Matricolele, care se află începute de la anul 1810 și până la anul 1834; sunt scrise cu litere vechi, puțin legibile⁴²⁶, va să zică după graiul poporului „cu potcoave”⁴²⁷ iar de la 1834 sunt scrise cu litere latine. Apoi protocolul ordinațiunilor se află început numai de la anul 1850 de sub vicarul Macedon Pop.⁴²⁸

Atâta Vă pot împărtăși la cele poftite, poftindu-Vă tot binele dimpreună cu la stimata familie.

Al D-Voastră de bine voitoriu, Onisim Rotariu,
Rebra, în 10/12 1892.

Ibidem, f. 158.

145.

Rus Victor, profesor în Losoncz (comitatul Nograd).

Iubie nașule!

[...] ⁴²⁹ Pe profesorul Dr. Artemiu P. Alexi l-am pensionat de vreo doi ani, fiindcă a căzut într-un morb mental. Dânsul a mai purtat și niște negoț împreună cu librăria Concordia, a devenit insolvent, creditorii i-au luat tot ce a avut, până și

⁴²⁶ Lizibile.

⁴²⁷ Caractere chirilice.

⁴²⁸ Vezi lucrarea acestuia *Activitatea vicarilor foranei eppesci gr. cat. din districtul Năsăudului, de la înființarea vicariatului până la vicarul Andchidim Popu închisive*, Budapesta, 1875, 110 p. Biografia sa la Iuliu Moisiș, *Figuri grănicerești năsăduene. Vicarul și prepozitul Macedon Pop (1809-1873) în „Arhiva Someșană”*, nr. 19/1936, p. 158-189.

⁴²⁹ Pasajele anterioare conțin probleme personale.

pensiunea sa e îngreunată⁴³⁰ cu câteva mii de florini, așa că din pensiunea lunară de 73 florini pe toată luna i se detrag⁴³¹ peste 30 florini. *Astăzi trăiește în comuna Rebrișoara lângă Năsăud, fără de a ști de sine, în casa servitoarei (țiuțoarei) sale. Pe scurt dânsul e un mort viu. Asemenea e un mort viu și profesorul nostru de la Universitatea din Cluj Dr. Grigore Silași, care de vre-un an de zile a fost adus aici în Năsăud de către nepotul său Dr. Emil Filipan, medic. Întreaga bibliotecă sa a dat-o gimnaziului din Năsăud, numai cât a treia parte din cărți lipsesc. Astăzi trăiește aici în Năsăud și locuiește dimpreună cu sora sa văduvă după preotul din Buza, tatăl medicului Dr. Filipan (s.n.).*

Noutăți de ceva însemnătate nu sunt pe aici. Inteligența de pe aici, o mare parte s-a depărtat la Sângeorz la scalde⁴³². Eu caut mai mult să păzesc Năsăudul, căci și când aş putea să mai ies și eu, nu este cine să mă substituie, cei care ar fi să mă substituie, nu se pricep, și încât pricep, nu știu limba statului, în care se întâmplă corespondența principală cu organele statului. Așteptând răspuns vă salut pe toți, iubitor fin, Nestor Șimon Năsăud în 22 iulie 1896.

Ibidem, f. 512.

146.

Sânjoan Dănilă, notar în Maieru.

Amice Dănilă!

Tu încă de mult mi-ai promis cum că încă îmi vei sta în ajutor la adunarea de documente istorice referitoare la regimentul al II lea de graniță.

După ce până acum de la tine nu am căpătat nimic, vin să Te molestez⁴³³ cu această scrisoare și a Te ruga, ca după ce

⁴³⁰ Grevată.

⁴³¹ I se rețin.

⁴³² La Sângeorz Băi, la băi.

⁴³³ Admonestez.

Dumnezeu Te-a învrednicit ca să fii notar în comuna Maieru, să binevoiești pe apucare a Te băga și în arhiva acelei comune și să vezi cum că scrisorile și actele aflătoare acolo, până la care am merg îndărăpt⁴³⁴ și cu deosebire eu doresc să știu începând de la anul 1851 îndărăpt până la timpurile cele mai vechi. Află-se multe și cam de ce natură, ca așa cu timpul să-mi pot decopia pe cele mai importante.

Spre orientare îți comunic cum că eu mă ocup nu numai cu istoria generală a graniței militare, ci și cu istoria specială a fiecărei comune, prin urmare și a Maierului, care e o comună foarte veche, deoarece o aflu amintită într-un document chiar din anul 1440. Cu borgovenii încă mă ocup cu dinadinsul. Deci Te rog ca ceea ce numai știi că mi-ar putea servi spre orientare, fii bun și-mi comunică, căci nici Tu nu vei trăi cât lumea și nici eu, deci să lăsăm barem ceva la posteritate, ca să vadă cum au trăit străbunii și părinții noștri.

Sper cum că îmi vei îndeplini rugarea mea despre rezultat mă vei încunoștiința, cu atât mai vârtos, căci știu cum că-Ți place a Te ocupa cu literatura. *Noi grănicerii avem o literatură foarte bogată, e un adevărat tezaur, numai că acela încă și astăzi zace ascuns, căci oamenii noștri nu sunt dedați și nici nu le prea place a scormoni pulverea⁴³⁵ arhivelor, ba sunt unii care nici dacă le pui tipărite pe hârtie curată, totuși nu le citesc; aceștia sunt așa numiții oameni spurcatului interes egoist (s.n.).*

Primește amice expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud în 30 noiembrie 1892.

Nestor Șimon

Ibidem, f. 472; 475.

⁴³⁴ În trecut.

⁴³⁵ Praful.

Frate Șimon!

Conform înțelegerii avute, alăturat îți trimit Historia comunei Ilva Mare, rugându-Te a-mi retrimite o recunoștință despre primirea acelui document; după întrebuintare a mi-l reda în pace, întreg și sănătos. (! n.n.).

Ilva Mare în 19 noiembrie 1891. Salutare, Slăvoacă.

De cumva voi da și de alte documente de interes, Ți le voi comunica.

Ibidem, f. 453.

148.

Slăvoacă Hieronim, preot din Ilva Mare îmi trimite istoria acelei comune.

Frate Ieronime,

Cu scrisoarea Ta de dtto. Ilva Mare în 19 noiembrie 1891, înmanuată⁴³⁶ mie prin domnul Iuliu Ciorceriu, student de clasa a VIII a gimnazială, am primit spre folosire Historia Comunei Ilvei Mari scrisă de Paul Gălan.

Această istorie constă din 2 fascicule, fiecare câte 6 coli și un pătrariu de hârtie pe care se continuă cu § 84-89.

Pe când cu mulțumită îȚi atestez primirea ei, Te rog totodată să nu întreleși a căuta tot felul de hârtii vechi, chiar și epistole de pe la privați, și a le aduna și păstra în arhiva bisericească. Istoria trimisă o voi copia toată și împărți prin istoria mea și nu peste multă vreme Ti-o voi trimite. Ori și când vei veni în Năsăud mă caută ca să Ți-o pot da, ori o voi trimite iarăși prin d. Iuliu Ciorceriu.

⁴³⁶ Înmanată.

Eu cred cum că în arhiva bisericii se vor fi aflând și protocoalele de ordinațiuni emenate din partea vicarilor foranei din Valea Rodnei. Caută și-mi scrie despre orice scripte vechi.

Până la altă ocazie, Te salut amical.

Năsăud în 21 noimebrie 1891,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 452.

149.

Frate Ieronime!

În legătură cu scrisoarea mea de dtto. 21 noimebrie 1891, aici alăturat îți trimit prin domnul Iuliu Ciorceriu hârtiile câte mi le-ai predat și anume:

1. Istoria comunei Ilva Mare scrisă de Paul Gălan, în anul 1863, dimpreună cu istoria parohiei Ilva Mare scrisă de Grigore Gălan în 21 iulie 1841, cusute într-un fascicul.

2. *Documentele pe care mi le-a adus în 13 decembrie 1891 cu ocazia introducerii vicarului* (s.n.) în număr de 23 bucăți, pe care de asemenea le-am cusut într-un fascicul deosebit, cu observările scrise pe ambele fascicule.

Te rod dar să mă ștergi din evidență și pe când va veni d-l Iuliu Ciorceriu îndărăpt să-mi trimiți adeverința de primire și să-mi atestezi primirea documentelor.

Mulțumindu-ți pentru deosebitul interes arătat, Te rog ca și mai departe a avea grijă despre atare vechituri, căci nu poți ști când poți să ai lipsă de dânsle. De vei mai afla comunică-mi.

Dacă până pe sărbătorile Crăciunului nu ne vom putea întâlni, primește dinpreună cu întereaga familie, felicitările mele. Deie-ți Dumnezeu în anul care trecem aceea ce-mi doresc mie și familiei mele.

Năsăud în 1 ianuarie 1892. Al tău amic binevoitor,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 460

150.

Șoldea Basiliu, preot gr. cat. în Mititei.

Mult onorate domnule părinte!

Subscrisul, având lipsă a cunoaște toate documentele câte se mai află astăzi pe teritoriul fostului district al Năsăudului, mai înainte a regimentului II de graniță, am început a scruta prin toate comunele, ca așa să pot completa cât se poate mai bine istoria acestui district la care lucru mai de mulți ani. Fiindcă mie îmi este peste putință a căuta în persoană, prin tot locul, de aceea mă adresez către d-ta. pe această cale cu rugarea ca să binevoiești a-mi comunica cum că din care ani mai vechi se află documente, acte și alte scrisori, atât în arhiva bisericii de acolo, cât și în arhiva comunei și cam de ce cuprins sunt acelea până în anul 1851, ca așa să pot dispune ca acte și documente de ceva însemnătate, să mi le iau în copie. Eu sper cum că după cum se află scrisori și prin alte comune, așa se vor fi aflând păstrate și acolo.

Totodată să binevoiești a-mi comunica că cam din care an se încep matricolele de acolo, precum și protocoalele de ordinațiuni eminate de la vicarii foranei din Valea Rodnei. Spre orientare te încunoștiințez cum că eu scriu nu numai istoria generală a acestui district, ci și a comunelor, în special, precum și biografiile bărbaților mai distinși din fiecare comună.

Năsăud în 12 decembrie 1892.

Nota N.S. Am urgat cu data de 1 august 1893, punând termen pe 27 august ori chiar până în finea decembrie 1893.

Ibidem, f. 463.

151.

Onorate Domnule!

La scripta D-Tale. din 12 decembrie 1892 am onoare a răspunde, cum că în parohia mie încredințată se află matricole de

la anul 1802 încoace. Ordinațiuni de la vicarii noștri se află de la anul 1837.

Documente însemnate nu se află, fără o însemnare se află într-un protocol vechi despre numărul oamenilor grăniceri care au participat la bătăliile ce le-au avut împărăția noastră și anume, este însemnat că :

1. că la tabăra Burcușului au mers din Mititei 16 inși, din care 6 au rămas în oaste morți;

2. la tabăra turcului au luat parte 67 inși, au rămas morți 15;

3. tabăra cea lungă au fost 51 inși, au venit 2 plezuriți⁴³⁷ și 1 rămas;

4. la tabăra cea scurtă au luat parte 40 inși, au rămas 9 și 1 plezurit;

5. la tabără la poleac⁴³⁸ au mers 20, și au rămas 5;

6. În anul 1812 au mers 46 inși și numai 1 a rămas mort, apoi 2 plezeriți și decorați cu semne

În anul revoluției au dat comuna 100 feciori, din care 13 au rămas morți. Alte documete nu se află.

Mititei, în 14 august 1893.

Basiliu Șioldea, paroh.

Ibidem, f. 464.

152.

Șorobetea Ieronim, învățător pensionat în Sângeorz.

Mult onorate domnule învățător,

Când a curs afacerea de pensionare a D-tale. am cugetat „requiesat în pace”, adică să odihnească în pace, căci acesta e principiul pensionării, ca oamenii care au lucrat mult în viață să se mai și odihnească. Eu însă care sunt convins cum că D-Ta. ai mai putea lucra și mai departe - căci poți, am cugetat cum că nu

⁴³⁷ Răniți.

⁴³⁸ Polonez; în Galiția.

voi comite nici o eroare dacă eu voi mai pretinde de la D-Ta. și ceva activitate. Eu după cum cred, cum că știi, de multă vreme studiez și scriu istoria regimentului al II de graniță de la Năsăud, tratând-o din toate punctele de vedere. Ca însă să pot a descrie aceasta cât de exact, am lipsă de documente și scrisori autentice, pe care eu nu le pot suge din degete, ci aceea care le posedă, să mi le împărtășească. D-Ta., ca către un om care acum nu mai are așa de multe ocupațiuni, ca să binevoiești încă a Te interesa despre istoria trecutului nostru și cu deosebire despre comuna natală a D-Tale. St. Georgiu⁴³⁹. Eu tare cred cum că în comuna aceasta veche despre care se face amintire chiar prin unele documente din anul 1440, se vor fi aflând multe scrisori, acte și documente, cel puțin de la anul 1762 încoace, adică de la înființarea graniței militare încoace și anume, dacă nu pe la privați, atunci în arhiva comunei.

D-Tale., care locuiești în continuu acolo, îȚi va fi mai ușor decât mie a scruta arhiva acelei comune, de aceea mă îndrept către D-Ta. cu această rugare, ca să binevoiești pe rând a o scruta și examina și apoi a însemna actele și scrisorile ce se află acolo și care pot contribui nu numai la lămurirea istoriei noastre grănicerești în genere, cât și în special la istoria separată a comunei St. Georgiu, din timpurile cele mai vechi până la anul 1851, adică până la desființarea graniței militare.

Afară de acestea nu trebuie lăsați din vedere și bărbații mai distinși care au ieșit din acea comună, la a căror familii trebuie că se află rămase multe scrisori, care pot contribui nu numai la cunoașterea multor chestiuni și fapte de însemnătate, ci și la cunoașterea vieții acelor bărbați.

Comuna Sângeorz a dat din sânul său mulți bărbați însemnați, pe toate terenurile și aceea nu trebuie uitați. Eu mă ocup într-un capitol separat și cu biografiile bărbaților mai

⁴³⁹ Sângeorz - Băi.

distinși, care înfrumusețează istoria noastră cea frumoasă grănicerească.

Sper cum că D-Ta. îmi vei da tot sprijinul în toate cele înșirate mai sus, despre ce tare Te rog cu adausul, ca să binevoiești a-mi comunica întrucât poți să ajuți la scormonirea acelor documente.

Primește domnule învățător expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud în 1 decembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 467.

153.

Stimate Domnule!

Abia acum a venit rândul ca să-Ți răspund la epistola trimisă și regret mult că la cea dintâi recercare trebuie să răspund în mod nesatisfăcător.

Arhivă la comuna Sângeorgiu din timpul graniței nu există deloc, pentru că în iunie 1849, cu ocazia când a fost persecutați⁴⁴⁰ insurgenții maghiari de către ruși, alt rău n-au făcut, căci n-au avut timp, dar cancelaria companiei au prădat-o, așa încât după dâșii - noi copii - eram de 8 ani am fost cei mai mari.

Ce a mai rămas - după cum îmi spune bătrânul Haliță la desființarea graniței, când era aici comandant de stație supralocotenentul Reiner - s-a trimis la Sibiu și Viena (s.n.).

Înainte de graniță - pe când au stat sub stăpânirea cetății Bistriței, ce va fi fost, trebuie să se afle acolo, ceea ce s-a văzut și de la comunele care au purtat proces cu sașii, că multe acte le-au scos cu mare greu tot de acolo. Apoi episoade tradiționale ce se poartă prin gura vlugului⁴⁴¹ fără date, nu cred a le putea folosi în

⁴⁴⁰ Atacați.

⁴⁴¹ Pe cale orală.

acte publice, și încă în istorie, unde trebuie bază și autenticitate, de acelea aș putea produce vreo câteva, dar nu-ți pot folosi nimic.

Persoane demne de istoria din timpul graniței au putut fi Buia, fostul comandant al Institutului din Năsăud, care a fost de aici, și descendenții lui, adică soția sa stabilită în Mititiei; alte urme pe aici nu știu.

Despre școale? Cu siguranță nu știu, fără deduc din auzite că cea dintâi școală în jurul acesta a fost, la care au fost instruiți⁴⁴² discipoli din comunele vecine – a fost aici – deschisă cam pe la finea secolului trecut.

Fosta școală trivială pe la 1837 sub vicarul Marian ceea ce știu că știi.

Personalul didactic la ambele institute, la caz de lipsă l-aș putea înșira, care după care a fost, și că cam cum îi cheamă.

Tot ce s-ar putea căpăta de aici bun, dar și aplicare pentru D-Ta. se poate căpăta de la biserică, căci în ea se pot conserva mai bine și a și avut o sesiune temeinică, unde știu, de asemenea, Te-ar interesa.

Sănătate și voie bună, salutări cordiale,
bătrânul Sorobetea.

Sângeroz, 29/12 1892.

Ibidem, f. 468.

154.

Brașov, 22/VIII 1894.

Frate Nistore!

Astăzi m-am decis, să competez⁴⁴³ la postul vacant de profesor. Măine (joi) voi trimite suplica *express* (s.V.Ș.) la

⁴⁴² Instruiți.

⁴⁴³ Să concurez.

adresa comisiei. *Ca sincer prieten, te rog lucră, ca acum, dacă o dată am făcut-o de am calculat, să n-o fi făcut în zadar* (s.n.).

Prietenul și colegul de la „Deustches Volksblatt”, Ieronsek mi-a povestit cum că ați convenit⁴⁴⁴ în Pesta și i-a plăcut mult de tine. Epistola ta o primise târziu aici, când era la mine. În tot cazul e bine să stea omul pe picior bun⁴⁴⁵ cu persoane cum e și el.

Rămânând în așteptare să fiu încunoștiințat despre rezultat, rămân al tău, sincer, Virgil.

Ibidem, f. 462.

155.

Sibiu 30/X 1907.

Stimate Domnule!

În urma convorbirii avută cu domnul căpitan Marțian, am onoare a Vă ruga: binevoiți a mă încunoștiința, ce conțin documentele ce le aveți și de unde le aveți, și să primiți condițiunile statorite de Domnul Marțian, pentru decopierea documentelor ce Vi le vom cere ?

Am dori să avem un simplu conspect, indicat cu vreo câteva cuvinte: ce anume conține documentul? pentru că se poate ca nu fiecare document să se potrivească pentru Muzeu. În acest caz noi am plăti copierea documentelor, iar Domina Voastră V-Ați reține copiile, și pentru Muzeu, ați trimite originalul, ce-l vom cere.

Altcum nu înțeleg ce interes puteți avea de documente, decumva nu sunt familiare, dacă acelea se vor păstra aici în Muzeu. De aici își poate lua ori și cine copie.

Doar ar fi bine să ne trimiteți conspectul amintit, iar noi să Vă dăm un preț oare care, pentru documentul cel vom cere.

⁴⁴⁴ Ați vorbit.

⁴⁴⁵ În relații bune.

Vă rog înțelegeți-Vă cu Domnul Artemie Mureșan, apoi împărtășiți-mi dorința D-Voastră.

Observ că pentru Muzeu, numai documente originale, sau copie legalizată are valoare, iar legalizarea ar costa prea mult.

Vă rog să-mi dați cât mai curând un răspuns, să-l pot duce în ședința Comitetului Central, deodată cu hârtia Domnului căpitan Marțian.

Primiți, Vă rog, expresiunea deosebitei mele considerațiuni.

Iosif Șterca Șuluțiu.

Ibidem, f. 448-449.

156.

Stimatlui domn Iosif Șterca Șuluțiu, prezidentul „Asociațiunei Române pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, în Sibiu.

Stimate domnule Prezident!

La prețuita D-Tale. epistolă dtto. Sibiu 30/X 1907, mă grăbesc a răspunde următoarele. Eu de când eram ascultător de drepturi în Cluj, cam de la anul 1885 încoace, am început a mă ocupa cu adunarea de material pentru istoria regimentului II român de graniță din Ardeal, pe care teritoriu mai târziu s-a înființat fostul „District al Năsăudului”⁴⁴⁶, astăzi contopit în comitatul Bistrița-Năsăud. Am și scris mult în această privință.

Mai târziu nu m-am îndestulit⁴⁴⁶, numai cu istoria pur militară, ci am început și cu partea geografică a acestui ținut, precum și cu întreaga istorie mai veche, începând din timpurile cele mai mai vechi și până astăzi, cu desoebită privire la români. Am consultat pot zice mai toate câte s-au publicat despre acest ținut și câte le-am aflat în biblioteca Muzeului de la

⁴⁴⁶ Mulțumit.

Universitatea din Cluj, unde era custode Dr. Szabo Károly, care mi-a permis intrarea liberă și studiam într-o chilie⁴⁴⁷ cu dânsul.

În 1889 devenind vacant postul de secretar la Fondurile grănicerești din Năsăud, am cugetat că am bună ocazie de a veni aici – la izvor – să-mi adun în vreo 3-4 ani datele de lipsă și apoi să continuu pe vreo carieră juridică – lucrând printre altele și la istoria noastră.

În 1 august 1889 am ocupat postul de secretar și de atunci încoace, de la diverși particulari, am adunat tot felul de documente.

Acestea toate se referă la afacerile din timpul cât a sustat granița, cât și după desființare.

Cea mai mare parte sunt în copie din timpurile respective, ori în concept.

Referitor la partea geografică sunt descrieri de munți și de hotare, protocoale de reambulare despre descrierea granițelor teritoriului fostului regiment de graniță, precum și a singuraticelor părți de hotar a comunelor, din care se vede și nomenclatura veche a acestor locuri păstrată până astăzi. Din partea istorică cu deosebire de la înființarea graniței cum de ex. proiectul lui Șișkovici apoi cam de la anul 1830 încoace, diverse ordinațiuni emenate de la comanda generală, apoi de la comanda regimentului către companii și către comandanții de companie, în toate chestiunile de serviciu, economice, de școală, procese civile și criminale, cauze de căsătorie.

Mai interesantă e istoria acestui regiment în anii 1848-49. Din acest timp am și unele ziuare scrise de unii ofițeri care au luat parte activă în luptele purtate de regimentul nostru, apoi specificațiunile și conspectele despre toate devastările și omorurile întâmplare pe acest teritoriu în anii 1848-1849.

⁴⁴⁷ Birou.

Despre unele din acelea am scris și eu în foița „Tribunei” din Sibiu din anul 1891 nr. 133 și următorii, sub titlul *Valachi civilizați*, ca răspuns la broșura deputatului Hentaller.

În anii trecuți am aflat și o istorie a evenimentelor din 1848 scrisă de Francisc Mihăilaș fost adjutant al colonelului Urban, pe 325 coli de hârtie mare de Bârgău; lipsesc 40 de coli de la început, fiindcă a ajuns pe mâna unui măcelar armean, care a învelit marfa sa în colile ce lipsesc. Restul e foarte interesant și cu deosebire în istoria regimentului nostru suplinește o mare lacună. Am în fine mai multe scrisori și epistole referitoare la singuraticile persoane ce au jucat ceva role (s.n.).

Toate acestea deocamdată nu le pot da fiindcă îmi trebuiesc la scrierea începută deja de mult.

Cele care nu se referă strict la acest ținut și sunt de cuprins mai general, le voi trimite. Scrisori am multe dar încă nu le-am aranjat pe toate, căci am fost multă vreme foarte ocupat și mărginit.

Din epistola D-Tale. înțeleg că voiți a aduna numai documente pentru muzeu, dar ce atinge publicarea aceloră nu se face amintire.

Eu aş dori să tipăresc scrierea mea dimpreună cu documentele și atunci acele documente, care nu au văzut însă lumina, să le depun în acel muzeu. Mă rog a cugeta peste asta și, întrucât s-ar putea, face cu ajutorul Asociațiunii, să mă încunoștințați.

Neputându-mă întâlni cu amicul Marțian de astă dată nu vă pot scrie altceva. Cu Artene Mureșan m-am întâlnit și am zis că după ce ne vom întâlni cu Marțian, care poate nu e în Năsăud, ne vom înțelege mai de aproape.

Deosebirea între tustrei e că ei amândoi posedă documente diverse, dar până acum nu au lucrat pe baza

acelora vre un op, eu însă posed documente referitor la acest ținut și lucru deja (s.n.).

Tocmai acum apare în Revista Bistriței biografia celui mai energic bărbat din timpul mai nou a lui Vasile Nașcu.

În fine mulțumindu-Ți pentru deosebita atenție față de lucrările mele și documentele adunate de mine , mă recomand și de aici înainte în atențiunea D-Voastră.

Năsăud, la 6 noiembrie 1907, cu toată stima,

Dr. Nestor Șimon.

Ibidem, f. 445-447.

157.

Sibiu, 11/XI 1907.

Stimate domnule Secretar!

Vă mulțumesc pentru cele împărtășite, din care am înțeles că prețioasa D-Voastră colecțiune se referențe la Districtul Năsăud și la trecutul plin de glorie și mândrie națională al Regimentului de graniță.

Nu suferi îndoială că documentele acelea au să rămână proprietatea aceluia Distict și vor trebui păstrate tot acolo.

Ce privește istoria de care D-Voastră Vă ocupați, Vă rog să continuați lucrarea, are să Vă asigure un nume cinstit și recunoștința neamului. Spesele tiparului, așa cred eu le va da fondul grăniceresc.

La caz dacă acel fond n-ar fi aplicat să poarte spesele tiparului, ce deloc nu i-ar sta bine, fiind o lucrare întreprinsă în interesul său, atunci să cereți intervenția Comitetului nostru, trimițându-ne, după terminarea istoriei, un exemplar în manuscris.

Comitetul va examina prin secțiunea istorică acea lucrare, și aflându-se de bună, va găsi mijloace de a Vă veni în ajutor. Atâta, deocamdată.

Primiți, Vă rog, expresiunea deosebitei mele considerațiuni, Iosif Șterca Șuluțiu.

Ibidem, f. 450.

158.

Dumitru Teodor, preot greco catolic în Runcu.

Amice!

De mai multe ori mi-ai promis cum că mă vei ajuta cu date istorice câte se mai pot afla prin comuna Runcu. După ce până astăzi nu am primit nimic, vin pe această cale de a Te ruga de mai multe de toate.

Mai înainte de toate, îȚi comunic cum că și din comuna Runcu au luat parte în 1848 în I lu batalion care a fost dus în Ungaria sub comanda maiorului Leon Pop. Acel batalion a avut o credință atât de tare și o statornicie atât de neclintită, încât steagul celui batalion în anul 1852 a fost decorat cu memorabila medalie cu inscripțiunea „Für standhaftes Aussharren der beschworenen Treue im Jahre 1848”, la care se provocase și fratele nostru Macavei în procesul de presă. La această glorie eternă au contribuit din comuna Runcu, după cum aflu într-o listă din anul 1848, numai un grănicer, cu numele Iacob Cioara. De cumva mai trăiește, fii bun și-l cheamă la tine ca să-Ți povestească toate câte le știe și-și aduce aminte, cele ce Ți le va spune le scrie toate și apoi să mi le comunici mie în scris.

Mai departe Te rog să-mi faci o consemnare despre toate actele și documentele ce se află în arhiva bisericii de acolo din timpurile cele mai vechi până în anul 1852. Apoi sciricește pe la familii private pe unde a fost numai vreun om cu carte, căci se vor fi aflând scrisori și notițe de prin timpurile mai vechi care pot contribui mult la unele chestiuni istorice.

Ți-aș recomanda să Te ocupi cu tot dinadinsul de aceste chestiuni și cu deosebire despre comuna Runcu care e o comună veche și dă mult de studiat la trecutul ei.

Sper cum că nu voi aștepta mult până când îmi vei comunica cele cerute ca așa, să pot dispune ca scrisori mai importante să le decopiez.

Primește amice expresiunea sinceră a deosebitei mele stime.

Năsăud, în 26 noiembrie 1892.

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 350.

159.

Mult onoratului domn Izidor Titieni, director al școlii elementare populare în Monor.

Mult onorate domnule director!

Cu data Năsăud, în 17 decembrie 1891, Ți-am scris o epistolă care s-a expedit sub adresa direcțiunii școlii de acolo. În acea epistolă Ți-am alăturat încă o epistolă spre a o înmâna domnului Nicolae Beșuan, spre a-mi comunica documentele istorice ce am auzit cum că se află la D-sa. Conform epistolei amintite, așteptam barem răspuns cu ocaza trimiterii chitanței, dar nu am căpătat nimic. Poate nu ați apucat și ați avut și alte ocupații. Iată acum sunt feriile Crăciunului și speriez cum că îmi vei putea rezolva cererea mea. În tot cazul eu aștept răspuns.

Vă poftesc tot binele și sărbători fericite la toți.

Năsăud, în 1 ianuarie 1892, al M.O. D-Tale. fost discipol,

Nestor Șimon.

Ibidem, f. 425.

160.

Mult onorate domnule director!

Am dorit să vin în persoană la petrecerea ce o aranjează tinerii din acel jur în Monor, pe duminică în 24 iulie 1892, dar nu am putut, căci afară de alte greutăți de oficiu și în familie, am mai multe dezordini; tocmai astăzi mi-am dus familia la Cluj. Așadar, un mare dor ce l-am avut, de a ne petrece laolaltă nu mi

se poate realiza și în anul acesta rămâne scopul nerealizat. Ce a fost acel scop Ți-l voi spune. Cu mine s-a început acolo clasa a IV-a normală și acolo în Monor mi-am câștigat eu elementele de studii, cu care, după cum Ți-am scris încă în o epistolă foarte de mult, am mers până în clasa a VIII-a. *Pentru mine dar Monorul e un loc principal și foarte momentos pentru întreaga mea viață. Pot să zic că dacă nu era Monorul – nici eu nu eram ce sunt. Acele timpuri eu nu pot să le uit niciodată și încă voiesc să le perpetuez la toți câți au studiat după mine acolo ca așa, cu toții să conlucrăm la ridicarea nimbului acelor școli și a foștilor învățători, care mai sunt până astăzi* (s.n.).

În anul 1895 în iunie se împlinesc 20 de ani de când fiind deschisă și clasa a IV-a normală, am absolvit eu în fruntea conșcolarilor mei.

Acest jubileu vreau eu să-l serbez dimpreună cu foștii mei învățători și dimpreună cu toți conșcolarii mei și care au urmat după aceea pe băncile școlilor din Monor.

Această sărbătoare însă nu se poate face așa după cum am proiectat până acum. Trebuie făcute pregătiri cel puțin cu un an mai înainte și anume să se caute toți tinerii care au absolvit acolo care pe unde se află și convocați, respectiv invitați toți și spre acest scop pregătiri pentru mâncare, căci vom fi mulți și nu fiecare poate aduce de acasă cum s-a pus și în anul acesta în invitationaliu. Apoi pot să fie dintre colegii mei și din cei ce au urmat după mine și de aceea care se află între împrejurări mai puțin favorabile; pe aceștia noi, care suntem mai scăpați îi vom lua printre noi, ca așa, cu toții laolaltă la o masă să ne petrecem în frunte cu fostul nostru director și primul și chiar și ultimul instructor.

A aștepta însă până în 1895 e prea mult, de aceea eu sunt decis a serba un jubileu în anul următor 1893, și anume jubileul secular al școlilor din Monor și jubileul nostru. Firește cum că nici un jubileu nu își are număr rotund, deoarece de la înființarea acelor școli au trecut 100 de ani în 1866, iar jubileul de 20 de ani

încă numai în 1895 ar fi. Eu însă doresc să le contrag laolaltă și să se serbeze ambele acestea în anul următor, căci știe Dumnezeu, care câte zile mai avem.

Programa ar fi cam următoarea:

1. Istoricul școlilor din Monor, începând de la înființare și până astăzi; discurs citit de mine.

2. Ceva reprezentație teatrală.

3. Petrecere cu joc.

Despre aceasta mai pe larg cu altă ocazie.

Maxim Pop, profesor gimnazial, a repausat astăzi. Dumnezeu să-i ierte păcatele, căci multe rele a făcut.

Vă salut pe toți.

Năsăud în 23 iulie 1892, mult stimător, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 425-426.

161.

Titieni Izidor, director al școlii elementare populare în Monor.

Mult onorate domnule director.

În ultima mea epistolă de dtto. Năsăud în 23 iulie 1892, la fine am zis cum că despre serbarea jubileului voi vorbi cu altă ocazie mai pe larg. Așadar în legătură cu acea epistolă vin să Te rog de următoarele.

Mai înainte de toate ca să pot proiecta cele ce le-am scris în acea epistolă și spre a putea face pregătirile de lipsă trebuie să caut pe toți tinerii care au absolvit acolo, care pe unde se află, după cum am amintit în acea epistolă.

De aceea Te rog ca să binevoiești a compune un conspect de pe matricola școlii an de an, începând din 1875 de când s-a deschis a 4 clasă normală, în care să se cuprindă numele tuturor care au absolvit acolo, locul nașterii și ce e astăzi și unde se află.

Nu ar strica dacă s-ar putea erua⁴⁴⁸ și cei ce au absolvit mai înainte în școlile triviale.

A forma un atare conspect an de an, alfabetic începând din 1875 încoace e cam greu, dar eu așa cred cum că ceilalți domni învățători vor sta în ajutor. Câte nu le veți ști voi le voi umplea eu în rubricile, adică eu voi scirici pe toate căile care unde se află și întrucât va fi posibil, îi voi aduna odată pe toți la Monor. Deocamdată acesta e lucrul cel dintâi și mai de frunte.

După ce odată mă voi orienta despre fiecare, atunci cu cei mai deaproape voi împărți role.

Eu deja de pe acum încep a mă îngriji de punctul I al programei, adică cum Ți-am fost spus, istoricul școlilor din Monor.

Reprezentățiunea teatrală o voi împărți mai târziu între cei ce convin mai des. Ce atinge jocul, cred că fiecare se va îngriji cu cine să joace. Eu din partea-mi am angajat deja pe stimata doamnă la Someșana I, cadrilul I și Someșana III, și după ce până acum nu a obiecționat nimic, așa această programă deja în 23 august, adică la 2 luni de la scrierea epistolei mele a intrat în putere de drept și eu mă țin de dânsa. Alții-și vor căuta de cap fiecare.

Deocamdată în această chestiune scriu numai atâta ce e mai urgent și cred cum că nu veți fi în contră. După ce voi căpăta cele cerute, voi mai pertracta această chestiune dacă cumva nu cu vorba, atunci în scris.

[...] ⁴⁴⁹Salutându-Vă pe toți mă recomand al D-Voastră, de mult bine voitor, Nestor Șimon.

Năsăud în 28 august 1892.

Nota N.S. După finirea acestei epistole reamintindu-mi timpurile trecute, îmi vine în minte cum că pe când am absolvat eu școlile din Monor am fost căpătat ca premiu o carte

⁴⁴⁸ Înșira.

⁴⁴⁹ Pasajul conține informații personale.

„Robinson” de care atât m-am bucurat încât astăzi nu există tezaur care să poată completa prețul acelei cărți. Prețul ar fi cam de 80-80 cor. și mi-aș putea procura ori câte exemplare, dar nu ajunge ca exemplarul acela care eu l-am căpătat cu ocazia examenului.

De cumva nu s-a întâmplat ceva dezastru atunci acel exemplar trebuie să se afle la D-Ta. În anul 1885 pe când eram încă ca jurist în Cluj Ți-am scris în timpul feriiilor de Crăciun următoarea epistolă:

„Stimate Domnule Director!

Fratele meu Teodor îmi spuse cum că V-a fost dat o carte a mea „Robinson”. De cumva o mai țineți, aveți bunătatea a mi-o trimite, nu doar cum că aș avea lipsă acum de dânsa, ci vreau să țin ca suvenir, fiindcă o căpătasem după cum știți, ca premiu, când ieșisem din 4 clase normale de acolo.

Asemenea, de cumva țineți Istoria Țiganilor tradusă de mine v-aș ruga să o trimiteți, căci voiesc să o coreg și să o public cel puțin în foișorul vreunei gazete, cel puțin partea istorică.

Dorindu-Vă tot binele, sunt al D-Voastră, Nestor Șimon, ascultător de drept.

Ragla, în 17 ianuarie 1885”.

Iacă au trecut de atunci 7 ani și până astăzi nu mi-ai răspuns nimic la această epistolă. Nu-Ți poți închipui cât de mare bucurie mi-ai face dacă ai afla acea carte. Chiar și epistola amintită trebuie să ai dacă cumva nu ai nimicit-o, și vei vedea cum că din cuvânt în cuvânt așa Ți-am scris. Eu totdeauna m-am îndoctrinat o parte mare cu idenția despre toate ale mele. Și aceea Ți-o pot spune cum că cu acea epistolă Ți-am trimis-o prin un om din Ragla. Răspuns atunci nu am căpătat. Speram cum că voi căpăta în Cluj și până astăzi nu am căpătat. Caută și Te vei convinge.

Salutându-Vă încă o dată, rămân, stimătoriu,

Nestor Șimon.

Năsăud, în 28 august 1892.

Ibidem, 433-434.

Titieni Izidor, director al școlii elementare populare în Monor.

Mult onorate domnule director!

Prin epistola mea de dtto. Năsăud la 28 august 1892, Te-am rugat ca să binevoiești a compune un conspect după matricola școlii an de an începând din 1875 de când s-a deschis a 4-a clasă normală, în care să se cuprindă numele tuturor care au absolvat acolo.

După ce până astăzi nu am căpătat nici un răspuns, Te rog ca acea epistolă a mea să nu o dai uitării. Ci citindu-o încă o dată în tot cuprinsul ei, întrucât e posibil să-mi îndeplinești rugarea mea și totodată a mă încunoștiința, că ce a făcut până acum în acea privință și cu ce rezultat, eventual dacă din vreo cauză ori alta până acum nu ai putut ori nu ai făcut încă nimic, pe când pot spera un rezultat bun. În tot cazul eu aștept răspuns până în 31 decembrie 1892.

Salutându-Vă pe toți rămân, stimătoriu, Nestor Șimon.
Năsăud, în 1 noiembrie 1892.

Nota N.S. Cele cerute mi le-a îndeplinit Onigașiu Vasile.
Ibidem, f. 424.

Mult onorate domnule președinte!

După cum am înțeles în raportul citit în ședința trecută la societatea „Nașcu” se află un capital destinat pentru ridicarea unui monument nemuritorului grănicer Vasile Nașcu.

Eu încă până a nu ști despre lucrările D-Tale. în această direcțiune, cugetam la formarea unui fond cu aceiași destinațiune.

După ce acum cum văd acela există, nu-mi rămâne alta decât a afla un mijloc ca acela să se mărească. Am vorbit și verbal (sic!) și acum dau și în scris această rugare, ca Mult Onoratul D-Ta. în timpul cel mai scurt să faci dispozițiunile de

lipsă spre a-mi face posibilă ținerea unei disertațiuni; iar rezultându-l venit să fie destinat pentru ridicarea unui monument lui Vasile Nașcu.

Obiectul disertațiunii va fi luat din istoria fostului district al Năsăudului. Astfel de disertațiuni eu aş ține în toată luna câte una, spre acest scop Te-aș ruga a concede aula gimnaziului și a publica prin un anunț adresat inteligenței din loco adică un circular și totodată și pe tabla neagră a gimnaziului pentru studenții din clasele superioare.

Spre acest scop eu aş lăsa să se tipărească disertațiunile în broșură a căror venit l-aș destina tot spre scopul amintit.

În prima disertațiune nu voi putea, sper însă cum că la a doua, voi putea citi și biografia fericitului Nașcu – toate scrise pe bază de documente, parte publice, parte încă necunoscute.

D-Tale. care ești inițiatorul, cred cum că nu e de lipsă de ați face o propunere cu motivări, de aceea închei și subscriu.

A mult Onor. D-Tale. stimătoriu,
Năsăud, în 2 februarie 1891, Nestor Șimon, secretar.

Mult onoratului domn Ioan Ciocan, președintele societății de ajutorare „Vasile Nașcu” în loco.

A.N.B., fond Liceul George Coșbuc Năsăud, d. 40, f. 42.

164.

Mult onoratului domn Ioan Ciocan, președinte al comisiei administrative de fondurile centrale scolastice și de stipendii din Districtul Năsăud., în loco.

Subscrisul voiesc să am o copie de pe tablele de conscripțiuni din anul 1750 care se află în arhiva acestor fonduri în două volume.

Scopul acestei decopieri e studierea trecutului acestui ținut, pe care a sustat până la anul 1851 regimentul al II lea român grăniceresc de la Năsăud. După ce mie nu-mi încape timpul spre a le putea decopia însumi, mă rog ca pe lângă

concederea decopierii să mi se dea autorizarea spre a putea face copiile prin fratele meu Teodor Șimon, student absolut ori prin altcineva în cancelaria administrațiunii fondurilor.

Deoarece eu am oprit pe fratele meu aici în Năsăud numai spre acest scop, mă rog ca să mi se dea concesiune cât de în grabă.

Năsăud, în 3 septembrie 1891. Cu tot respectul, Nestor Șimon.

A.N.B., fond Administrația fondurilor grănicerești năsăudene, d. 366, f. 90.

D-lui. Nestor Șimon, secretar și controlor a fondurilor centrale școlare și de stinependii din Districtul Năsăud., în loco.

În urma rugării de dtto. 3 septembrie 1891, în care ceri ca să Ți se conceadă luarea în copie a conscripțiunii de dare din anul 1750 a locuitorilor din Valea Someșului, Ți se comunică cum că copierea se concede.

Din ședința comisiunii administratoare ținută în 26 septembrie 1891.

Președine, Ioan Ciocan.

Ibidem,

165.

Onorată comisiune administratoare de fondurile centrale școlastic și de stipendii din Districtul Năsăudului.

După ce onorata comisiune administratoare în ședința ținută în 25 septembrie a.c. sub nr. 753 ex. 1895 a hotărât ca pentru scrierea istoriei gimnaziului nostru să se escrie⁴⁵⁰ concurs, îmi iau libertatea a face următoarea propunere.

Considerând cum că gimnaziul din Năsăud este un institut a cărui înființare stă în strânsă legătură cu celelalte institut de învățământ din Năsăud și Districtul Năsăudului, precum și cu fondurile susținătoare și nașterea acestora

⁴⁵⁰ Publice.

începând din timpul fostei granițe militare, așa în operatul ce se va redacta, să se trateze și acestea, și nu numai istoricul gimnaziului.

Suscrisul, în această cauză și până acum m-am ocupat și mi-am câștigat date referitoare, sunt aplicat a scrie istoricul gimnaziului nostru și a celorlalte școli, sub condițiile satorite sub nr. 787 ex. 1893.(s.n.)⁴⁵¹

În urma acesteia și după ce onorata comisiune numai din acel motiv a hotărât esciere de concurs, pentru că sub condițiile satorite nici un profesor nu a luat asupra-și scrierea istoriei gimnaziului, sunt de părere cum că escierea de concurs e superfluă.

Năsăud în 4 noiembrie 1895,

Nestor Șimon, secretar.

Idem, d. 892, f. 136.

166.

Onoratului domn Gerasim Domide președinte al comisiunei administratoare de fondurile centrale scolastice și de stipendii în Bistrița.

Subscrisul dorind să vizitez expoziția română din București, mă rog cu tot respectul ca să binevoiești a-mi da un concediu de 8 zile cu începutul din 28 octombrie a.c. și totodată a dispune ca în timpul concediului să mă substituiască domnul prefect economic.

Năsăud, la 24 octombrie 1906.

Nestor Șimon.

⁴⁵¹ *Este prima mențiune despre tratarea integrală a istoricului tuturor instituțiilor de învățământ de la Năsăud și a faptului că autorul avea deja manuscrisul pregătit în această concepție. Abia în anul 1913 va apare lucrarea lui Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu, *Istoricul școalelor năsăudene*. Pentru detalii privind întocmirea istoricului institutelor de învățământ din Năsăud, vezi A.N.B., fond Administrația fondurilor grănicerești năsăudene, d. 892, *passim*; fond Liceul George Coșbuc – Năsăud, d. 3/1896;*

Onoratului oficiu de manipulațiune în Năsăud.

În urma cererii din-lăuntru și pe baza § 11 din regulamentul III, secretarului Dr. Nestor Șimon îi dau un concediu de 8 zile, cu începutul din 28 octombrie 1906 și tot odată dispun ca în timpul de concediu să fie substituit prin domnul prefect economic Simion Pop, după cum e normat în regulamentul fondurilor.

Bistrița, la 25 octombrie 1906.

Președintele comisiunii adminstratoare,
Gerasim Domide.

Ibidem, f. 272-273.

167.

Onorată Comisiune Administratoare!

În Năsăud.

Acum sunt doi ani de când domnul prezident al acestor fonduri și-a dat învoirea ca să mi se facă un casten pentru așezarea și ordonarea colecțiunei mele istorice, care e nu numai în interesul întregului district al Năsăudului, ci și în interesul acestor fonduri.

Prefectul a și lăsat să se facă acel casten care a stat la mine mai un an, apoi prefectul a zis că fiind lipsă de el în cancelaria fondurilor să-l readuc, ceea ce am și făcut, iar colecțiunea mi-am desaranjat-o.

Și până când vom statori definitiv în chestiunea colecțiunei mele istorice, rog pe Onorata comisiune administratoare a dispune ca să mi se facă alt casten, întocmai ca cel dintâi, spre a-mi putea aranja documentele.

Năsăud la 23 februarie 1910, cu toată stima, secretarul fondurilor, Nestor Șimon.

Ibidem, f. 302-303.

168.

Onorată comisiune administratoare de fondurile centrale
scolastic și de stipendie din districtul Năsăudului.

Aici alăturat am onorul a preda pentru arhiva fondurilor
un exemplar din biografia lui Vasile Nașcu, fost învățător normal
și director al fondurilor centrale scolastice și de stipendii
grănicerești.

Fiindcă eu numai cu purizarea⁴⁵² manuscrisului am avut
foarte multe speze, mă rog să mi se dea o renumerațiune, cât îȚi
bine voi a statori⁴⁵³.

Spesele de tipar le-a purtat domnul avocat Dr. Victor
Onișor, care încă nu a putut vinde din exemplarele tipărite.
Năsăud în 17 martie 1911, cu toată stima,

Dr. Nestor Șimon, secretar.

Se ia spre știre.

Din ședința comisiunii administratoare ținută în Năsăud la 22
martie 1911.

P.Președinte,

Paul Tanco

Ibidem, f. 309-310.

Secretar,

Dr. Șimon Nestor

169.

Onorată comisiune administratoare de fondurile centrale
scolastice și de stipendii din districul Năsăudului.

Conform normelor noastre de stat acei oficianți, care fac
serviciu la care se recere în încordare extraordinară de puteri și
care cade afară de cercul chemării lor pot fi împărtașiți cu
renumerățiuni.

⁴⁵² Corectura.

⁴⁵³ A fixa.

Această normă a primit-o și statutele fondurilor în § XII, în care sunt prevăzute „renumerățiunile ce se votează din caz în caz, când se va arăta câte un succes extraordinar”.

Subscrisul dintre multe alte servicii voi aminti numai unele :

1. Aranjarea arhivei vechi începută încă în anul trecut, dar intervenind foarte mult lucru în cauza stipendiilor de la anul 1904 încoace, am întrerupt și așa, numai în anul acesta voi continua.

2. Am isprăvit actul despre evidența pământurilor domeniului din Ciceu Cristur, cu ajutorul căruia în tot momentul se poate afla care pământ e exclusiv a fondului de stipendii, care a curialiștilor și care, a celor care stau cu fondul central și de stipendii în legătură de contract. Apoi întors din 2 indice alfabetic se poate vedea atât curialiștii și contractualiștii vechi cât și erezii lor până în ziua de azi, cu toate schimbările întâmplate.

3. Onorata comisiune administratoare cu concluzul adus în 21 decembrie 1910 la nr. 866/1910, m-a însărcinat să fac un proiect pentru aducerea în concordanță a cărții fundamentale cu operatele de depozite funduare.

După ce Ilustritatea sa d.-l. comite suprem, cu rescriptul nr. 31/1911 a îndrumat comisiunea administratoare ca să rectifice și cărțile fundamentale, onorata comisiune administratoare cu concluzul adus în 30 ianuarie 1911 m-a însărcinat și cu facerea unui proiect de rectificare a ambelor cărți fundamentale, conform operatelor cadastrale și de depozite funduare.

Aceasta e un lucru enorm de mult și greu și numai lucrând și afară de orele oficioase, se poate fini. Această lucrare e în curgere și va merge treptat cu redactarea depozitelor funduare, care încă e în curgere și anume la Cârlibaba, Dosul Stânișoarei și la Coșna.

Notez că după cum am arătat în raportul meu de sub nr. 870/1910 partea materială (de avere a ambelor cărți

fundamentale) de avere a ambelor cărți fundamentale trebuie făcută din nou în urma schimbărilor întâmplare de la anul 1888 încoace.

4. Ca o lucrare de interes pentru fonduri aş aminti şi scrierea mea *Vasile Naşcu. Viaţa şi faptele lui*, tipărită de tot pe 538 pagini, din care un exemplar l-am dat pentru arhiva fondurilor cu scrisoarea dată sub nr. 169-1911.

Numai purizatul manuscrisului şi post portul m-au costat o sumă însemnată de bani.

Mă rog ca luând toate aceste în consideraţiune, să binevoiască on. comisiune administratoare să-mi voteze o renumeraţiune ori dacă nu ar putea acum o renumeraţiune, nefiind gata cu toate operatele, atunci barem o anticipaţiune de 300 coroane. *

Năşăud la 22 aprilie 1911. Cu toată stima,

Dr. Nestor Şimon, secretar.

Ibidem, f.313.

170.

Onoratei redacţiuni a foii „Tribuna” în Sibiu, str. Măcelarilor, nr. 21.

Onorată redacţie!

Referitor la ştirea publicată în Tribuna nr. 40 din 19 februarie (3 martie) 1891, faţa 1, coloana 4 sub titlul *Un nou soi de agitaţie mişelească în contra noastră* vin cu toată onoarea a ruga pe onorata direcţiune a-mi împărtăşi cum că unde aş putea căpăta scrierea *A civilizált vláhok*⁴⁵⁴ de Hentaller Lajos, deoarece mie nici de cum nu mi-a succes de a o putea căpăta.

Eu aş combate acelea ce vor fi aduse de către respectivul cu fapte servite de români tocmai cu contrariul, după ce eu posed mai multe documente autentice, chiar din anii 1848-49, cu

⁴⁵⁴ Valahi civilizaţi.

deosebire referitor la atrocitățile comise de rebeli în ținutul acesta, astăzi comitatul Bistrița-Năsăud.

Mă rog deci să binevoiți a-mi trimite un exemplar pe care îl voi înapoia deodată cu trimiterea materialului, ori să binevoiți a publica acel pamflet în traducere română în Tribuna, căci numai așa cred eu că vor putea apuca și alți bătrâni pana, spre a combate și scoate la lumină noi documente și date istorice⁴⁵⁵.

În fine întreb cum că onorata redacție aplicată ar fi a publica unele documente chiar în textul original german, ori să se facă numai provocare la n.rii actelor. Spre orientare comunic cum că eu am și început a extrage unele episoade din istoria acestui ținut pre care până acum o am numai în manuscris. În tot cazul mă rog de răspuns grabnic.

Al onoratei redacțiuni , Nestor Șimon.

Adresa mea este: Nestor Șimon, secretar al fondurilor centrale scolastice și de stipendii în *Năsăud*.

A.N.B., Colecția Iulian Marțian, d. 22, f. 152.

⁴⁵⁵ Răspunsul lui Nestor Șimon s-a concretizat în serialul publicat în „Tribuna”, nr. 133-142/1891, sub titlul *Valachii civilizaji*.

Addenda.⁴⁵⁶

1.

Mult Onorată Comisiune administratoare de fondurile centrale
scolastice și de stipendii din districtul Năsăudului!

Subscrișii ne luăm libertatea a ne ruga respectuos de Mult
Onorata Comisiune administratoare ca să binevoiască a vota și
asemna din cassa fondului central scolastic și de stipendii spesele
de înmormântare a iubitului nostru tată și frate Dr. Nestor Șimon
secretar al fondurilor grănicerești în sumă de 500 cor. adică
(cincisutecoroane) conform conspectului și documentelor
acluse⁴⁵⁷ aici sub nr.

Această umilită rugare ne luăm voie a o sprijini cu
următoarele:

Iubitul nostru tată și frate timp de 25 de ani neîntrerupt a
stat în serviciul acestor fonduri, când din cauze sanitare, ca greu
bolnav a fost necesitat a se retrage din serviciul activ cerându-și
pensionarea, ceea ce Mult Onorata Comisiune administratoare a
încuviințat, votându-i cu multă bunăvoință pensie după salariul
întreg. Durere însă că această binemeritată pensie nu a putu-o
gusta decât câteva luni.

Reînnoindu-ne umilita rugare semnăm cu profund
respect,

Năsăud, la 5 martie 1915.

Magdalena Șimon, ca fiică;

Teodor Șimon, profesor, ca frate.

A.N.B., fond Administrația fondurilor grănicerești
năsăudene, d. 366, f. 380.

⁴⁵⁶ Vezi și alte mărturii la Adrian Onofreiu, *Nestor Șimon, istoric al graniței
năsăudene*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, seria a-III-a, I, 2002, p. 383-
413; *Idem*, *Nestor Șimon - Omul și Opera*, în *Ibidem*, II, 2003, p. 383-409.

⁴⁵⁷ Anexate.

2.

Mult Onorată Comisiune administratoare de fondurile centrale
scolastice și de stipendii din districtul Năsăudului!

Umilit subscrișă vin cu profund respect a mă ruga de
Mult Onorata Comisiune administratoare ca să binevoiască a mă
împărtăși de ceva beneficiu ori ajutor lunar pe timp nedeterminat
și pe cale grațială⁴⁵⁸.

Umilita mea rugare îmi iau voia a o sprijini cu
următoarele:

Iubitul meu tată întreaga viața sa a stat în serviciul
fondurilor și toată activitatea sa și-a consacrat-o exclusiv numai
pentru prosperarea și înflorirea acestor fonduri.

După o activitate de 25 de ani din cauza unui morb greu
împreunat și cu speze enorme a trebuit să se retragă în pensie,
însă nu a avut fericirea să se poată bucura de această stare de
liniște și de penziunea binemeritată.

Subscrisa, ca cea mai mare fiică a familiei, după moartea
mamei⁴⁵⁹, am fost nevoită a îngriji de sora, fratele meu mai mic
și de iubitul meu tată, fiind astfel legată și având a purta eu
sarcina și grijile casei, astfel nu m-am putut aplica⁴⁶⁰ la ceva
carieră ca să-mi poată fi asigurată subsistența.

Sora mea, ce e drept are carieră frumoasă, dar fiind și
dânsa la începutul carierei, având a se lupta și ea cu greutățile
începutului, nu e în poziție de a mă putea ajuta. Fratele mai mic
deasemena e la începutul carierei de contabil, fiind aplicat de
prezent numai ca practicant, astfel nici la ajutorul lui nu pot
recurge. Apelez deci din nou la mărinimozitatea și bunăvoința
Mult Onoratei Comisiuni administratoare.

⁴⁵⁸ Ca favor.

⁴⁵⁹ 1909.

⁴⁶⁰ Dedică unei cariere; pregăti.

Avere nu a rămas de iubitul meu tată, iar ce ar fi la aparență, dispare față de datoriile întăbulate pe aceia și față de debitele cambiale și alte credite personale, care mai ales în timpul din urmă, în decursul morbului, s-au ridicat considerabil.

Există de facto și o mare avere și aceea e frumoasa colecțiune de documente și scrieri referitoare la istoria și trecutul acestui ținut și referitoare la drepturile grănicerești, apoi multe scrieri și munca întregii sale vieți private (s.n.).

Toate acestea scrieri și documente familia e aplicată⁴⁶¹ a le ceda fondului rugând pe Mult Onorata Comisiune ca să binevoiască a vota o contravaloare pentru susținerea familiei și în special a mea.

Reînoindu-mi umilita-mi rugare, rămân,
Năsăud la 8 martie 1915.

Cu profund respect, Magdalena Șimon.

Ibidem, f. 395.

3.

Biblioteca profesorală.

În anul școlar 1914/1915 bibiloteca a crescut:

a) *prin donația regertatului Dr. Nestor Șimon, fost secretar al fondurilor grănicerești din Năsăud, constătătoare din 143 opuri în 168 tomuri în valoare de 185 cor. 40 fileri* (s.n.).

„Raportul al LII-lea despre gimnaziul superior fundațional din Năsăud pentru anul școlar 1914-1915”, p. 69. La p. 77 „se aduce mulțămită publică” pentru donația făcută.

4.

Mult onorată Comisiune Administratoare!

Umilit subscrisul de 15 ani de zile de când servesc la admnistrația fondurilor – afară de orele de serviciu – m-am

⁴⁶¹ Dispusă.

ocupat cu aranjarea arhivei fondurilor, care a fost întrelăsată într-atât, încât pentru căutarea unui act trebuie zile întregi.

În anul 1913 începând din luna septembrie am început a lucra afară de orele de oficiu la inventarierea arhivei și la compunerea scontrului începând din anul 1910.

Deja inventarul arhivei este finit, apoi inventar separat despre toate cererile de concurs pentru stipendii și ajutoare începând din 1862, precum și indice separat sunt toate gata, asemenea scontrul despre toate intratele începând din 1910 este gata.

Ar mai fi de inventariat arhiva din două dulapuri care conțin scrisori de sub regimentul de graniță, apoi arhiva care a fost la fostul domn secretar Dr. Nestor, care se află de prezent la domnul catehet gimnazial⁴⁶² Dr. Alexandru Cziple (s.n.).

Mă rog cu toată stima a-mi vota pentru lucrul prestat în afară de orele oficiale o sumă corespunzătoare timpului, din întrecământul⁴⁶³ fondului școlar și de stipendii.

Reânoindu-mi umilita rugare sunt, cu toată stima, Năsăud la 28 octombrie 1918, arhivar cancelist, Leon Ștefan.

A.N.B., fond Administrația..., d. 266, f. 105.

5.

D-Lui. Iulian Marțian, maior în rezervă,
Năsăud.

După informații primite D-v. ați cumpărat arhiva președintelui fondurilor „Vasile Nașcu” de la moștenitorii fostului secretar Dr. Nestor Șimon, cu 1000 de lei.

Suntem convnși că D-v. păstrați cu grijă cuvenită această arhivă; ne ținem însă ca de datorință, că aceea să o recâștigăm pentru fondurile noastre.

⁴⁶² Profesor de religie.

⁴⁶³ Profitul.

De aceea Vă rugăm să binevoiți a o restitui Fondurilor noastre, iar noi ne declarăm aplicați a Vă restitui cheltuielile ce le-ați avut, asigurându-Vă că aceea arhivă Vă va sta la dispoziție, spre scopuri de studii, și aici, la noi.

În așteptarea răspunsului favoritor al Dv., semnăm cu deosebită stimă

Năsăud, la 10 august 1923.

În numele comisiunii administratoare a fondurilor central școlar și de stipendii din districtul Năsăudului.

Ibidem, f. 109.

6.

Notă.

Ștefan Leon mi-a spus că la D-l. Ciplea se află dosarele fondurilor cu privire la relațiunile cu toate comunele foste grănicerești, în 2 dulapuri a fondurilor.

La D-l. Ciplea au ajuns de la Dr. Nestor Șimon, fost secretar al fondurilor.

Năsăud, 4/VIII 1923,

Șerban Ioan.

Ibidem, f. 110.

PĂRȚI ALESE ... (Fragment)

Părți alese din Istoria teritoriului Daciei nordice mai târziu a regimentului al II –lea român de graniță din Ardeal nr. 17 astăzi Comitatul Bistrița-Năsăud, cu deosebită privire la istoria poporului românesc locuitor în acest ținut, din timpurile cele mai vechi până astăzi, scrisă pe bază de documente autentice de Nestor Șimon, doctorand în științele juridice, secretar și controlor al fondurilor centrale scolastice și de stipendii din Districtul Năsăudului.

Introducere.

„O națiune ce nu-ți cunoaște istoria se aseamănă ființelor lipsite de memoria celor trecute; ea nu cunoaște legătura logică și necesară între trecutul, prezentul și viitorul său; ea nu se cunoaște pe sine însuși, nu știe de unde și cum rezultă starea de față în care se află, nici și-o poate îndrepta, nu-și poate indivina cea viitoare, nici a o prepara, și orbecăie fără îndreptare și rătăcește în toate părțile, până ce în urmă cade în cursa inamicului”.

A.Papiu Ilarian, în
prefața la *Tezaurul de
monumente istorice*.

Acesta e motivul și motorul, care mi-a pus pana în mână încă din fragedă tinerețe, pe când studiam drepturile, ca să descriu încât se poate în limba românească istoria legiunei II-a românești de graniță. În alte țări și la alte popoare se văd mulțime de monografii, nu numai ale unor provincii și cetăți mai mari, ci chiar și ale multor comune singurate, de ordine

inferioară. Districtul Năsăudului este unul dintre ținuturile cele mai avute de evenimente istorice dintre deosebitele comitate ale Transilvaniei.

La început avusesem de cuget să traduc numai și să completez istoria apărută în limba germană de Amon cav. De Treuenfest⁴⁶⁴ și mai cerusem date ce cugetam că se vor afla la D-l. G. Barițiu în Sibiu. Acesta însă îmi răspunse în ziarul său politic, național economic, „Observatorul” an. 1885, nr. 41, p. 163, coloanele 2-3.⁴⁶⁵

În urma acestui răspuns am căutat în continuu după izvoare noi și noi. În anul 1887, după ce finisem cursul juridic, scrisesem „Un cuvânt către următorii”⁴⁶⁶ foștilor grăniceri din regimentul I și al II lea românesc de la Năsăud și Orlat”, pe care l-am publicat mai întâi în Gazeta Transilvaniei⁴⁶⁷, de unde l-au reprodus Tribuna⁴⁶⁸ și Telegraful Român.⁴⁶⁹

În urma acestui apel am rugat pe toți binevoitorii istoriei ca să mă ajute în adunarea și căutarea documentelor, asemenea, am vrut să mă pun și în relațiune cu cei din regimentul I românesc grăniceresc, *dar nimeni nu mi-a răspuns nimic.*

De atunci încoace am lucrat tot singur. Timpul pe când am început eu a scrie la această istorie pentru mine a fost greu, fiind în continuu cuprins cu studiile. Dar ca barem întrucâtva

⁴⁶⁴ Vezi la Izvoarele și literatura istorică, mai în jos (n.N.S.).

⁴⁶⁵ În articolul *Pentru istoria unui regiment de grănițari*, Barițiu face un scurt rezumat al conținutului următoarelor lucrări: Fr. Vanicek, *Specialgeschichte der Militärgränze aus Originalien und Quellenwerken geschöpft*, 1875, (patru volume); *Pöemation de secunda legione valachica sub Carolo barone Enzenbergio*, 1830; Amon Ritter von Treuenfest, *Geschichte des K.K. Infanterie Regiments nr. 50 Friedrich Wilhelm Ludvig Grossherzog von Baden*, 1882.(n.n.).

⁴⁶⁶ Urmașii.

⁴⁶⁷ Anul 1887, nr. 15.

⁴⁶⁸ Anul 1887, nr. 119.

⁴⁶⁹ Anul 1887, nr. 57.

să poată rămâne de mine ceva pentru fii mei, nu am întrelăsat nici un moment de a nu scrie în toată ziua, barem câteva șiruri, încât pot zice „nulla dies sine linea”⁴⁷⁰, ba, de multe ori am întrelăsat cele mai urgente afaceri ale mele și studiam istoria aceasta, ca să pot completa cât se poate de bine și apoi, cu timpul, să o predau în mâinile acelorora pentru care am scris, cu scopul ce l-a urmărit și Guizot, care zice „Eu scriu istoria vechiului meu”⁴⁷¹, nu numai pentru ca să devină aceeași la semințiile viitoare ca o lectură de ați omorî timpul, ci pentru ca încă tinerimea de astăzi să tragă un folos practic din scrierile mele”(s.n.).

Am căutat și cenzurat ⁴⁷² toate izvoarele posibile și am expus toate așa după cum le-am aflat de adevărate, iar cele mai noi pe care le scriesem eu le-am expus după convingerile mele - totdeauna însă ținând în evidență de a fi drept și imparțial (s.n.), urmând pe vechiul cronicar moldovean Miron Costin care zise „Nici nu este șagă a scrie ocară veșnică unui neam, că scrisoarea este un lucru veșnic; când ocărăști într-o zi pe cineva, este greu a răbda, dar în veci? Eu voi da seamă de ale mele câte scriu!”⁴⁷³.

Dar ca o istorie să poată aduce folosul amintit, nu trebuie să fie numai ca un șir de oarecare întâmplări politice sau militare uscate, fără nici o culoare, fără nici un adevăr local, nu trebuie să se ocupe numai de oarecare persoane privilegiate, dar să ne arate poporul român cu instituțiunile, ideile, simțămintele, obiceiurile lui în deosebite veacuri, căci după cum definește istoria B.P. Hașdeu: „O națiune se mișcă într-un spațiu. Istoria

⁴⁷⁰ Nici o zi fără o linie (urmă scrisă).

⁴⁷¹ Trecutului meu.

⁴⁷² Parcurș, citit.

⁴⁷³ Miron Costin în „Cartea pentru descălecatul de-ntăiu a țierei Moldovei și a neamului moldovenesc” în *Predoslovie*, ediția de V.A. Ureche, p. 377 (n.N.S.).

unei națiuni este o dare de seamă analitică și sintetică despre natura, procesul, referințele, rezultatele și țința acestor mișcări”.

Pentru ca istoria legiunii a II a de graniță să corespundă într-adevăr recerințelor adevărat istorice, nu m-am mărginit numai la istoria militară ci, spre completare am scris, încât mi-a fost posibil și istoria mai dinainte de militarizare, dimpreună cu descrierea geografică a întregului ținut. Geografia, care până acum era privită ca un ochi al istoriei și pusă pe aceeași linie cu cronologia, începe a fi numită cheia istoriei, pentru că, precum a zis genialul istoric al Franței, Michelet, la început istoria este numai geografie.

Marele geograf al vechimii Strabo zise, nu există știință mai vrednică de atenția filozofului decât geografia.

În descrierea faptelor militare peste tot le-am adus în legătură cu stările politice, care au influențat într-o privință ori alta, fiindcă nu scriu pentru militari, ci pentru oameni care au să tragă și ceva învățăminte din cele trecute.; dar dacă dânsa a avut mare înrâurință în anumite timpuri asupra regimentului nostru, nu am întrelăsat de a clarifica și stările politice – departe fiind de maxima militară expusă de Treuenfest că *politica trebuie să fie departe de militari* (s.a.). Ei bine. Așa e. Dar oare istoria să nu cuteze a spune faptele așa precum au decurs și au dat impuls. Oare și istoria să considere pe ostașii luptători numai de vite, destinate spre jug, fără careva scop?

Sângele românesc a curs în torente cu ocazia tuturor campaniilor belice, la câte a participat imperiul, atât sub numele de imperiu al Românilor, cât și sub numele de Austriac. Multe regimente împărătești au fost și sunt compuse, sau peste tot, sau în a lor majoritate, din ostași de naționalitate daco-română; în altele iarăși elementul românesc se află în minoritate, dar sângele se varsă și în minoritate, căci gloanțele și exploziile nu întreabă, dacă cineva s-a născut din popor mai mare ori mai mic. În acești 170 de ani s-a întâmplat foarte rar, ca virtuțile

belice ale românilor să fi fost recunoscute și publicate din vreo parte oarecare. Pe când ale altora erau trâmbițate de la o margine până la cealaltă a imperiului, virtuțile militare ale românilor, ori că se tratau cu tăcere, ori că ce era și mai asupritor, acelea se adscriau⁴⁷⁴ ostașilor de alte naționalități, pentru ca să se împene⁴⁷⁵ cu ele, iar modestia prea moderată a românilor îi făcea să tacă și să sufere nedreptatea.

Uneori se întâmpla și mai rău; câte un venetic impertinent, care-și căuta pâinea și înaintarea în armata austriacă, avea fruntea ca să declare din capul locului, că soldații de naționalitate românească ar fi *un material rău* (s.a.); într-aceea, el chiar cu ajutorul acelui *material* înainta până la cele mai înalte ranguri ostășești.

În război, precum atestă istoria militară a regimentelor c.r. austriece, în eroism și bravură, nici o națiune nu-l întrece pe român. Pe când petrecea arhiducele Albrecht, eroul de la Custozza în Sibiu la exercițiul armatei concentrate, văzând pe câmpul de manevre regimentele cu care el și-a câștigat la Custozza cununa gloriei imortale⁴⁷⁶, adică pe românii transilvăneni și văzând că aceștia și aici excelează, a călărit entuziasmat printre ei strigând în limba română: "Înainte feciori, bravo! feciori, vă mulțumesc feciori"⁴⁷⁷. Generalul Urban umblând în anul 1853 prin Olmütz, căutând să întâlnească vreun grănicer, care în timpul revoluției a fost sub comanda lui și aflând pe unul, în semn de stimarea bravurei române îl și onoră⁴⁷⁸.

⁴⁷⁴ Erau atribuite.

⁴⁷⁵ Mândrească.

⁴⁷⁶ Nemuritoare.

⁴⁷⁷ Iosif Șterca Șuluțiu, *O lacrimă fierbinte* (n.N.S.).

⁴⁷⁸ Vezi în „Gazeta Transilvaniei” din 1853, nr. 76, fața 1, col. 2, corespondența unui nepot Romulid de dtto. Olmütz, 26 sept. 1853 (n.N.S.).

Românul care are o țară așa fertilă și romantică pe care el întratâta o iubește, încât, precum arată statistica militară europeană, nici dintr-un popor nu au murit atâția de dorul patriei în străinătate ca dintre românii transilvăneni, un popor ca acesta nu se poate stinge, trebuie să-i dea Dumnezeu și zile bune, după atâtea amare!

Istoria regimentului al doilea românesc de graniță nu e numai de interes particular, ci de interes general pentru întreaga națiune română, a cărei parte constitutivă a fost și căreia totdeauna i-a făcut onoare.

Mitropolitul român Andrei baron de Șaguna în vorbirea sa către împăratul Francisc Iosif I, ținută la 6 februarie 1849, pretinde pentru națiunea română drepturi egale cu a celorlalte naționalități, pentru că „ea e cea națiune a cărei fii formează regimentul al II lea român care a refuzat de a asculta mandatele⁴⁷⁹ despotismului maghiar de a merge contra sârbilor și croaților ... ea este cea națiune care din luna lui iulie se luptă...”⁴⁸⁰

Regimentul al doilea românesc nu numai că a luptat pentru recunoașterea titlului de drept egal al națiunii române cu celelalte naționalități, ci, după cum vom arăta la locul său, a lucrat și pretins ca, chiar și numele poporului român să se respecte, ca adică să nu mai fie numit walach, ci *român*.

Regimentul al II lea român a dat exemple vii de eroism clasic, arătând că eroul român încă știe a lupta întocmai ca eroii Greciei și a străbunilor romani.

Cel mai strălucit exemplu de eroism se repetă și la regimentul al II lea, așa de afară alte multe, în Italia la Arcole, contra marelui Napoleon, Iulius Cezarul secolului trecut și o mărturisește însuși către Directoratul Republicii Franceze;

⁴⁷⁹ Ordinele.

⁴⁸⁰ Vezi Kóvári Lázló, *Okmánytár 1848/49*, p. 152 (n.N.S.).

Horățiu Coele apare din nou la podul Simeriei, în persoana sergentului Ștefan Borgovan.

[...] ⁴⁸¹ În regimentele românești, precum și în acesta, al II lea grănicer, pot zice că s-a personificat patriotismul și credința neclătinată către patrie și tron, acest regiment, cu tot dreptul a putut să zică marele poet „In deinem Lager ist Österreich” ⁴⁸²

Oriunde e vorba de bravură, eroism, patriotism, credință neclintită către tron, toți se provoacă la regimentul al II lea românesc de graniță, pe care-l aduc de exemplu demn de imitat ⁴⁸³.

Nu există popor care să fi lăsat fiilor săi un trecut mai glorios, decât cum au lăsat străbunii grăniceri fiilor și strămoșilor lor.

Întreaga națiune românească din Ardeal, chiar și în timpurile cele mai grele, s-a acomodat după decretările ⁴⁸⁴ care ieșeau de la grănicerii din Năsăud și Orlat, și care decretări totdeauna se luau în considerare de către poporul român din Transilvania.

Spre a putea arăta și documenta toate acestea, mi-a fost scopul și propusul de a scrie un op, care să cuprindă în sine tot ce numai s-ar putea afla despre trecutul cel glorios și drepturile acestui teritoriu, și având și sperare, ca tot omul ce se apucă de vreun lucru, că doar zilele și puterile nu-mi vor scădea, de a începe și termina o întreprindere atât de grea, precum era cernerea și combinarea, împărțirea și ordonarea, într-un cuvânt, elaborarea atâtor fragmente menite să se adune între ele.

⁴⁸¹ Pasajele conțin câteva citate din autori maghiari, cu referire la caracteristicile poporului român.

⁴⁸² În tabăra sa este Austria .

⁴⁸³ Vezi numeroasele vorbiri ale comandanților, rescriptele împărătești (n.N.S.).

⁴⁸⁴ Hotărârile, deciziile.

Astă greutate, ce o presimțeam și de care mă înfioram, ocupațiunile multiple ce mă distrăgeau și sperarea de a ajunge la câștigarea și completarea tuturor mijloacelor ce-mi mai lipseau, mă determinau a diferi tot mai încolo elaborarea definitivă a materialului adunat.

Apoi simțeam și pricepeam, că încă nici timpurile nu erau destul de mature pentru apărarea atâtor lucrări minuțioase – sau spunând adevărul, pentru foarte mulți, chiar uricioase.

În urmă maturitatea judecății, încă vine numai cu anii, din care cauză și Horațiu zice „nonum prematur in annum” iar românul zice „graba strică treaba”; și așa, am tot adunat material de unde numai am putut, însă nici aici nu putui să-mi ajung scopul deplin, pentru că nu aflai nici o ajutorință din partea celor ce ar fi fost în stare de a mă ajuta întru adunarea materialului atărui op, și așa, toată lucrarea mea nu e nici pe jumătate completă.

Văzând cum că toate apelurile mele au aflat puțin răsunet, am fost necesitat a mă mărgini numai la propriile mele forțe și puteri. Astfel am lucrat la această scriere în cele mai dischilinite timpuri și în cele mai dischilinite⁴⁸⁵ locuri, dimineața de timpuriu și seara târziu, când nu mă îmbulzeau⁴⁸⁶ alte datorințe; în bucățele, în părțile de ore, când puterile trupului erau prea stoarse sau mintea prea obosită pentru alte ocupațiuni.

Pentru un om cu casă, cu masă, cu oareșicare pozițiune, e un lucru numai de petrecere a se ocupa cu astfel de ocupațiuni și lucrări; pentru mine însă, căruia toate acestea îmi lipseau, ba trebuia să studiez și pentru mine, spre a-mi completa studiile și în urmă, pentru a putea susține familia, această lucrare mi-a devenit de tot istovitoare așa încât numai trecutul cel glorios și

⁴⁸⁵ Grele.

⁴⁸⁶ Îngământău.

exemplele personale de perseverență ale străbunilor mei grăniceri români și descendența mea de la aceea, au influențat asupra mea, de am putut persevera cu lucrarea până astăzi; căci, de m-aș fi uitat după sprijinul tuturor acelor care se mândresc cu această descendență și împintenarea⁴⁸⁷ ce mi-au dat-o de mult această scriere, aș fi ajuns chiar soarta ce voia nemuritorul Șincai să o facă Cronicii sale, adică să le pârljească, întru atât m-au necăjit frații mei români grăniceri.

Astăzi am ajuns acel timp când, așa cred eu, ar fi chiar un păcat a nu arăta fiilor noștri trecutul străbunilor noștri, chiar astăzi când și noi putem zice, precum odinioară principele istoricilor Tacit despre vechii romani: „adevăr, mari probe de suferință am dat; și precum timpurile cele vechi văzură libertatea în culme, așa noi sclavia, când prin scoditori ni se luase dreptul vorbirii, a al auzirii”⁴⁸⁸

Nu înțeleg însă cum ca generațiunea de astăzi a dat asemenea probă de suferință și generațiunile care astăzi zac sub glie, în somnul etern și foarte puțini care încă petrec în generațiunea de astăzi, ca să vadă marea diferență între odinioară și acum, și apoi, cu sufletul întristat să ne părăsească, ducând ura și disprețul ca cum ar voi să zică mai bine ar fi fost de nu v-ați fi născut.

De altmintea, tablouri analoage, deși cam rare, aflăm și la alte popoare. Este foarte adevărat că viciul instituțiilor, care adesea sunt o oarbă imitație din afară, uneori un capriciu individual al celor de la cârmă, poate mișeli⁴⁸⁹ națiunile cele mai bine înzestrate din punct de vedere al pământului.

Cam așa soartă a ajuns și pe descendenții grănicerilor din fostul al II lea regiment de graniță la 40 de ani după

⁴⁸⁷ Împotrivirea.

⁴⁸⁸ Tacit, în *Agricola*, C. II (n.N.S.).

⁴⁸⁹ Distruge.

desființarea întâmplată în 1851. Aceștia, uitând mai cu totul de luptele părinților, cei mai mulți se lăsară copleșiți de patimi și toată averea publică a lor erezită⁴⁹⁰ de la străbuni, care au câștigat-o – așa zicând cu sângele lor – au lăsat-o pradă altora, ori dacă mai voiești a zice, au prădat-o. Fii și nepoții au uitat sacrificiile aduse de părinții și străbunii lor, și în loc de a se năzui ai imita, dacă nu în eroism și energie, cel puțin în aceea frățietate în care au trăit părinții lor, au căzut chiar în aceea lașitate, decât care asemenea nu se poate cugeta; și dacă e iertat a asemana lucrurile mari cu mici, aceea o aflăm numai în vechime, în timp de anarhie, în era lui Galba, despre care descriind Tacit astfel zice despre acei oameni, de care avem și astăzi: „oamenii cei mai lași și care, cum demonstrează lucrurile (rezultatul), în pericol nu cutează nimic, se întrec în vorbe exagerate și se arată bravi cu limba (s.a.)”; așa că, și la noi s-ar putea foarte potrivi întrebuiința entimema⁴⁹¹ lui Bolintineanu în drama lui Mihnea Vodă:

„Voi doriți o țară; ziceți, cel puțin

Dar ce faceți ca s-o dobândim ?

Nu faceți nimica ! Deci nu vrem să fie!”

Onorabile lector!

Când am conceput ideea de a scrie istoria pe care voiesc să Ți-o desfășor în cele următoare, speram cum că voi ajunge în așa pozițiune, încât să-ți prezint, după un anumit timp o istorie completă, dar, după ce am văzut cum că mulți români numiți grăniceri, nu numai că nu m-au sprijinit, *dar m-au oprit și împiedicat* (s.a.), așa m-am restrâns cu materialul adunat în mare parte de la *neromâni* (s.a.) și prin urmare, negrăniceri.

⁴⁹⁰ Moștenită.

⁴⁹¹ Formula.

Înainte de toate voi înșira izvoarele câte se află scrise și publicate, dimpreună cu o critică asupra lor. Mai departe voi descrie acest ținut din punct de vedere geografic-istoric, numai pe scurt, apoi voi trece la cele mai vechi date istorice despre popoarele care au locuit pe aici: dacii, romanii, descendenții coloniilor române; românii de astăzi și referințele lor de drept până la militarizare (1761-1762), precum și unele evenimente mai însemnate din trecutul acestui ținut.

După acestea, constituțiunea și viața românilor grăniceri, precum și toate luptele purtate până la lupta de la Custozza. Întreaga istorie de la desființare (1851) și până astăzi și în fine, mai multe biografii, și dacă va fi posibil cu portretele bărbaților mai de frunte, care au jucat ceva rolă în istoria acestui district. Încheierea va fi cu un adaos de mai multe sute de documente, a căror originale, câte se află în mâna mea, le voi transpune la timpul său, în arhiva „Academiei Române” din București⁴⁹².

⁴⁹² Aici manuscrisul se termină brusc, întărind ideea că el a fost descompletat și fragmentat de *urmașii binevoitori* (s.n.). Manuscrisul a fost reprodus după A.N.B., Colecția Iulian Mărțian, d. 23, f. 245-269.

LISTA LOCALITĂȚILOR DISTRICTUL NĂSĂUDULUI cu denumirea veche și cea actuală

Borgo-Bistrița = *Bistrița-Bârgăului*;
Borgo-Joseni = *Josenii-Bârgăului*;
Borgo-Mijloceni = *Mijlocenii-Bârgăului*;
Borgo-Mureșeni = *Mureșenii-Bârgăului*;
Borgo-Prund = *Prundu- Bârgăului*;
Borgo-Rus = *Rusu-Bârgăului*;
Borgo-Suseni = *Susenii-Bârgăului*;
Borgo-Tiha = *Tiha-Bârgăului*;
Budacul-Român = *Budacul de Sus*;
Hordou = *Coșbuc*;
Măgura = *Măgura – Ilvei*;
Nușfalău = *Mărișelu*;
Plai = *Suplai*;
Poiana (Sâniosif)=*Poiana - Ilvei*;
Poieni = *Poienile-Zagrei*;
Rebra-Mare = *Rebra*;
Rodna-Nouă = *Șanț*;
Rodna-Vechi = *Rodna*;
Runc = *Runcul-Salvei*;
Sângeorzul-Român = *Sângeorz-Băi*;
Șieul-Mare = *Șieu*;^{*}

* Cf. *Tablou de comunele al căror nume a fost schimbat prin decretele regale Nr. 2465 din 25 Septembrie și Nr. 3924 din 31 Decembrie 1925, în Împărțirea administrativă a României, București, 1926, p. 327.*

ÎN LOC DE POSTFAȚĂ

Scrisoarea adresată de Anton Coșbuc colaboratorilor săi Teodor Ghițan și Alexandru Husar la Cluj.

Amicii mei buni!

Leșu, 15. III. 1959

[...] Am pus mâna de nenumărate ori pe bătrâna și vrednica noastră „Arhivă Someșană”.

Constat că, dacă lectorul obișnuit, dornic de a face o simplă plimbare în trecutul acestei Țări a Năsăudului, este întotdeauna satisfăcut, *cercetătorul unei anumite probleme întâmpină dificultăți, încât îi trebuie o mare răbdare și statornicie ca să nu renunțe la această*, altfel meritorie publicație.

Pentru a putea face utilizabil materialul imens ce zace în cele câteva mii de pagini *ar trebui măcar un indice de nume și de locuri*.

Apoi, fiind tot mai rare colecțiile - chiar incomplete din Arhiva Someșană - o reeditare a documentelor la un loc (1-2 volume) și a studiilor lui Șotropa, Moisil, Marțian, etc, unele, separate, altele, în bloc, ar pune materialul la dispoziția cercetătorilor tineri, a intelectualilor de pe sate - care nu au aceste colecții - pentru alcătuirea de monografii, dar și la îndemâna cititorului de rând, mai ales din satele grănicerești.

Cu asemenea prilej *s-ar putea publica în extenso documentele ce au fost date în rezumat, așa cum greșit s-a procedat cu documentele bisericești ale lui Ștefan Buzilă*, și nu din voia lui.

Protocoloalele magistratului bistrițean, utilizate de regretatul profesor V. Șotropa în studiul lui asupra răscoalei vidicanilor între 1756-1761, dar și înainte de acești ani, iarăși at trebui publicate tale-quala.

Autobiografiile, memoriile, jurnalele de război, din nou văzute și publicate și ele cu toată aparatul științifică, pentru ca să știe omul de pildă, care-i textul românesc și care cel german din jurnalul lui Mihail Candale din Maieru, care a fost publicat în românește, cu o simplă mențiune că elaborarea lui s-a făcut în cele două limbi.

Sunt atâtea goluri de umplut, lipsuri de înlăturat, încât te cuprinde descurajarea.

Modul neștiințific de a trata problemele îl vădește în Arhiva Someșană lipsa aproape totală a subsolului (bibliografia și notele explicative).

Moșul Moisil în „Figuri grănicerești născădune” și Marțian în *Fata-Tradiții și istorie*, sunt excepții. *În privința asta Sandu Manoliu e de o conștiinciozitate că te sperie de-a dreptul.* (vezi „Anuarul Școlii Normale; Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc 1929, Năsăud, 1930 – n.n.).

Tot ca o preocupare de viitor este și economia publicației.

Îmi vine în minte și-l reproduc aici, fără să aibă un caracter definitiv, planul revistei Arhiva Someșană așa cum o vedeam pe vremuri: I- Studii și cercetări; II - Însemnări; III -Comunicări; IV - Documente; a) scrise; b) orale; V -Bibliografii.

*O colecție a revistei ar aduna din vreme în vreme, documente privind trecutul, ar cuprinde monografii de sate și de instituții culturale, economice, cu anexe cum ar fi: catalogul bibliotecii documentare, a celor mai vechi biblioteci din ținut, publice și particulare.*⁴⁹³

⁴⁹³ Vezi supra, nota 17 din Argument.

LISTĂ DE CORESPONDENȚI⁴⁹⁴

Alexi, Artemiu P	profesor și botanist, Năsăud 1,2,3,4,5,6
Alexi, Pompei	învățător, Parva 7
Andreiașu, Gabriel	funcționar poștal, București 8,9,10
Avram, Lazăr	capelan, Maieru 11,12
Barițiu, George	om politic, istoric, Brașov 13,14,15
Barițiu, Ieronim, G	fiul lui George Barițiu, publicist, Brașov 16
Başotă, Baziliu	jude regal, Alba-Iulia 17,18,19,20
Başotă, Teodor	econom, Zagra 21
Berger, Albert	profesor, Bistrița 22
Beșa, Pavel	învățător și catehet, Prundu-Bârgăului 23,24
Bota Elisea	Cluj 25,26,27
Botta (Mănăstirean)	
Nina	Iași 26
Bungărdean, Mihail	preot, Domnești 28
Buzilă, Ștefan	preot, Poiana-Ilvei 29
Chita, Pavel	preot, Romuli 30
Ciocan, Ioan	președinte Societatea „Vasile Nașcu”, Năsăud 31,163, 164
Ciunterei, Grigore	administrator parohial, Feldru 32
Cosma	82, 83
Coșbuc, Leon	preot, Leșu 33,34,35,36,37,38
Coșbuc, Sebastian	preot, Coșbuc 39
Curteanu, George	redactor „Minerva”, Bistrița 40,41,42,43, 44,45,46,47,48,49,50,51,52,53
Dăianu, Elie	protopop, Cluj 54
Deac, Chirilă	preot, Șieuț 55
Densușianu, Nicolae	56,57,58,59,60,61

⁴⁹⁴ Cifrele indică numărul documentului.

Diaconovich, C.	prim-secretar, ASTRA, Sibiu 62
Domide, Gherasim	preot, Rodna 63; președinte al Comisiei administratoare a fondurilor grănicerești năsăudene, Năsăud 166
Fetti, George	preot, Suplai 64
Gerogiță	preot, Ilva-Mică 65
Hosu, Iosif	director gimnaziu, Blaj 66
Login, Dionisie	jurist, Bistrița, 67,68,69,70,71
Luchi, Iosif	maior, 72
Macavei, Ioan	preot, Feldru, 73,74,75,76,77,78
Mălaiu, Ioan	profesor, Năsăud, 79
Mălaiu, Mihai	proprietar, Leșu, 80,81
Mălaiu, Dănilă	84
Mălaiu, Ioan	avocat, Oradea, 85
Mărginenan, Ioan	căpitan pensionat, Ragla, 86, 87
Minier, Rudolf	magistru de drum, Năsăud, 88
Miron Ioan	învățător pensionat, Telciu, 89, 90
Moisil, Constantin	profesor, Năsăud 91
Moisil, Iuliu	București, 92,93
Mureșan, Ioachim	avocat, Năsăud, 94
Mureșan, Aurel	redactor, Gazeta Transilvaniei, Brașov, 94
Mureșan, Ioan	sergent, Telciu, 95
Neamțu, Ștefan	judecător pensionat, Feldru, 96
Onișor, Mihailă	preot, Găureni, 97
Onișor, Victor	avocat, redactor Gazeta Bistriței, Bistrița, 98
Onea, Iacob	director școlar, Prundu-Bârgăului, 99,100,101,102,103,104, 105, 106
Pecurariu, Ioan	profesor, Năsăud, 107,108,109
Petri, Vasile	profesor pensionat, Năsăud, 110,111
Popescu, Ioan	profesor, Sibiu, 112
Popițan, Anastasia	văduva căpitanului Vasile Popițan, Bistrița, 113
Pop, Ioan	vicar, Năsăud, 114,115,116,117,118

Pop, Ioan	preot, Mărișelu, 119,120,121,122,123
Pop, Ioan Reteganul	învățător, Rodna, 124,125,126,128,129
Titieni, Izidor	învățător, Monor, 127
Porcius, Florian	botanist, membru al Academiei Române, Rodna, 130,131
Sebastian, Radu	profesor, Blaj, 132, 133
Rânziș, Iacob	locotenent pensionat, Tiha-Bârgăului, 134,135,136,137,138,139,140
Rânziș, Maria	soția lui Rânziș Iacob, Tiha-Bârgăului, 141
Rotaru, Onisim	preot, Rebra, 142,143,144
Rus, Victor	profesor, Losoncz, 145
Sânjoan, Dănilă	notar, Maieru, 146
Slăvoacă, Ieronim	preot, Ilva-Mare, 147,148,149
Șoldea, Basiliu	preot, Mititei, 150,151
Șorobetea, Ieronim	învățător pensionar, Sângeorz-Băi, 152,153
Șotropa, Virgil	redactor Gazeta Transilvaniei, Brașov, 154
Șuluțiu, Șterca Iosif	președinte ASTRA, Sibiu, 155,156,157
Teodor, Dumitru	preot, Runcu-Salvei, 158
Titieni, Izidor	director școală, Monor, 159,160,161,161
	Comisiunea administratoare a fondurilor grănicerești năsăudene, Năsăud. 165,167, 168,169
	Redacția Tribuna, Sibiu, 170

Addenda

Marțian, Iulian	maior pensionat, Năsăud, 5
Șerban, Ioan	jurist pensionat, Năsăud, 6
Ștefan, Leon	arhivar, Fondurile grănicerești, Năsăud, 4
Șimon, Magdalena	fiica lui Nestor Șimon, Năsăud, 1,2
Șimon, Teodor	fratele lui Nestor Șimon, profesor, Năsăud, 1
	Anuarul Liceului George Coșbuc, Năsăud, 3

CUPRINS

1. Argument	7
2. Notă asupra ediției	15
3. Scrisori	17
4. Părți alese ... (fragment)	261
5. Lista localităților Districtului Năsăud cu denumirea veche și cea actuală	272
6. În loc de postfață	273
7. Listă de corespondenți	275

1. Argument	7
2. Notă asupra ediției	15
3. Scrisori	17
4. Părți alese ... (fragment)	261
5. Lista localităților Districtului Năsăud cu denumirea veche și cea actuală	272
6. În loc de postfață	273
7. Listă de corespondenți	275

...Eu din contră, nu am de cuget să rămân pe aici ... afară de aceea sunt mâhnit până în suflet de purtarea oamenilor mei față de mine aici, unde am sperat să fiu mai tare sprijinit de cât oriunde. Când mă voi duce, cu întristare voi exclama și eu „*întru ai mei am venit, și ai mei pe mine nu m-au primit*”.

Năsăud, 3 februarie 1892.

...Frate Buzilă! *La noi în ținutul de graniță avem atâta material de exploatat, încât numai o societate științifică ar fi în stare să exploateze totul, și nu un om singuratic, cum sunt și eu. Eu încă fac numai cât pot. Ce va mai rămâne, vor mai lucra și alții, dacă vor avea gust și plăcere.* În fine îți mai adaug cum că noi avem o istorie atât de frumoasă, atât de strălucită și atât de avută în bravuri, încât stau bun că, nici un popor nu se poate lăuda cu o istorie mai sublimă, decât acest district .

Năsăud, 1 decembrie 1892

...Dacă nu mă ascultați, atunci veți face cum veți ști, *numai nu uitați cum că, umbrele străbune au să vă pedepsească.*

Năsăud, 4 octombrie 1893.

Nestor Șimon

ISBN 973-86212-3-2